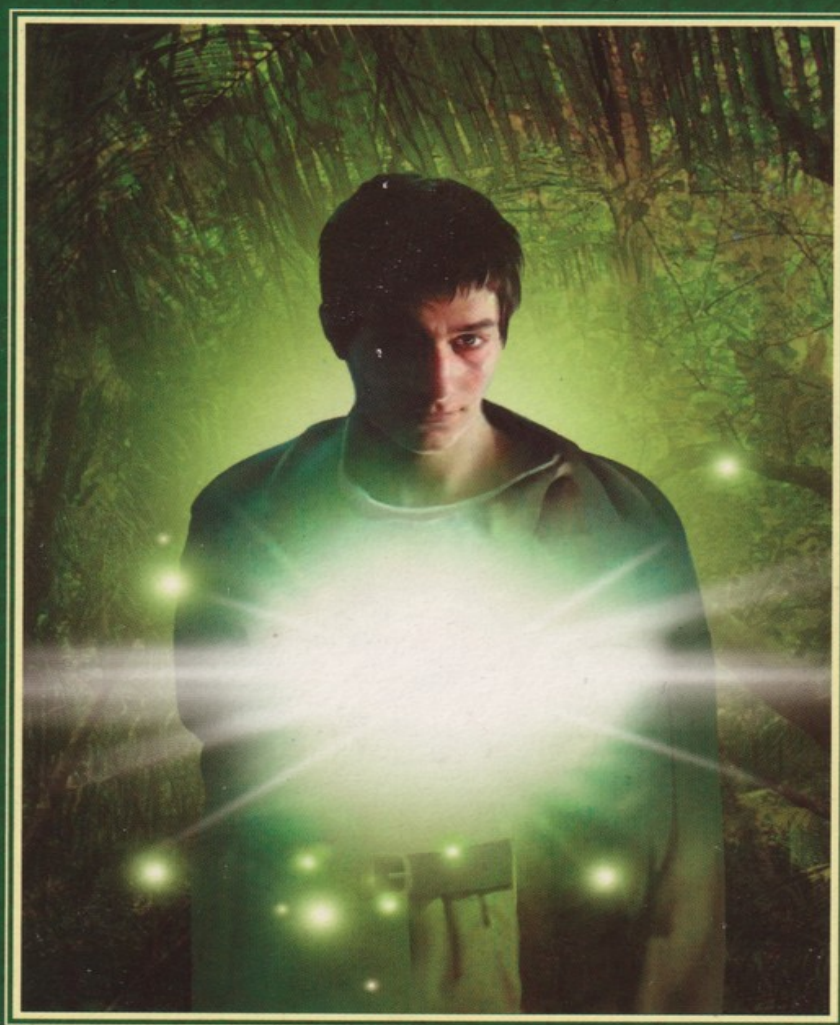

ХРОНИКИ НА ЗАПАДНИЯ БРЯГ

• СИЛИ •

ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА БАРД

УРСУЛА ЛЕГУИН

УРСУЛА ЛЕ ГУИН СИЛИ

Превод: Юлиян Стойнов

chitanka.info

Гавир е малко момче от блатата, отвлечено заедно със сестра му от ловците на роби. Откарани са в града държава Етра, в къщата Аркаманд, където двамата израстват в робство. Гавир, който получава добро образование, за да стане един ден учител, постепенно осъзнава, че притежава дарбата да „вижда“ неща, които ще се случват в бъдещето. Той скрива тази своя дарба по съвет на сестра си. С навлизане в зрелостта сестрата на Гавир е подарена на един от синовете на владетеля на Аркаманд, но е отвлечена и убита от друг. Гавир напуска къщата и пътува по широкия свят — първо отива в горска колония на избягали роби, след това се добира до блатата, откъдето някога е бил отвлечен. Докато се опитва да разбере и овладее своята дарба, той научава, че все още е преследван от ловци на роби, пратени от Аркаманд. Гавир знае, че единственият шанс да се спаси е да прекоси — както се казва в пророчеството — две големи реки. Той поема на своето последно и най-рисковано пътешествие в живота.

ПЪРВА ЧАСТ

1

— Не говори за това — предупреди ме Салло.

— Но ако се случи? Както когато видях снега?

— Тъкмо за това не бива да го споменаваш.

Сестра ми ме прегърна и ме залюля. Седяхме на училищния чин. Топлината на тялото ѝ и ритмичното полюшване ме успокоиха и аз се сгуших в нея. Непрестанно си припомнях онова, което бях видял, ужасното вълнение, което бях изпитал, и съвсем скоро заговорих отново:

— Но аз трябва да им кажа! Това беше нападение! Те ще предупредят войниците да са нащрек!

— Но първо ще те попитат — кога?

Това ме поотрезви.

— Е, поне ще са готови.

— Ами ако не се случи още много време? Ще ти се ядосат заради фалшивата тревога. Ако пък се случи ѝ градът наистина бъде нападнат от вражеска армия, ще искат да им кажеш откъде си го знаел.

— Ще им кажа, че съм си го спомнил!

— Не! — Салло завъртя глава. — Никога не казвай на никого за това как си спомняш разни неща. Ще заявят, че имаш сила. А те не обичат хората, които имат сила.

— Но аз нямам никаква сила! Просто си спомням неща, които ще се случат!

— Зная. Но послушай ме, Гавир, наистина не бива да разговаряш с никого за това. С никого освен с мен.

Когато Салло произнася името ми с такъв нежен глас и ми казва, че трябва да я слушам, винаги го правя.

„Послушай ме“ и „наистина“ е достатъчно, за да не споря повече с нея.

— Дори на Тиб?

— Дори на Тиб. — Овалното ѝ мургаво лице бе съвсем сериозно, черните ѝ очи ме гледаха строго и внимателно.

— Защо?

— Защото само двамата с теб сме хора от Блатата.

— И Гамми!

— Тъкмо Гамми ми каза това, което ти казвам. Че хората от Блатата владеят разни сили и гражданите се страхуват от тях. Ето защо никога не бива да говорим за неща, които те не умеят. Опасно е. Много опасно. Обещай ми, Гав.

Протегна ръка, с извърната нагоре длан. Пъхнах моята мъничка ръка в нейната и я стиснах.

— Обещавам — рекох, а тя отвърна почти шепнешком:

— Чух.

В другата си ръка държеше малката фигурка на Енну-Ме, която носеше на шията си.

Целуна ме по челото, а после ме бутна толкова силно и неочаквано, че едва не паднах от чина. Но не се разсмях — все още бях под впечатление на ужасното видение и исках да говоря за това, да се провикна пред всички: „Внимавайте, внимавайте! Идат войници, враговете приближават под зелени знамена и искат да подпалят града ни!“ Вместо това седях и люлеех крака, смълчан и тъжен.

— Хайде, разкажи ми пак — подкани ме тя. — Всичко, до най-малката подробност.

Точно това исках. Описах ѝ пак картината на тичащите по улицата войници.

Понякога нещата, които си спомням, носят със себе си спотаени чувства, сякаш вече съм ги преживял, като подарък, който притежавам и мога да изваждам и разглеждам — като орловото перо, което ми подари Явен-ди. Така е например с първата картина, която си спомних, тази с тръстиките и водата. Никога не съм разказвал за нея на никого, дори на Салло. Всъщност няма много за разказване, само сребристосиня вода и разлюлени от вятъра тръстики, ярка слънчева светлина и синкав хълм в далечината. Имам още един спомен, който пазя за себе си — на мъж в сенчеста стая с висок таван, който се обръща и произнася името ми. За него също не съм разказвал на никого.

Понякога ме спохождат малко по-различни спомени, или видения, предсказания, наречете го както щете, както когато си спомних как Баща ни се прибира от Пагади и конят му накуцва, само

дето той още не се беше върнал. Дойде си чак идното лято и беше тъкмо както си го бях спомнил, защото конят наистина куцаше. Веднъж си припомних как всички градски улици се покриват с бяла пелена, а също и покривите, и въздухът се изпълва с мънички бели птички, които пърхат и се спускат към земята. Доця ми се да разкажа на всички за това, толкова бе удивително, и го направих. Повечето дори не ме изслушаха. Трябва да съм бил само на четири или пет. Но по-късно, към средата на зимата, наистина заваля. Всички излязоха навън да видят снега, защото такива неща се случват в Етра веднъж на сто години, така че ние, децата, не знаем как се нарича това чудо. Гамми ме попита: „Това ли видя? Така ли изглеждаше?“ А аз й казах, на нея и всички останали, че точно това съм видял. Само тя, Тиб и Салло ми повярваха. Навярно тогава Гамми е казала на Салло това, дето тя ми рече сега, да не говоря за нещата, които си спомням, преди да са станали. Гамми беше стара и болна и умря през пролетта след снежната зима.

Оттогава ми остана само тайният спомен — до тази сутрин.

Бях самичък и миех пода в коридора пред яслите — и започнах да си спомням. В началото си спомних, че поглеждам по улицата и виждам как от покрива на една къща лумват пламъци, а после чувам викове. Виковете се усиливаха и разбрах, че съм на Дългата улица, която води на север от площада със Светилището на предците.

В дъното на улицата се издигаше стълб черен дим, примесен с ярки пламъци. Край мен тичаха хора, повечето към Сенатския площад, крещяха, но в обратна посока тичаха войници от градската стража с извадени мечове. След това видях други войници, отсреща, развяваха зелени знамена и носеха дълги копия, а конниците размахваха мечове. Стражниците ги пресрещнаха, отекнаха викове, чу се звънтене на желязо като в ковачница и цялата тази купчина от хора, лъщящи доспехи, шлемове, оголени оръжия и мечове започна да се приближава. От мешавицата изскочи кон и препусна право към мен по улицата — беше без ездач, с избодено око, от дупката бликаше кръв. Цвилеше оглушително. Едва успях да отскоча встрани и в следващия миг осъзнах, че съм в коридора и стискам дръжката на парцала. Все още бях вцепенен от ужас. Картината бе толкова ясна, че въобще не можех да я прогоня от съзнанието си. Непрестанно изникваше пред погледа ми. Трябваше да разкажа на някого.

Ето защо, когато двамата със Салло влязохме в класната стая, за да я почистим, побързах да споделя с нея. Разказах ѝ всичко няколко пъти, припомнях си нови и нови подробности. Салло ме слушаше внимателно и дори потрепери, докато описвах коня.

— Какви им бяха шлемовете?

Надзърнах в спомена с войниците, които се сражаваха на улицата.

— Черни, повечето. Един имаше черен гребен, като конска опашка.

— Мислиш ли, че са от Оск?

— Щитовете им не бяха издължени като на оскианските пленници на парада. Броните им сякаш бяха метални — от бронз или желязо, — защото звънтяха оглушително, докато се биеха със стражниците. Мисля, че са от Морва.

— От Морва ли, Гав? — произнесе един кротък глас зад нас и подскочихме едновременно, като кукли на конци. Беше Явин. Не го бяхме чули и нямахме представа от колко време ни слуша. Поклонихме му се припряно и Салло рече:

— Гав ми разказва една от историите си, Явин-ди.

— Май е интересна — каза Явин. — Но поне доколкото знам, знамената на морванската армия са черно-бели.

— А чии са зелените?

— На Касикар. — Той седна на предния чин и изпружи дългите си крака. Явин Атлантер Арка беше на седемнадесет, първородният син на Бащата на нашата Къща. Беше курсант в Етранската армия и през повечето време отсъстваше по служба, но когато се прибираще, винаги идваше за уроците като нас. Всички го обичахме, защото се държеше с нас като с големи, имаше добро сърце и знаеше как да накара Еверра, нашия учител, да ни чете истории и поеми, вместо да ни измъчва с граматика и логически упражнения. След него влязоха момичетата, а после Торм, Тиб и Хоби, идеха право от игрището, изпотени и зачервени, и накрая влезе Еверра, висок и мрачен, с неизменното си сиво наметало. Всички се поклонихме на учителя и седнахме по чиновете. Бяхме единадесет на брой, четири деца на Семейството и седем на Къщата.

Явин и Торм бяха синовете на семейство Арка, Астано бе дъщеря, а Сотар — тяхна братовчедка.

От домашните роби Тиб и Хоби бяха момчета на дванайсет и тринайсет, аз бях единадесетгодишен, а Рис и сестра ми Салло на по тринайсет. Око и брат ѝ Мив бяха още по-малки и още сричаха думите.

Всички момичета щяха да се учат, докато не порастат и не бъдат подарени. Тиб и Хоби трябваше само да могат да четат и да пишат и да понаучат няколко поеми, след което щяха да ги освободят от занимания, идната пролет. Честно казано, и двамата нямаха търпение да зарежат училище и да се хванат на работа. Аз се учех за учител, така че щях да остана още дълго тук, в класната стая с високите прозорци. Някой ден сигурно щях да уча децата на Явин и Торм, а също и децата на техните роби.

Явин призова духовете на своите Предци да благословят заниманията ни днес, Еверра ни сгълча със Салло, че не сме извадили тетрадките, след което работата започна. Почти веднага се наложи Еверра да скастри Тиб и Хоби, че се ръчкат. Те протегнаха ръце, извърнали длани нагоре, и учителят ги удари по веднъж с пръчката. В Аркаманд не одобряват боя като възпитателно средство и няма и помен от изтезанията, за които чуваме от други Къщи. Двамата със Салло не сме били удряни никога, напълно достатъчно е да ни се скарат, за да се усмирим. За разлика от нас, Хоби и Тиб не са от срамежливите и дланите им са загрубели като каиши от честите наказания. Въпреки това се мръщеа и подскачаха, когато ги удряха, макар че тайничко се подсмиваха, а и знаех, че Еверра не си пада по наказанията. И той като тях нямаше търпение да ги види как напускат класната стая завинаги. Еверра помоли Астано да ги слуша, докато разкажат днешния урок по история от Делата на град Етра, докато Око помагаше на малкото си братче да пише букви, а останалите се заехме да четем „Нравоучения“ от Трудек.

„Старинен“, „някогашен“ — тези думи често, се чуват в Аркаманд, произнасят се с неизменно одобрение. Никой от нас нямаше и най-малка представа защо трябва да учим наизуст досадния стар Трудек, но и не дръзваше да пита. Такъв бе обичаят на Къща Арка, да образова хората си. А образованието се изразяваше в това да четеш моралисти, поети и епици, които Еверра наричаше класици, да изучаваш историята на Етра и градовете-държави, да учиш геометрия и принципи на инженерство, малко математика, музика и рисуване. Така е било и така ще бъде винаги.

Хоби и Тиб така и не успяха да научат дори басните на Немек, а Торм и Рис разчитаха в голяма степен на нас, за да им помогнем с Трудек, но Еверра беше отличен учител и вече бе успял да запали Явин, Сотар, Салло и мен по история и епически поеми, особено по последните, на които най-големи почитатели бяхме двамата с Явин. Когато най-сетне приключихме с обсъждането на значението на самоконтрола, както бе илюстрирано в Четирийсет и първото нравоучение, затворих Трудек и посегнах към „Обсадата на Ошир“, която делеях със Салло. Бяхме го започнали заедно предния месец. Помнех всяко прочетено досега изречение.

Учителят ме видя и повдигна дългите си побелели вежди.

— Гавир — рече, — ще бъдеш ли така добър да изслушаш Тиб и Хоби, за да може Астано-йо да се присъедини към нас и да почете?

Знаех защо го прави. Не беше случаен акт, а *нравоучение*. Учеше ме да правя това, което не искам, и да се въздържам да правя това, което искам, защото това бе урокът, който трябваше да разбере. Четирийсет и първо нравоучение.

Попададох книгата на Салло и се преместих на страничната пейка. Астано ми продаде с подкупваща усмивка книгата с Делата. Беше на петнадесет, висока и слабичка, с толкова прозрачна кожа, че братята ѝ я наричаха алд, като обитателите на източните пустини, за които се говори, че имали светла кожа и коса като овче руно, но „алд“ освен това означаваше „глупав“. Астано не беше глупава, само срамежлива, и вероятно бе научила по-добре от мен Четирийсет и първото нравоучение. Мълчалива, — сериозна и сдържана, тя бе истинска сенаторска дъщеря и трябваше да я познаваш доста добре, за да прозреш колко е добросърдечна под непроницаемата си обвивка.

Не е никак лесно за едно единайсетгодишно момче да учи поголеми момчета, особено когато са свикнали да го командорят и обикновено го наричат Фъстък, Блатен плъх или Зубър. Освен това Хоби ненавижда да му нареждам. Хоби е роден в същия ден като Торм, по-малкия брат на Явин. Майка му била робиня, той също е роб и затова не се радва на специално отношение. Но мрази всички роби. Винаги ми е завивдал за положението ми в класната стая. Изглежда ме намръщено, когато се изправих пред него и Тиб.

Астано беше затворила книгата и затова попитах:

— Докъде бяхте стигнали?

— Просто си седим тук, Зубър — отвърна Хоби и Тиб се изкиска. От което ми стана чоглаво, защото Тиб ми е приятел, но когато е с Хоби, е негов приятел, не мой.

— Добре, продължете оттам, където сте спрели — рекох. Говорех на Хоби и се опитвах да съм строг и студен.

— Не помня къде беше.

— Тогава започни оттам, откъдето сте почнали днес.

— Не помня къде беше.

Почувствах как кръвта ми се надига и започва да бучи в ушите ми.

— А какво си спомняш? — попитах, изгубил самообладание.

— Не помня какво си спомням.

— Тогава започни от началото на книгата.

— Не го помня — рече Хоби, вдъхновен от успеха на плана си. Най-сетне получих известно предимство.

— Значи не помниш нищо от книгата, така ли? — попитах, като повиших леко тон, и Еверра веднага погледна към нас. — Добре тогава. Тиб, разкажи първата страница на Хоби.

Тъй като учителят продължаваше да ни гледа, Тиб не посмя да откаже и замънка „Произходът на делата“, който и двамата трябваше да знаят наизуст от месеци. Спрях го в края на първата страница и накарах Хоби да я повтори. Сега вече Хоби здравата се ядоса. Бях спечелил. Знаех, че ще си платя за това. Но нямаше как и той също взе да мънка изреченията едно след друго. Когато приключи, му казах:

— А сега продължи от мястото, до което сте стигнали с Астано-йо.

Той се подчини и изрецитира с унил глас „Наредбата за военна повинност“.

— Тиб — прекъснах го, — перифразирай.

Еверра винаги ни караше да го правим, за да покажем, че сме разбрали наученото.

— Тиб — повтори подигравателно Хоби, — перопрасирай.

Тиб се изкикоти.

— Хайде — наредих.

— Хайде, перопрасирай — отново прошепна Хоби и Тиб се изсмя невъздържано.

Еверра говореше за ритъма на епическите поеми и беше погълнат от урока, с блеснали очи. Всички го слушаха внимателно, но Явин, който седеше на втория чин, погледна към нас. Изглежда намръщено Хоби. Хоби се присви и заби поглед в пода. Видях го, че скрита Тиб в глезена. Тиб веднага спря да се киска и след известно хъмкане и мънкане най-сетне произнесе:

— Ами там се казва, значи се казва, че, хъм... ако градът бъде изложен на заплаха от нападение, сенатът, тъъ... хъм, ще направи, уф, как му се викаше?

— Ще свика събор.

— Ще свика събор и ще осъди...

— Ще обсъди.

— Ще обсъди приемането на редовна военна служба на всички способни да носят оръжие свободни граждани. Това „обсъди“ има ли някаква връзка с „осъди“, или не?

Това е една от причините, поради които харесвам Тиб: когато чуе някоя дума, той задава въпроси, които подсказват как интересно работи умът му. Никой друг не го оценява.

— Не. Означава да разговаряш за нещо.

— Ако го перопрасираш — промърмори Хоби.

С мънкане и хъмкане продължи останалата част от урока. Тъкмо слагах „Делата“ на чина и въздъхвах облекчено, когато Хоби се наведе напред и процеди тихо през зъби, гледаше ме в очите:

— Господарски подлизурко.

Бях свикнал да ми викат учителски подлизурко. Беше неизбежно и донякъде вярно. Но нашият учител не беше господар, а роб, като нас. Това беше различно. Господарски подлизурко означаваше мазник, доносник, предател. И Хоби го бе казал с нескрита омраза.

Яд го беше, задето Явин се бе застъпил за мен, и го беше и срам от това. Всички се възхищавахме на Явин и копнеехме за одобрението му. Хоби беше толкова груб и недодялан, че ми бе трудно да си обясня как е възможно да обича Явин, както го обичах аз, още повече след като имаше далеч по-малки шансове да му направи добро впечатление и много повече възможности да го настрои срещу себе си. Знаех само, че думите, с които ме бе нарекъл, бяха омразни и нечестни, и не се сдържах и извиках:

— Не е вярно!

— Кое не е вярно, Гавир? — попита със смразяващ глас Еверра.

— Ами... това, което каза Хоби. Няма значение. Съжалявам, учителю. Простете ми, че ви прекъснах. Моите извинения на всички.

Студено кимване.

— Сядай и мълчи! — нареди ми Еверра. Заобиколих чиновете и седнах до сестра си. Известно време не виждах буквите в книгата. Погледът ми беше замъглен, ушите ми продължаваха да звънтят. Думите на Хоби бяха ужасни. Не бях подлизурко на господарите. Не бях доносник. Не харесвах Риф — една прислужница в къщата, която слухтеше какво говорят другите слуги и робите и докладваше на господарите с надеждата да спечели благоволението им. Но веднъж Майка ѝ каза: „Не обичам подмазвачите“. Малко след това я продаде на пазара. Риф бе единствената робиня, която бе продадена от Къщата — през целия ми живот. Имаше доверие и от двете страни. Така трябваше да е.

След като сутрешните занимания приключиха, дойде ред Еверра да накаже тези, които бяха смуцавали дисциплината. Тиб и Хоби трябваше да научат допълнителни страници от „Делата“, и тримата щяхме да препишем Четирийсет и първи урок от „Нравоучения“, от мен се очакваше да препиша освен това трийсет строфи от епичната поема на Гарро „Обсадата и превземането на Сентас“ и да ги наизустя до сутринта.

Не знаей дали Еверра си даваше сметка, че повечето от тези наказания за мен всъщност бяха награди. Вероятно го знаеше. Всъщност едва ли го интересуваше особено какво си мисля. Но тъй като той смяташе преписването на поезия за наказание, не ми оставаше друго, освен да го приема по същия начин. Дори неволно стисках зъби, докато изписвах строфите. Почеркът ми е неравен и нечетлив. Тетрадката, в която пишех, щеше да се използва за изучаване на поемата от бъдещите ученици, също както ние използвахме тетрадки, изписани от тези преди нас. Астано бе преписала предишния пасаж в книгата. Под нейния дребен елегантен почерк, четлив почти като печатните издания от Месун, моите драсканици можеха да бъдат само съжаление. Именно това сравнение бе истинското наказание за мен. Що се отнася до това да ги наизустя, вече го бях направил.

Паметта ми е необичайно точна. Когато бях малък, можех да запомня цяла страница от книга, стая, в която съм бил, или лице, при

това без да обръщам специално внимание. Може би тъкмо по тази причина се обърквам от другите „спомени“, които ме спохождат от време на време и които всъщност въобще не са спомени.

Тиб и Хоби изтичаха навън — отложиха задачите си за по-късно, — а аз останах в класната стая, за да довърша моята. След това отидох да помогна на Салло с измитането на коридорите и двора, което беше наше постоянно задължение. По едно време си дадохме почивка и отскочихме до кухнята за по комат хляб и парче сирене. Точно тогава Торм и Тиб ме извикаха да играем на войници.

Метенето на коридорите и стаите на една толкова голяма къща не е лесна работа, помещенията винаги трябва да блестят от чистота. Не ми се щеше да оставя цялата работа на Салло: тя и без това поглъщаше по-голямата част от деня и на двама ни. Но тя каза, че вече съм свършил доста, а и не исках да отказвам на Торм.

— Хайде, върви де — подкани ме сестра ми, докато размахваше лениво метлата над пода в централното преддверие. — Остана само тук.

Изтичах радостно навън, в смокиновата горичка зад градските стени, на няколко преки южно от Армаканд. Торм вече се занимаваше с Тиб и Хоби. Обичам да си играем на войници.

Явин е висок и гъвкав като сестра си Астано и нашата Майка, но Торм повече прилича на нашия Баща — той е мускулест и набит. Има нещо объркано в Торм, нещо криво. Не куца, но крачи така, сякаш непрестанно пада напред. Двете страни на лицето му не си пасват и това му придава несиметричен изглед. Освен това често го спохождат пристъпи на необясним гняв, понякога толкова неудържими, че започва да крещи, да блъска всичко и да си къса дрехите. Но откакто навлезе в пубертета, като че ли малко се поуспокои. Пристъпите му се разрешиха и той все по-често се занимава с физически упражнения. Мечтае за армията, за военна кариера, смята да се сражава в легионите на Етра. Но в армията поне още две години няма да го приемат дори за кадет и затова той направи от Хоби, Тиб и мен своя армия. Обучава ни от месеци.

Държахме дървените си мечове и щитове в тайно скривалище под една стара смокиня в горичката, заедно с кожените набедреници и шлемовете — направихме ги със Салло по указания на Торм. Неговият шлем беше украсен с гребен от червеникави конски косми — Салло ги

събра в конюшната — и изглеждаше доста помпозно. Упражнявахме се на една поляна наред с гората, на скрито място в подножието на стената. Докато тичах между дърветата, видях, че тримата вече маршируват по поляната. Нахлузих си шлема, грабнах щита и меч и се присъединих запъхтян към тях. Марширувахме още известно време, най-вече да завиваме едновременно под командата на Торм, после трябваше да се подредим в строй, докато нашият командир крачеше напред-назад и ни оглеждаше с орловия си поглед. От време на време сгълчаваше някой от нас, задето си е сложил шлема накриво или не е застанал както трябва, или пък физиономията му няма необходимата сериозност.

— Погледнете се каква пасмина сте само — изръмжа Торм. — Проклети цивилни! Как е възможно Етра да се защитава от вотусанците, ако разчита на сбирщина като вас?

Стояхме мълчаливо, втренчили погледи право напред, изпълнени с желание да покажем на вотусанците, че сме истински воители.

— Е, добре — въздъхна накрая Торм. — Тиб, двамата с Гав ще бъдете вотусанци. Ние с Хоби сме от Етра. Отивайте в окопите, а ние ще ви направим кавалерийска атака.

— Защо винаги те са етранци? — оплака се Тиб, докато тичахме към окопите — полузадръстена отводнителна канавка, която водеше към близката стена. — Защо и ние някой път да не сме етранци?

Това беше риторичен въпрос, без отговор. Хързулнахме се в канавката и се приготвихме да посрещнем кавалерийската атака на етранците.

По някаква причина им отне доста време да се появят и двамата с Тиб имахме възможност да натрупаме солидно количество бомби: малки топки от полузасъхнала кал, която копаехме от стената на канавката. Когато най-сетне чухме цивиленето и пръхтенето на конете, се изправихме и почнахме трескаво да мятаме бомбите. Повечето падаха твърде близо или не улучваха, но една удари Хоби право в челото. Не зная дали я метна Тиб, или бях аз. От удара Хоби спря за момент, зашеметен и объркан, главата му отскочи странно назад и видях, че се кокори. Торм продължаваше да препуска, крещеше:

— В атака! В името на Предците! Етра! Етра!

И скочи в канавката. Дори в този момент не забрави да изцвили. Двамата с Тиб се превихме пред яростния щурм, което даде

възможност на Торм да се огледа за Хоби.

Хоби се носеше в бесен галоп. Лицето му бе почерняло от кал и гняв. Скочи в канавката и се метна право към мен, вдигнал дървения си меч, за да ме посече. Бях опрял гръб в стената на канавката и нямах накъде да отстъпя — успях само да вдигна щита и да парирам удара с меча, доколкото ми беше по силите.

Дървените остриета се плъзнаха едно в друго и моето, обърнато настрана от неговия по-силен удар, се стрелна право към лицето му. Неговият меч се стовари върху ръката ми. Изпуснах моя и извиках от болка.

— Ей! — кресна Торм. — Без удряне!

Защото ни бе дал строги указания как да използваме оръжията. Трябваше да се дуелираме от разстояние, без да мушкаме и парираме — и никога да не нанасяме удари.

Торм застана между нас и първо се наведе към мен — защото плачех и си стисках ръката, болеше ме ужасно, — а след това се обърна към Хоби. Хоби все още притискаше лицето си с ръце и между пръстите му се стичаше кръв.

— Какво ти е, дай да погледна — нареди Торм и Хоби отвърна:

— Нищо не виждам... той ме ослепи.

Нямаше никаква вода по-близо от арканския фонтан. Нашият командир успя да запази самообладание — нареди на мен и на Тиб да скрием оръжията на обичайното място и да ги последваме, без да се бавим, а после поведе Хоби към града. Настигнахме ги при фонтана пред портата на Аркаманд. Торм миеше кръвта и калта от лицето на Хоби.

— Не ти е засегнал окото — чух го да казва. — Сигурен съм. — Нямаше начин да е сигурен. Острието на моя меч, изтиквано от меча на Хоби, бе закачило клепача над окото и оттам продължаваше да тече кръв. Торм откъсна парче плат от туниката си и го даде на Хоби да притисне раната.

— Нищо ти няма — продължи да го успокоява. — Ще ти мине. Първата почетна рана, войнико! — Хоби тъкмо беше установил, че може да вижда, след като кръвта вече не го заслепяваше.

Стоях неподвижно, вцепенен от страх. Щом видях, че Хоби премигва, изпитах огромно облекчение.

— Хоби, съжалявам.

Той се извърна и ме погледна със здравето си око, блеснало от ярост — другото бе скрито от превръзката.

— Ах, ти, дребен подлизурко! — изсъска. — Първо ме уцели с камък, после се опита да ми извадиш окото!

— Не беше камък! Беше топка от кал! И не съм се опитвал да те удриям. Ти ме удари...

— Някой от вас хвърли ли камък? — попита Торм и двамата с Тиб поклатихме енергично глави и заповтаряхме, че са били само топки от пръст и кал. Внезапно лицето на Торм се промени и той застана мирно.

Баща му — нашият Баща — Бащата на Аркаманд Алтан Серпеско Арка, ни бе видял при фонтана на връщане от Сената. Стоеше на няколко крачки от нас и ни оглеждаше. Зад него бе застанал оръженосецът му Меттер.

Нашият Баща беше широкоплещест, със силни ръце. Чертите му — закръглено чело и скули, чип нос, присвити очи — говореха за укротена енергия и спотаена сила. Поклонихме му се почитателно.

— Какво става тук? — попита той. — Това момче ранено ли е?

— Играехме, татко — отвърна Торм. — И той се удари.

— Има ли му нещо на окото?

— Не, господарю.

— Прати го веднага при Ремен. А това какво е?

Двамата с Тиб бяхме прибрали шлемовете си в скривалището, но Торм още носеше своя, с гребена от конски косми, а също и Хоби.

— Шапка, господарю.

— Това е шлем. Да не би да си играл на войници? С тези момчета?

Изгледа и трима ни.

Торм стоеше като истукан.

— Ти — рече нашият Баща и се обърна към мен, най-малкия и най-изплашения. — На войници ли играехте?

Погледнах ужасено Торм в очакване да ми даде някакъв знак, но той стоеше мълчаливо, с изопнато лице.

— Обучавахме се, Алтан-ди — прошепнах едва чуто.

— По-скоро е имало бой. Покажи ми ръката си. — Не говореше заплашително, а уверено и авторитетно.

Протегнах ръката си. Бе подпухнала и поморавяла на китката и около палеца.

— Какви са ви оръжията?

Погледнах отново Торм, очаквах поне някаква подкрепа. Нима можех да излъжа нашия Баща?

Торм гледаше право напред и продължаваше да мълчи.

— Дървени, Алтан-ди.

— Дървени мечове? Друго какво?

— Щитове, Алтан-ди.

— Той лъже обади се неочаквано Торм, — Дори не играе с нас, още е малък. Опитвахме се да се покатерим на едно дърво в смокиновата горичка и Хоби падна в храсталака и се удари.

Алтан Арка мълчаливо ни оглеждаше. Усетих как по гърба ми се стичат едри студени капки пот. После нашият Баща попита бавно:

— Но сте се упражнявали, нали?

— Понякога — отвърна Торм и млъкна за миг. — Понякога... ги обучавам.

— С оръжия?

Торм не каза нищо. Тишината сякаш се проточи безкрайно.

— Вие, — Баща ни посочи Тиб и мен. — Донесете си оръжията в двора. Торм, отведи това момче при Ремен и му кажи да се погрижи за него веднага. После ела в двора.

Всички се втурнахме да изпълняваме заповедите. Тиб плачеше и бърбореше объркано, обзет от страх, но аз бях в някакво странно състояние на вцепенение, като при треска или други болест, и всичко ми се струваше нереално. Бях всъщност съвсем спокоен, само дето не можех да говоря. Върнахме се при скривалището, извадихме мечовете, шлемовете и щитовете, отнесохме ги в задния двор на Аркаманд, струпахме ги на малка купчина и зачакахме.

Баща ни дойде. Беше се преоблякъл. Приблужи се бавно до нас. Усецах как Тиб трепери. Поклоних се и застинах неподвижно. Не се страхувах от нашия Баща, поне не така, както се боях от Хоби. Знаех, че притежава безгранична власт над мен, но същевременно му имах пълно доверие. Той щеше да направи каквото е справедливо и ако трябваше да страдам, бях готов да го понеса.

Дотича и Торм и спря до нас, дребно копие на баща си. Беше вирнал брадичка и не поглеждаше купчината с оръжия.

— Торм, знаеш, че да се дава на роб оръжие е престъпление, нали?

— Да, господарю — отвърна Торм.

— Знаеш, че в етранската армия няма роби. Войниците са свободни граждани. Да обучаваш роб за войник е престъпление, проява на неуважение към армията, към нашите Предци. Знаеш го добре.

— Да, господарю.

— Значи признаваш, че си виновен, така ли? Торм мълчеше, но по лицето му пробягаха ужасни тикове.

— Е, в такъв случай теб ли трябва да накажем, или робите?

Торм се ококори — очевидно не беше помислял за това. Не каза нищо. Отново се възцари продължителна пауза.

— Кой командваше? — попита нашият Баща накрая.

— Аз, господарю.

— Е, и?

Още една дълга пауза.

— Значи аз трябва да бъда наказан.

Алтан Арка кимна отсечено, после попита:

— А те?

Торм се поколеба и накрая измънка:

— Те изпълняваха каквото им казвах, господарю.

— Трябва ли да бъдат наказани, че са следвали твоите заповеди?

— Не, господарю.

Отново отривистото кимване. Алтан Арка ни изгледа, сякаш бяхме на огромно разстояние, и нареди:

— Изгорете тези боклуци. И запомнете, момчета — да се подчиняваш на незаконна заповед също е престъпление. Пускам ви само защото вашият командир пое вината. — Погледна ме. — Ти си момчето от Блатата, нали? Гав ли се казваше? А ти?

— Тиб, господарю, от кухнята, господарю.

— Изгорете дървенията и се връщайте на работа. Ела — каза на Торм и го поведе към дългата аркада. И двамата изглеждаха като войници на парад.

Отидохме в кухнята, взехме главня от огнището и я затъкнахме между дървените мечове и щитове. Разгоряха се пламъци, но когато сложихме и кожените набедреници и шлемовете, се закълби дим.

Накрая събрахме още горещите остатъци, с цената на някои дребни изгаряния по ръцете, и ги отнесохме на боклука при кухнята. Вече и двамата треперехме неудържимо. Да си войник е тежко, изпълнено с изпитания и дори страшно занимание, но същевременно величаво, и изпитвахме гордост, че поне за малко сме били войници. Трябва да призная, че бях привързан към дървения си меч. Нерядко ходех сам до скривалището, изваждах го, размахвах го, за да се упражнявам, а сетне го пригладвах с кремък или го лъсках с мазнина от кухнята. Но всичко това беше лъжа. Ние не бяхме войници, бяхме роби. Роби и страхливци. Бях предал своя командир. Толкова ме беше срам, че чак ми призля.

Закъснявахме за следобедните занимания. Хукнахме по коридора и нахлухме запъхтени в класната стая. Учителят вдигна глава и ни погледна навъсено.

— Идете да се измиете — нареди ни. Бяхме забравили, че ръцете и дрехите ни са покрити с чернилка, едва сега видях, че по лицето на Тиб са размазани сажди, също както вероятно и по моето. — Салло, върви с тях и се погрижи да изглеждат прилично, когато се върнат — добави Еверра. Сигурно го направи, защото видях колко сме изплашени.

Торм седеше на обичайното си място. Хоби обаче го нямаше.

— Какво е станало? — попита Салло, когато излязохме да се измием.

— Торм какво ви каза? — отвърнах с въпрос.

— Каза, че нашият Баща ви наредил да изгорите някакви играчки и затова сте щели да закъснеете за заниманията.

Торм ни беше прикрил със скалъпено обяснение. Голямо облекчение и незаслужена помощ, след като го бях предал, тъй че нямах право да му благодаря.

— Какви играчки? — продължи да настоява тя. — Какво всъщност правехте?

Поклатих глава.

— Играехме на войници с Торм-ди — отвърна вместо мен Тиб.

— Млъквай, Тиб! — скастрих го.

— Защо да млъквам?

За да си нямаме ядове.

— Ние не сме виновни. Нали нашият Баща го каза? Каза, че вината е на Торм-ди.

— Не е така. Моля те, не говори повече за това! Предаваш го!

— Ама той излъга — упорстваше Тиб. — Каза, че сме се катерили по дървета.

— Опитваше се да ни спести неприятности!

— Или на себе си — отвърна Тиб.

Вече бяхме при фонтана и Салло почти насила ни натика главите в басейнчето, след това ни помогна да се измием. Отне ни известно време. Водата беше студена и раните ми се пробудиха, особено силно ме болеше ръката. Докато ни търкаше и бършеше, Салло изстиска истината от нас. Не каза много, само подхвърли на Тиб:

— Гав е прав. Не говори за това.

Докато се връщахме към класната стая, попитах:

— Хоби ще ослепее ли с това око?

— Торм-ди каза, че само било натъртено.

— Ужасно ми е сърдит — казах замислено.

— И какво от това? — попита ядосано Салло. — Не си искал да го удряш, нито той теб. Ако се опита отново, ще му се види тясна къщата.

Говореше истината. Привидно спокойна и уравновесена, сестра ми избухваше с бързината на пожар и ме защитаваше, както тигрица пази малките си. Всички го знаеха. Освен това не харесваше Хоби.

Прегърна ме за миг през раменете, преди да влезем в стаята, и ме побутна закачливо. Аз направих същото. Имах чувството, че всичко отново си е на мястото... почти.

Окото на Хоби не беше пострадало. Грозна рана разцепваше клепача на две, но както бе казал Торм, Хоби не беше надарен с красота, която да изгуби. Когато на следващия ден дойде в класната стая, се шегуваше и се държеше стоически, и беше дружелюбен с всички — освен с мен. Каквато и да бе истинската причина за неприязънта му и дали наистина вярваше, че съм хвърлил по него камък, всичко това нямаше значение, защото очевидно бе решил да ме приеме за враг и оттогава винаги беше настроен срещу мен.

В една голяма къща като Аркаманд роб, който иска да създаде неприятности на друг роб, разполага с много възможности. За щастие Хоби спеше в бараката, докато аз все още бях в къщата. Но докато пиша тази история сега за теб, моя скъпа жено, и за всички други, които биха могли да я четат, забелязвам, че започвам да мисля така, както съм мислел тогава, преди двайсет години — като момче и роб. Спомените ми ме връщат в миналото, сякаш е настояще, тук и сега, и забравям, че има неща, които трябва да обяснявам не само на вас, но също и на себе си. Докато описвам живота ни в Аркаманд и в града-държава Етра, неволно се връщам назад и го виждам, сякаш е пред мен, отвътре и отгоре, без да има с какво да го сравня, и като че ли това е единственият начин, по който биха могли да се случат всички онези неща. Децата гледат на света така. Както и повечето роби. Свободата винаги е начин да се открие повече от една възможност.

По онова време Етра бе всичко, което познавах, целият ми свят. Градовете-държави са почти постоянно във война, така че войниците са на почит. За войници вземат мъже от двете висши касти: аристокрацията, която управлява чрез Сената, и свободните граждани — фермери, търговци, строители и така нататък. Свободните граждани от мъжки пол имат право да гласуват за някои закони, но не и да участват в управлението. Сред свободните граждани има и малка група освободени роби. Под тях сме ние — робите.

Къщната работа се върши от жените от всички касти, както и от робите. Робите се пленяват в битка и при нападения или се отглеждат у

дома; освен това могат да се купуват и продават, а също и да се подаряват. Един роб няма легални права, не може да се жени, нито да предявява родителски претенции към децата си.

Жителите на градовете-държави се прекланят пред предците на сегашните управници. Хората, които нямат предци — робите и освободените, — могат само да се прекланят пред предците на семействата, които ги притежават, или пред основателите на града, велики духове на отдавна отминали времена. Освен това робите почитат и някои от боговете, които са известни по други краища на Западния бряг — Енну и Ранниу, а също и бог Късмет.

Очевидно е, че съм се родил роб, след като говоря предимно за робите. Ако прочетете историята на Етра или на някой друг от градовете-държави, ще научите за крале, сенатори, пълководци, храбри войници и богати търговци — за делата на хората на властта, които са свободни в действията си. Но няма да срещнете нито думичка за роби. Основното достойнство на роба е да остане невидим. Лишените от власт предпочитат да са незабележими дори за себе си. Това беше нещо, което Салло вече знаеше, а на мен предстоеше да науча.

Ние, робите в къщата, получавахме храна през един отвор в килерчето за провизии, където винаги имаше хляб, сирене и маслини, пресни или изсушени плодове, мляко и топла супа вечер и през зимните утрини. Дрехите и обувките ни бяха като на останалите, чаршафите ни — чисти и топли. Аркаманд беше богата и щедра Къща. Нашата Майка говореше с презрение за господарите, които пращаха робите си на работа боси, гладни и с белези от побой. В Аркаманд старите роби, които вече не ги биваше за работа, продължаваха да живеят и да се радват на уважение, и винаги бяха нахранени и добре облечени. Гамми, ние със Салло много я обичахме, се радваше на специално отношение като прислужница на нашия Баща. Хвалехме се пред робите от другите къщи, че в чорбата ни има месо, а одеялата ни са от вълна. Гледахме с насмешка дрехите, които носеха някои от тях — стари и захабени. Всичко в нашата Къща се градеше на отколешни и солидни традиции.

Мъжете роби спяха в голяма отделна постройка, която наричахме барака, жените и децата имаха спалня близо до кухнята. Най-малките, както от Семейството, така и от прислугата и робите, се даваха на отглеждане от детегледачки. Подарените момичета живееха в стаи,

облицовани с копринени тапети, където развличаха и забавляваха своите посетители, или ги разхождаха из красивата вътрешна градина от западната страна.

Жените решаваха кога едно момче да се премести в бараката при мъжете. Бяха пратили Хоби там преди няколко месеца, за да се отърват от него, защото непрестанно досаждаше на децата в спалнята. В началото по-големите момчета в бараката го бяха посрещнали доста зле, но той, изглежда, бе сметнал, че това е неразделна част от навлизането в света на мъжете, и не само понесе всичко, ами и ни се присмиваше, задето спим в „яслите“.

Тиб също нямаше търпение да бъде преместен при мъжете, но що се отнася до мен, аз се чувствах идеално в спалнята, където двамата със Салло имахме свое уютно кътче и два собствени сламеника. Гамми се грижеше за нас като майка и когато умря, позволиха на Салло да остане, за да поеме грижата за мен. Тъй като робите нямат нито родители, нито деца, в спалното всяка жена може да се грижи за децата и нито едно от малките не заспива само, понякога дори е обгрижвано от няколко „майки“. Децата наричат жените „лельо“. Нашите лели заявиха, че нямам нужда от майка с такава добра сестра, и аз се съгласих с радост.

Вече не се налагаше Салло да ме пази от набезите на Хоби в спалнята, но извън нея те ставаха все по-лоши. Задълженията ми налагаха да обикалям цялата къща и Хоби обикновено ме издебваше в някой коридор или в дворче, където нямаше никого. След като се увереше, че сме сами, той ме сграбчваше за врата, вдигаше ме и ме разтърсваше, както куче разтърсва плъх, за да му строши врата, като ми се хилеше в лицето, после ме хвърляше на пода, изритваше ме на изпроводяк и си тръгваше. Съпротивлявах му се с всички сили, но ръцете и краката ми бяха твърде къси и не можех да го достигна. Не смеех да викам, тъй като на спречкванията между робите не се гледаше с добро око и щяха да ни накажат сурово. Предполагам, че моята безпомощност е подхранвала жестокостта му, защото тя непрестанно нарастваше. Никога не ме налагаше пред други хора, но ме дебнеше зад ъглите, събаряше ме на земята или ми избиваше чинията с храна от ръцете; освен това лъжеше наляво и надясно-, че съм крадец и доносник.

Жените в спалнята не обръщаха особено внимание на тези приказки, но другите момчета в бараката му повярваха и започнаха да се отнасят с мен като с шпионин, подмазвач на господарите. За щастие не се срещах често с тях, тъй като задълженията им ги отвеждаха на други места. След битката при канавката Торм ни бе зарязал напълно и се събираше единствено с Хоби. Тъй като Хоби непрестанно ме наричаше „онова малко лайненце“, Торм започна да ми вика по същия начин.

Еверра не можеше да обвини Торм открито, тъй като той бе син на Семейството. Нашият учител беше роб, уважението му произхождаше от неговия пост, не от самия него. Той можеше да поправя грешките на Торм, когато чете, смята или свири на някакъв инструмент, но не и поведението му. Можеше да каже: „Трябва да се поупражняваш още“, но не и „Не прави това и това!“ Пристъпите на Торм обаче и честите му изблици на гняв му даваха извинение и възможност да прилага по-строг контрол. Когато Торм започнеше да крещи или да размахва юмруци, Еверра го избутваше навън, затваряше го в складчето до стаята и му казваше, че ако излезе, ще съобщи за поведението му на нашите Майка и Баща. Торм трябваше да овладее пристъпите си в усамотение и търпеливо да чака, докато го освободят. Вероятно това наказание имаше известен ефект, защото всеки път, когато се развихреше и Еверра произнасяше с категоричен тон: „Отивай в складчето, Торм-ди“, той изтичваше навън и се затваряше сам. Но от около година не бе имал пристъпи. Само веднъж или два пъти, когато беше неспокоен и пречеше на останалите, Еверра му подметна тихо:

— Ако обичаш, излез навън.

И това бе напълно достатъчно. Когато се връщаше, Торм беше покорен и послушен.

Един пролетен ден Хоби ме тероризираше особено настървено. Разклати чина, докато пишех, разля мастилницата и ме обвини, че съм се опитал да му изцапам тетрадката, а после ме удари жестоко, докато минавах покрай него. Учителят го забеляза и рече:

— Хоби, не посягай на Гавир. Дай си ръцете.

Хоби се изправи и протегна ръце, за да си получи наказанието, с покорна, стоическа усмивка.

Но Торм се намеси.

— Не е направил нищо, за да бъде наказван.

Еверра го погледна изненадано. Трябваше му известно време, за да се съвземе.

— Видях го да удря Гавир, Торм-ди.

— Това хлапе е лайно. То трябва да понесе наказание, не Хоби. То разля мастилницата.

— Стана случайно, Торм-ди. Не мога да наказвам за случайности.

— Не е така. Хоби не е направил нищо, за да бъде наказан. Накажете лайното.

Въпреки че Торм не бе изпаднал в поредния си пристъп, видях, че лицето му е изпънато и очите — изцъклени. Учителят мълчеше. Погледна Явин, който се бе надвесил над един чертеж в другия край на стаята и бе погълнат от измервания. Аз също се надявах, че поголемият брат ще забележи какво става, но той не се обърна към нас, а и Астано не бе на училище този ден.

Накрая Еверра каза:

— В стаичката, ако обичате, Торм-ди.

Торм се надигна машинално, привикнал да изпълнява нарежданията. После спря и се извърна към учителя.

— Аз... наредих ти да накажеш лайното.

Гласът му бе нисък и дрезгав, той едва успяваше да оформи думите и лицето му потрепваше, както когато баща му го гълчеше.

Еверра пребледня и изведнъж ми се стори остарял и измършавял. Видях, че отново поглежда към Явин.

— Това е моята класна стая, Торм-ди — каза накрая с осезаемо накърнено достойнство.

— А ти си роб, комуто дадох нареждане — почти извика Торм. Гласът му беше писклив.

Сега вече Явин ни чу, надигна се и каза:

— Торм...

— Писна ми да не ми се подчиняват — извика невъздържано Торм. Пищеше като побъркана старица и сигурно точно това накара четиригодишния Мив да се размее. Тъничкият му кикот отекна в стаята. Торм се извърна към детето и го зашлеви през лицето така, че го запрати към стената.

Миг след това Явин беше при нас. Първо се извини и се поклони на учителя, сетне улови брат си за ръката и го изведе. Торм не се съпротивляваше и не каза нищо. Само се озърташе и се блещеше, но вече бе объркан и смутен.

Хоби го изпроводи със същия сконфузен поглед. Никога дотогава не бях виждал подобно изражение на лицето му. Нито по-късно, впрочем Салло прегръщаше малкия Мив, който не бе издал нито звук. Изглеждаше замаян, после се сгуши на гърдите на сестра ми. Дори да плачеше, никой от нас не го чу. Учителят коленичи до тях, за да провери дали детето не е пострадало сериозно. Лицето на Мив беше подпухнало. Северра каза на Салло и на Око, сестрата на Мив, да го изведат и да го наплискат с вода от фонтана. После изгледа Рис, Сотар, Тиб, Хоби и мен — децата, които бяхме останали в стаята.

— Сега ще четем Трудек — каза с дрезгав и отпаднал глас. — Шестнайсетото нравоучение. За търпението.

Първо каза на Сотар да чете. Тя засрича храбро текста.

Сотаровасо беше племенница на нашия Баща. Баща ѝ бе загинал при обсадата на Морва, малко след това майка ѝ умряла, докато я раждала, и тя беше сирак в Семейството, последната сред тях. Притежаваше същата ненатрапчива скромност като по-голямата си братовчедка Астано, към която бе силно привързана, но характерът, който се спотайваше под тази привидна обвивка, бе коренно различен. Не беше бунтовничка, но и не бе готова да се предаде лесно. Нещастна самотна душа.

Личеше си, че е силно обезпокоена от грубото отношение на Торм към учителя, когото уважаваше и обичаше. Тъй като сега тя бе единственият представител на Семейството, останал в стаята, се чувстваше отговорна за случилото се и за извиненията, които трябваше да последват. Нямахте нищо, което тя, едно дванайсетгодишно дете, би могла да направи, освен да покаже своята безмерна вяра и уважение към учителя. Личеше си, че е ужасно объркана, защото непрестанно допускаше грешки при четенето. Книгата буквално подскачаше в ръцете ѝ. Еверра ѝ благодари и ми каза да продължа.

Приготвих се да чета, но чух Хоби да се размърдва неспокойно зад мен и да просъсква нещо. Учителят го изгледа и той млъкна. Усещах обаче, че е зад мен и ме гледа, докато чета.

Все пак успяхме да вземем урока за този ден. Салло се върна тъкмо когато приключвахме. Каза, че била отвела малкия Мив при Ремен, защото изглеждал замаян и непрестанно се унасял. Някой бе съобщил на нашата Майка и тя щеше да навести момчето. Това прозвуча успокоително. Старият Ремен беше роб като нас и цереше повечето заболявания с мехлем от зарасличе и чай от коча трева, нашата Майка обаче бе всепризната и уважавана лечителка.

— Арка се грижи за своите, дори за най-малките — каза с благодарност Еверра. — Когато си тръгнете днес, идете при светилището на Предците и им отдайте почит. Помолете ги да благословят всички деца в Къщата и нашата обична Майка.

Направихме каквото ни нареди. Само Сотар имаше право да влиза при Предците, чиито имена и образи красяха озареното от трепкащите светлини на свещите и кандилата помещение. Останалите коленичихме в преддверието. Салло държеше своята малка Енну-ме и шепнеше: „Енну, благослови ни и, моля те, помогни на Мив да се оправи. Винаги ще бъда с теб, преобична Енну-ме, моя неизменна благодетелко“. Аз се поклоних и коленичих пред моя избраник сред Предците, Алтан Бодо Арка, Баща на Къщата преди стотина години, чийто портрет, както издълбан в камък, така и рисуван, се виждаше от мястото, където се намирах.

Имаше красиво лице, като на ястреб, и очите му гледаха право в мен. Още като малък бях решил, че той е моят пазител, и бях сигурен, че знае всяка моя мисъл. Не беше необходимо да му казвам, че ме е страх от Торм и Хоби, защото сигурно беше наясно с това. „Велика Сянка, Предтечо, дядо Алтан-ди, помогни ми да се отърва от тях — го помолих беззвучно. — Или поне им отнеми гнева. Благодаря ти“. След известно време добавих: „И моля те, дай ми храброст“.

Това беше чудесно хрумване. В този ден имах нужда от кураж.

Със Салло пометохме дългия коридор и после тя си написа домашното, а аз преговорих урока по геометрия. Не видяхме Хоби нито при килерчето, нито никъде из къщата. Свечеряваше се и реших, че ми се е разминало и че трябва да отида и да поднеса благодарности на Предците, ала тъкмо когато се прибирах от коридора пред женските помещения, чух гласа му зад мен:

— Ето го!

Хукнах, но големите момчета ме настигнаха веднага и ме хванаха. Ритах и се дърпах, но бях като заек сред хрътки.

Отведоха ме при кладенеца зад бараката, извадиха ведрото и се изредиха да ме потапят надолу с главата, а аз се давех и гълтах вода. Изваждаха ме само колкото да се посъвзема.

Всеки път, когато ме изкарваха на въздух, докато се дърпах, гърчех и повръщах, Хоби приближаваше до мен ухиленото си лице и произнасяше със зловец глас:

— Това ти е, задето предаде своя господар, дребен изменнико. И задето се подмазваш на онзи глупав дърт учител, ти, блатен плъх такъв. — След което отново ме спускаха надолу и колкото и да се опитвах да се задържа за неравните каменни стени, натикваха главата ми под водата и изтезанието се повтаряше отново. Не зная колко пъти го направиха, преди да изгубя съзнание, но вероятно по някое време тялото ми се е отпуснало и те са се изплашили, че може да съм умрял.

Убийството на роб е престъпление за всеки друг освен за неговия господар. Така че те ме зарязали до кладенеца и избягали.

Намерил ме старият Ремен, робът знахар, който дошъл за вода на кладенеца.

— Спънах се в него в тъмното — разказваше той впоследствие. — Отпървом помислих, че ще да е някоя умряла котка. Не, беше твърде голямо за котка. Да не би да е удавено куче, викам си? Не, не е удавено куче, а удавено момче! Кой дави момчета в тази къща, ето какво ви питам?

Въпрос, на който не посмях да отговоря.

Предполагам, момчетата бяха решили, че няма да останат видими следи от изтезанията, на които ме бяха подложили, и че няма да мога да потвърдя обвиненията си с улики, но ръцете ми бяха покрити с охлузвания и драскотини от драценето по стената, а глезените ми бяха подпухнали от безжалостните им ръце. Тези яки и глупави хлапета вероятно не си бяха давали сметка какво в действителност ми причиняват и си бяха мислили, че само ме плашат.

Свестих се същата нощ в малкия лазарет на Ремен, гърдите и главата ме боляха, но пък лежах на мек и удобен сламеник под трепкащата светлина на лампата и имах чувството, че съм обгърнат от уютната завеса на тишината. Постепенно осъзнах, че до мен спи сестра ми Салло и от това ми стана още по-хубаво. Лежах така дълго,

като понякога виждах само златисти отблясъци и сенки, а в други моменти си припомнях разни неща. Спомних си тръстиките и спокойното коприненосиньо небе, и синкавия хълм в далечината. Сетне видях за малко светлината на лампата, после сякаш чух отново гласа на Хоби: „Ето го!“ Но ужасът от преживяното и болката бяха някак притъпени, отдалечени. Извърнах глава и погледнах право към огънчето на лампата, която заливаше всичко наоколо е бледа жълтеникава светлина. Припомних си мъжа във високата сумрачна стая. Стоеше до голяма маса, покрита с книги и свитъци, с лампа и писалище отстрани, под висок тесен прозорец. Той се извърна и ме погледна тъкмо когато влизах. Този път го видях съвсем ясно. В косата му имаше сивкави кичури и лицето му малко наподобяваше това на нашия Предтеча, едновременно свирепо и добродушно, но там, където трябваше да виждам гордост, съзирах само тъга. И въпреки това веднага щом ме видя, той се усмихна и произнесе името ми, Гавир.

— Гавир... — чух отново и се върнах под жълтеникавата светлина, загледан в надвесеното над мен женско лице. Имаше меки черти и изглеждаше тъжна. Приличаше малко на Астано, но не беше Астано. В началото смятах, че и нея си спомням. Постепенно осъзнах, че това е нашата Майка, Фалимер Галеко Арка, чието лице никога досега не бях виждал от толкова близко. Лежах и я разглеждах, сякаш беше каменна статуя на някой от нашите Предци, без никакъв страх, с мечтателно притворени очи.

Салло се размърда до мен в съня си.

Нашата Майка положи длан на челото ми и кимна едва забележимо.

— Добре ли си? — попита шепнешком. Бях твърде уморен и сънен, за да отговоря, но вероятно съм кимнал или съм се усмихнал, защото тя също ми се усмихна лекичко, погали ме по бузата и си тръгна.

Близо до моето легло имаше детско креватче и тя се позабави до него. Там трябваше да е малкият Мив, помислих си и отново оставих вълната от тишина да ме обгърне. Спомних си как отидохме да погребем Мив долу при реката, където плачущите върби са като застинал зелен дъжд сред сивата пролетна мъгла. Погледнах към другия край на реката, през мрежа от дъждовни капки. Спомних си как всички бяхме слезли долу, за да погребем Гамми, това беше през

зимата и върбите бяха голи, но тогава не бях толкова тъжен, защото беше като празник, толкова много хора се бяха събрали за погребението, а след това имаше прощално пиршество. Спомних си за малко и други мигове, прекарани на брега, отново през пролетта, но не знаех кого погребват. Може би мен, помислих си. Съзрях мъката в очите на възрастния мъж, изправен до масата с лампата пред високия прозорец в сумрачната стая.

После настъпи утрото. Мека дневна светлина прогони жълтеникавото сияние. Салло бе излязла. Мив беше като вързопче в креватчето до мен. В другия край на стаята беше настанен Лотер — старият готвач, който доживяваше тук последните си дни. Непрестанно пъшкеше и стенеше. Аз обаче се чувствах отлично и се надигнах — почти веднага ми се зави свят, едновременно ме заболяха поне десетина рани и се облегнах на възглавницата.

— Вече си станал, а, блатен плъх? — попита старият Ремен, тъкмо бе дошъл да ме види. Опипа цицините на главата ми. Беше поставил шина на един изкълчен пръст на дясната ми ръка и сега ми обясни за какво служи.

— Ще се справиш — увери ме. — Корово хлапе си. Кой те подреди така, между другото?

Повдигнах рамене.

Той ме погледна внимателно, кимна и повече не заговори за това. Двамата с него бяхме роби, живеехме в свят, където мълчанието беше за предпочитане.

Ремен не ми позволи да напусна лазарета тази сутрин: каза, че нашата Майка ще дойде да ме навести — мен и Мив, — и аз останах да седя в леглото и да се любувам на синините и цицините си. Когато ми омръзна да ги разглеждам и опипвам, започнах да рецитирам откъси от „Обсадата и падането на Сентас“. Малко преди обед Мив най-сетне се събуди и отидох да си поговоря с него. Беше замаян и изглежда, не осъзнаваше къде е и какво става. Погледна ме и ме попита защо сме двама.

— Двама какво? — попитах, а той отвърна:

— Двама Гавовци.

— Вижда двойно — обясни Ремен, който тъкмо бе влязъл. — Случва се при удар по главата. Господарке! — Той се наведе в почтителен поклон и аз също, защото беше дошла нашата Майка.

Тя прегледа Мив много обстойно. Обърна внимание на голямата подутина отстрани на темето, надзърна в ухото от същата страна и опипа лекичко скулите. Имаше загрижен вид, но накрая каза:

— Мисля, че се връща. — Гласът ѝ беше нисък и топъл и тя се усмихна. — Нали, малък Мив? Връщаш ли се при нас?

— Бучи-и-и — оплака се той, мижеше. — Око ще дойде ли?

Ремен, потресен от поведението му, се опита да го накара да се държи с нужната почтителност, но нашата Майка го спря с жест.

— Още е мъничък. Радвам се, че реши да се върнеш при нас, мъничето ми. — Поддържа го още малко, опряла буза в косицата му, после го сложи в креватчето и рече:

— Спи сега, а като се събудиш, сестра ти ще е тук.

— Добре — избъбри с тъничкото си гласче Мив и затвори очи.

— Какво агънце — въздъхна нашата Майка и погледна към мен. — А, вече си станал и ходиш, това е много добре. — Наистина приличаше малко на дъщеря си Астано, но беше по-едра и излъчваше власт и сила. Погледът на Астано беше срамежлив, този на нашата Майка — уверен. Веднага сведох очи.

— Кой ти направи това, момче? — попита тя.

Да не отговоря на стария Ремен беше едно. Съвсем друго бе да не отговоря на нашата Майка.

Последва напрегната пауза. Накрая промърморих единственото, което ми хрумна:

— Паднах в кладенеца, господарке.

— О, я стига — смърми ме тя, но изглеждаше озадачена.

Продължавах да мълча.

— Ти си много несръчно момче, Гавир — каза тя с мелодичния си глас. — И много храбро. — Огледа раните и цицините ми. — Мисля, че няма нищо сериозно, Ремен. Как е ръката? — Тя взе ръката ми и огледа изкълчения пръст. — Ти си книжник, нали? Е, няма да можеш да пишеш известно време. Но Еверра ще ти намери някое друго занимание. Хайде, можеш да си вървиш.

Поклоних се припряно, благодарих на стария Ремен и излязох. Намерих Салло и докато се прегръщахме и тя ме разпитваше как съм, побързах да ѝ кажа, че нашата Майка ми знае името, знае кой съм и ме е нарекла книжник!

Не посмях да кажа, че ме е нарекла храбрец. Беше твърде хубаво, за да е за вярване.

Бях гладен, но когато се опитах да хапна, главата отново ме заболя и Салло ме отведе в спалнята и ме сложи да легна. Прекарах следобеда и нощта в безпаметен сън. Когато се събудих, направо умирах от глад, но иначе се чувствах съвсем оздравял. Сотар обаче ми каза, че съм изглеждал, сякаш са ме оставили на милостта на враните на някое бойно поле.

Бях отсъствал от занимания само два дни, но ме посрещнаха, сякаш ме е нямало месеци. Аз се чувствах по същия начин. Учителят хвана ранената ми ръка с дългите си силни пръсти и я погали.

— Когато оздравееш, Гавир, ще те науча да пишеш красиво и четливо — обеща ми. — Край на драсканиците в тетрадката. Съгласен? — Усмиваше ми се и по някаква причина това ме накара да се почувствам щастлив. Докосването му, погледът, всичко изразяваше загриженост към мен.

Хоби ме гледаше. Торм също. Обърнах се и застанах с лице към тях. Поклоних се лекичко на Торм, но той само извърна глава.

— Здравей, Хоби — казах. Лицето му остана навъсено. Помислих си, че съм го изплашил със синините и цицините си. Но той знаеше, че не съм го издал. Всички го знаеха. Също както всички знаеха кой ме е нападнал. Тишината не беше пречка да се разкриват малките тайни от живота.

Но аз не бях обвинил никого, което означаваше, че случаят е приключен.

Лицето на Торм също беше намръщено, но Явин и Астано се държаха приятелски и съчувствено. Що се отнасяше до Сотар, тя, изглежда, съжаляваше за подмятането с враните и бойното поле, защото когато се доближих до нея, ми прошепна:

— Гавир, ти си герой.

Каза само това и преглътна през сълзи.

Тогава още не разбирах колко е сериозна цялата тази история. Салло ми бе казала, че ще оставят малкия Мив в лазарета, докато не се възстанови напълно, и след като научих, че за него ще се грижи нашата Майка, престанах да си спомням трескавите си сънища за погребения и гробища край реката.

Но същата нощ в спалнята Еннумер, която бе поела майчината грижа за Мив и Око, плачеше неудържимо. Всички жени и момичета се бяха събрали около нея, Салло също бе там. Тиб дойде при мен и ми прошепна какво е чул — че на Мив му течала кръв от ухото и смятали, че главата му е пострадала от удара на Торм. Спомних си зелените върби край реката и сърцето ми се сви.

На следващия ден Мив на няколко пъти получи гърчове. Чухме, че нашата Майка посетила лазарета и останала при него цялата вечер и през нощта. Спомних си как стоеше надвесена над леглото му, обляна в златиста светлина. Вечерта, докато двамата със Салло се готвехме да си легнем, споделих с нея и Тиб:

— Нашата Майка е грижовна като Енну.

Салло кимна и ме прегърна, но Тиб подметна:

— Тя знае кой го е ударил.

— Какво значение има това?

Тиб направи кисела гримаса.

Ядосах му се.

— Тя е нашата Майка — рекох натъртено. — Грижи се за всички нас. Много е добра. Не знаеш нищо за нея.

Имах чувството, че я познавам, както сърцето познава онези, които обича. Беше ме докоснала с топлата си ръка. Беше ми казала, че съм храбър.

Тиб повдигна рамене, но не каза нищо. Беше мрачен и навъсен, откакто Хоби му бе обърнал гръб. Все още бяхме приятели, но винаги бе жадувал за дружба с Хоби, не с мен. Поглеждаше с видимо смущение драскотините и раните ми. Салло го беше повикала в нашия кът, преди жените да угасят светлините.

— Радвам се, че позволи на Око да остане при Мив — рече Салло. — Бедната Око, толкова е изплашена за него.

— Еннумер също би искала да е с него сега — заяви Тиб.

— Нашата Майка е голяма лецителка! — намесих се. — Тя ще се погрижи за него. Еннумер не може да направи нищо. Само ще плаче. Както сега.

Еннумер наистина бе млада и глупава и не можеше да се похвали и с половината от здравия разум на шестгодишната Око, но от друга страна, бе силно привързана към Око и Мив, наричаше го своето мъничко бебче.

— О, малкото ми бебенце! — чух я да проплаква. — Искам да го видя! Искам да го прегърна!

Дойде старшата и я прегърна.

— Тихо, тихо — заутешава я. — Той е в ръцете на нашата Майка.

И обляната в сълзи Еннумер постепенно се успокои.

Йеммер беше старша в Аркаманд от много години и имаше огромен авторитет. Тя, разбира се, отговаряше пред нашата Майка и пред Семейството, но никога не си позволяваше да търси изгода за себе си, като доносници за другите. Нашата Майка беше показала ясно, че не обича подмазвачите и доносниците, като бе продала една празноглава дърдорана и бе избрала Йеммер за старша. Йеммер играеше честно. Вярно, че си имаше любимци — между тях и нас двамата със Салло, но не фаворизираше никого, нито избираше някого наместо друг.

За Еннумер естествено тя бе могъща фигура, много по-страховита дори от нашата Майка. Еннумер поплака още малко, но съвсем тихо, и се остави на жените да я успокоят.

Еннумер бе дошла при нас преди пет години, подарък за Сотар от нейния по-голям брат Сотер. По онова време беше хубавичко петнайсетгодишно момиче, необучено и необразовано, защото Семейство Херра, както и много други, смяташе за излишно и дори опасно да се образуват робите, особено момичетата.

Знаех, че Еннумер е имала деца, две или три досега. Двамата братя на Сотар често я викаха при себе си и тя естествено забременяваше. Даваха малките на някоя кърмачка, а сетне ги пращаха по други Къщи. Бебетата почти винаги се продават или заменят. Гамми често ни казваше: „Родила съм шест, но не бях майка на нито едно от тях. След като огледах Алтан-ди, не ми даваха повече деца. А сетне дойдохте вие двамата, да ми скъсявате старините!“

Много по-рядко вместо детето се продаваше майката. Такъв бил случаят с майката на Хоби. Той се родил в един и същ ден с Торм, син на Семейството, и това било сметното за поличба. Нашият Баща наредил да бъде оставен в къщата. Майка му, момиче-подарък, била продадена, за да се избегнат усложнения. Една майка може да смята, че детето, което е родила, ѝ принадлежи, но собствеността не може да притежава собственост, ние всички принадлежим на Семейството,

нашата Майка е единствената ни майка, също както и нашият Баща. Знаех добре всичко това.

Знаех и защо Еннумер плаче. Но за момче на моята възраст женските терзания са само досадна подробност. Престанах да ѝ обръщам внимание и дръпнах Тиб за ръкава.

— Искаш ли да играем на „засада“?

Той кимна, извадихме плочките и тебеширите, изрисувахме квадратчета и играхме, докато не изгасиха лампите.

Мив умря по изгрев-слънце на следващия ден.

Смъртта на един роб, още повече на дете, не би трябвало да предизвика особени смущения в ежедневния ритъм на къща като Аркаманд. Робините ще поплачат, жените от Семейството ще дойдат да ги утешат с нежни думи и подаръци, или пари. Рано на следващата сутрин малка процесия от роби ще се отправи с носилката с мъртвеца към гробището край реката, където да се помолят на Енну да отведе душата в нейния последен дом, а сетне ще се върнат разплакани и ще се заловят за работа.

Но тази смърт не беше като другите. Всички в Аркаманд знаеха защо е умрял Мив и това само ги караше да се чувстват още по-неспокойни. Този път робите бяха тези, които говореха, а господарите мълчаха.

Разбира се, робите говореха само с други роби.

Приказките им обаче бяха такива, каквито досега не бях чувал — в тях имаше горчивина и гняв, и възмущение, не само от жените, но и от мъжете. Меттер, оръженосецът на нашия Баща, уважаван от всички заради силата и достойнството си, заяви в бараката, че смъртта на едно дете е срам за Семейството и че Предците ще поискат от тях изкупление. Сем, главният коняр, умен, енергичен и безстрашен мъж, обяви на всеослушание, че Торм е побъркано псе. Подобни думи се чуваха и от други места, но предимно шепнешком. Всички преразказваха историята, чута от Ремен — как нашата Майка държала в скута си Мив, когато той умрял, как го притискала и повтаряла: „Прости ми, мъничък, прости ми!“

Разказваха го с надеждата да утешат Еннумер, защото тя бе изгубила ума си от мъка и навярно щеше да се почувства мъничко по-добре, ако знае, че любимото ѝ момченце е издъхнало в грижовни ръце

и че нашата Майка скърби, задето не е могла да помогне на Мив. Но някои от останалите го разбраха другояче.

— Можеше поне да поиска прошка! — обади се Йеммер и веднага намери подкрепа. Разказът за това как Мив се засмял невинно на забележката на Торм, а той се обърнал и го запратил с удар към стената, продължаваше да се предава от уста на уста. Око го повтаряше и хлипаше, а Тиб и Салло потвърждаваха, че е било точно така.

Хоби защитаваше Торм: твърдеше, че бил посегнал на детето в пристъп на раздразнение и не бил преценил силата си. Но Хоби беше в немилост. Никой не го обвиняваше открито за случилото се, пък и нямаше за какво, но и никой не беше на негова страна. Лоялността му към Торм разпалваше у другите неприязън: изглежда, тъкмо той бе човекът, който заемаше страната на господарите срещу робите. Чух едно от конярчетата да го нарича зад гърба му „двуличник“. А Меттер направо му каза: „Когато един мъж не си знае силата, трябва да я научи, като се бие с други мъже, не с невръстни деца“.

Всички тези разговори за вина и прошка ми действаха страшно потискащо. Бяха като растящи пукнатини и недостатъци в един свят, който доскоро ми изглеждаше солиден и непоклатим, като разклащане на вековни устои. Отидох в преддверието и започнах да се моля на един от моите избраници сред Предците, но неговите изрисувани очи ме гледаха безжизнено и незаинтересовано. Сотар също дойде и коленичи в поза на мълчаливо преклонение; беше запалила свещ пред олтара на Майките и димът се издигаше към сенчестия сводест таван.

През нощта, след като Мив умря, сънувах, че мета един от големите коридори на Къщата и откривам страничен коридор, който не бях виждал никога и който водеше към непознати за мен стаи, а там имаше хора, които ме поздравиха, сякаш ме познаваха отдавна. Изплаших се, че влизам неканен, но те ми се усмихнаха и една от жените ми предложи красива зряла праскова. „Вземи я“ — подкани ме и ме нарече с име, което не можах да си припомня, когато се събудих. Главата ѝ бе обкръжена от сияещ ореол. След сепването заспах и сънувах отново: този път крачех из други стаи, където нямаше хора, но чувах гласове иззад стените. Накрая стигнах ярко озарен вътрешен двор, където имаше малък фонтан, и до мен се приближи животно със златиста козина и ми позволи да го погала. Събудих се, но от ума ми не

излизаше мисълта за тези стаи и къщата. Приличаше на Аркаманд и същевременно беше различна. „Моята къща“ — нарекох я мислено, защото в нея бях свободен. Слънчевата светлина там бе по-ярка. Не зная дали беше спомен, или сън, но ми се прищя да ме споходи отново.

Но зелените върби край реката — това беше споменът, който предстоеше да стане реалност.

Сутринта се спуснахме до брега, за да погребем Мив. Разсъмваше се, но имаше още доста време, докато се покаже слънцето. Ръмеше и повърхността на реката беше на дупчици от капките. Спомних си, че вече бях видял това.

Огромна тълпа се бе събрала за процесията, повечето хора бяха облечени в бели дрехи, в бял саван бе загърнат и трупът. Хората бяха много повече, отколкото на погребението на Гамми, сигурно се бяха събрали всички роби от Аркаманд и съседните къщи. Липсваха само тези, които имаха работа, защото дори толкова рано, дори за погребение, не им бе позволено да изоставят задълженията си. Беше необичайно да видиш толкова много хора на погребението на едно дете. Еннумер плака и рида високо, а също и някои от другите жени, но мъжете мълчаха, мълчаха и децата.

Спуснаха малкия вързоп в прясно изкопания гроб и го покриха с влажна черна пръст. Око, сестрата на Мив, застана отпред, разтреперана и обърквана в мъката си, и положи отгоре наръч върбови клонки, по някои вече бяха напъпили нежни котенца. Йеммер я хвана за ръката и произнесе с равен глас молитва към Енну — да води душата в света на мъртвите. Усетих, че ще се разплача, и извърнах поглед към реката. Бяхме съвсем близо до брега. Недалеч от нас, където склонът се изравняваше, виждах стари гробове, някои почти отнесени от течението. В началото на пролетта по-голямата част от гробището за роби бе залято от придошлата река. Някои от върбите стърчаха от водата и течението дърпаше надолу дългите им клонки. Представих си как водата се покачва, стига до гробчето на Мив и го повлича със себе си, както е увит в белия саван. Как го носи надолу сред кал и клони и как той постепенно изчезва в мъглата. Салло ме стисна за ръката. Имах чувството, че всичко около нас е огромен водовъртеж, в който сме неподвижни само двамата с нея. Това беше най-важното. Че тя е тук. С мен.

Прибрахме се в Къщата и се захванахме за работа. Еверра каза, че днес няма да има учебни занимания. Двамата със Салло хванахме метлите. Тя продължаваше да плаче.

— О, Гав — рече ми по някое време, — непрестанно си мисля за Око. Знаеш ли, ако аз изгубя малкото си братче, сигурно ще умра! — Прегърна ме и ме притисна силно към себе си, после, като видя, че аз също плача, ме прегърна още по-силно и зашепна: — Никога няма да си отидеш, нали, Гав?

— Никога — рекох. — Обещавам.

— Чух те — промълви тя и се усмихна през сълзи.

И двамата знаехме колко струва обещанието на един роб, но въпреки това почувствахме известно облекчение.

Когато свършихме с метенето, отидохме с Рис в стаята на предачките, а после с Тиб излязохме в задния двор. Там бяха някои от по-големите момчета. Поколебах се — не знаех кои от тях бяха помогнали на Хоби, — но те ни заговориха кротко. Играеха на хвърлянка и един ми подаде топката. Имах само една здрава ръка, с която да я уловя, но успях и я хвърлих на друг, а после останах да ги гледам. Един ме попита:

— Къде е Хоби?

— Май е загазил — отвърна друго момче, казваше се Тан.

— Че защо?

— Задето се подмазва — отвърна Тан и метна висока топка на Тиб. Тиб не успя да я улови, но момчето зад него я хвана и я върна на Тан. Той я сграбчи ловко, подхвърли я нагоре, после ми я подаде. Беше шестнайсет или седемнайсет годишен, конярче, нисък и мършав, с тъмна кожа като моята.

— Но теб, Гав, си те бива — рече той. — Карай все така, момче. Не чакай похвала от онези там. — И погледна към високите прозорци на Аркаманд, и ми намигна. Имаше будно лице и пронизателни очи. Харесвах го и се почувствах поласкан от похвалата му. Докато големите момчета си тръгваха, едно ме потупа по рамото и ме

погледна приятелски. Усетих как в гърдите ми се надига топлина. Имах нужда от нея след сутринта на брега на реката, на студа, под сивия дъжд.

Тиб отиде в кухнята, където го чакаха задължения. Аз пък отидох в учебната стая, защото не знаех къде да се дяна. И защото ако имаше стая в Аркаманд, която да смятах за своя, това бе тя. Всичко тук ми бе мило, четирите високи северни прозореца, потъмнелите резбовани писалища, чиновете и дъската, лавиците с книги, тетрадки и ръкописи, голямата стъклена, която пълнехме с мастило. Двамата със Салло отговаряхме за чистотата, подреждахме книгите, метяхме и миехме пода, бършехме праха от чиновете, писалищата и рафтовете. Заех се да подреждам книгите на дългите лавици. Заради изкълчения си пръст работех несръчно. От време на време спирах и разглеждах някоя книга, която все още не бях прочел. По някое време седнах на пода между лавиците и отворих „История на града-държава Требс“ от Салток Аспер. Зачетох за продължителната и изтощителна война между Требс и Карвол, която приключила с бунт на требските роби и пълното опустошаване на града. Вълнуваща история и малко обезпокоителна, особено след пукнатините, които се бяха появили в моя мироглед. Бях напълно погълнат от нея, когато чух гласа на Еверра:

— Гавир?

Подскочих, поклоних се и му се извиних. Той се усмихна.

— Какво четеш?

Показах му книгата.

— Чети я, щом ти харесва — рече той. — Макар че ще е по-добре, ако първо прочетеш Ашам. Съвсем ти е време за него. — Отиде при катедрата, събра някакви ръкописи, после седна на едно от писалищата и отново ме погледна. Аз подреждах книгите.

— Днес бе тежък ден — въздъхна той.

Кимнах.

— Тази сутрин се срещнах с нашия Баща Алтан-ди. Имам някои новини, които може да ти поразведрят настроението. — Той обърса уста с опакото на ръката си. — Тази година Семейството ще замине рано за провинцията, вероятно още в началото на май. Аз ще ида с тях, както и всички мои ученици, с изключение на Хоби. Той е освободен от занимания и става чирак на Хастер. А Торм-ди ще бъде пратен в

града при учител фехтовач, за да изучава военно дело. Ще се присъедини към нас едва в края на лятото.

Доста новини, за да ги преглътна наведнъж, и в началото обърнах внимание само на обещанието за дълга лятна ваканция в нашата ферма във Вентинските възвишения. После обаче открих най-важното предимство — без Хоби! Без Торм! Истинска радост. Измина доста време, преди да погледна на всичко това от друга страна.

Тан и останалите момчета вече го знаеха, новините в Къщата винаги се разпространяват мълниеносно. „Хоби е загазил, задето се подмазва...“ Хоби не беше възнаграден за верността си към Торм, а наказан за нея. „Чирак при Хастер“ означаваше, че ще го пратят в гражданската служба за трудова повинност, на която всяка от Къщите бе задължена да предоставя определен брой роби, които да вършат най-тежката и неблагоприятна работа и да живеят в градските бараки, малко по-уютни от зандана.

От друга страна, Торм не беше наказан за убийството на малкия Мив, а дори награден за това. Да изучава бойни изкуства бе отколешна негова мечта.

При тази мисъл не се сдържах и избухнах:

— Не е честно!

— Гавир — предупреди ме учителят.

— Наистина е така, учителю-ди. Торм уби Мив!

— Но не го е искал, Гавир. Все пак има известно наказание. Не му позволяват да дойде с нас и нашата Майка във Венте. Ще живее при своя учител и ще бъде подложен на строга дисциплина. Учениците на Аттек живеят в постоянни лишения и са подложени на тежки натоварвания, без никакво възнаграждение за трупането на умения. Нашият Баща разговаря с Торм-ди, аз присъствах. Каза му: „Сине мой, ще трябва да се научиш да се владееш и Аттек ще ти помогне за това“. А Торм-ди склони глава.

— Но Хоби... той какво е направил, за да бъде наказан?

Учителят ме погледна изненадано.

— Как какво е направил?

— Той не е сторил нищо лошо на Семейството — продължих, но не знаех как точно да се изразя. Исках да кажа, че ако Хоби трябваше да бъде наказан за това, което ми бе направил, трябваше да го направят робите. Станалото си беше само между нас. Бе извън интересите на

Семейството. Ако пък го наказваха за опитите да защити Торм, щеше да е направо нечестно, тъй като можеше да се изтълкува като грешка, дори неразбиране.

— Това, което се случи с теб, беше само дребен инцидент — обясни ми Еверра. — Или поне ти го превърна в такъв, като прояви лоялност към своя съученик. Но Хоби се държа обидно с мен. И чрез мен оскърби авторитета на Семейството в училищната стая. А това не може да се допуска, Гавир. Ела при мен, изслушай ме.

Той се премести до масата и аз се настаних до него, както когато му четях.

— Лоялността е неоценима добродетел, но когато се използва с погрешна цел, може да е опасна. Зная, че си объркан. Всички в Къщата са объркани. Смъртта на едно дете е тъжно събитие. В бараката и спалнята чуваш необмислени, необуздани приказки. Докато ги слушаш, започваш да си задаваш въпроси: Къде се намирам? В Къщата или сред дивата пустош? Или може би на бойното поле? Не съм ли въввлечен в някаква несекваща война на невидими сили? Това ли е истинският живот? Не трябва ли всеки един от нас да изпълнява ролята, която му е отредена от Предците, и винаги да вярва, че справедливостта ще възтържествува?

Остави ме да обмисля чутото, сетне продължи:

— Гавир, когато се усъмниш в нещо, вдигни глава. Не гледай в земята. Търси знак свише. Силата идва отгоре. Ти си неразделна част от едно голямо семейство. Макар да си роден роб като мен, ти си получил закрила и убежище, храна и подслон, Предци и Семейство, което да се грижи за теб. Аз пък съм твоят източник на знания. Гавир, на теб ти е оказано доверие. Това е свещен дар. Не само за теб, за всички нас. Те ни поверяват своите синове и дъщери! Как се извоюва подобна чест? Чрез вярна и постоянна служба. Мечтая, когато един ден умра, да кажат за мен: „Той не предаде онези, които му оказаха толкова голямо доверие“. — Говореше с пресекнат прегракнал глас. Погледна ме. — Знаеш ли, Гавир, зад теб е пущинакът, от който идваш, и там няма нищо. Само подвижни пясъци, върху които не можеш да градиш. Но погледни нагоре! Над теб, към силата, която те изпълва и подкрепя, която те дарява с мъдрост, разтвори сърцето си и допусни в него вярата. Там ще откриеш истинското съкровище. И справедливостта. А също и майчината нежност, която никога не си познавал.

Сякаш говореше за къщата, която бях сънувал и за която бях мечтал, онази озарена от слънце сграда, където се чувствах в безопасност и бях наистина свободен. Беше я съградил пред мен, в реалния живот.

Не можех да му кажа нищо, разбира се. Той обаче видя, че думите му са ми подействали успокояващо, и ме потупа по рамото, както бе направило онова момче в двора — нежно, приятелско докосване.

След това се надигна, за да подсказе, че е време да се заемем с други неща.

— Какво ще си вземем за четене през лятото? — попита и аз отговорих, без да се замисля:

— Само не и Трудек!

Последните две лета Семейството беше останало в града, тъй като фермата не се смяташе за достатъчно сигурна заради върлуващите банди вотусански войници, които често плячкосваха из Вентинските възвишения, но това лято нашата армия се бе разположила на лагер близо до Венте и бе прогонила вотусанците зад стените на градовете им.

В спомените ми фермата бе приказно място. Всеки път, когато си помислех за нея, в мен сякаш се пробуждаше топлината на лятото. Дори подготовката за заминаването беше вълнуваща, а когато найсетне се отправихме на път — огромна тътреща се процесия от каляски, каруци и теглени от магарета талиги, конници и пешаци, които изпълниха улиците на Етра чак до Речната порта, приличахме по-скоро на парад на героите от войната, въпреки че не носехме барабани и тръби. Каляските, в които бяха настанени жените, момичетата и старците от Семейството, бяха не само високи и неудобни за качване, но и твърде широки, за да минат по моста при Нисас, но Сем, Там и кочияшите бяха във вихъра си и ги направляваха умело. Скоро копитата на конете зачаткаха по калдъръмената настилка и перата на шапките последваха ритъма им. По-големите братя на Сотар яздеха отпред на своите великолепни коне, до тях беше и Явин. После скрибуцаха фургоните и каретите, а зад тях и талигите, които честичко спираха напред моста, когато някое магарета решише да се запъне. Някои от жените и децата бяха качени върху товарите на

талигите и гледаха отвисоко и с интерес цялата суматоха. Двамата с Тиб махахме снизходително на минувачите, защото отивахме да прекараме лятото в провинцията, а те, нещастниците, щяха да останат през цялото това време в задушния град.

С Тиб бяхме като отвързани псета и изминавахме три пъти повече разстояние от останалите, защото непрестанно търчахме напред-назад покрай колоната. По обед произгубихме малко от ентузиазма си и започнахме да се навъртаме около женския фургон, където бяха настанени Салло и Рис. Двете вече бяха на възраст, когато от момичетата се изисква да не скиторят много, заедно с тях беше Око и няколко мъничета, както и прислужниците от кухнята, които се грижеха с Тиб да не огладнеем.

Пътят постепенно извиваше нагоре, следваше откритите места между невисоките хълмове и дъбовите горички. В далечината вече се виждаха зелените склонове на Вентинските възвишения. От тази височина всеки път, когато извърнехме взор назад, можехме да видим сребрилата линия на Нисас чак до мястото, където се сливаше с много по-широката Морр. От другата страна на Нисас беше Етра, нашият град, полускрит зад пелена от мараня — подаваха се само покриви и участъци от градската стена, с нейните четири снабдени със стражеви кули портала. Можеше да се различи също корпусът на Сенатската къща и куполът на Светилището на Предците. Опитахме се да определим кой от покривите е на Аркаманд и бяхме почти сигурни, че сме видели смокиновата горичка, в която Торм ни извеждаше на обучение... на много мили и сякаш преди много години...

Фургоните постепенно забавяха ход, конете се бяха изморили и кочияшите плющяха с камшиците. Пред нас се мяркаха тресящите се покривала на каляските, скрити в облаци прахоляк. На открито слънцето печеше нетърпимо, но в сенките на дърветата се долавяше освежителна хладина. Кози и крави от околните пасища вдигаха влажни погледи, за да изпроводят с ленив интерес нашата кавалкада, край фермите кончета със спънати крака ни посрещаха с мъчителни подскоци. Дотича Сотар — беше избягала от каляската на Семейството, за да се присъедини към Рис и Салло. Беше зачервена от вълнение и много по-разговорлива от обикновено: „... казах на нашата Майка-йо, че искам да се поразходя, и тя продължи напред, а аз дойдох при вас. Не знаете само колко задушно и тясно е в каляските, а и

бебето на Редили повърна. Тук е много по-добре!“ Малко след това започна да пее и звънливият ѝ мелодичен глас се издигна високо: пееше една стара песен, която всички знаехме. Салло и Рис се присъединиха към нея, после и прислужниците от кухнята, а също и хората от околните фургони, и така, с песен на уста, продължихме към Вентинските възвишения.

Стигнахме във фермата Арка след залез-слънце, оставили зад себе си цял ден път и десетина мили разстояние.

Когато поглеждам сега, от гребена на времето, към онова лято и всички последващи лета, ми се струва, че гледам остров на сред морето, отдалечен и златист, издигнал се над водната шир, и ми е трудно да повярвам, че съм живял някога на него. И все пак всичко това продължава да се спотайва в мен, сладки и неизличими спомени — миризмата на сено, безкрайното кресливо свирене на щурците откъм хълмовете, вкусът на сочната открадната кайсия, тежестта на ръбестия камък в ръката ми, дирята от падаща звезда сред красивите съзвездия.

Всички млади хора спяха навън, хранеха се и играеха заедно — Явин, Астано и Сотар, братовчедите им от Херраманд, Салло и аз, Тиб, Рис и Око. Братовчедите бяха две мършави деца — момче на тринайсет и момиче на десет, Утер и Умо. Изглежда, боледуваха постоянно и майка им, по-голямата сестра на Сотар, ги бе довела във фермата с надеждата чистият въздух да им повлияе благотворно. Имаше и цял рояк дечурлига — бебета от Семейството, племенници и братовчеди на Сотар, деца на роби, за които се грижеха всички жени. Ние, „големите“, се събирахме всяка сутрин за уроците на Еверра и после бяхме свободни през целия дълъг горещ ден. За нас нямаше работа — във фермата имаше предостатъчно работна ръка. В началото взеха Тиб да помага в кухнята, но скоро се оказа, че е излишен, и го пуснаха да играе с нас. Всичко останало във фермата бе задължение на онези, които се грижеха за нея целогодишно. Те живееха в едно голямо село наблизо, скрито зад дъбова горичка, през която течеше бистър поток. Ние, градските деца, не ги познавахме и ни бяха наредили да си нямаме вземане-даване с тях.

Не беше трудно. Имахме достатъчно занимания от зори до мръкване: да изучаваме хълмовете и горичките, да се къпем в плитките потоци, да строим бентове, да нападаме овощните дръвчета, да си

правим свирки от върбови клонки, дървени къщички и гerdани от цветя — или да не правим съвсем нищо, освен да си тананикаме и да бърбим за какво ли не. Явин прекарваше известно време с възрастните, но иначе беше с нас, предвождаше експедициите ни из хълмовете или ни организираше да подготвим някоя пиеса иди представление за пред цялото Семейство. Еверра пък пишеше сценариите за пиесите и маскарадите, Астано, Рис и Салло изучаваха танци и с яския, чист глас на Сотар и уменията на Явин с лирата накрая се получаваше великолепно представление на хармана, със сеновала за декор. Обожавах репетициите, костюмите, напрежението и тръпката на онези вечери, както, предполагам, и всички останали, и още след края на представлението, веднага щом снизходителните аплодисменти на публиката стихнеха, обикновено започвахме обсъждането на следващото и молахме нашия учител-ди да измисли нова тема.

Но най-хубавите часове бяха нощите след горещите дни в разгара на лятото, когато най-сетне идваше дългоочакваната хладина. Обикновено излизаше лек западен ветреца, а ние лежахме на сламениците под открито небе и говорехме, говорехме, говорехме... докато не заспим, един по един...

Ако вечността има свой сезон, той трябва да е средата на лятото. Есента, зимата и пролетта непрестанно търпят промени и са преходни, но в разгара на лятото времето застива. Може и този момент да е преходен, но сърцето знае, че той не подлежи на промяна.

Колкото и да са хубави и ярки спомените ми, понякога ми е трудно да определя какво точно се случваше през онези три лета, които прекарахме във Венте, защото сега ми се струват като един дълъг слънчев ден и безкрайна звездна нощ.

От първото лято помня колко се радвах, че Торм и Хоби не са с нас. Дватама със Салло едва сега осъзнахме колко потискаща е била близостта с тях и постоянния си страх от изблиците на Торм. Почти не разговаряхме за смъртта на Мив, но тъкмо след нея страхът ни от Торм бе нараснал. Чудесно бе да се отървем от него.

Астано и Явин, изглежда, също бяха облекчени от отсъствието му. Те бяха по-големи от нас, бяха и членове на Семейството, но тук можеха да играят на воля с нас, без да се налага да спазват нито възрастните, нито кастовите правила. Това беше последното лято от момчешкия живот на Явин и той му се наслаждаваше всеотдайно,

беше изпълнен със сили и енергия, винаги в добро настроение, забравил напълно предубежденията, които му налагаше положението му. В неговата компания и далече от жените на Семейството сестра му Астано също се промени — стана дръзка и весела. Тъкмо Астано ни поведе на първия набег в овощната градина. „Нищо няма да им стане, ако си вземем няколко кайсии“ — заяви и ни показа една тайна пътечка до онази част на градината, където още не бяха идвали берачи и нямаше как да ни открият.

Откриха ни, разбира се, и тъй като ни взеха за обикновени крадци, ни погнаха с викове и камъни, така че всичко изглеждаше пострашно дори от времето, когато двамата с Тиб трябваше да играем вотусанци. Побягнахме. Когато се озовахме на своя територия, Явин, засмян и задъхан, изрецитира откъс от „Мостът на Нисас“:

*— И хукнаха тогаз да бягат морванските войници,
побягнаха като овце пред вълк,
подгонени от храбрите етранци!*

— Тези селяци са ужасни — оплака се Рис, която едва бе успяла да се измъкне на един едър тип, който я бе последвал до границата на имението и дори бе хвърлил камък след нея. — Грубияни!

Салло успокояваше невръстната Око, която също ни бе придружила в нашето малко приключение. Беше уплашена, но когато и Явин отиде да я заговори, бързо се успокои, поласкана от вниманието му. Явин винаги обръщаше внимание на страховете и чувствата на малките деца и бе особено грижлив към Око. Вдигна я на конче и задекламира, докато крачеше:

*— Нима и ние сме мъже от Морва,
та да побегнем пред вразите,
а не да браним храбро Етра
като дедите ни преславни?*

— Правят го от злоба — заяви Астано. — Тези кайсии и без това ще окапят, няма кой да ги прибере.

— Е, ние нали им помагаме да ги съберат — обади се Сотар.

— Точно това казвам. Те са лоши и глупави.

— Може би трябва да попитаме сенатор Оббе дали можем да си берем плодове от неговите овошки — намеси се Утер, мършавият братовчед от Херраманд, който ужасно се страхуваше да нарушава правилата.

— Много по-сладко е, когато е без разрешение — обади се Явин.

Бях вдъхновен от спомените си за стълкновенията и обсадите в смокиновата горичка: въпреки неприятния си завършек те наистина ми липсваха. Не се сдържах и се намесих:

— Те са морванци. Страхливи, нагли и егоистични морванци. Нима ние, етранците, ще преглътнем обидите им?

— Разбира се, че няма! — викна ентузиазирано Явин. — Отиваме да ядем кайсии!

— Когато спрат да берат ли? — попита Сотар.

— Довечера — обади се някой. Истината е, че не знаехме кога точно спира беритбата на плодовете, защото не обръцахме особено внимание на фермерите, които щъкаха около нас като мравки, птици или мишки. Сотар заяви, че е готова да се върне с нас през нощта, за да опита кайсиите. Тиб се обади, че можело да оставят кучета при дърветата, за да ги пазят. Явин, разпален от настъпателната ми позиция, предложи да организираме набег в градината на морванците, но този път с необходимата подготовка, обмисляне на най-подходящия маршрут, разполагане на съгледвачи и вероятно запас муниции, с които да отвърнем на вражеския огън и да се защитаваме, ако пак се наложи да отстъпим. Така започна великата война между „етранците“ от Арка и „морванците“ от Оббе, която продължи да бушува от една овощна градина в друга през целия месец. Работниците в имението на Оббе скоро осъзнаха заплахата, която представлявахме за продукцията, и почнаха също като нас да разполагат съгледвачи, но ние имахме много свободно време, докато те бяха заети да берат плодове, да ги сортират и отнасят, всичко това под бдителното око и камшика на надзирателя. Ние бяхме като птици, спускахме се стремително, отмъквахме каквото сме си харесали и побягвахме. Не се бояхме от гнева и омразата им, предизвиквахме ги и ги дразняхме. Те пък разбираха, че не всичките

сме роби, както мислеха в началото, и това им връзваше ръцете. Ако роб метнеше камък и удареше някой млад член на Семейство Арка, цялата бераческа група може да се окаже в сериозна опасност. И тъй те спряха да ни замерят и вместо това се опитваха само да ни плашат и насъскваха срещу нас кучетата.

Това значително нарушаваше баланса и за да изравним силите, си създадохме правило: ако ни видят, веднага да отстъпим. Няма да е честно, заяви Астано, да крадем открито плодове, под увесените им носове, след като не могат да ни нападнат. Трябваше да го правим, докато са още там, при дърветата. Това правило направи играта особено рискована и вълнуваща, със само един или двама крадци в нападение и множество съгледвачи, които бяха винаги готови да предупредят за близостта на противника с подсвиркване, чирикване или тропане. После, когато набегът приключеше, се събирахме, задъхани и щастливи, и всеки показваше плячката си и се опиваше от победата.

Великата плодна война приключи, когато Майка Фалимер каза на Явин, че групичка роби от нашата ферма били пребити жестоко от берачите на Оббе, които ги хванали да крадат сливи. На едно от момчетата му извадили окото. Майка Фалимер не каза нищо повече, но посланието бе ясно и Явин ни събра и каза, че е време да спрем набезите. Децата от фермата вероятно бяха сметнали, че ще ги сбъркат с нас, но не се бе получило и си бяха платили жестоко — насоченият срещу нас гняв на берачите се бе стоварил върху тях.

Явин се извини официално и пое вината върху себе си. Астано, която едва сдържаше сълзите си, се присъедини към него.

— Наша е отговорността за случилото се — каза тя. — Не ваша, само наша. — Направиха го като възрастни, постъпиха, както вероятно щяха да постъпят, когато порастат и Явин стане Баща на Аркаманд, а Астано — вероятно Майка на някоя друга Къща, и всички решения ще са само техни.

— Мразя тези роби берачи — обади се Рис.

— Селяците наистина са страхотни грубияни — въздъхна Умо.

— Морванци до мозъка на костите — рече Тиб.

Цареше леко объркване. Без враг имахме нужда от нова кауза.

— Чуйте какво ще ви кажа — заговори Явин. — Защо не направим „Падането на Сентас“?

— Но без оръжия — уточни Астано.

— Разбира се, че без оръжия. Говоря за нещо като пиеса.

— Как?

— Ами, първо ще трябва да построим Сентас. Онзи ден си мислех, че върхът на хълма зад източните лозя прилича на цитадела — сещате ли се? Там има няколко големи камъка. Няма да е трудно да го укрепим, с ровове и насипи. Ще вземем книгата от Учителя и ще видим как е било. После ще се разделим — Око може да е генерал Тур, Гав ще е, да речем, пратеникът, а Сотар ще е нашата пророчица Юрно... ще пропуснем баталните сцени. Само диалозите.

Не ни изглеждаше особено вълнуващо, но всички се изкатерихме на хълма и докато Явин обикаляше канарите и обясняваше къде ще копаем и къде ще бъде градът, идеята постепенно ни завладя. По-късно същия следобед той поиска от Еверра книгата, прочете ни няколко откъса от това епично повествование и разпали въображението ни с описанията на героични дела и трагични моменти. Всеки си избра кого да играе — и всички до един бяхме сентанци. Никой не искаше да е войник от обсаждащата пагадийска армия, нито дори великия генерал Тур или героя Рурек, въпреки че в края на краищата пагадийците бяха спечелили войната и бяха разрушили града и днес, след повече от сто години, Сентас беше бедно малко селище сред руини от порутени стени. Обикновено ние бяхме на страната на победителите, но тъй като щяхме да строим обречения Сентас, приехме присърце каузата им и бяхме готови да умрем за нея.

Построихме Сентас и изиграхме отново величието и падението му. Строежът се оказа трудна работа: на голия хълм имаше само прегоряла трева и напечени от слънцето камъни. Двете момиченца, Око и Умо, сновяха нагоре-надолу по склона с вода от потока, а ние останалите се потяхме и пъшкахме. Ругаехме с пресъхнали уста, когато някой камък упорито отказваше да легне на отреденото му място или се изплъзваше от изранените ни пръсти, и посрещяхме носачките на вода с радостни възгласи. Нежните ръце на Астано загрубяха и се покриха с мазоли, станаха толкова твърди, че нашата Майка ги нарече конски копита, но го направи с усмивка, а не с укор. Дори няколко пъти се изкачи на Хълма на Сентас, за да види как върви работата. Явин и Астано й показаха гордо триумфа на нашите строителни усилия — Източната врата, Кулата на древните и бастиона на защитниците. Тя ги слушаше, стройна и внушителна с дългата си

туника, и кимаше одобрително. На няколко пъти я видях да полага нежно ръка върху ръката на сина си и кой знае защо, тази гледка накара сърцето ми да се свие, а в душата си почувствах копнеж по нещо неясно. Струва ми се, че тя беше щастлива заради нашето щастие и също като нас не искаше то да бъде засенчено от нищо през дните, които предстояха.

Еверра също се качваше често на хълма, за да се увери, че строежът на крепостта и града отговаря на описанията в книгата, и да ни почете малко от епоса, докато ние полагахме камъните. Чудесен образователен пример, така нарече той идеята ни, и налагаше с педантична точност строги изисквания върху плановете, но горещината бързо го изтощаваше и той ни оставяше на ветровития хълм да градим нашите крепости и мечти.

През всичките тези месеци голямата къща в двора беше истинският дом на жените и децата. Нашият Баща бе останал в Етра, тъй като Сенатът се събираше почти ежедневно. Сотер, големият брат на Сотар, яздеше до Венте почти всяка седмица, за да прекара няколко дни и нощи с жена си и децата, но другият ѝ брат, адвокатът Содера, не можеше да напуска често града, тъй като, както се изрази брат му, бил „затрупан с дела“. Всяка сутрин изнасяха нашия Чичо, Явин Херро Арка, който бе прехвърлил деветдесетата си година, с един стол и го оставяха под сянката на големия дъб. През повечето време Явин беше мъжът в къщата, макар че предпочиташе да не играе тази роля.

Във фермата имаше и неколцина мъже, наети да вършат всякаква работа, но повечето ѝ обитатели бяха жени. Бяха свикнали да се справят с всичко без присъствието на господарите и бяха много независими и самостоятелни от хората в градската къща. Нямаше никаква йерархия и етикеция. Всичко вървеше съвсем гладко, без формалностите и стриктните правила в Аркаманд, без напрежението, страха и излишните усложнения. Когато нашата Майка реши да направи сливов мармалад, както го правели в Галлекаманд, когато била малка, не се възцари суматоха, която щеше да е обичайна за Аркаманд, нито доловихме скрито негодувание или подигравка. Старата Акко, главната готвачка във фермата, стоеше до нашата Майка, както би застанала до някой чирак, и даваше воля на критичните си забележки. Бебетата бяха обща собственост и задължение, робини се грижеха за

децата на Семейството и, разбира се, нашата Майка и съпругите на Сотер и Содера наглеждаха децата на робите и всички „мъничета“ пълзяха и се търкаляха заедно и заспиваха, скупчени като котенца.

Хранехме се отвън, на дълги маси под дъбовете до кухнята, и макар че имаше отделна семейна маса, не се подреждахме според положението си. Еверра обикновено сядаше при Семейството по покана на нашата Майка или Явин, докато Сотар и Астано се самопоканваха до Рис, Салло и останалите. Тази непосредственост в общуването бе неразделна част от щастливия живот във Венте. Но тя се промени, нямаше как да не се промени, когато през последната седмица от лятото пристигна нашият Баща и заедно с него Торм.

Вечерта, когато пристигнаха, сякаш предвещаваше неприятности. Този път семейната маса се напълни с мъже. Жените и момичетата бяха облечени официално и изглеждаха много поженствени, отколкото през цялото лято, освен това мълчаха покорно, докато мъжете разговаряха. Меттер и конярите, които бяха пристигнали с мъжете, седяха при нас. Еверра мълча почти през цялото време. Нас, децата, ни поглеждаха намръщено, колчем отваряхме уста.

Поднесоха вечерята официално и тя продължи доста дълго, а след нея децата от Семейството — Явин, Астано, Сотар, Умо и Утер — се прибраха заедно с възрастните.

Ние, петте деца на роби, останахме отвън да се скитаме и да безделничим. Беше твърде късно, за да отидем до нашия Сентас. Салло предложи да се разходим по пътя към селото и да проверим дали къпините стават за ядене. Когато приближихме, тамошните деца ни забелязаха и, притаени зад къпинака, взеха да ни замерят с камъчета. Не бяха тежки, но изглежда, ги мятаха с прашки, защото жилеха остро и неприятно. Нещастната Око бе първата, която уцелиха, тя изпищя, че я е ужилил стършел, после и другите взеха да се оплакват от подобни „ужилвания“. Видяхме камъчетата да фучат над шубраците и мярнахме нашите нападатели. Един от тях, едро момче, подскочи високо и изкрещя нещо. Ние побягнахме. Този път не ни беше смешно, както когато ни преследваха берачите, а изпитвахме истински страх. Мракът се спускаше бързо. Усещахме зад гърбовете си нарастваща ненавист.

Прибрахме се. Око и Рис плачеха. Измихме си раните, легнахме и зачакахме звездите да изгреят. Неусетно се, унесохме в разговори. Салло каза:

— Видели са, че сред нас няма деца на Семейството.

— Но защо толкова ни мразят? — попита Око.

Никой не знаеше.

— Може би защото можем да правим много неща, които на тях са им забранени — подхвърлих.

— И бащите им ни мразят — добави Салло. — Заради плодните войни.

— Мразя ги — изхлипа Рис.

— Мръсни селяни — изсумтя Тиб и кой знае защо, ми стана мъчно, а и малко неприятно, че така бързо намразваме всичко онова, от което се страхуваме.

Известно време мълчахме и зяпахме звездите, които изникваха една по една над короните на дърветата и надзъртаха над стрехата на къщата.

— Салло — прошепна Око. — Той с нас ли ще спи?

Говореше за Торм. Око се ужасяваше от него. Нали беше видяла как уби братчето й.

Под „да спи с нас“ имаше предвид дали ще излезе да спи на открито, както правеха останалите деца от Семейството през цялото това лято.

— Съмнявам се, Окенце — отвърна нежно Салло. — Едва ли ще пуснат някой от тях, поне тази нощ. Трябва да останат вътре, нали са благородници.

Но като се събудих малко преди изгрев-слънце, тъкмо когато съзвездията изчезваха в просветляващото небе, видях, че Астано и Сотар лежат на своите сламеници, завити в тънки одеяла и изпружили босите си крака изпод тях.

Тази сутрин децата от Семейството излязоха доста по-късно. Не знаехме дали трябва да идем без тях до Сентас и тъкмо обсъждахме този въпрос, когато те дойдоха.

— Хайде! — провикна се Явин. — Какво сте насядали?

Торм не беше с тях. Момичетата носеха ежедневните си дрехи, туники и панталони, прашни и парцаливи, също като нашите.

Явин вдигна Око на конче и каза:

— Храбри колесничарю. Откарай своята приказна фея горе, при високите стени и портите на Сентас! Напред! — Око нададе писклив боен възглас и Явин затича и зацвили. Всички препуснахме след него.

Изразът „роден водач“ сигурно е банален. Предполагам, че мнозина мъже по природа са такива, има много начини да водиш и много цели, към които да се отправяш. Но първият роден водач, когото познавам, е седемнайсетгодишният Явин Алтантер Арка — останалите измервах по него. Според моите представи водачеството означава лично обаяние, будна интелигентност, неоспоримо приемане на отговорността и още нещо, което е трудно за определяне — верен баланс между справедливостта и състраданието, който не може да бъде постиган никога в полза на едното или другото и следователно е непостоянен.

В този момент Явин беше разделен между привързаността си към всички нас, „сентанците“, и необходимостта да защитава по-малкия си брат. И тъй, по обед, когато дойде време да пратим някой доброволец за хляб и сирене и каквото още ни бяха приготвили в кухнята за обяд, той заяви „аз ще ида“. Върна се с торба храна и с Торм.

Щом зърна изкачващия се по склона Торм, Око се скри в лабиринта от камъни зад Кулата на древните. Салло отиде при нея и двете се спуснаха заедно до потока.

Явин показа на Торм всички градежи и изкопи, обясни му, че сме се постарали да се придържаме към историческите планове, после му описа сцените, които смятаме да изиграем, когато привършим със строежа на Сентас и бъдем готови за обсадата и превземането на града. Торм крачеше след него и се оглеждаше мълчаливо. Накрая каза няколко похвални думи за обходния ров, който беше нашият шедьовър.

Каменните постройки бяха ниски и изискваха снизходително отношение и доста въображение, за да бъде открито сходството им с кули и порти, но изкопите, дори в умален мащаб, бяха досущ като истинските. Бяхме построили ограда, която обхващаше върха на хълма, пред нея бяхме изкопали защитния ров, а земята бяхме натрупали от вътрешната страна на оградата, за да могат по нея да се придвижват защитниците. Макар да не беше многословен в оценките си, Торм очевидно беше впечатлен от мащаба на нашия строеж.

— Ето тук — посочи му Явин — смятам да поведе внезапната атака. — Мъже от Сентас! На стените! Врагът идва! Защиатавайте родните си огнища! — Спусна се надолу по хълма, а ние затворихме портата и я залостихме с напречната греда, после се покатерихме върху стената и на вътрешната „цитадела“. Явин се втурна нагоре по склона, а ние го засипахме с невидими стрели и копия. Той блъсна вратата, после падна на колене и „издъхна“ пред нея под триумфиращите ни викове.

Торм наблюдаваше всичко това, без да участва в играта, но очевидно завладян от мащабите на представлението и вълнението ни.

Отворихме портата и пропуснахме Явин, после се настанихме под оскъдната сянка да се насладим на обяда. Сотар слезе при потока да занесе храна на Око и Салло.

— Е, какво мислиш за нашия Сентас? — попита Явин.

— Чудесно. Много добре — отвърна Торм. Гласът му беше надебелял и приличаше на гласа на нашия Баща. — Само че всичко това е някак... глупаво. Войници, които си играят с въображаеми лъкове.

— Разбира се, че ще ти се стори глупаво — съгласи се Явин. — Вероятно цяло лято си се обучавал с истински оръжия.

Торм кимна важно.

— Но това е само игра. Представление. Поне се отървахме от уроците. — Явин се засмя. Но беше вярно. Еверра се бе отказал да ни преподава веднага щом се заехме с построяването на Сентас. Дори увери нашата Майка, че това било всъщност негова идея, различен начин да изучим една епична поема, историята на войната между Пагади и Сентас, науката за построяване на отбранителни съоръжения.

— Ако ги нямаше тия — рече Торм, — можехте да използвате мечове и лъкове. Ще сме шестима.

— Пак ще са дървени играчки — отвърна Явин след кратка пауза. — Не като истинските оръжия, с които се обучаваш. Ха! Ако дам на Сотар меч, ще ми разпори тумбака, преди да се усетя!

— Не можеш да даваш оръжия на робите — намеси се Утер: изглежда, не бе разбрал кого има предвид Торм под „другите“. Утер винаги гледаше да се придържа към законите, правилата и моралните устои, поради което Сотар го бе кръстила „Трудек“. — Законът го забранява.

Торм смръщи вежди. Погледнах Тиб и видях, че и той като мен се измъчва от спомена за наказанието, когато бяхме играли на войници. После забелязах, че Явин хвърля многозначителен поглед на Астано, сякаш ѝ казваше: „Измъкни ни от това!“ Тя схвана намека и се намеси в разговора, както обикновено правят жените.

— Не обичам да си играя с оръжия — рече с въздишка. — Повече ми харесва, когато се преструваме, че стреляме с лъкове. Никога не пропускам целта! Пък и няма опасност някой да пострада. Както и да е, вече не живеем в епоха на битки и сражения, нали? Така че по-добре да подготвим речите на пратениците. Толкова дълго копахме тоя ров! Пък и Кулата не е достатъчно стабилна. Торм, нямаш представа какво е да мъкнеш камъни по цял ден. Дори малките помагаха в строежа, Умо и Око. Всички сме сентанци.

Това беше нейният начин да защити града, който бяхме вдигнали със съвместни усилия през това лято.

Торм сви рамене. Мълча до края на обяда. После слезе до потока да пийне студена вода. Салло, Око и Сотар се криеха в храсталаците. Торм не им обърна внимание. Махна на Явин, извика нещо и тръгна към къщата по белия път през лозята, сам, размахваше ръце малко смешно.

Върнахме се при нашия строеж, но сякаш някой бе хвърлил черна сянка върху ведрото ни настроение.

До края на лятото всеки ден градяхме Сентас, но вече не беше същото. Децата от Семейството често ги викаха в къщата — Явин, Торм и Утер излизаха на лов с нашия Баца и съседните земевладелци, момичетата трябваше да забавляват техните съпруги. Сотар и Умо, които бяха страстно привързани към нашата игра, намираха всякакви извинения, за да се измъкнат, и идваха при нас непрестанно, но Астано не можеше да избяга, а без нея и Явин да определят насоките вече не бяхме толкова убедени какво трябва да се прави.

Но всички удоволствия, които предоставяше Венте, си бяха налице: можехме да плуваме из потоците, да се скитаме из горичките, а междувременно узряха и смокините (които не се налагаше да крадем, тъй като растяха в двора на къщата), да разговаряме вечер дълго под звездите, докато постепенно не се унесем в сън. Дори последният ден бе изпълнен с щастие. Астано предложи да се разходим до върха на Вентинските възвишения. Беше доста далеч за едnodневен поход и

взехме вода, храна и одеяла. Взехме и едно от момчетата от фермата да ни кара багажа с една каручка.

Тръгнахме рано. Въздухът бе студен — предзнаменование за идващата есен. Тревата по склоновете бе изсъхнала и хвърляше златисти отблясъци, сенките бяха по-дълги. Дълго се катерихме по една стара пътека, използвана предимно от тукашните пастири. Овцете по хълмовете не се бояха от нас, само вдигаха глави, гледаха ни с черните си лъскави очи и от време на време блееха жално. Немаше огради, тъй като планинската овца по правило се придържа към своето пасище, без да я пазят кучета или заграждения, но въпреки това около стадата се навъртаха огромни сиви песове, приличаха на вълци. За щастие не ни обръщаха внимание, когато минавахме наблизко. Но щом спирахме, пристъпваха мълчаливо към нас и ни внушаваха съвсем недвусмислено: „Продължавайте си по пътя и всичко ще е наред“. И ние продължавахме.

Торм и Утер не дойдоха с нас. Бяха предпочели да идат на лов за вълци в боровата гора със Сотер и Содера. Око и Умо, който на десет години не беше по-едър от шестгодишната Око, крачеха упорито с нас. От време на време Явин качваше Око на конче, а на последния стръмен участък се наложи да разтоварим каручката и да носим багажа на гръб. Сложихме Око и Умо на самара на магарицата — доста красиво същество, със сивкава козина, досуц като на мишка. Отначало я бях помислил за младо конче, Сотар ми обясни, че ако баща ѝ е бил магаре, а майката кон, щяла да е муле, но тъй като майка ѝ била магарица, а бащата кон, била катър. Момчето, което я водеше, изслуша това обяснение с безизразно лице.

— Права съм, нали, Коми? — попита го Сотар. Той помръдна леко глава и извъртя поглед встрани. — Всичко зависи от това кои са ти предците, нали, Мишко? — попита Сотар.

Коми дръпна юздите и Мишка пристъпи кротко напред. Око и Умо се поклащаха на самара, доволни и усмихнати. Ние ги следвахме, прегърбени под тежестта на багажа. Но бяхме щастливи, когато найсетне се изкатерихме на самия връх и спряхме задъхани, за да се полюбуваме на прекрасната гледка на озарената от слънцето околност на много мили наоколо. Оттук се виждаше Етра, изглеждаше съвсем миниатюрна в далечината, а също и разпръснатите покрай реката ферми, къщички и селца, очертаваше се широкият завой на река Морр.

Явин пък, който имаше очи като на орел, се похвали, че може да различава дори стените и кулите на Касикар, макар че нататък аз виждах само неясно петно. В източна и южна посока земята бе хълмиста и неравна, но на север и на запад хълмовете отстъпваха място на просторни равнини, където зеленината постепенно се сливаше със синкавия хоризонт.

— Това трябва да е Данеранската гора — каза Явин и посочи на север.

— А там са Блатата — каза Астано, която също гледаше нататък.

— Откъдето са Гав и Салло — допълни Сотар.

Салло стоеше до мен. И двамата се вирахме в далечината. Изпитвах неясно вълнение при мисълта, че там някъде е моята непозната родина. Всичко, което знаех за хората от Блатата, бе, че там няма големи селища, а само забутани селца и че обитателите им са нецивилизовани варвари. Но там имахме предци, свободни хора. Ние също се бяхме родили свободни. Тази мисъл ме смущаваше и объркваше. И нямаше нищо общо с Етра и живота ми в Аркаманд.

— Помните ли нещо от Блатата? — попита Сотар.

Салло поклати глава, но аз отвърнах — за своя изненада:

— Понякога ми се струва, че си спомням.

— И как беше животът там?

Беше ми странно да описвам спомените си на глас.

— Ами... има много вода, от която се подават тръстики и малки острови... а в далечината се издига един синкав хълм... може да е хълмът, на който сме сега.

— Гав, тогава беше още бебче — рече Салло и долових в гласа й предупреждение. — Аз бях на две или на три и не помня нищо.

— Дори когато са ви отвлекли? — попита разочаровано Сотар. — Трябва да е било вълнуващо.

— Не помня нищо освен Аркаманд, Сотар-йо — отвърна с усмивка Салло.

Седнахме на сухата трева и си направихме истинско пиршество с храната, която бяхме донесли. Слънцето се спускаше към хоризонта и вече можехме да видим океана, целия озарен от отблясъци. Седяхме и си бърбахме, завладени от спокойствието на дългото лято. Малките първи се унесоха в сън. После заспа и Салло, отпуснала глава в скута ми. Рис донесе одеяло и аз я завих внимателно, за да не я събудя.

Изгряха звездите. Коми, момчето от селото, което през целия ден бе страняло от нас, подхвана някаква песен. Отначало не знаех какво чувам, толкова странен и тъжен бе звукът, който излизаше от гърлото му — наподобяваше далечен стон на камбана. Издигаше се и издигаше, после внезапно секна.

— Коми, изпей още нещо — подкани го шепнешком Сотар. — Моля те.

Той мълча толкова дълго, че вече мислех, че няма да изпълни молбата й, после звукът се появи отново, наподобяваше едновременно глас и някакъв странен, непознат инструмент. Беше необичайно тъжен и същевременно ясен и ведър. След малко спря, но ние продължавахме да чакаме напрегнато, с надежда да се върне.

Над хълмовете се бе възцарила пълна тишина, сиянието на звездите бе много по-ярко въпреки кафеникаво-златистата ивица на западния хоризонт.

Мишка тропна с копито и изпръхтя и всички се разсмяхме, а после, отново се унесохме в безгрижни разговори.

Следващите няколко години минаха без особени вълнения. Със Салло миехме подовете на голямата къща и ходехме ежедневно на уроци. Никой не тъгуваше за Хоби, дори Тиб, предполагам. Торм, който продължаваше да изучава изкуството на боя с мечове, оставаше все така мълчалив, сдържан и вгълбен, когато беше в клас. Рядко, когато вродената му избухливост заплашваше да вземе надмощие, се извиняваше на учителя и напускаше стаята. Явин почти през цялото време беше на походи с армията. По това време Етра не воюваше с никого и младите офицери като Явин се обучаваха чрез маршове и учения или патрулираха покрай границите. В редките моменти, когато се прибираще у дома, той беше все така енергичен и жизнерадостен.

Следващите две лета отново прекарахме във Венте и те бяха същите като предишното — изпълнени с лениви забавления и много щастливи мигове. Явин не можа да дойде с нас — първото лято беше на марш, а през второто трябваше да придружи нашия Баща на една дипломатическа мисия до Галлек. Торм прекара и двете лета в школата за бойни изкуства. Така че наш водач беше Астано.

Тя ни отведе на хълма Сентас още първата вечер. Всички се изненадахме и дори се натъжихме, когато видяхме, че градът и крепостта са в руини. Зимните дъждове бяха размекнали почвата и окопите се бяха срутили, насипът се бе размил, а стената бе съборена на няколко места — от ветрове или от човешка ръка, не знаехме.

— Мръсни селяни — изръмжа Тиб: вече можеше да ръмжи, защото гласът му се променяше. Всички бяхме съгласни с него: споменът за непознатите деца, които ни замеряха с камъни без никаква причина, бе все още жив. Но Астано и Сотар не изглеждаха потиснати, а веднага започнаха да обсъждат как ще възстановим оградата и ще вдигнем наново кулите. Върнахме се във фермата и се захем да обмисляме планове за въздигането на Сентас от руините.

— Знаете ли — предложи неочаквано Сотар, — ако успеем да ги накараме да ни помогнат във възстановяването, може би няма да хранят подобна злоба към града.

— Уф! Не искам да ги виждам дори! — възкликна Рис. — Те са лоши.

— Вярно е, че човек не може да им има доверие — потвърди Утер, който вече не беше така хърбав, но си оставаше същият моралист.

— Онзи с мулето не беше лош — обади се сестра му Умо.

— Коми — каза Астано. — Много приятно момче. Помните ли как пееше?

Всички си спомнихме тайнствената златиста вечер на хълма.

— Може би ще трябва да попитаме надзирателя — предложи Астано на Сотар и двете известно време обсъждаха възможността да ни предоставят част от робите във фермата.

— Само ако обясним, че ще работят за нас — отвърна Сотар.

— Ами ще работят — каза Астано. — Ние не работехме ли здравата! Как само копаехме твърдата земя... Нямаше да се справим, ако не беше Явин.

— Но сега ще е различно — уточни Сотар. — Трябва да се издават заповеди...

— Да — съгласи се Астано.

С което обсъждането приключи. Никоя от двете не повдигна повече този въпрос. Построихме нашия Сентас дори без помощта на Явин и съветите на Евerra. Когато приключихме, направихме церемония по освещаването, като обиколихме стените отвътре, и всичко беше съвсем сериозно, точно както бе описано в поемата на Гарро. Повикахме нашия учител да изиграе ролята на Върховния жрец — той предвождаше процесията и запали малкия свещен огън в подножието на цитаделата. Цялото това лято изкарахме на хълма, на групички или всички заедно, защото в сърцето на всеки от нас това бе скъпо място, нашата тайна крепост и убежище.

Освен възстановяването на Сентас няхахме почти никакви други проекти или забавления; поставихме няколко малки пиеси, но най-често ходехме с Тиб да се гмуркаме в един дълбок вир и се излежавахме под дърветата. Всеки ден до обед имахме учебни занимания, а Рис и Салло оставаха за уроци по музика със Сотар и Умо, тъй като бяха повикали един преподавател по пеене от Херраманд. Утте, малката племенница на Сотар, бе пораснала достатъчно, за да идва с нас, под специалната опека на Око, и

понякога, в особено горещите следобеди, вземахме и останалите „мъничета“, за да ги водим на реката. Често към нас се присъединяваха и лелите на Сотар и нашата Майка — след това отпращаха Утер, Тиб и мен, защото жените искаха да се къпят. Утер беше убеден, че момчетата от селото се крият наблизко, за да ги гледат, тръгваше да патрулира из горичките и нареждаше на мен и на Тиб да му помагаме да прогоним „тия мръсници“. Бях сигурен, че нито един от селяците не би посмял да доближи потока, понеже подобно светотатство щеше да бъде наказано жестоко и безпощадно, но умът на Утер бе ориентиран в друга посока и той вероятно бе обсебен от идеята за оскверняване.

Изглежда, аз съзрявах по-бавно от него, защото всичките тези мании ми се струваха глупави, например подмятанията на Тиб какво можело да се види, ако клечиш достатъчно дълго в храстите. Имах представа как изглеждат жените. Бях ги виждал неведнъж в спалното. Смятах, че Тиб се държи така само защото вече го бяха пратили в бараката при мъжете. Навярно, за разлика от тях двамата, аз все още бях дете.

Съвсем различно беше, когато веднъж чух Сотар да пее. Това нямаше нищо общо със зова на плътта. Душата ми беше тази, която се заслуша в гласа ѝ и се изпълни с болка, величие и необясним копнеж...

По-късно през това лято пристигнаха Явин и Торм с нашия Баща и разделението между Семейството и робите отново бе очертано от присъствието на мъжете.

Един ден излязох да се поразходя, обзет от желание да остана сам. На юг от фермата, в една долчинка между два хълма, открих чудесна дъбова горичка. Пресичаше я бистър поток, а на склона имаше причудлива каменна постройка, вероятно светилище, но не можех да определя на кой бог. Когато се върнах, разказах на Салло за него и тя поиска да го види. И тъй, същия следобед взех нея, Рис и Тиб и тръгнахме. Когато стигнахме, Тиб заяви, че нямало нищо интересно, и се върна във фермата. Рис и Салло обаче казаха, че също като мен усещат нечие неясно и свещено присъствие в горичката, езерото и разрушения олтар. Седнахме на тревата в подножието на каменната постройка, под сянката на дърветата. Те си бяха взели хурките и по едно чувалче пухкава вълна, тъй като вече бяха във възраст, в която трябваше да се занимават с женска работа. Това, че можеха да излязат

да се разхождат с мен, бе само част от лятното очарование на живота във Венте. На други места изобщо не биха позволили на две четиринайсетгодишни робини да напускат къщата. Но Рис и Салло бяха добри момичета, а и нашата Майка им имаше доверие и знаеше, че не бягат от работа. И тъй, седяхме на тревата на сянка в горещия августовски ден и мълчахме; наслаждавахме се на временната си свобода.

— Дали не е олтар на Ме? — попита по някое време Рис.

Салло поклати глава.

— Не, формата е различна.

— На кого тогава?

— Може би на някой бог, който е живял по тези места.

— Богът на дъбовете — подметнах.

— Богът на дъбовете е Йене. Не е той — заяви уверено Салло. — Тукашен бог е. Усещам нещо загадъчно.

— Какво да оставим за дар? — попита Рис на пръв поглед на шега.

— Не зная. — Салло сви рамене. — Ще разберем.

Рис се надигна и се завъртя в кръг, с бавни хипнотизиращи движения. Не беше красива като Салло, но притежаваше вродено спокойствие и чар, както и напъпила женственост, за която допринасяше дългата ѝ лъскава коса и замечтаният ѝ поглед.

— Не ми се тръгва оттук — въздъхна тя.

Само след няколко години щяха да я подарят, вероятно на младия Одиран Едир, възможния наследник на Херраманд, накъдето бяха насочени интересите и дълговете на Арка. Всички го знаехме. Робините се отглеждат, за да бъдат подарени. Рис се надяваше, че Къщата ще я даде там, където ще бъде ценена и към нея ще се отнасят добре. Не се страхуваше от бъдещето си, изпитваше дори жив интерес от това кому ще принадлежи. На няколко пъти ги бях чул със Салло да обсъждат тези въпроси. Салло нямаше да напуска Къщата, тя бе отредена за Явин, това също се знаеше. Но в Аркаманд нито момичетата се женеха рано, нито робините се подаряваха, преди да навършат петнайсет или шестнайсет. Йемер често ни повтаряше думите на нашата Майка: „Жената е по-здрава и живее по-дълго, ако има време да съзрее и не носи деца, докато тя самата е още дете“. А Еверра цитираше по този повод Трудек: „Оставете девицата да изкара

докрай девичеството си, защото Предците ценят най-високо почитта на непорочните девии“. Сем, конярят, бе по-практичен: „Никой не използва едногодишна кобила за разплод, нали?“

С други думи, на Рис все още не й предстоеше скоро да напусне нашата Къща и й оставаха поне още няколко години безгрижен живот в позната среда и свобода, която едва ли щеше да познае другаде.

Салло бе трогната от нейната нероптаеща тъга.

— Рис — попита я тя, загледана към потока, — какво щеше да направиш, ако беше свободна?

— Никой не освобождава млади робини — отвърна Рис спокойно. — Само мъже, които са извършили геройска постъпка. Като онзи досаден роб, дето спасил съкровищата на господаря си в „Басните“.

— Но има страни, където няма роби. Ако живееше там, щеше да си свободна. Като всички.

— Но пък там щях да съм чужденка — разсмя се Рис. — Откъде да знам какво ще правя? Луди неща, каквито правят чужденците!

— Добре де, представи си само, че те освободят тук, в Етра.

Рис се замисли.

— Ако съм свободна, ще си потърся съпруг. Ще му родя деца... и ще трябва да се грижа за тях, искам или не, нали? Не зная. Май не ми се ще да съм свободна. Не познавам нито една свободна жена. Въобще не мога да си представя какво е. Ти какво би направила?

— И аз нямам представа — отвърна Салло. — Дори не зная какво да мисля за това. Но бих опитала.

— Сигурно е чудесно да се ожениш — въздъхна умислено Рис. — И тогава ще знаеш... — Млъкна и не разбрах какво има предвид.

— О, да! — каза Салло.

— Но ти знаеш, Сал. Явин-ди няма да позволи да те дават на други.

— — Да, няма — потвърди Салло и долових в гласа й нежност, каквато изникваше винаги, когато заговаряше за Явин, а също и свян.

Едва сега разбрах, че Рис има предвид правото на господаря да дава робините си на други мъже или да ги праща да гледат малки деца с жените, тоест да прави каквото му хрумне. А жената трябваше да се подчинява. Това ме наведе на мисълта какъв щастливец съм, че съм се родил мъж. Така че дори малко се засрамах, когато Салло ме попита:

— Гав, а ти какво би направил?

— Ако ме освободят?

Тя кимна. Гледаше ме закачливо, сякаш ме изпитваше.

Помислих и казах:

— Ами... много обичам да пътувам. Ще отида в Месун, където е Университетът. Ще ми се и да видя Пагади, А може би и руините на Сентас. И разни градове, за които съм чел, като Ресва с многото кули и Ансул Красивия, с неговите четири канала и петнайсет моста...

— И после?

— После ще се върна в Аркаманд с цял куп книги! Учителят непрестанно говори, че трябва да намерим още книги. „Колкото по-стари, толкова по-безвредни“ — повторих думите, които често произнасяше. Рис и Салло се изкискаха, защото имитирах гласа му. С което разговорът ни за свободата приключи.

Нямахме какво да предложим в дар на неизвестното божество, освен може би своята почит.

На следващото лято престоят ни във фермата бе скъсен заради слуховете за война.

Пристигнахме както обичайно, с братовчедите от Херраманд, и още първата вечер деветимата се качихме на хълма Сентас, очаквахме отново да заварим руини. Но макар че зимните дъждове бяха повредили изкопите, стените и кулите стояха почти непокътнати и на места, изглежда, бяха достроявани. Някои от местните деца навярно бяха решили да поддържат и разширяват крепостта. Умо и Утер бяха недоволни от това, сякаш Сентас бе завладян от чужденци и осквернен, но Астано заяви:

— Може би така ще се запази за по-дълго.

През това лято на изкопите с нас работиха само Око и Умо. Астано и Сотар трябваше да правят компания на другите жени и постепенно ние, останалите, си избрахме различни занимания. С Тиб ходехме за риба и да се къпем, със Салло навестявахме горското светилище, когато тя успееше да се измъкне от къщата, и от време на време към нас се присъединяваше Рис. Освен това си намерих неочакван приятел.

Един ден бях ходил на хълма Сентас, за да помогна на момичетата със стената, и се прибирах през лозята тъкмо по обед, когато жегата бе най-нетърпима. По съседния ред към мен се

приближаваше един от тукашните. Мярвах го от време на време между натезалите гроздове, които вече бяха почнали да узряват/Когато се срещнахме, той спря и ми рече почитателно „ди“. Това беше начинът, по който селяните се обръщаха към господарите — не по име, а с вежливо обръщение.

Спах изненадан и го погледнах. Беше Коми, момчето, което ни бе придружило на върха на хълма и ни бе пяло вечерта. Изглеждаше доста пораснал. На пръв поглед щях да го взема за възрастен мъж. Вече имаше мъх по страните и лицето му бе издължено и загрубяло. Поздравих го по име.

Той очевидно се изненада и се зарадва, че съм го познал. Постоя известно време мълчаливо, после каза:

— Нали не се сърдите, че поработихме на вашето място?

— О, няма нищо — отвърнах.

— Ония простаци от Мерив го събориха миналата година — продължи той.

— Е, няма нищо. Това е само игра. — Не знаех какво да кажа на този навъсен младеж. Дори ми беше трудно да му разбирам говора. Долавях от тялото му миризмата на пот. Беше бос и тъмните му мазолести крака приличаха на усукана лозница.

Настъпи продължителна тишина и тъкмо се готвех да се сбогувам, когато Коми каза:

— Мога да ти покажа едно добро място за риболов.

Бях уловил доста риба това лято. С Тиб бяхме чували, че имало потоци, където местните ловели огромни пъстърви, но ние все още не можехме да се похвалим с подобен улов. Отвърнах нещо в смисъл, че ще ми е интересно, а Коли подметна:

— Тази вечер при скалата.

И продължи през лозята.

Макар да изпитвах известни съмнения, вечерта се изкатерих на Сентас: казах си, че ако Коми не се появи, ще помогна малко на Око и Умо. Но малко след като стигнах там го видях да идва през лозята. Слязох да го посрещна и двамата тръгнахме мълчаливо покрай един поток, който се вливаше в друг, по-голям. Повървахме още половин миля по тясна пътечка между върби, кипариси и борчета и стигнахме до широк и дълбок вир. Все така, без да си проговорим, се покатерихме на два камъка и хвърлихме въдиците. Дребни мушици

кацаха на гладката повърхност и около тях се образуваха кръгове. Само след минута улових една риба и я измъкнах — беше на великолепни розови петна и тежеше поне килограм и половина. Коми се ухили и подметна:

— Късметът на новака.

Постепенно взех да се изпълвам с благодарност към този мълчалив слаб младеж, който стоеше неподвижно върху камъка и сякаш бе обгърнат от някаква загадъчност. Нямах представа защо ме бе заговорил и защо се опитваше да се сближи с мен, да хвърли мост през пропастта, която отделяше невежите селяци от нас, градските чеда, и как въобще знаеше, че можем да сме приятели и да забравим различията между нас. Но точно това се бе получило — макар да мълчахме, между нас се бе възцарило пълно доверие.

Когато рубинената светлина между дърветата угасна, събрахме улова. Коми носеше мрежа и аз пуснах голямата риба вътре, заедно с двете по-малки, които бях уловил след това. Последвах го по вече невидимата пътека, през тъмната гора и през лозето. Беше почти тъмно. Щом излязохме на пътя, въздъхнах облекчено и казах:

— Ей, Коми, благодаря ти.

Той само кимна и спря да ми подаде рибата.

— Вземи я ти — рекох.

Той се поколеба.

— Не мога да я сготвя — казах.

Той повдигна рамене и усмивката му се стопи в мрака. След секунди се изгуби от погледа ми.

След това излязохме още няколко пъти на риболов, винаги на различни места. Чувствах се малко странно, защото по някакъв начин той знаеше къде съм и неизменно ме намираще, за да ме покани, понякога и без думи, да идем за риба. Нито веднъж не взех Тиб с нас, струваше ми се, че по някаква причина няма да е редно. Ако Коми искаше да дойде и Тиб, щеше да ми каже. Разказах на Салло за момчето от селото, защото нямах тайни от нея. Тя ме изслуша с интерес. Когато споделих изненадата си, че ме е избрал за свой приятел и спътник и ми показва различни тайни местенца за риболов, тя каза:

— Сигурно е самотен и те харесва.

— Как така да ме харесва?

— Ами... просто е решил, че може да ти има доверие.

— Това е като да се сприятелиш с вълк — подметнах.

— Да знаеш как ми се иска да можем да идем в селото — рече неочаквано сестра ми. — Не разбирам защо не ни позволяват. Все едно там живеят диви животни или нещо подобно. Та нали някои от жените във фермата имат там роднини! Приятни хора са, само дето не им разбирам какво казват.

След този разговор в главата ми се загнезди мисълта да помоля Коми да ме заведе у тях, защото на мен също ми беше интересно какви точно са тези малки тъмни къщички в долината, въпреки че плодовите войни може би все още бяха живи в спомените на някои техни обитатели. И тъй следващия път, когато двамата с Коми отидохме за риба по здрач, рекох:

— Ще дойда с теб.

Този ден имахме доста богат улов, гордостта ни беше една пъстърва, дълга колкото ръката ми. Коми не отговори и след малко попитах:

— Те ще имат ли нещо против?

Предполагам, че и той като мене изпитваше известни затруднения да разбира говора ми. Замисли се и накрая повдигна рамене. Слязохме в селото заедно. От комините се виеше дим, миришеше на готвено. Тъмни фигури се разминаваха с нас по тесните прашни улички, от дворовете лаеха кучета. Коми ме заведе при една къщурка, вдигната на колове, за да се избегне зимната кал. На дървените стъпала седеше възрастен мъж. Бях го виждал да работи в лозята. Двамата с Коми се поздравиха със сумтене, после мъжът попита:

— Кой е този?

— От Къщата — отвърна Коми.

— Ха — възкликна изненадано мъжът и понечи да се надигне. Сигурно си помисли, че Коми е довел някое от момчетата от Семейството, защото се намръщи и като че ли се притесни. Коми добави нещо, вероятно поясни кой съм, и мъжът се успокои. Изглежда ме мълчаливо. Чувствах се ужасно неудобно, но след като вече бях тук, попитах:

— Мога ли да вляза?

Коми се поколеба, после повдигна рамене и ме поведе навътре. В къщата цареше мрак, ако се изключеше сиянието на въглените в огнището. Вътре имаше хора — жени, един старец и няколко дечица — тъмни сенки, скупчени около огъня. Миришеше на пот, на кучета, на храна, на пръст и дим. Коми подаде голямата пъстърва на една жена, каза ѝ нещо и тя се обърна към мен.

— Ще се храните ли с нас, ди? — попита с глас, който не изглеждаше особено дружелюбен и гостоприемен, а по-скоро насмешлив и ехиден. И въпреки това чакаше отговор.

— Не, мама-йо — отвърнах. — Време е да си вървя. Благодаря ви.

— Рибата е голяма — каза тя. — Ще стигне за всички.

— Не, благодаря — казах и тръгнах заднешком към вратата. — Успех и нека Енну закриля този дом!

Измъкнах се навън, малко уплашен, но и щастлив, задето бях събрал сили да стигна дотук. Поне имаше какво да разкажа на Салло.

Когато ѝ описах всичко, тя каза, че най-вероятно мъжът на стъпалата е бил бащата на Коми: беше подразбрала от разговори, подслушани от селяните във фермата, че макар бракът да не е на почит по тези места, мъжете и жените се събират да живеят заедно и да раждат деца.

— Знаеш ли, бих искала и аз да се срещна с Коми — каза накрая.

На следващия ден, когато Коми дойде, го попитах:

— Виждал ли си светилището дъбовата горичка?

Той кимна. Разбира се, че го бе виждал. Сигурно познаваше всеки камък и поточе в околностите на Вен-те, а и на много мили наоколо.

— Чакай ни там тази вечер — казах. — Няма да ходим за риба.

— „Ни“?

— Мен и сестра ми.

Той помисли малко, повдигна рамене по познатия ми вече начин и си тръгна.

Един час преди залез-слънце със Салло вече бяхме там. Тя се настани на тревата с хурката и вретеното и пухкавата вълна бързо започна да се превръща в тънък конец в чевръстите ѝ пръсти. Коми се появи безшумно. Тя го поздрави, той кимна и седна малко встрани от нас. Салло го попита дали ходи на гроздобер и той кимна.

— Още ли пееш, Коми? — попита тя и той повдигна рамене и пак кимна.

— Ще ни изпееш ли нещо?

Както и преди, на хълма, той не отговори. Помълча известно време, сетне запя със същия странен ви сок и тънък глас, който сякаш бе лишен от източник, като че ли не излизаше от човешко гърло, а висеше във въздуха подобно на песента на птиците и насекомите, без думи и същевременно по-тъжен от всяка дума.

Помислих си дали да не доведа и Сотар в дъбовата горичка, за да го чуе как пее. И че ако дойде с нас и се качи при светилището, може би ще знае на кой бог е принадлежало. А после двете със Салло ще седнат една до друга, ще предат, ще разговарят безгрижно и ще се смеят. Реших обаче, че ще е по-добре, ако Салло я покани да дойде. Напоследък изпитвах непрестанно желание да се виждам и да разговарям със Сотар, но по някаква причина ми беше трудно да го правя. В края на краищата реших да не моля Салло да я повика и си останах само със сладките мечти за това как тримата седим в горичката.

После вече беше прекалено късно.

От Етра дойдоха братята на Сотар, заедно с Торм. Появиха се с шум и суматоха, носеха тревожни вести и заповеди: трябвало веднага да съберем багажа и до зори да напуснем фермата, защото вотусански мародери били прекосили Морр и изгорили лозята и градините на Мерто, селце само на десетина мили от Венте. Всеки момент можели да се появят и тук. Торм беше във вихъра си, крачеше решително, важен и начумерен. Нареди на момичетата от Семейството да спят в къщата, а ние, останалите, почти не мигнахме, защото той не спря да обикаля и да бди на поста си. Много рано, още преди изгрев, пристигна на кон и нашият Баща — бил задържан заради службата си до късно през нощта, но тревогата не му позволила да остане в града.

Утрото беше слънчево и горещо. Хората от имението работеха заедно с нас, за да съберем и натоварим багажа, а когато приключихме, ни пожелаха натъжено лек път. Докато минавахме покрай робите в полето, те само вдигаха глави, без да ни заговорят. Потърсих с очи Коми, но не видях нито него, нито някой друг познат. Тези хора щяха да останат тук съвсем беззащитни, само с надеждата, че нашите войници ще успеят навреме да спрат настъплението на върлуващите

банди и да ги прокудят от Етра. Нашият Баща ги бе уверил, че от града е тръгнала голяма войскова част, за да заеме позицията между Мерто и Венте и да изтласка наглите вотусански орди към реката.

Беше горещо и прашно. Торм, яхнал запотен изнервен кон, подканяше кочияшите с нетърпеливи викове да побързат. Нашият Баща, който препускаше до колесницата на нашата Майка, не направи опит да го успокои. Нашият Баща винаги беше строг и суров с Явин, но все по-често избягваше да прави забележки на Торм. Двамата със Салло заговорихме за това, докато вървахме край каруците. Аз казах, че според мен Баща ни се страхува да не предизвика някой от пристъпите на Торм. Салло кимна, но добави:

— Явин не е като баща си. Торм обаче много прилича на него. Дори на външен вид. Обърни внимание, че дори походката му е същата. Хоби пък се стареа да му подражава.

Знаех, че Салло не обича нито Торм, нито Хоби. Млъкнахме стреснато, когато видяхме, че Сотар-йо се е изравнила с нас, и се изплашихме, че може да ни е чула как обсъждаме нашия Баща и синовете му. Сотар обаче не каза нищо, просто закрачи до нас, намръщена и умислена. Съмнявах се да ѝ бяха позволили да върви с робите, вероятно бе дошла на своя глава. Всичко, което ни каза, след като изминаха няколко минути на напрегнато мълчание, бе:

— О, Салло, Гав... свършиха се нашите лета.

Видях сълзи в очите ѝ.

Конниците наистина бяха прогонени до реката, нашите войници ги обкръжиха и само малцина успяха да се доберат до Вотус.

Но ние не се върнахме във Венте нито през това лято, нито през следващото. Непрестанно пристигаха съобщения за нашествия — от Вотус, от Оск и накрая от далеч по-могъщия Касикар.

Като се връщам сега назад в спомените си, тези изпълнени с тревога и съобщения за битки години не бяха щастливи. Заплахата от война хвърляше мрачна сянка върху всички ежедневни неща. Може би мъжете разчитат на войната, както на политиката, за да усилят чувството им за собствена значимост, без което не могат, или ги привлича възможността да блеснат с успехите си на бойното поле, да намерят нещо различно от скучното и еднообразно мирно ежедневие, което по принцип презират. Жените, за разлика от тях, не се нуждаят от подобни неща, за да осъзнаят значението си, и затова не разбират нуждата от войни и конфликти, но от друга страна, се възхищават на блясъка и красотата на храбростта.

Явин вече беше офицер в етранската армия. Неговият полк, под командването на генерал Форре, бе разположен на югозапад от града, за да отблъсква евентуални атаки откъм Оск и Морва. Сраженията бяха редки, с продължителни паузи, през които армията се прегрупираше, а Явин намираще време да се прибере у дома.

За двайсетия му рожден ден нашата Майка му подари Салло — тя беше вече на шестнайсет. Макар церемонията по „даряването“ да беше съвсем официална, двамата бяха истински щастливи, защото Салло обичаше Явин с цялото си сърце и мечтаеше да продължава да го обича и да му служи вярно. Без никакво съмнение Явин също искаше тя да е близо до него. След време той щеше да се ожени за господарка, но дотогава имаше поне няколко години и никой не мислеше за това. Двамата със Салло бяха наистина сияеща двойка, радостта да са заедно беше съвсем нескрита и сякаш разпръскваше около тях светлина. Всеки път, когато той тръгваше към своя полк, Салло се натъжаваше, но върнеше ли се, Явин неизменно заставаше на

прага и се провикваше, „Къде е моята Салло?“, а тя изтичваше откъм някоя стая да го посрещне, срамежлива и радостна, изпълнена с гордост и обич, като истинска млада жена на войник.

Когато навърших тринайсет, ме изгониха от женската спалня и ме пратиха в другия край на двора. Изпитвах ужас, че ще живея в бараката, но не беше толкова страшно, колкото си представях, макар че ми липсваше уютното кътче, което си бяхме устроили със Салло и където заспивах безгрижно още щом положи глава на възглавницата. Тиб, който се бе преместил в бараката година преди това, заяви, че ще е мой защитник, но никое от големите момчета не ме преследваше. Вярно, че се държаха сурово с малките, но аз, изглежда, бях спечелил уважението им със своето мълчание след премеждието в кладенеца. Викаха ми Блатния плъх и Зубрача, но с това се изчерпваше всичко: повечето от тях просто не ми обръщаха внимание.

Рядко се виждах денем с тях, тъй като новите ми задължения ме задържаха почти през цялото време в училищната стая и библиотеката с Еверра. Око и едно малко момче, Пепа, се грижеха за чистотата в Къщата. Моята задача сега бе да трупам знания и да помагам на Еверра в обучението на малките. Имаше ново попълнение в класната стая, след като племенниците на Сотар бяха порасли достатъчно, за да се учат да четат и пишат, а заедно с тях бяха пратили и няколко закупени или разменени деца на роби. Салло бе освободена от всякаква тежка работа и от нея се очакваше да седи по цял ден в копринените стаи заедно с още няколко момичета и да не прави нищо друго, освен да преде и да плете, за да запази хубостта и свежестта си за Явин. Непрестанно ми се оплакваше колко скучен е станал животът ѝ. Беше свикнала с тежката работа и компанията на другите подарени момичета и млади господарки ѝ беше отегчителна. Не го признаваше открито, защото никак не се оплакваше, но при всяка възможност се измъкваше от копринените покои и идваше в класната стая или в библиотеката, за да почете или да помага на Еверра с малките. Това ни даваше възможност да се срещаме насаме, най-вече в библиотеката. Сестра ми споделяше всичко с мен, както го бе правила винаги, и разчиташе на мен, също както аз разчитах на нея. Това беше един от изворите на радост в живота ми. Смело мога да кажа, че Салло бе моята втора душа. Само с нея се чувствах истински свободен и удовлетворен от живота. Само на нея можех да кажа цялата истина.

От доста време не съм ви говорил за моите „спомени“ — виденията, които наподобяваха сънища най-вече и които имах още от съвсем малък. Те продължаваха да ме спохождат, макар и не толкова често. Тъй като се стараех да не говоря с никого за тях, ми беше трудно да ги споделям дори със Салло.

Кой знае защо, спомените не ме навестяваха, докато бях във Венте, но когато са върнах в Аркаманд, се появиха отново. Най-често когато четях, преди да заспя, или когато се пробуждах, пред погледа ми изникваше синкавият хълм в далечината, сияещата водна повърхност, тръстиките и усещането за поклащане, като че съм в лодка. Друг път виждах да се сипе сняг над покривите на Етра (но това бяха истински спомени, защото вече се беше случило), стоях изправен до прясно изкопан гроб край реката или наблюдавах мъже да се бият на площада. Понякога виждах и сумрачната стая и мъжа, който извърещаше към мен красивото си печално лице и ме наричаше по име.

Доста по-рядко ме спохождаха нови видения, припомнях си неща, които не бях виждал никога. На няколко пъти си спомних как изкачвам стръмен хълм в град, който не познавах; улиците между къщите бяха тъмни и чужди, но имаше и някаква светлина пред мен, като че носех невидима лампа.

Веднъж, през зимата, в която подариха Салло на Явин, видях ужасна картина: гол мъж, мършав, с черно тяло като на мумифициран труп; танцуваше. Главата му беше прекомерно голяма, с лъскави черни очи и зейнала червена яма вместо уста. Виждах го отдолу, сякаш лежах в някакво мрачно и неосветено място. Молах се това видение да не ме спохожда отново. Друг път си спомних, че съм в пещера с нисък каменен таван, а подът е озарен от бледа трепкаща светлина. Имаше и други откъслечни и кратки сцени, мигновени видения или проблясъци, които почти не успявах да различа и да запомня, макар че понякога се случваше да видя лице или място, които вече познавах от „спомените“ си. Чуваха съм и други хора да разправят, че са имали подобни случки с места и хора, които би трябвало да виждат за първи път. При мен обаче беше различно, защото веднага щом се случеше, можех да се върна назад в мислите си към времето, когато си го бях „припомнил“.

След всяко подобно събитие паметта ми се пренареждаше и можех да правя разлика между действителните спомени и онези, които

все още не бяха станали. Както беше със спомена за падналия сняг — един истински и три от по-рано.

Част от удоволствието да съм заедно със сестра ми се състоеше именно в това, че можех да ѝ разказвам за спомените си и да обсъждаме заедно какво ли може да означават. Тя, от своя страна, споделяше с мен разни клюки от живота на Семейството.

След като Явин и Астано бяха приключили с образованието си, а Торм бе освободен от учебни занятия заради обучението си във военната школа, виждах само малките деца от Семейството и Сотар. Тя все още посещаваше уроците на Евerra и прекарваше дълги часове в библиотеката. Двете със Салло се събираха, за да си побъбрят за разни неща или да си спомнят за безгрижното време във Венте. Време, отминало безвъзвратно. Вече не бяхме деца и трябваше да се съобразяваме с новото си положение. Що се отнася до мен, бях объркан от чувствата си към Сотар, които представляваха странна смесица от мълчаливо преклонение и страстен плътски копнеж. Последният, веднага щом осъзнах какво представлява, пробуди у мен съвсем оправдани страхове.

Желанието беше нещо забранено. Преклонението беше позволено, но бях твърде срамежлив, за да му дам израз, освен в няколко доста нескопосани поеми, които така и не посмях да ѝ покажа. Във всеки случай Сотар не искаше нито моето преклонение, нито копнежа. Единственото, което я интересуваеше, бе нашето приятелство — на Салло и моето. Сотар беше самотна.

Най-близката ѝ приятелка открай време беше Астано, но сега Астано се подготвяше за годещ и женитба. Говореше се (Салло ми каза), че избраникът бил Коррик Белтано Рунда, син на най-могъщия и богат сенатор в Етра, мъж, комуто нашият Баща Алтан Арка дължеше до голяма степен властта и влиянието си. Салло бе чула най-различни клюки в предачната и ги сподели с мен. Коррик Рунда нямал никакъв интерес към военната служба, предпочитал да се забавлява в компанията на още неколцина знатни младежи и деца на изтъкнати благородници, които водели разгулен живот; описваха го като красавец със склонност към пълнеене. Чудехме се как нашата нежна и елегантна Астано ще се чувства до Коррик Рунда, дали въобще иска да бъде сгодена за него и до каква степен са готови да прекършат волята ѝ нейните родители.

Колкото до Сотар, тяхната осиротяла племенница, нейните желания за брак едва ли щяха да бъдат взети предвид. Щяха да я омъжат за някой подходящ младеж, но такава бе съдбата на почти всички момичета в Семейството — те не бяха по-свободни в избора си от робините. Имаше моменти, когато мисълта, че моята тъжна и сладка Сотар ще бъде поверена на някой безсърдечен непознат, пробуждаше в душата ми опустошителен и безпомощен гняв, който ме караше да жадувам това да се случи час по-скоро, така че тя да напусне Къщата и повече да не я виждам, нито да се измъчвам от срам, че съм лишен от свободна воля четиринайсетгодишен младеж, който пише глупави стихчета и копнее да я докосне, макар да знае, че това никога няма да се случи...

Салло, разбира се, бе наясно с чувствата ми: дори и да исках, не бях в състояние да скрия нищо от нея. Тя знаеше, че нося в малката кожена кесийка на шията си бележката, която Сотар ми бе пратила преди повече от година, когато ме повали треската: „Оздравявай скоро, мили Гавир, защото без теб е скучно като в гроб“. Салло ми съчувстваше за този безпомощен копнеж. Измъчваше се от мисълта, че тя е щастлива, а на мен ми е забранено да осъществя мечтата си. Разбира се, имаше всякакви истории за любовни връзки между благороднички и роби, но те всичките бяха печални и поучителни, тъй като завършваха с изтезания или смърт за роба, докато благородничката бе обречена на вечен позор и презрение. Салло се опитваше да открие някакъв смисъл в тези закони, да разбере дали целта им е да ни опазят и защитят и дори ме убеждаваше, че те са в наша полза, макар да не твърдеше, че са справедливи. „Справедливостта е сал за боговете — се казва в една стара поема, — за смъртните е милостта и мечът“. Веднъж ѝ бях казал този стих и тя го хареса и го запомни. Сигурно си мислеше, че тъкмо нейният любим герой Явин е този, в чиито ръце са мечът и милостта.

Романтичната любов и желанието бяха моето тайно страдание. Салло бе моето утешение, както и работата ми.

Еверра най-сетне ми бе позволил да ползвам свободно библиотеката на Аркаманд, в която досега не можех да влизам дори когато бях чистач и обикалях цялата къща. Вратата към нея бе в коридора, който водеше до Светилището на Предците. Когато за пръв път влязох, имах усещането, че съм прекрачил някакъв свещен праг,

все едно бях обезпокоил самите Предци в техния вечен покой. Библиотеката бе неголямо помещение, добре осветено от няколко високи прозорци.

По рафтовете бяха подредени над двеста книги, всичките грижливо почистени от прахта от самия Еверра. Миришеше на книги — тежък аромат, за някои неприятен и отблъскващ, а за други, такива като мен, упойващ и примамлив. Освен това цареше тишина. Рядко се случваше някой да мине по този коридор, освен когато го чистеха, или хората, които посещаваха библиотеката — Еверра, Сотар, Салло и аз. Всъщност Сотар бе тази, която измоли от Еверра разрешение да допуснат Салло — учителят не можеше да ѝ отказва нищо. Сотар бе единственото по-голямо дете на Семейството, което продължаваше упорито да се образова, тъй като нито Явин, нито Астано можеха вече да се занимават с това, което им харесва. Та Сотар каза на Еверра, че е разпалил в нея и Салло душевен глад за книги и познания и не бива да ги лишава от тази храна, особено Салло, която страдала сред невежите момичета в копринените стаи, а самата Сотар била заобиколена от надут и самовлюбени търговци и политици. И тъй, с любезното разрешение на нашия Баща и нашата Майка и с цял куп предупреждения и наставления относно това какво може и какво не бива да се чете, Еверра им даде ключове.

Беше ми трудно да призная дори пред себе си и никога не заговорих за това със Сотар и Салло, но отдавна жадуваната библиотека се оказа разочарование. Вече бях прочел повече от половината книги в нея, а останалите, подвързани с кожа и подредени по лавиците томове, се оказаха предимно скучни правни справочници, сборници с умозрителни научни трактати и безкрайни поеми от посредствени поети. Всичките бяха отпреди петдесетина и дори повече години. Еверра дори се гордееше с това. „Никакви модернистични боклуци в Аркаманд“ — така заявяваше. Бях готов да му повярвам, че модерните произведения са боклуци, като се имаше предвид, че повечето стари произведения в неговата библиотека също можеха да се причислят към тази категория. Но не посмях да му го кажа.

И все пак библиотеката ми беше скъпа, тъй като там можех да се виждам със Салло и Сотар или да оставам насаме с мислите си. Кътче

на истински покой, където да се отдам на поетите, които ценях, и на великите историци, които така старателно изучавах.

Моите поеми, посветени на Сотар, бяха скучни и глуповати. Съзнавах, че не съм творец, макар да обичах поезията и историята — изкуства, които въвеждат някаква яснота и вдъхват надежда на човешкия разум. Другите книги обаче всъщност бяха само безчувствени и понякога жестоки хроники на човешките войни и правителства. Историята — това щеше да е моето изкуство. Знаех, че имам да уча много, но учението за мен бе удоволствие. Имах големи планове за книгите, които възнамерявах да напиша. Бях решил, че творбата на моя живот ще е нещо като обединяваща хроника за всички градове-държави. Вече си представях как тя ще ме направи прочут и всепризнат историк. Дори започнах да си водя записки за нещата, за които възнамерявах да пиша.

Най-големият ми страх бе, че някой вече може да е написал подобна книга, но нямаше как да го узная, тъй като библиотеката на Еверра не беше богата.

Една ранна сутрин — беше пролет — той ме прати в другия край на града в Белманд — къща, в която, също като нашата, учението и книгите бяха на почит. Обичах да ходя там. Мимен, тамошният учител, бе много по-млад от Еверра, но бяха големи приятели. Разменяха си книги и ръкописи и често ме ползваха за куриер. С удоволствие се откъснах от досадното занимание да уча малчуганите да сричат азбуката и излязох. Избрах един заобиколен път, през смокиновата горичка, където навремето Торм ни провеждаше военно обучение, и на юг, по улиците покрай градската стена. Скиторех безцелно и се наслаждавах на свободата си. Най-сетне стигнах в Белманд. Мимен вече ме очакваше. Знаех, че ме харесва, често ми говореше за творбите на някои съвременни поети, рецитираше ми стихове от Реттака, Каспро и други, чиито имена Еверра дори не желаше да произнесе. Мимен никога не ми даваше техни книги, тъй като знаеше, че Еверра не ми позволява да ги чета. Поговорихме малко, обсъждахме главно слуховете за войната с Морва. После Мимен ми даде цяла купчина книги и ръкописи.

Тръгнах направо през града, защото вързопът беше тежичък, и когато стигнах Дългата улица, чух викове. Погледнах надолу, към Речния портал, и видях дим — гореше къща или няколко къщи, защото

облакът се издигаше все по-високо. Около мен тичаха хора, едни към пожара, други в обратна посока — тези, които бягаха надолу, бяха градски стражници с извадени мечове. Стоях като парализиран. А после по Дългата улица се зададе военен отряд, конници и пешаци, развели зелени знамена. Сблъскаха се с градската стража с метален звън. Чух викове. Не можех да помръдна. Един кон без ездач се откъсна от множеството и препусна по улицата право към мен. От ноздрите му хвърчаха пръски бяла пяна, а по челото, от зейналия отвор на мястото, където трябваше да е едното око, се стичаше тъмна кръв. Конят изцвили и с това сякаш ме пробуди от вцепенението.

Хукнах през площада между Светилището и Къщата на Сената, добрах се по задните улички До Аркаманд и още от вратата извиках:

— Нападение! Вражески войници в града!

Настъпи голяма паника и суматоха. Ала в града вестта вече бе стигнала до когото трябва, защото когато Еннумер най-сетне се успокои и спря да крещи, градската стража, с подкрепата на войниците и част от гражданите, бе прогонила нашествениците оттатък Речния портал.

Нататък ги бе погнала кавалерията, разположена близо до Пазара за добитък — малка група вражески войници бяха обкръжени и изклани до градската стена, но основните сили на вражеската армия се измъкнаха навън. Никой от нашите не беше пострадал, имаше само неколцина ранени. Нямаше и сериозни поражения, ако се изключеха няколко подпалени къщи близо до портата, но шокът от нападението беше ужасен. По какъв начин касикарските отряди бяха успели да доближат портата и нещо повече, да проникнат в града, при това посред бял ден? Дали това неочаквано нападение беше сигнал за началото на мащабни военни операции от страна на Касикар, за които се бяхме оказали неподготвени? Всички се измъчвахме от срам, гняв и страх. Видях нашия Баца, Алтан Арка, да плаче, докато разговаряше с Торм и даваше разпореждания за това как да се подобри отбраната на Къщата, преди да тръгне за спешната среща на Сената.

Сърцето ми трептеше от желание да помогна на моето Семейство, на моите хора, да съм полезен, да се изправя срещу враговете на Етра. Събрахме децата и ги отведохме в спалното, после зачакахме в класната стая разпореждания какво още можем да направим като обитатели на Къщата. Много ми се искаше да съм със

Салло, но тя бе заключена в копринените стаи заедно с другите жени. Еверра, пребледнял и разтреперан, седеше на едно писалище и се опитваше да чете, а аз крачех нервно из стаята. В цялата къща цареше странна, сякаш безкрайна тишина. Минаваха часове.

По някое време на вратата застана Торм и щом ме видя, спря на прага.

— Какво правите тук?

— Очакваме да разберем с какво можем да сме полезни, Торм-ди — отвърна Еверра и се надигна припряно.

— Тук има още двама — извика Торм през рамо на някого и излезе, без да каже нито думичка на Еверра.

Влязоха двама младежи и ни наредиха да ги последваме. Бяха въоръжени с мечове, така че трябваше да са благородници, но не ги познавахме. Отведоха ни през двора в бараката. Вратите на бараката бяха залостени с резе отвън, не бях виждал да се прави така досега. Мъжете вдигнаха резето и ни заповядаха да влезем. Вратата зад нас се затръшна и сложиха резето.

Вътре бяха събрани всички мъже роби в Аркаманд. Дори личните прислужници на нашия Баща, които спяха в преддверието на покоите му, конярите и главният коняр Сем, дете живееха на горния етаж на конюшните. Беше ужасно тясно и задушно, тъй като заради различните по време смени досега не се бяхме събирали по едно и също време тук. Нямахме достатъчно място дори да се седи. Мнозина стояха прави, разговаряха развълнувано и се оглеждаха изплашено. Миришеше на кисела пот.

Еверра спря колебливо на прага. Поведох го навътре, към моето легло в ъгъла, но там бяха седнали трима коняри.

— Я станете и направете място на учителя, мързеливи катъри такива! — кресна им Сем. — Марш оттук!

Благодарих на Сем, защото Еверра изглеждаше почти зашеметен, неспособен да говори. Помогнах му да седне на леглото и той най-сетне намери сили да ми каже, че е добре. Оставих го и отидох да чуя какво ще кажат другите. Когато влязохме в бараката, бях чул гневни викове, негодуващи протести, но те утихнаха бързо, след като някои от възрастните казаха на младите, че в случилото се няма нищо необичайно и че не са наказани, а просто така се процедира при

нападение над града — всички роби от мъжки пол се затварят, за да са „далеч от опасността“, както се изрази старият Фелл.

— Далеч от опасността! — възкликна едно конярче. — Ами ако врагът проникне отново зад стените и разпали пожари? Ще се изпечем като агнета в пещ!

— Затваряй си плювалника! — срязва го някой в тъмното.

— Кой ще се грижи за конете? — попита друг.

— Защо не ни вярват? Нали цял живот се бяхтим за тях?

— Как да ни вярват, след като се отнасят с нас по този начин?

— Но кой ще се грижи сега за конете?

Разговорите продължаваха горе-долу в същия дух през целия ден. Някои от най-малките бяха мои ученици и по навик се събраха около мен. В отчаяното си желание да измисля нещо, за да ги забавлявам, предложих:

— Хайде да вземем някой урок. Пепа! Започни с „Мостът на Нисас“! — Бяха научили тази великолепа балада и много я харесваха. Пепа, един от най-добрите ученици, бе твърде срамежлив, за да я подхване в присъствието на големите, затова аз дадох тон:

— „Под стените на Етра...“ — хайде, Пепа!

Той започна и съвсем скоро момчетата го подкрепиха с нестройни гласове, точно както правеха в класната стая. Ралли ръмжеше храбро с тъничкото си гласче:

*— Нима като страхливите морванци
днес ще побегнем от врага?
Елате да опазим Етра,
дедите гледат ни сега.*

Мъжете около нас се умълчаха, слушаха ни. Някои сигурно си припомнях времето, когато и те са били ученици, други чуваха тази балада за пръв път. Всички обаче ни слушаха без насмешка, дълбоко развълнувани от описваните в баладата събития и от патриотичния ѝ плам. Когато едно от момчетата се поколеба, двама мъже подхванаха строфите, които бяха учили преди много време в класната стая на Еверра или може би от някой друг учител преди него. Когато баладата

свърши, всички се развикаха възторжено, поздравяваха момчетата и се смееха.

— Бива си я — одобри Сем. — Хайде да изпеем още нещо! — Видях, че Еверра се е надигнал в дъното на помещението и ни гледа, все така измъчен и пребледнял.

Изпяхме им още една от баладите на Феррио и те я харесаха — сега вече ни слушаха почти всички, но „Мостът на Нисас“ си остана любим.

— Хайде да изпеем отново „Мостът“ — току предлагаше някой от мъжете и подхващаше: — „Под стените на Етра...“

Привечер почти всички в бараката знаеха текста благодарение на онази свежа и бърза памет, която често губим, когато се занимаваме твърде много с четмо и писмо. Понякога мъжете добавяха строфи, които щяха да накарат Феррио да се обърне в гроба. Другите обаче ги скастрияха: „Ей, внимателно, тук има малки деца“. Тогава провинилите се искаха прошка от Еверра, към когото изпитваха дълбоко и искрено уважение. Учителят беше един от тях и същевременно не беше като тях — роб със собствено достойнство, учен човек, който знаеше повече от мнозина благородници. Те се гордееха с него. Онези, които вдворяваха ред сред останалите, идваха да се съветват с него, най-често Сем и Меттер. Въпреки това Еверра предпочиташе да стои настрана. Извадих късмет, защото като негов ученик и помощник, ми позволиха да спя в задната стаичка с него, вместо в претъпканото общо помещение.

Най-лошото за повечето от нас през тези дни бе, че ни държаха в неведение за това, което ставаше — за съдбата на града и за нашата съдба. Храна ни носеха робините от кухнята. Допускаха ги два пъти на ден, появата им се оповестяваше от шумното стържене на резето. Мъжете ги посрещаха с радостни възгласи, с груби закачки и недостойни предложения и ги засипваха с въпроси — още ли се бием? Касикар ли ни е нападнал? В града ли са? — и така нататък. Но на повечето от тези въпроси нямаше никакви отговори освен непотвърдени слухове. После жените си тръгваха, а мъжете се захващаха да обсъждат всички възможности, но това бяха все предположения. Общото мнение бе, че ако има сражения, те се водят отвъд Речния портал, защото иначе шумът от тях щеше да достигне до Къщата.

Когато на четвъртия ден ни освободиха, се оказа, че предположенията са верни. Отряди от новобранци, които преминавали подготовка в южната част на града, помогнали на кавалерията в прогонването на нападателите. В момента кавалерията преследвала касикарците из околностите. Градската стража се бе прибрала зад стените, за да се заеме с подготовката за отбрана. Касикарските части не били оборудвани с обсадни машини, разчитали на изненадваща масирана атака срещу вратата и нахлуване в града. Ако предводителите им не бяха толкова алчни за бърза победа и слава и ако не бяха повели отрядите си в едно толкова неподготвено нападение, нямаше да успеем да ги отблъснем и градът можеше да падне в ръцете на враговете и да бъде изгорен до основи.

А нас ни бяха заключили в бараката... Нямаше смисъл да мисля за това обаче. В края на краищата ни бяха освободили и радостта от това да си отново навън бе по-важна от всичко.

Тази нощ всички можехме да излезем на улиците и да поздравим частите, които се връщаха от Нисас. Сестра ми се измъкна от женските покои, за да се присъедини към мен, облечена като момче, и двамата слязохме при Речния портал. Постъпката ѝ беше безумна, защото на подарените момичета е забранено да излизат на улицата и наказанието за това е сурово, но из въздуха витаеше невъобразимо усещане за радост и нищо не можеше да ни спре. Всички от все сърце приветствахме нашите храбри войници. Сред тях, под трепкащите светлини на факлите, съгледахме и Торм: маршируваше със странната си походка, люлееше ръце, нисък, мрачен и страховит. Салло сведе лице, защото не я чакаше нищо добро, ако Торм види подареното момиче на брат си да се разхожда по улицата. Малко след това с нея тръгнахме към Аркаманд, задъхани и засмени, по смълчаните тъмни улички на нашия любим град.

На другия ден чухме — от Салло, която го бе чула от нашата Майка, — че отрядът на Явин щял да се прибере в града. Салло сияеше от щастие.

— Той си идва, идва си! — повтаряше. — Не ме е грижа какво ще стане, стига той да е тук.

Но това беше последната добра новина за доста време напред.

Касикарците знаеха, че етранската армия е заета да отблъсква набезите на нарушилите примирието морванци и оски, и бяха

изпратили първата вълна лековъоръжени части, за да нанесе светкавичен и изненадващ удар на града. Отблъснати, те отстъпиха, но само за да се срещнат с предните редици на основната армия, която идваше от Касикар, големия град на Морр.

Етра бързо се пълнеше с фермери и жители на околностите, хора, които бяха побягнали от нашествениците, някои панически, с празни ръце, други взели всичко, което могат да носят, или натоварили цялата си покъщнина на волски каруци. Но на третия ден след нощта, в която празнувахме отблъскването на врага, градските порти бяха затворени. Етра беше обсадена от вражеската армия.

От стените можехме да наблюдаваме методичното издигане на лагера — каруци караха прясно отсечени трупи, копаеха се ровове и се вдигаха насипи, подготвяха се отбранителни съоръжения срещу изненадваща контраатака откъм града. Виждахме съвсем ясно богато украсените шатри на офицерите, фургоните на обоза, натоварени със зърно и сушено месо, оградите за добитъка, докаран от околните ферми за изхранване на армията. Цял един град се издигаше около нашия — град от мечове.

Отначало бяхме сигурни, че съвсем скоро от юг ще пристигне нашата армия и ще прогони нашествениците. Тази надежда ни крепеше. Изминаха няколко седмици, преди да видим първите етрански отреди да щурмуват вече готовите вражески укрепления. Приветствахме ги от градските стени и засипахме врага със запалителни стрели, но нашите хора бяха принудени да отстъпят. Това бяха малочислени отряди, често превъзхождани десетократно от противника. Къде бяха нашите най-силни части, които бяха заминали да прогонят морванците и оските в земите им? Какво се бе случило на юг? Из града плъзнаха противоречиви и обезпокоителни слухове. Нямаше начин да узнаем истината, тъй като бяхме откъснати от света.

На първата сутрин от обсадата Сенатът изпрати делегация при кулата на Речния портал, за да поиска обяснения от противника за тази неочаквана и с нищо непредизвикана атака. Касикарските военачалници отказаха да преговарят и позволиха на войниците си да стрелят по сенаторите и да им се присмиват. Един от сенаторите беше Алтан Арка. Видях го, когато се прибра у дома — мрачен и унижен.

На следващия ден Сенатът назначи един от своите членове, Канок Ереко Бахар, за диктатор — древна титла на временен върховен

главнокомандващ, до която се прибегваше в извънредни ситуации. Нови правила и разпоредби промениха обичайното русло на живота в града. Наложен бе стриктен контрол на хранителните запаси — всички припаси бяха събрани в големите складове на пазара и там се раздаваха съобразно определените дажби. Нарушителите и черноросаджиите щяха да бъдат бесени на публични места. Всички граждани от мъжки пол на възраст от дванайсет до осемдесет години подлежах на военна мобилизация в защитните сили на града, под командването на градската стража. Що се отнася до робите, след като започна обсадата, много Къщи отново затвориха своите мъже роби. Нашият Баща ни позволи да се движим само в пределите на Аркаманд и да спазваме наложения вечерен час. Скоро обаче стана ясно, че работната ръка в града не достига, и Бахар обяви, че всички роби, макар да оставят собственост на своите господари, трябва да бъдат предоставени за ползване на градските власти. Той и останалите сенатори щяха да определят каква работа да извършват новосформираните групи. Изпратен в подобна група, всеки роб щеше да живее извън своята Къща за отредения му период и щеше да бъде под командването на ветерана генерал Хастер.

Аз бях пратен за първи път в началото на юни, около два месеца след началото на обсадата. Зарадвах се, че ме местят, защото исках да съм полезен на своя град. Училищната стая ми се струваше тясна и ме беше срам да стоя вътре в толкова важен момент от историята на града. Жадувах да се освободя от заниманията с децата и да се присъединя към истинските защитници на града. Бях в приповдигнато настроение, както и повечето обитатели на Аркаманд. След като издържахме на първата атака и преглътнахме ужаса от нея, открихме, че не е чак толкова трудно да се живее при новите, по-строги правила въпреки недостига на храна и безкрайните сигнали за тревога, че противникът, който копнееше да се промъкне в града и да подложи всичко на огън и сеч, напада. Всъщност дори се чувствахме добре, защото хранехме надежди и можехме да се уповаваме на своите другари по неволя.

Вечерта преди да ме прехвърлят в градските казарми, Салло дойде да ме навести. Беше бременна от няколко месеца, с блестящи очи и лъскава, почти сияеща кожа. Въпреки че от доста време нямаше никаква вест от Явин, тя бе изпълнена с непоклатимата увереност, че с него всичко е наред. „Не съм забравила за твоите видения — рече ми

засмяно, след като седна на чина до мен, както когато бяхме малки. — Спомняш си началото на войната и първото нападение, нали? Беше го видял. Аз не мога да виждам като теб. Но пък зная. Зная много неща със сигурност. Както казваше Гамми: «Ние, хората от Блатата, си имаме свои сили...» Тя се засмя и ме прегърна.

— О, Сал — рекох. — Някога не ти ли се е приисквало да идеш там, в Блатата, за да видиш какво е?

— Не. — Тя поклати глава и отново се засмя. — Предпочитам да съм тук, с Явин-ди, у дома, въпреки обсадата и оскъдната храна! Но на теб може и да ти позволят да пътуваш, когато обсадата приключи. Нали си ни книжник — може да те пратят да купиш книги, както пускат Мимен, нали отиде в Пагади? Можеш да обиколиш целия Западен край, да наведиш и Блатата... И там всички ще имат големи носове като твоя. — Тя ме погали по носа. — Като клюнове. Моят Ключо. Ще видиш!

Сотар също дойде при мен, преди да тръгна. Щом я видях, ми се върза езикът. Тя ме погледна и сложи в шепата ми малка кожена кесия.

— Може да ти потрябва, Гавир. Скоро отново ще сме свободни!

Освобождаването на града означаваше и свобода за всички нас, в Аркаманд, въпреки че бяхме роби.

В казармите цареше друго настроение. Животът в тях бе съвсем различен. Скоро осъзнах колко наивно и детинско е било нетърпението ми да попадна тук. Нищо през целия ми живот в Аркаманд не ме бе подготвило за тежката и безмилостна среда, в която се озовах. Групата, в която ме включиха, имаше за задача да разруши един стар склад и да пренесе строителните материали при Западната порта, където да бъдат използвани за поправката на кулата и стената. Камъните бяха тежки. Работата изискваше умения, които никой от нас не притежаваше, и инструменти, каквито няхаме и трябваше да си направим сами. Работехме от ранни зори до късно вечер. Живеехме на същите дажби, както в Аркаманд, а те бяха достатъчни за онзи начин на живот, но не и за този. Кот, старшият на нашата група, беше човек, чиито единствени достойнства бяха огромната му сила и безразличието му към болката. Негов началник и помощник на Хастер за това подразделение роби беше Хоби.

Хоби беше първият, когото видях, щом пристигнах в градските казарми. Беше заякнал, с бръсната глава, което поскриваше приликите

му с нашия Баща и Торм. Но белегът над окото си беше същият, а също и навъсеното му изражение. Понечих да го заговоря, но той ме изгледа втренчено, с нескрита омраза, и после извърна глава.

Не ми проговори нито веднъж през тези два месеца, които прекарах в казармите. Тъкмо той ме бе пратил в каменарската група, както я наричаха. И пак той направи живота ми труден по всякакъв възможен за него начин. Останалите мъже виждаха това и някои се стараеха да му помагат, за да спечелят благоразположението му, докато други се опитваха да ме защитават. Питаха ме какво има против мен «шефът», а аз отвърщах, че не зная, освен може би, че ме вини за белега.

Хастер настоя да оставим всичките си пари при него, тъй като в казармите имаше хора, готови да убият и за един жалък грош, ако разберат, че го имаш. Никак не ми се щеше да се разделям с кесията с десетте бронзови орлета, която ми бе подарила Сотар — единствените пари, които имах. Хастер беше честен човек, по свой собствен начин: задържаше една пета и връщаше останалото на дребни суми при поискване. Въпреки строгите закони черният пазар за продукти процъфтяваше и това бе единственият начин да си набавим допълнителна храна. Скоро вече знаех откъде мога да си купя сушено месо или шепа жито, за да напълня вечно празния си търбух.

Парите ми свършиха, преди да изтече отреденият ми срок, и последните две седмици в каменарския отряд бяха най-тежките. Не ги помня съвсем ясно, донякъде защото гладът и изтощението ме бяха довели до състояние, в което реалността, спомените и виденията се сливаха в една обща неясна и неразбираема картина, та не знаех дали лежа в койката си в казармите, или стоя до висок прозорец в каменна къща и гледам към гладката морска шир и белите планини от другата ѝ страна. Нерядко по време на работа се сепвах от парещото жило на камшика на Кот, който ми крещеше: «Събуди се, идиот облещен!» Тогава бързах да разбера къде съм и какво трябва да направя, а моите другари по неволя ме проклинаха, че ги забавям и понякога дори ги излагам на опасност. По-късно узнах, че Кот неведнъж настоявал пред Хоби да ме преместят от каменарската група. В края на краищата Кот отишъл право при Хастер, който заявил: «От този никаква полза. Пратете го у дома».

Отне ми близо час да прекося града. Налагаше се да присядам на всеки ъгъл, за да си поема дъх и да събера сили, а също и да прогоня от съзнанието си виденията и гласовете, които ме преследваха непрестанно. През гъсти клони в непозната гора съгледах фонтана и широката фасада на Аркаманд, отвъд озарения от слънцето площад. Под извития свод на тъмна пещера прекосих площада, свърнах към вратата за роби и почуках. Еннумер застана на прага.

— Не даваме на просяци — сопна ми се, а аз нямах сили да отговоря. После тя ме позна и избухна в сълзи.

Отведоха ме в лазарета и ме настаниха в едно легло. Старият Ремен натри раните от камшика с балсам от зарасличе и ми даде чай от коча трева, дойде сестра ми и ме прегърна, притисна ме към себе си и започна да ме целува и гали по косата. Спомних си как веднъж в лазарета ме бе навестила нашата Майка и този спомен беше толкова ясен, колкото и виденията. Дори се опитах да я заговоря и да ѝ благодаря.

— Толкова се радвам, че се прибрах у дома! — възкликнах.

— Разбира се, че ще се радваш — отвърна с мекия си дрезгав глас Салло. — Сега спи. Когато се събудиш, пак ще си у дома, миличко мое братче.

Веднага щом се възстанових — почивката и храната, въпреки ограничените дажби, бяха достатъчни бързо да се изправя на крака, — се върнах в класната стая и поех задълженията си редом с Еверра, сякаш въобще не бях отсъствал.

През август ме повикаха на друга задължителна служба и Еверра беше толкова обезпокоен за мен, че отиде при нашия Баща, за да протестира. Върна се и ми каза:

— Гавир, Къщата на Арка е наистина благословена. Тя се грижи за децата си дори във време на глад и война. Нашият Баща ми обясни, че няма да си под командването на Хастер, нито ще живееш в градските казарми. Хората, с които ти предстои да работиш, са образовани роби. Задачата ви ще е да преместите свещените пророчества и хрониките на древните от едно старо хранилище под западната стена до криптата на Светилището на нашите Предци, където ще са в безопасност от огън и вода и ще бъдат скрити на сигурно място в случай на нашествие. Школата на свещениците на Светилището се нуждае от образовани и интелигентни роби за тази

задача, която трябва да бъде изпълнена много внимателно и съобразно ритуалите на нашите Предци. Това е отговорна, но не тежка работа. Истинска чест за нашата Къща е, че изборът се е паднал на теб. — Виждах, че наистина го възприема като чест и, струва ми се, дори малко ми завиждаше; вероятно жадуваше самият той да може да попадне сред тези документи, свитъци и книги, за които само бе чувал.

Ще призная, че изпитвах удоволствие, заедно отново щях да се откъсна поне за известно време от учебните занимания, макар че се страхувах, особено за храната. По това време вече всички мислехме непрестанно за ядене. Аркаманд не разполагаше със свои запаси, а събраните от градската управа припаси, най-вече жито, бяха на изчерпване. Нашият Баща и нашата Майка даваха пример за въздържание, като се хранеха с всички и ядяха колкото нас. Боях се, че отново ще попадна някъде, където храната е достатъчна само за силните и богатите, а другите ще са на милостта на черноборсаджиите. Но когато отидох в Школата на свещениците и дойде време за първото хранене, получих пълна чиния пилешко със сос — най-вкусното нещо, което бях опитвал от месеци. И осъзнах, че най-сетне съм извадил късмет.

В Светилището работеха полови дузина роби, все възрастни, и точно затова свещениците бяха помолили няколко Къщи, между които Арка, Ерре и Бел, да им пратят млади помощници. Тук беше и Мимен, приятелят на Еверра от Белманд, и аз искрено се зарадвах, когато го видях. Беше довел трима младежи, негови ученици. Мъжете от Еррелманд, и двамата към четирийсетгодишни, се казваха Таддер и Йентер. Бях чувал Еверра да говори за тях с уважение и дори лека завист — «много учени мъже» ги бе нарекъл, но и «лишени от здрав разум». Знаех, че има предвид увлеченията им по «модерните» книги, написани през последния век. Така и се оказа. Когато се прибрах в спалното първата нощ — то бе доста натъпкано, тъй като на места за шестима трябваше да се разположат тринадесет души, — първото, което видях, бе копие на «Космология» от Оррек Каспро. Еверра бе споменавал веднъж или два пъти тази поема, но така, както един лекар би говорил за опасна, смъртоносна болест.

Таддер, мъж с проницателни очи и черни надвиснали вежди, проследи погледа ми и ме попита:

— Чел ли си я, момко? — Говореше със северняшки акцент и използваше някои, непознати изрази.

Поклатих глава.

— Вземи я тогава — предложи той и ми я подаде. — Хвърли й едно око!

Не знаех какво да направя. Не можах да се сдържа и погледнах крадешком към Мимен, сякаш се страхувах, че може да докладва на Еверра дори само че съм поглеждал книгата.

— Сигурно не знаеш, но Еверра не му позволява да четете модерни поети — обясни спокойно Мимен. — Както и каквото и да било освен Трудек. Труден ли ще му е Каспро за начало?

— Ни най-малко — отвърна севернякът. — На колко години си, момко, четиринайсет, петнайсет? Тъкмо на толкова Каспро е поел по пътя на славата. Чуй, знаеш ли я тази песен? — И запя с ясен, чист глас: — «Тъй както в мрачина на зимна нощ...»

— Ей, ей, вие там — провикна се един от мъжете от Ерреманд, Йентер. — Братко, не ни вкарвай в беля от първата вечер.

— Това не е ли химнът на Каспро? — попита един от тукашните роби, възрастен мъж с тих глас и внушаващи уважение маниери. — Не бях чувал да го пеят.

— Има места, където може да те качат на бесилото, ако го изпееш, Реба-ди — отвърна с усмивка Йентер.

— Не и тук — успокои го Реб. — Продължавай, ако обичаш. Искам да го чуя.

Таддер и Йентер се спогледаха и после Таддер запя:

*— Тъй както в мрачина на зимна нощ
очите ни зората дирят,
и както в зъбите на хапещ студ
сърцето топлина бленува,
тъй заслепена и бленуваща душата
провиква се към теб:
бъди ти наша светлина, наш огън, наш живот,
о, Свобода!“*

Красивият му глас и внезапната, неочаквана промяна на мелодията при последната дума ме накарах да се просълзя.

Йентер видя сълзите ми и рече:

— Виж какво направи с момчето, Таддер. Поквари го само с един стих!

Мимен се разсмя и каза:

— Еверра никога няма да ми прости.

— Изпейте го отново, Тадер-ди — помоли един от учениците на Мимен. Всички погледнаха Реба, той кимна и този път още неколцина се присъединиха към песента. Едва сега си дадох сметка, че съм чувал тази мелодия, или поне откъси от нея, от време на време в градските казарми, където мъжете си я подсвиркваха. Сякаш беше таен сигнал.

— Достатъчно — каза накрая Реба. — Нали не искаме да събудим господарите?

— О, разбира се, че не — рече Таддер. — Точно това наистина не бихме искали.

Да се работи с тези хора бе толкова приятно, колкото беше неприятно да си с грубияните от каменарската бригада. Работата бе тежка понякога, трябваше да се вдигат и пренасят големи сандъци и метални ковчезета, натъпкани с документи и свитъци, но ние използвахме умовете си, за да планираме всичко предварително, вместо да разчитаме на мускули, бяхме търпеливи и се уважавахме взаимно. Задълженията се поделяха справедливо и равностойно между всички и вместо кресливи заповеди и свистене на камшик се чуваха тихи разговори и шеги. Говорехме за древните свитъци и книги, които пренасяхме, или за обсадата, за последните атаки, за всичко под слънцето. За мен бе истинско просветление да съм сред тези хора. Осъзнавах го и същевременно бях страшно объркан от това, което чувах да казват понякога.

Докато бяхме с Реба и другите, разговаряхме на безопасни теми, но през по-голямата част от деня свещениците и техните роби бяха ангажирани в ритуалите около Светилището и Сената и след като се увери, че можем да се справяме и сами, Реба често ни оставяше без надзор. Така всеки път, когато слизахме в старото хранилище, сред рафтовете с крехки чупливи свитъци, оставахме съвсем сами, седмина роби зад дебелите стени на храма, където никой не можеше да ни подслушва. Там Мимен, Таддер и Йентер разговаряха така, както не бях чувал досега да говорят роби. Вече разбирах защо Еверра смята, че съвременните творци влияят зле на хората. Моите спътници непрестанно цитираха Дениос, Каспро, Реттака и други „модерни“ поети и философи, за които не бях чувал, и всичко, което казваха, макар нерядко в мерена реч, бе по-красиво и завладяващо от най-любимите ми произведения, а същевременно беше критично, разрушително, изпълнено с невъздържани чувства — болка, гняв, неудовлетворен копнеж.

Всичко това всяваше в душата ми смут. Мъжете в каменарската бригада бяха грубияни, но никога не поставяха под съмнение своето място в системата и не биха си и помислили да питат защо е нужно

един човек да притежава власт над друг. А тези тук се държаха, сякаш жалкото ни мнение можеше да има някакво значение или да бъде променен редът, установен от нашите Предци! Въпреки добрите си маниери и богатите си познания моите нови другари обсъждаха безсрамно и критично своите Къщи и дори самата Етра, нашия обсаден град. Говореха без нужното уважение за своите господари и се присмиваха на недостатъците им. Не се гордееха с войниците ни, нито с нашата армия. Позволяваха си дори да обсъждат морала на сенаторите. Таддер и Йентер смятаха, че е напълно възможно някои от сенаторите, в таен съюз с касикарците, нарочно да са пратили армията далеч на юг, за да може Касикар да превземе Етра.

Дни наред бях принуден да слушам мълчаливо и търпеливо всичко това, но гневът и недоволството ми растяха. И когато Таддер, който дори не беше етранец, а идваше от северния Асион, заговори за падането на нашия град не като за огромно нещастие, а като за най-обикновена възможност, не издържах. Избухнах и се нахвърлих върху него. Не зная какво съм му казал — навярно съм го нарекъл долен предател, готов да се съюзи с враговете, които дебнат зад градските стени — но когато останалите започнаха да ми се подиграват, Таддер ги спря.

— Гавир — заговори той, — прощавай, ако съм те обидил. Уважавам твоята лоялност. Искам обаче да разбереш, че аз също съм лоялен, но не към Къщата, която ме е купила, нито към града, който ме използва. Лоялен съм към моя народ, към хората от моята страна. И каквото и да говоря, не мисли, че подстрекавам другите роби към бунт. Зная докъде би довело това.

Изненадан и стреснат от неочакваното му извинение и плама, с който ми говореше, а също и засрамен от своето избухване, не посмях да отговоря. Върнахме се към прекъснатата работа. Известно време учениците на Мимен продължаваха да ми се подиграват, но останалите мъже се отнасяха с мен както преди. На следващия ден, докато с Йентер тикахме един тежък обкован с метални ленти сандък към Светилището на скована от нас количка, той ми разказа историята на Таддер. Роден свободен в едно северно селце, той попаднал в плен при едно неочаквано нападение и после го продали в град Асион, където получил образованието си. Когато бил на двайсет, в Асион избухнало

въстание на робите. Въстанието били потушено жестоко — стотици мъже и жени били изклани, а всички заподозрени били дамгосани.

— Виждал си ръцете му — добави Йентер.

И наистина бях виждал ужасните белези по ръцете му, но смятах, че са от пожар.

— Когато казва „моят народ“ — обясни ми Йентер, — няма предвид само своето племе, града или хората от неговата Къща. Говори за теб и за мен.

Беше ми малко трудно да възприема концепцията за общество, по-голямо от Етра, но го приех за факт.

Учениците на Мимен продължаваха да се държат хладно с мен, но вече не бяха настроени злобно. Бях доста по-малък от тях и в очите им сигурно бях недоучено хлапе. Поне обаче ми оказваха доверие: не мислеха, че мога да ги предам, и продължаваха да разговарят свободно на всякакви теми. И макар че бях смаян от това, което казваха, и мълчаливо презирах лицемерието им, защото пред господарите си се преструваха на хрисими и послушни, открих, че ги слушам, едновременно отвратен и очарован, също както бях слушал разговорите за плътска любов на мъжете в градските казарми.

Ансо, най-възрастният от учениците на Мимен, обичаше да ни разказва за барнавитите — избягали роби, които живеели някъде в необятните гори на север от Етра. Под водачеството на някой си Барна, който се отличавал, с невероятна сила и влияние, те основали нещо като собствена държава — република, в която всички хора били равни и свободни. Всеки имал право на глас и можел да бъде избран в управлението, а също и прогонван, в случай че допусне грешка. Работата се вършела от всички, а придобивките се разпределяли поравно. Прехранвали се от лов и риболов и като нападали керваните на богатшите и търговците, които отивали и се връщали от Асион. Фермерите и селяните в целия район ги подкрепяли и отказвали да ги предадат на правителствата на Касикар и Асион, тъй като барнавитите щедро делели плячката си със своите съседи, които — в тези отдалечени краища — не били роби, а свободни хора, макар да живеели в ужасна бедност.

Ансо обрисова живописна картина на горския живот на барнавитите, които не се прекланяли пред никакъв господар, нито сенатор или крал и били обвързани единствено с ненатрапената от

никого преданост към своето общество. Той знаеше разкази за дръзки атаки срещу добре охранявани кервани по пътищата и търговски кораби по течението на Расси, а също и за маскирани малочислени отряди, които прониквали незабелязано дори в Касикар и Асион, за да продадат плячката и да купят стоки от първа, необходимост. Те никога не убивали, освен при самозащита, обясни ни Ансо, а ако някой случайно се натъкнел на скривалището им в гората, му предлагали да заживее сред тях като свободен човек, или да умре. Никога не вземали от бедните, а дори от богатите ферми заграбвали само реколтата, никога семена. Жените във фермите не се бояли от тях, защото сред барнавитите имало и свободни жени, отишли при тях по своя воля.

Щом Ансо подхващаше тази тема, Таддер или зачиташе книга, или излизаше. Веднъж или два пъти избухна, наричаше барнавитите престъпници. Презрението му към тях ме накара да се зачудя дали няма някакъв пръст в онзи робски бунт, в който бяха пострадали толкова негови другари, че и той самият. Йентер възприемаше разказите, сякаш бяха романтични истории. Лично аз бях по-склонен да застана на негова страна, тъй като идеята за въоръжени отряди на роби бегълци, които да живеят без напътствието на господари, сякаш самите те са такива, ми се струваше най-малкото кощунствена или във всеки случай твърде наивна и идилична. От известно време думи като свобода и равенство бяха заели особено място в съзнанието ми и напоследък доминираха над мислите ми, тъй както лятно време големите ярки звезди доминират на нощния небосвод над Венте. Бяхме на свободен режим, вечерите в спалното бяха изцяло наши и свещениците дори ни отпускаха масло за лампите. Аз четях „Преобразяване“ на Дениос, беше ми я дал Таддер, и тази книга беше невероятно откритие за мен. Беше като онзи сън за стаите, които откривам в непознатата къща, и хората, които ме посрещат в тях, сякаш живеем заедно от години. Дениос — най-великият поет на всички времена, както твърдыха моите нови приятели — се бе родил роб. В поемите си използваше думата „свобода“ с неописуема нежност, с почтително преклонение, което ми напомняше начина, по който сестра ми говореше за своя възлюбен. А Мимен имаше орфан ръкопис в джобен формат на Каспровата „Космология“, носеше си го навсякъде. Поемата бе странна и объркваща и разбрах твърде малко от

нея, но някои отделни строфи накараха сърцето ми да трепне, също като Каспровата песен през онази първа вечер.

Веднъж ми позволиха да отида да навестя сестра си. Беше горещ септемврийски ден. Салло не изглеждаше добре, тялото и краката ѝ бяха отекли от бременността, лицето ѝ бе изпито и уморено. Прегърна ме и почна да ме разпитва за свещениците и другите роби, за работата, говори почти през цялото време, след което дойде време да се прибирам в Светилището.

След няколко дни Еверра ми прати вест, че детето на Салло се родило в седмия месец и преживяло само час.

Не можехме да го погребем в гробището за роби, защото то се намираще край реката, отвъд градските стени. По време на обсадата труповете на умрелите роби се изгаряха в огнените кули, също като тези на обикновените граждани. Пепелта им се смесваше с пепелта на свободните граждани и изтичаше през каналите първо в Нисас, после в Морр и накрая в морето.

Стоях в ранната есенна утрин в подножието на огнените кули край реката заедно с неколцина мъже от Аркаманд. Салло все още бе твърде отпаднала, за да присъства на погребението на новороденото, но Йеммер ме увери, че животът ѝ е извън опасност. Казаха ми, че след няколко дни ще мога да я навестя. Когато най-сетне ме пуснаха при нея, тя беше отслабнала и изтощена и ме прегърна разплакана. Прошепна с тих изтощен глас:

— Нали знаеш, ако беше оживяло, щяха да го продадат или да го разменят при първа възможност. Чух, че една Къща заменила новородено бебе за шепа храна. Кой би желал да храни още едно допълнително гърло по време на обсадата? Гав, мисля, че нещастното детенце го знаеше. Че разбираше, че никой не иска да е живо. Дори и аз... Какво... — Тя не довърши въпроса си, но аз го разбрах. Какво щеше да е то за мен, или аз за него?

Бях потресен от това как изглеждат хората в Аркаманд. Всички бяха невероятно отслабнали и имаха същия изнурен вид като Салло — лица на обсадени. В класната стая заварих моите ученици бледи и изпити, с мършави телца. Децата умират първи, когато настъпи гладът. Ние, в Светилището, се хранехме два пъти на ден, както ѝ повечето обитатели на града. Салло се зарадва, че ме вижда в добро здраве, и поиска да ѝ разкажа за храната, която приготвят свещениците, за

малкия им рибарник и кокошките, които така старателно пазят, за да си осигуряват пресни яйца, за лехите със зеленчуци, за даровете жито, предназначени за Предците, които обаче хранят техните наследници. Срамувах се да говоря за това, но тя каза:

— Толкова е приятно да ми разказваш тези неща! Свещениците имат ли маслини? О, да знаеш, от всичко най-много ми липсват маслините!

И аз ѝ разказах, че понякога ни дават и маслини, макар че не бях вкусвал нито една от месеци.

Видях Сотар тъкмо преди да си тръгна. Тя също изглеждаше вяла и отпусната, красивата ѝ коса бе изгубила блясъка си. Поздрави ме мило, а аз, за своя изненада, казах:

— Сотар-йо, бихте ли ми дали една бронзова четвъртинка? Искам да купя на Салло малко маслини.

— О, Гав, от месеци не сме яли маслини — отвърна тя.

— Зная къде мога да намеря.

Тя ме изгледа ококорено. След няколко секунди кимна, излезе, донесе една монета и я пхна в шепата ми.

— Щеше ми се да мога да направя нещо повече за теб — каза, вероятно забелязала, че се срамувам, задето се налага да прося.

За една бронзова четвъртинка, с която вероятно миналата година можех да купя цял плик маслини, успях да взема от черния пазар само десетина, при това сбръчкани и плесенявали. Изтичах в Аркаманд и ги дадох на Йеммер, за да ги отнесе на Салло, която била в копринените стаи. Бях пресрочил доста времето за връщане в Школата на свещениците, но Реба не каза нищо, вероятно защото видя, че съм плакал.

Реба беше дружелюбен и ведър човек. Понякога отделяше малко време, за да ми разкаже за ритуалите, с които почитаме Предците в Светилището и които се изпълняваха не само от жреците, но и от робите. Опитваше се да ми внуши, че трябва да живея с гордост и достойнство, а също и с несломимата увереност, че докато съществува нашата вяра и благопочитанието пред нашите Предци, градът ни няма да загине. Струва ми се, смяташе, че може да ме вземат на обучение в Къщата на Школата, и това ме ласкаеше. Представях си какво ли ще е да живея като свещеник в Светилището. Но не исках да напускам Аркаманд, където беше сестра ми, нито да върша нещо друго освен

това, за което се бях готвил досега — да се занимавам с наука и да обучавам децата на моята Къща.

Вече се виждаше краят на нашата работа. Древните документи бяха преместени в криптата под Светилището на Предците и ни оставаше само да ги подредим и сортираме, работа, която всъщност можеше да отнеме неопределено дълго време, тъй като старите ръкописи не бяха надписани и трябваше да бъдат прочетени и каталогизирани, а освен това почистени, запазени от посегателствата на насекомите и съхранени на сигурно място. Нашите Къщи не проявяваха нетърпение да ни приберат — всички ние бяхме излишни гърла в този период на глад, а свещениците и техните роби се радваха, че могат да ни използват. Истината беше, че едва ли щяха да се справят без нас. С изненада установих, че ние седмината, дори аз, сме много по-образовани от свещениците в Школата. Те познаваха древните ритуали, но не знаеха почти нищо за историята и другите области на познанието, нито за живота на велики мъже от Етра, за пророчествата, хрониките на древните войни и съюзи с останалите градове — все събития, които пленяваха въображението ми и подклаждаха младежкото ми желание да напиша обща история на градовете-държави. Бях щастлив, че мога да се ровя на воля сред старите свитъци и пергаменти, зад дебелите стени на криптата, наред смълчания умиращ град.

— Миналото е много уютно местенце — сподели веднъж Мимен, — когато бъдещето не предлага никаква утеха.

Изгарянето на труповете на умрелите от града продължаваше денем и нощем, горяха ги в кулата до потока, който сега наричаха Пепелявия. Димът от кладите се издигаше и смесваше с есенната мъгла и образуваше плътен слой над покривите. Понякога лекият вятър разносяше непоносимата смрад на изгоряла човешка плът, която обаче караше устата да се пълни със слюнка въпреки отвращението ни.

Откъм север противникът издигаше масивен земен насип, по който възнамеряваше да прекара обсадните си машини съвсем близо до стената. Стражниците хвърляха камъни по работниците, но те щъкаха като мравки, а и ги защитаваха лъконосци, чийто стрели с лекота стигаха отворите между бойниците. Нашите стрелци ги събираха или ги вадеха от телата на убитите, освен това дялаха и собствени, от всички дървета в града, дори от старите смокини.

В Сената течаха разпалени дебати и се чуваха обвинителни речи на оратори: защо Етра се е оказала неподготвена за нападение... без запаси от оръжия, без достатъчно хранителни припаси, с армия, пратена далеч край границата? Има ли предатели сред сенаторите — привърженици на Касикар? Някои заявяваха открито, че Сенатът отказвал да отвори градските порти, защото предпочитал населението да измре от глад, вместо да се предаде на милостта на врага. За други това бе благородна и храбра постъпка. Носеха се слухове за несправедливо разпределение на храната, но нямаше никакво потвърждение за това. Черноборсаджиите, чиито запаси се изтощаваха, често биваха убивани заради подозренията, че укриват храна. Една нощ разгневена тълпа щурмува къщата на богат търговец, за когото се съмняваха, че криел чували с брашно. Не откриха нищо освен половин каца сушени смокини под пода на бараката на робите. Разказваха се нескончаеми истории за складове с хранителни припаси под Сената и под Светилището на Предците и последното донякъде беше вярно. Жреците в Школата бяха изплашени за своя рибарник, за градината и лехите, дори за живота си. Помолиха от Сената да пратят въоръжена охрана и действително им отделиха десетина стражници, които да патрулират наоколо. Едва ли обаче щяха да се справят, ако тълпата решише да щурмува Светилището. Все пак, изглежда, вратата на хората надделя. И никой не ни закачи.

Беше вече средата на октомври. Животът се бе превърнал в сива и повтаряща се рутина, на която не се виждаше край. Но само след няколко дни щеше да започне атаката на стената или пък тълпата щеше да обезумее до такава степен, че да подпали града и да излезе през градските порти. Ако преди това Сенатът не гласуваше да се предадем, за да избегнем пълното унищожение.

И тогава се случи това, за което всички бяхме изгубили надежда.

На зазоряване, когато над улиците и къщите и над вражеския лагер се бе спуснала гъста мъгла, откъм брега на Нисас долетяха сигнали за тревога, викове, ловджийски рокове, цвилене на коне и звънтене на оръжия. Армията на Етра най-сетне бе пристигнала.

През цялата сутрин чувахме грохота на битката зад стените и тези, на които бе позволено да стоят на бойниците и кулите, можеха да я проследят. Ние, робите, бяхме заключени в подземията на

Светилището и можехме само да молим да ни съобщят какво става навън.

По-късно същата сутрин тежковъоръжен отряд стражници мина с маршова стъпка през градския площад и спря пред Светилището, за да получи благословията на Предците. Всичките бяха пешаци — конете в града отдавна бяха изклани и изядени — и бяха измършавели, с увиснали дрехи и изпити, обезверени лица. По-скоро приличаха на призраци на войници. Но Предците им дадоха благословията си чрез гласовете на свещениците и те тръгнаха по Дългата улица към Речния портал. Вървяха мълчаливо, единственият шум бе ритмичното потракване на оръжията им. После, за първи път от половин година, вратите бяха отворени и етранската гвардия излезе и изненада противника в гръб. Малко след това онези, които следяха битката от стените, започнаха да надават победни викове.

— Превзехме моста! — крещяха часовете. — Етра освободи моста!

Глъчката и дрънченето на оръжие зад стените продължиха през целия ден. Карсиканците постепенно отстъпваха пред етранската армия. Привечер побягнаха на множество малки групи, опитваха се да си спасят живота, криеха се из нивите между Етра и Морр и във фермите по брега на Нисас, преследвани от конници и посичани на място — по-късно нарекоха това Клането на свинете. Купищата трупове зад стените бяха почти толкова високи, колкото земния насип, мнозина от убитите бяха голи, съблечени и плячкосани от нашите войници. На места Нисас бе затлачена от трупове.

По залез-слънце ни освободиха. Изтичах на площадката при Северната порта и видях сновящите между трупове дребни фигури — от време на време вдигаха някой убит войник, за да му смъкнат ризницата, или се надвесваха с бързо движение над друг, за да му прережат гърлото. Малко след това наредиха всички роби да излязат навън, за да пренасят трупове до кладите. Ние седмината се присъединихме към останалите и работихме цялата нощ на светлините на факли. Изтощително и потискащо занимание. Единственото, което си спомням ясно, е, че всеки път, когато с Ансо полагахме поредния труп до кладите, ме спхождаше мисълта, че това е бебето на Салло, издъхналият син на Явин, моят племенник, който бе преживял само час в гладувания град. И всеки път неизменно отправях молба към

Енну да пази тази невинна душа — не на убития войник, а на нещастния младенец, да го насочва из тъмния свят, където сега витаеше.

Много от трупове, които пренасяхме, бяха на градски стражници. Те бяха платили горчива цена за храбрия излаз извън стените.

Същата тази нощ в града цареше нещо като необявен и мълчалив бунт, тъй като не само свободни граждани, но и роби излизаха през вратите, за да плякосват хранителните запаси на карсиканците, и етранските часови бяха принудени да отстъпват на молбите на изгладнелите. Някои войници докараха в града цели каруци с храна. Хората се биеха за шепа жито и разграбваха каруците за минути. Редът бе възстановен едва с настъпването на деня, и то след употребата на сила — камшици, тояги, дори мечове. На дневна светлина за първи път зърнах страх по лицата на нашите войници: сега те бяха принудени да се изправят срещу собствените си съграждани, които се нахвърляха върху храната като червеи върху умрял плъх.

Следобедна на същия ден на робите бе заповядано да се приберат по своите Къщи под заплаха от смъртно наказание. Беше дошло време да напусна Светилището и да се разделя със стария Реба. Мимен ми подари поемата на Каспро.

— Внимавай да не я види Еверра — предупреди ме със суховата усмивка и тъй като не знаех какво да отвърна, измънках:

— Ами... ще внимавам...

Това беше първата книга, която си беше лично моя. Първото нещо, което ми принадлежеше. Защото дори дрехите, които носех, леглото, писалището не бяха мои, а на Къщата Арка. Но тази книга си беше само моя.

Когато се прибра, Явин поздрави с подобаваща почит нашия Баща и нашата Майка и както беше облечен с военни дрехи, отиде в копринените стаи. Чудесно бе да видя как Салло засия, щом го зърна. Явин не беше отслабнал и измършавял като нас, но си личеше, че е преживял трудни времена, лицето му беше обветрено, изпито от напрежение и умора. Разказа ни за хода на кампанията — бяхме аз, Салло, Сотар, Астано и Око, всички заедно в класната стая на Еверра, както в добрите стари времена... Силите на Морва, подкрепени от

армията на Галлек, вотусанци и осканци, нахлули едновременно през няколко различни граници. Явин смяташе, че командването е допуснало сериозни грешки, по-скоро от объркване, а не заради предателство. Така или иначе, нашата армия не можела да се притече на помощ на обсадения град, докато не разгроми противника, който иначе би я преследвал до градските стени. Едва тогава войските поели в ускорен марш. Форсирани Морр през нощта, като построили мост от лодки, за да изненадат обсаждащата армия и да я нападнат от неочаквана и зле охранявана посока.

— Въобще нямахме представа колко ви е било тежко тук — обясни той. — Като си помисля само какво сте преживели... — Астано му показва късче от „хляба на гладуващите“, което бе запазила за спомен — кафеникаво коматче, което по-скоро наподобяваше парченце дърво, замесено от лющен ечемик, царевично брашно, трици, пръст и сол.

— Сол имахме в изобилие — обясни тя. — Само дето нямаше на какво да я слагаме.

Явин се усмихна, но от това бръчките на лицето му само се вдълбаха.

— Ще накараме Касикар да плати за това — обеща той.

— Ах... да плати... — Сотар поклати глава. — Ние какво сме... да не сме търговци?

— Не, братовчедке. Ние сме войници.

— А жените на войниците, а техните любовници, майки и сестри, братовчедките... на нас с какво ще плати Касикар?

— Такъв е животът — отвърна Явин малко унило.

Еверра заговори за честта на града, за оскърблението срещу могъществото на Предците, за необходимостта от възмездие. Явин го слушаше, но не каза нищо повече по въпроса. По някое време ме попита за Светилището и за древните ръкописи, които бяхме спасявали. Докато му разказвах, зърнах на обветреното му лице онова момчешко изражение на интерес и почуда, с което помня, че слушаше баладите и епосите или ни повеждаше на строежа на Сентас през онези далечни летни дни. Питах се какво ли ще е мнението му за „новите“ поети. Може би някой ден, когато той станеше Баща на Аркаманд, а аз — учител в класната стая, щях да му дам „Преобразяване“, за да я прочете и да открие един нов свят... Но не

можех да си го представя. Въпреки това тази мисъл ме накара да му разкажа как бяхме декламирали „Мостовите на Нисас“ в бараката в началото на обсадата и как мъжете се бяха присъединили към нас, когато подхванахме „Под стените на Етра“. В края на този ден всички вкупом се надпреварвахме да цитираме любими откъси от балади: Явин ни водеше с ясният си глас, а най-малките слушаха с ококорени очички и се питаха защо този висок войник се смее, докато декламира: „И хукнаха тогаз морванските войници, побягнаха като овце пред вълк...“

— Още веднъж — подканяше ни Сотар. — От самото начало. — Тя обаче не декламираше с нас. Изглеждаше тъжна и объркана. От време на време ми хвърляше угрижени погледи и бързо отместваше глава.

През онези есенни месеци след обсадата се наслаждавахме на най-хубавото от всички удоволствия — облекчението от постоянния, прояждащ душата страх. Сърцата на всички ни сякаш пееха. В Аркаманд цареше безгрижно, дори празнично настроение. Хората бяха благодарни един на друг, задето бяха оцелели заедно. Вече можеха да се смеят на воля и го правеха.

В началото на зимата се прибра и Торм. През цялото време на обсадата беше останал в града, но не и в Аркаманд. По заповед на диктатора бе създаден специален отряд от кадети, ранени войници и ветерани в помощ на градската стража, който да поеме патрула и охраната на портите и кулите и да потушава възникналите пожари. Тези мъже бяха свършили добра работа при охраната на града и борбата с пожарите, преследването на черноборсаджиите и грабителите, както и заподозрените за измяна, но в последно време се чуваха гласове, че подлагали на гонения и несправедливо обвинени хорица. Бяха ги разпуснали няколко дни след освобождението, когато диктаторът подаде оставка и върна цялата власт на Сената.

Торм беше на седемнайсет, но изглеждаше много по-възрастен и се държеше като врял и кипял мъжага, мрачен, самоуверен и мълчалив.

Доведе в Аркаманд и Хоби. Беше настоял да го освободят от войската, като възнаграждение за службата му, и го бе назначил за свой оръженосец. Също като Меттер, оръженосеца на нашия Баща, Хоби спеше пред вратата на своя господар. Макар че все още си бръснеше

главата и беше по-едър от Торм, приликата между двамата беше очевидна.

Завръщането на Торм съвпадна с годежа на Астано. Нашата Майка не бе одобрила брака ѝ с Коррик Белтомо Рунда и бе избрала чрез нея да се обвържем с Ренин Белтомо Тарк. Таркаманд беше древна, макар и не богата Къща, а Ренин бе многообещаващ млад сенатор, хубавец и красноречив, макар че според Салло не си падал много по четенето. „Дори по Трудек! — добавяше тя. — Сигурно повече го вълнува политиката“.

Сотар не ни каза нищо за годежа. Напоследък все по-рядко я виждахме. Изглежда, за разлика от нас, тя все още не се беше отървала от преживените страхове. Когато я виждах в библиотеката, където често четеше книги, ме поздравяваше любезно, но не разговаряше с мен и скоро след това се измъкваше. Болезненият ми копнеж по нея бе изчезнал, заменен от съжаление и дори лека насмешка — защо да се измъчваме заради неща, които вече са отминали?

Еверра трябваше да произнесе реч на годежната церемония. Отдели няколко дни, за да открие подходящи цитати от класически произведения. Сред всеобщата добронамереност, която се бе възцарила през онази есен след края на обсадата, не намирах за необходимо и дори смятах за нечестно да крия от своя стар учител наученото от Мимен и останалите в Светилището. Признах му, че съм чел Дениос и че Мимен ми е подарил копие на Каспровата „Космология“. Моят учител поклати навъсено глава, но не каза нищо. Това ме окуражи да го попитам как поемите на Дениос могат да покваряват читателя, след като имат благороден език и смисъл.

— Недоволство — отвърна той. — Красиви слова, които те учат как да бъдеш нещастен. Поети като него отричат даровете на Предците. Произведенията им са бездънни ями. Премахнеш ли здравата основа на вярата, върху която се гради нашият живот, не остава нищо. Само думи! Красиви и празни слова. Не бива да вярваш на думи, Гавир. Само вярата може да те дари с пълноценен живот и покой. Моралът винаги се гради на вярата.

Опитах се да обясня какво съм видял у Дениос: морал, по-всеобхватен от всичко, което съм познавал досега, но доводите ми бяха твърде колебливи и Еверра ги съкруши с непоклатимата си увереност.

— Той не учи на нищо друго освен на бунт срещу онова, което е било и ще бъде. Кара ни да извърнем лице от истината. Младите хора обичат да си играят с подобни бунтовни идеи, да се съмняват във вярата. Това ми е добре известно. Но с времето прозираш глупостта им и се връщаш при вярата, единствената основа на законите на морала.

Изпитах облекчение да чуя тези проверени от времето истини. Пък и Еверра не ми бе казал, че не бива да чета Каспро. Не отварях често „Космология“, тъй като ми се стори трудна и дори на моменти неразбираема, но често се случваше да си спомня някои пасажии от нея, или от Дениос, и да се възхитя на красотата и дълбоката им прозорливост.

Сетих се за един подобен откъс, докато стоях, заедно с всички обитатели на Къщата, на церемонията на Астано, която бе излязла на двора, издокарана в дълга сребристойбяла рокля, за да посрещне своя избраник: „А тя е като кораб върху разпенени вълни...“

Речта на Еверра беше пронизана от цитати от класически произведения, за да могат всички да бъдат впечатлени от високата образованост в Къща Арка. Нашата Майка произнесе ритуалните слова, с които предаваше дъщеря си на Къща Тарк. Майката на тази Къща пристъпи напред, за да приеме Астано като бъдеща Майка на Таркманд. После моите малки ученичета изпяха брачния химн, бяха го репетирали последните няколко дни със Сотар. С което церемонията приключи. В градината засвириха музиканти и знатните гости се преместиха в просторните вътрешни помещения, за да празнуват и да танцуват. Ние, останалите, също щяхме да празнуваме, но в задния двор. Беше студено и ръмеше, но въпреки това бяхме готови за танци — всяко време е добро, когато има повод за празненство.

Сгодена през зимата, Астано се омъжи в деня на пролетното равноденствие. Месец по-късно повикаха Явин в частта му.

Етра подготвяше нападение срещу Касикар. Вотус, който доскоро бе част от съюза с Морва срещу нас, бе минал на наша страна, уплашен от мощта на Касикар и подмамен от възможността да отхапе лакомо парче. Етранци и вотусанци рамо до рамо щяха да нахлуят и обсадят Касикар: велик град, в едни времена наш враг, в други — приятел и съюзник. „Отново и отново, напред и назад“, казваше Сотар.

Видях Салло в деня, когато Явин пое на път. Бяха й разрешили да слезе при Речния портал, за да го изпрати, докато тръгваше с отряда

си, под възторжените възгласи на тълпата. Салло се беше просълзила. Ала и сега, както и по време на обсадата, беше сигурна, че няма да му се случи нищо лошо.

— Мисля, че Късмет е милостив към него — рече ми с усмивка, но сериозно, когато се прибрахме. — По време на битка, искам да кажа. По време на войната. Не, тук.

— Не тук? Сал, за какво говориш?

Бяхме в библиотеката, съвсем сами, и можехме да разговаряме свободно. Но тя се поколеба. Гледаше, ме внимателно и помълча известно време, преди да повярва, че наистина не разбирам какво има предвид.

— Нашият Баща се радва, че той си тръгна.

Опитах се да възразя.

— Не, чуй ме, Гав! — спря ме тя. — Говореше бавно, почти надвесена над мен. — Нашият Баща мрази Явин-ди. Така е! Мисля, че го ревнува. По право Явин трябва да наследи управлението на Алтан Арка. Неговата Къща. Неговото място в Сената. Освен това е красив, висок и с добро сърце, също като майка си — той е Галлеко, не Арка. Нашият Баща не го обича, завижда му за всичко това. Виждаше съм го с очите си! Стотици пъти! Защо си мислиш, че Явин, който е големият син и наследникът, отива на война? Докато по-малкият син, който трябваше да стане войник и дори е подготвен за такъв, остава у дома? Със своя оръженосец! Онова страхливо и надуту змийче!

Никога не бях чувал моята благовъзпитана и добросърдечна сестра да говори с подобна омраза. Бях смаян, ужасен дори.

— Готвят Торм за Сената, ще видиш — продължи тя задъхано. — Алтан Арка се надява, че Явин ще... че ще го убият... — Стисна силно ръката ми. — Надява се — повтори натъртено, шепнешком.

Исках да я упрекна за всичко казано, да я убедя, че не е права, но от устата ми не излизаше нито звук.

Влезе Сотар и щом ни видя, спря, сякаш се готвеше да излезе. Салло вдигна очи към нея и прошепна умолително: „Ох, Сотар-йо!“ — и Сотар дойде и я прегърна, нещо, което не бях виждал да прави никога. Спокойната, уравновесена Сотар! Двете се прегръщаха, сякаш търсеха взаимна увереност и утеха. Гледах ги втрещен. Опитвах се да се убедя, че причината е заминаването на Явин, но не беше това. Не виждах тъга по лицата им, нито обич. Виждах само страх.

Очите на Сотар срещнаха моите, над главата на сестра ми, и видях в тях свирепо негодувание, което постепенно изчезна. Какъвто и враг да бе видяла в мое лице, тя постепенно осъзна, че това съм си аз.

— Ох, Гавир! — рече тя. — Да можеше да помолиш Еверра Салло да му помага в обучението на малките... каквото и да е, само да не стои в копринените стаи. Но зная, че не можеш... и той не може... Зная! Помолих да стане моя прислужница. Помолих нашата Майка... като подарък за рождения ми ден... само докато Явин отсъства... да получа Салло. А тя ми отказа: не било възможно. Никога не съм молила за нищо. Ох, Салло, Салло — трябва да се разболееш! Започни отново да гладуваш! Отслабни, погрозней като мен!

Нищо не разбирах.

Сотар не знаеше, че съм в пълно неведение. Салло го знаеше. Целуна Сотар по бузата, дойде при мен, прегърна ме и рече:

— Гав, не се тревожи. Всичко ще е наред, ще видиш! После излезе, върна се в покоите на господарите, в копринените стаи, а аз се прибрах в бараката на робите, смутен и объркан и същевременно изпълнен с вярата, непоклатимата вяра, че нашият Баща и нашата Майка и Предците на нашата Къща няма да позволят да се случи нищо лошо.

ВТОРА ЧАСТ

Лежа в мрака, на легло, от което се разнася странна силна миризма. Таванът е ниско над мен, прихлупен купол от тъмносив камък. До мен се изтяга нещо топло, притиска се към крака ми. Повдига глава и виждам издължена сивкава муцуна и черни блестящи очи, които ме гледат. Куче? Или вълк? Този спомен ме спохожда доста често — как се пробуждам в онова странно легло, с кучето-вълк до мен, под извития таван, който може и да е свод на пещера. Сега също го виждам. Лежа, кучето започва тихо да скимти и се надига. Някой го заговаря, после се приближава, казва нещо и на мен, но не разбирам думите. Не зная кой е, нито кой съм аз. Не мога да повдигна глава. Слаб съм, празен, безтелесен. Не помня нищо повече.

Ето един спомен, който ми отне много време, за да го открия, тъй като го бях изгубил — беше потънал някъде вътре в мен, заровен в мрака, както аз лежах в онази пещера.

Беше рано заранта на първия топъл ден от пролетта. Вътрешният двор на Аркаманд бе огрян от слънчеви лъчи и цареше ведро и безгрижно настроение.

— Къде е Салло?

— Салло и Рис заминаха с Торм-ди, Гав.

— С Торм-ди?

— Да. Откара ги в Горещи извори. Снощи, доста късно.

Разговарях с Фалли, която пазеше входа на копринените стаи. Беше излязла в западния двор с вретеното си. Едра жена, говореше бавно, някогашно момиче-подарък на нашия Баща. Покланяше се всеки път, когато споменаваше нашия Баща, нашата Майка или който и да било знатен член на Семейството. Почиташе ги като богове. Често ѝ се присмиваха за това — „Фалли смята, че те вече са станали Предци“, казваше Йеммер. Фалли всъщност наистина бе доста глупава. Но какво бе това, което бе изтърсила току-що — поредната глупост? Че Торм-ди взел Рис и сестра ми и ги откарал в Горещи извори?

Горещи извори принадлежаха на Коррик Рунда, сина на сенатор Гранок Рунда, най-богатия и могъщ член на етранското правителство.

Коррик искаше да се ожени за Астано, но годежът се провали. Той обаче не хранеше никакви лоши чувства и от известно време се бе сблизил с Торм, беше се превърнал в негов покровител. Торм беше непрестанно с него и неговата компания от разглезени богати младежи. Младежи, които можеха да задоволяват на воля желанията си, след като Етра отново беше свободна. Безкрайни гуляи, жени, пиански забави, които нерядко завършваха със сбивания по градските улици. Някои от нас намираха това приятелство за доста странно, като се имаше предвид суровостта и военното възпитание на Торм, но Коррик, изглежда, много го харесваше и непрестанно го канеше. Нашият Баща одобряваше това приятелство и дори го окуражаваше: смяташе го за особено полезно за Семейството, защото интересите на Арка съвпадаха с тези на Къща Рунда. Младежите са си младежи, винаги се напиват и вдигат гюрултия, но в това няма нищо лошо.

Тиб, който сега беше чирак готвач, следваше Хоби като кученце, когато той се прибираще в Аркаманд. И ни преразказваше чутото от него. Коррик и приятелите му обичали да напиват Торм, защото като се напиел, пощурявал и правел всичко, което му кажат — да се дуелира с трима наведнъж, да премери сили с мечка, да си разкъса дрехите и да танцува гол на стълбището на Сената, докато не се свлече с пяна на уста от поредния пристъп. Намирали го за много забавен, обяснявал Хоби, дори му се възхищавали. Някои от нас си мислеха, че използват Торм за клоун, за просташки забавления, също като джуджетата, дето Коррик ги държеше, за да се бият, или като слабоумния му едноок гигант, оръженосеца Хюрн. Но според Хоби въобще не ставало дума за това. Хоби казал, че Коррик Рунда взема уроци от Торм и се отнася с него като с учител по фехтовка. Казал също, че приятелите на Коррик уважавали Торм. Страхували се от огромната му сила. Обичали да го гледат разярен и обезумял, защото тогава и всички останали се бояли от него и от тях.

— Торм-ди е млад — бе мнението на Еверра по въпроса. — Нека се налудува, докато му е време за това. Ще поумнее, като порасне. Нашият Баща го знае. Той също е имал буйни дни на младини.

Имението Рунда, наричано още Горещи извори, беше на миля от Етра, насред плодородните полета западно от града. Сенаторът беше построил голяма нова къща там и я бе подарил на сина си Коррик. Хоби бе разказал на Тиб всичко, което знаеше за нея, а от Тиб

научихме и ние: за богато обзаведените покои, пълните с жени копиринени стаи, за украсените с цветя дворове и за великолепия басейн в задния двор — водата в него идвала от един горещ извор и винаги била с температурата на човешкото тяло, освен това била прозрачно синя, а по мраморните плочи около басейна се разхождали важно-важно пауни с неописуема красота. Хоби беше ходил там много пъти, като оръженосец на Торм. Всички тези млади благородници имаха оръженосци и телохранители, защото такава беше модата, самият Коррик имаше трима освен великана, а Торм наскоро си бе купил втори. На оръженосците също позволяваха да се забавляват с жените — след като приключат господарите, разбира се. Хоби се бе къпал в топлата вода на басейна. Беше разказал на Тиб всичко за него, за жените и за изобилната екзотична храна, например кълцан черен дроб от петел или езици на неродени агънца.

Ето защо веднага щом Фалли ми каза, че Торм е отвел Рис и Салло в Горещи извори, отидох в кухнята да потърся Тиб. Бях вцепенен от чутото. Мислех, че Тио може да знае нещо повече от Хоби. Но когато му казах какво съм чул от Фалли, той ме погледна стъписано и рече:

— Там има много жени. Рунда са пълни с млади робини. Торм е взел момичетата, за да се позабавляват.

Не помня какво отвърнах, но Тиб внезапно се намуси и ме изгледа сърдито.

— Виж, Гав, може да си любимец на учителя и така нататък, но не забравяй, в края на краищата, че Сал и Рис са момичета-подаръци.

— Никой не ги е подарявал на Торм — отвърнах. Говорех бавно, защото умът ми все още не бе излязъл от вцепенението. — Рис е девица. Салло беше подарена на Явин. Торм не може да ги извежда от къщата. Нито да ги води там. Нашата Майка никога не би го позволила.

Тиб повдигна рамене.

— Може Фалли да е объркала нещо — смотолех и се върна към прекъснатата си работа.

Отидох при Йеммер и й казах какво съм чул от Фалли. Повторих и това, което бях казал на Тиб — че нашата Майка никога не би го дпуснала.

Йеммер, която подобно на много други след обсадата изглеждаше по-възрастна, отколкото беше в действителност, известно време мълча. Накрая въздъхна и поклати глава.

— Ох, това не е на добре... никак не е на добре — каза. — Надявам се, наистина се надявам, че Фалли греша. Няма как иначе. Как е могла да им позволи да отведат момичетата без разрешение? Ще поговоря с нея. И с останалите жени в копринените стаи. Ох, Салло! — Сестра ми открай време ѝ беше любимка. — Не, това е невъзможно — добави тя енергично. — Разбира се, че си прав, мама Фалимер-йо не би го позволила. Никога. Явин-ди Салло! И малката Рис! Не, не, не. Тази глупачка Фалли е объркала нещо. Ей сега ще ида да изясня нещата.

Бях свикнал да се доверявам за всичко на Йеммер — тя наистина умееше да разрешава проблемите. Върнах се в класната стая и отново се заех с моите ученици. След като приключихме, отидох в трапезарията. Отпред имаше групичка мъже и жени.

— Не — чух да казва Тан. — Аз лично впрегнах конете. Откара ги в затворена карета, с тях беше и Хоби. На него дадох юздите.

— Какво пък, няма нищо лошо, ако нашата Майка им е позволила — рече Еннумер с пискливия си глас.

— Разбира се, че нашата Майка ги е пуснала! — обади се друга жена, но Тан, който вече беше втори коняр, поклати глава и рече:

— Бяха увити като чували с мръсно бельо. Дори не заех, че са там, докато Салло не подаде глава и не се опита да извика. А Хоби я натика в каретата и подкара в галоп през портала.

— Лудория ще да е — рече един от старите мъже.

— Лудория, ама ще вкара в беля тези двама синковци — възкликна ядосано Тан. И чак сега ме забеляза. Черните му очи се втренчиха в мен. — Гав — попита, — ти знаеш ли нещо за това? Салло да е говорила с теб?

Поклатих глава. Нямах сили да отвърна.

— Не се тревожи, всичко ще е наред — продължи той след миг. — Просто лудория. Глупава младежка шега. До довечера ще се върнат.

Постоях още малко с тях, но те всички постепенно се разотидоха и накрая останах сам. Тръгнах по коридорите на Аркаманд. Наоколо сякаш нямаше никого, бях обгърнат от пустота. Гласовете, които чувах, идеха някъде отдалече.

Пустотата се превърна в нисък сводест таван от черен камък, в пещера.

„Зная доста неща със сигурност — чух гласа на Салло до мен. — Ние, хората от Блатата, имаме известни сили“. Засмя се и очите ѝ заблестяха.

Знаех, че е мъртва, преди да ме потърсят, преди още Еверра да ми го съобщи. Бяха решили, че ще е най-добре, ако го чуя от него.

Нещастен случай, през нощта, в басейна в Горещи извори. Тъжна и ужасна злополука, продължи Еверра със сълзи в очите.

— Злополука — повторих.

Каза ми, че Салло била удавена... че се удавила, поправи се, че се била удавила, докато младите мъже, доста пияни, играели с момичетата във водата.

— Басейнът с топлата вода — рекох. — Около него, по мраморните плочки, пристъпват пауни.

— Да — потвърди моят учител, гледаше ме с просълзени очи. Изглеждаше смазан и объркан, сякаш се срамуваше от нещо, което е направил, но не смееше да признае, като уловено в бяла малко дете.

— Рис вече се прибра — продължи той. — Сега е при другите жени в копринените стаи. В ужасно състояние е, нещастното момиче. Не е пострадала, но... Това е безумие, истинско безумие! Знаем, че понякога Торм-ди... е, че има пристъпи, които трудно овладява... но да изведе момичетата от Къщата! Да ги отведе там, при онези мъже! Безумие, безумие. О, колко жалко, колко жалко наистина за бедничката... о, нещастни мой Гавир. — Сведе глава и вече виждах само побелелите му коси. — И какво ще каже сега Явин-ди! — проплака учителят ми.

Отидох в библиотеката, където можех да остана сам. Бях заобиколен от пустота и тишина. Помолих Салло да дойде при мен, но тя не идваше.

— Сестрице... — промълвих на глас, но тя не ме чу.

И неочаквано ми хрумна, че ако е била удавена, би трябвало сега да лежи на дъното на онзи басейн със зеленикавосиня вода, топла като човешко тяло. Ако не беше там, къде можеше да е? Нямаше я тук, или поне аз не можех да я открия.

Тръгнах да я търся. Отидох в копринените стаи, в западния двор. Казах на жените, които бяха там:

— Търся сестра си.

Бях забравил имената им, не познавах почти никого от хората, които срещах. Помнех само нея.

Салло лежеше под белия чаршаф, с който я бяха покрили. Лицето ѝ, а то бе всичко, което можех да видя от нея, не беше розово, а посивяло, с продълговата грозна синина през едната буза. Очите ѝ бяха затворени и тя изглеждаше смалена и уморена. Коленичих до нея и те ме оставиха там.

Помня, че по някое време се върнаха и ми казаха:

— Гавир, нашата Майка прати да те потърсим.

Целунах Салло и ѝ казах, че скоро ще се върна при нея. Сетне ги последвах.

Отведоха ме по познатите коридори до покоите на нашата Майка. Не бях влизал в тях, защото дори когато метяхме Къщата, вътре допускаха само Салло. Тя ме очакваше там, облечена в своята дълга до земята рокля — Майката на Аркаманд.

— Ние съжаляваме, толкова много съжаляваме, Гавир, за смъртта на сестра ти — каза с красивия си глас. — За този нещастен случай. Такова сладко момиче. Не зная какво ще кажа на сина ми Явин. Знам, че много обичаше сестра си. Аз също я обичах. Надявам се, че думите ми ще ти помогнат да намериш утеха. А също и това — тя ми подаде една малка, но доста тежка кесия от коприна. — Ще пратя жените от моята свита на погребението — добави, втренчила поглед в мен. — Нашите сърца са съкрушени от загубата на твоята сладка Салло.

Поклоних се и останах на мястото си. Дойдоха някакви хора и ме изведоха.

Не ми позволиха да се върна при Салло. Така и не видях лицето ѝ повече, така че у мен остана само споменът от синината на бузата ѝ и умореното ѝ лице. Не исках да я помня такава и затова прокудих този образ от спомените си.

Върнаха ме при моя учител, но нито той ме искаше, нито аз него. Още щом го видях, думите излетяха от устните ми:

— Ще накажат ли Торм? Ще го накажат ли?

Еверра се ококори, сякаш го бях изплашил с нещо.

— Успокой се, Гавир, успокой се — заповтаря умолително.

— Ще го накажат ли?

— За смъртта на една робиня?

Около думите му се разпростря тишина. И тази тишина ме обгърна и продължи да се разширява и задълбочава. Намирах се в езеро, на дъното на езеро, което не беше пълно с вода, а с тишина, и то се простираше чак до края на света. Не дишах въздух, а само тази безмерна пустота.

Еверра продължаваше да говори. Виждах устните му да се отварят и затварят. Очите му блестяха. Старец с побелели коси, който мърдаше с устни. Извърнах лице.

Имаше някаква стена в главата ми. От другата страна на стената бяха онези неща, които не можех да си спомня, защото не се бяха случили. Досега не успях да ги забравя, но ето, че най-сетне бе станало. Можех да забравям цели дни, нощи, седмици. Да забравям хора. Да забравя всичко, което бях изгубил, тъй като и без това никога не го бях притежавал.

Но помня съвсем ясно гробището, в което стоях рано на следващата сутрин, малко след зазоряване. Помня го, защото си го бях спомнял и преди.

Когато погребяхме Гамми, когато погребяхме малкия Мив, помня как стоях там, под надвисналите клони на върбата, на няколко крачки зад стените, на брега на реката, и се чудех кого погребваме тази сутрин.

Трябва да беше някой важен човек, защото присъстваше цялата свита на нашата Майка, всички с бели траурни дрехи, скрили лицата си зад шалове, а тялото на покойния бе загърнато в бяла коприна и Йеммер плачеше високо. Така и не успя да произнесе молитвата към Енну-Ме. Всеки път, когато се опитваше, гласът ѝ преминаваше в оглушителен вопъл, който раздираше завесата от тишина и караше другите жени да се присъединят към нея и също да ридаят, докато се опитваха да я утешат.

Стоях съвсем близо до водата и гледах как прояжда брега, как отхапва и отнася едри парчета земя, как подкопава склона, така че тревата отгоре да увисне и белите ѝ корени да посягат като зловещи пръсти към речните вълни. Ако гледаш брега откъм реката, ще видиш избелели кости, тънки като тези корени, костите на малките деца, заровени там, където водата ще дойде и ще погълне малките им гробове.

Близо до мен стоеше една жена — встрани от свитата. Лицето ѝ бе загърнато в дълъг бял шал. Гледаше ме. Беше Сотар. Знаех го и същевременно си го спомнях.

Когато тя и другите жени си тръгнаха, към мен се приближиха неколцина мъже и аз ги попитах мога ли да остана още малко в гробището. Един от тях беше конярят Тан, който се отнасяше добре с мен още когато бях малък. Той сложи ръка на рамото ми и каза:

— Няма да се бавиш, нали, Гав?

Кимнах. Видях, че устните му потрепват.

— Гав, тя беше най-сладкото момиче, което познавах — добави той.

— Благодаря, Тан — отвърнах.

Той тръгна след другите. В гробището не остана никой. Бяха поставили затревени чимове върху гроба и сега той почти не се различаваше от другите, но това нямаше значение, защото реката скоро щеше да отнесе всичко към морето. Минах през гробището и спрях до върбите на стръмния бряг.

Тук пътят се стесняваше между стената и коритото, за да извие към Речния портал. Изчаках върволицата от коли и талиги да се източи, после тръгнах нагоре, по западния бряг на Нисас. Пътят се виеше покрай реката, минаваше покрай малки градини, в които работеха свободни граждани. Бяха дошли тук от много рано, наслаждаваха се на чудесната пролетна утрин. Не чувах гласовете, нито песните им, защото продължавах да крача в моя свят на пустота и тишина. Вървах под нисък сводест таван от груба черна скала.

Има много неща от следващите дни, които никога няма да си спомня. Когато най-сетне се научих да забравям, стана бързо и без никакви затруднения. Откъслечните сцени, които понякога откривам в съзнанието си, биха могли да са тъкмо от онези дни, или от съвсем друго време, от места, където все още не съм бил. Живеех там, където съм, или където още не бях стигнал, през онези дни, седмици, през онези два месеца. Не се отдалечавах от Аркаманд, защото зад мен нямаше нищо освен стена и защото бях забравил почти всичко от онова, което лежеше от другата ѝ страна. Нямаше нищо и пред мен.

Вървах. Кой вървеше с мен? Енну, която ни води в отвъдния живот? Късмет, който е глух с ухото, в което се молим? Пътят ме

водеше. Ако имаше път, го следвах, ако имаше мост — минавах по него, ако имаше село и подушвах храна, изпитвах глад и отивах да си купя. Носех в джоба си малката копринена кесия и тя бе натежала от пари, тъй както сърцето ми бе натежало от мъка. Шест сребърника, осем орлета, двацет бронзови половинки и девет четвъртинки. Преброих ги за първи път още когато седях на брега на Нисас, скрит в гъстите шубраци. Но дори те бяха повече, отколкото хората искаха от мен, отколкото можеха да ми връщат. Ето защо фермерите ме отрупваха с храна, а някои предпочитаха да ми я дадат даром, вместо да я продават. Носех бели траурни одежди и говорех като образован гражданин и когато ме питаха: „Къде отиваш, ди?“, отвръщах: „Отивам да погребя сестра си“.

„Бедното момче“ — чувах да казват жените. Понякога зад мен тичаха дечурлига и врецяха: „Луд! Луд!“, но никога не ме доближаваха.

Никой не ми посегна, нито се полакоми за малкото, което притежавах, може би защото не треперех за него. Късмет те чува само тогава, когато няма за какво да се молиш.

Ако Аркаманд бе потърсил тогава своя избягал роб, щеше лесно да ме открие. Не съм се крил. Всеки по бреговете на Нисас можеше да ги прати по дирите ми. Но вероятно в Аркаманд бяха сметнали, че Гавир се е удавил онази сутрин на гробището за роби, след като другите са си тръгнали, че е стиснал някой тежък камък и е скочил в реката. Вместо това аз стиснах в ръка копринената кесия на нашата Майка и тръгнах по широкия свят, защото изобщо не ми хрумна да се удавя. Не знаех накъде вървя. Всички пътища ми се струваха еднакви. Имаше само един път, по който не можех да поема, и той бе назад.

Някъде все трябва да съм прекосил Нисас. Тесните пътища от другата ѝ страна ме поведоха в различни посоки. Един ден съгледах далеч напред високи хълмове. Бях излязъл на пътя за Венте. Можех да продължа по него и да стигна възвишенията, фермата и нашия Сентас. Имена, които изникнаха в мен от мъглата на забравата. Спомних си Сентас, фермата и още някой, който живееше там — Коми.

Седнах под сянката на един дъб и похапнах от хляба, който ми бяха дали. По онова време мислите ми се нижеха бавно и отнемаха много време. Коми беше мой приятел. Можех да се кача във фермата и

да остана там. Всички роби в къщата ме познаваха и щяха да се грижат за мен. Коми щеше да ми лови риба.

А може би фермата бе изгорена до основи по време на нашествието на Касикар, а овошките изсечени. Може би лозята бяха изкоренени.

Какво пък, тогава щях да се настаня в моя Сентас.

Но всички тези бавни и глупави мисли се изнизаха от съзнанието ми, аз се изправих и продължих по пътя, който водеше на север от Венте.

Пътят скоро се стесни и стана неравен, което показваше, че тук рядко минават хора. Продължих напред, отдалечавах се от всичко, което помнех и познавах и което така отчаяно исках да забравя. Минах през малко градче и от пазара си купих храна, достатъчна за следващите няколко дена, а също и едно парцаливо одеяло. По-късно стигнах изоставено селце, от което дотичаха няколко озъбени кучета и ме посрещнаха с лай, за да ми внушат, че не бива да спирам.

И без това нямаше за какво да се спирам там.

Отвъд това село пътят премина в тясна пътека. Нямаше и следа от ниви по околните хълмове. Тук-там виждах овце и по някое едро овчарско куче, което настръхваше, когато преминавах наблизо. В долините между хълмовете се появиха гъсти горички. Спирах да преспивам в тях и пиех вода от малките ручейчета, които ги пресичаха. Скоро храната ми свърши и се наложи да търся нещо за ядене. Беше доста рано за каквито и да било горски плодове, освен съвсем дребни диви ягоди, а и не знаех какво трябва да търся. Отказах се и си продължих по пътя. Гладът е доста болезнено усещане. В главата ми се бе загнездила неприятната мисъл, че докато се хранех изобилно в Светилището, е имало доста хора, които са гладували, и че сега е мой ред да гладувам. Реших, че е справедливо.

Разстоянията, които изминавах, се скъсяваха с всеки ден. Все често присядах под сенките на дърветата, за да си отдъхна от палещите лъчи. Разцъфналите цветя ми се струваха необикновено красиви. Любувах се на полета на малките мушици и на пчелите, спомнях си нещо, които са се случили, или не, сякаш всичко бе само сън. Понякога така преминаваше почти целият ден, преди да се надигна и да си потърся място за спане. Един ден изгубих пътеката и заскитах сред хълмовете.

Беше по здрач. Спусках се бавно по някакъв склон, с надеждата да открия поточе в подножието му, и усещах, че краката ми се подгъват. Изведнъж нещо изшумоля зад мен. Пред очите ми блесна ярка светлина, светът се завъртя и за миг видях върха на хълма и короните на дърветата.

Свестих се в легло от кожа. Вонеше. Ниско над мен имаше сводест таван от груба черна скала. Беше почти тъмно. Усетих, че до крака ми се допира нещо топло и космато. Някакво животно. То повдигна глава — беше куче с увиснали черни устни, тъмните му очи гледаха тъжно. Изскимтя, надигна се и ме прескочи. Някой му заговори, после се наведе над мен. Говореше ми, но отначало не разбирах нищо. Гледах го на слабата светлина, която сякаш се отразяваше в черната скала на пода. Виждах съвсем ясно бялото на очите му и побелелите му коси, увиснали на масури покрай лицето. И той вонеше, дори по-силно от кожата, с която бе застлано леглото. Подаде ми дървена купичка с вода и ми помогна да отпия, защото дори не можех да повдигна глава.

Останах да лежа там, забравил, че на света има и други места. Бях само там, единствено там. Бях сам, освен когато до мен се изтягаше кучето. Понякога то вдигаше глава и втренчваше поглед в мрака. Никога не поглеждаше към мен. Когато мъжът влизаше, кучето се надигаше, пъхаше муцуната си в ръката му, после излизаше. После се връщаше, качваше се на леглото и лягаше до мен. Казваше се Страж.

Мъжът се казваше Куга, а може би Куха. Понякога казваше едното име, друг път — другото. Говореше странно, гърлено, сякаш нещо пречеше на гласа му да излиза. Всеки път, когато влизаше, сядаше до мен и ми даваше вода, а после и храна — късчета сушено месо или риба, понякога шепа горски плодове. Никога не ми даваше по много наведнъж. „Къде си се нагладувал тъй, момче?“ — ме питаше. Говореше доста, когато беше с мен, и често го чувах да си говори сам, или с кучето, със същия нисък и насечен поток от думи, които никога не секваха, за да се вслуша за отговор. Казваше ми:

— И защо гладуваш сега? Ей туканка има храна. Подръка ти е, ако огладнееш. К'во те доведе тук? Мислех, че си от Деррам. Викам си, онез пак са ме погнали. И тогаз те проследих. Вървах след теб и те гледах. Можех да се прокрадвам цял ден, без да разбереш. Рекох на

Страж да не вдига шум. По едно време те гледам, че се изправи и тръгна надолу по склона, сетне свърна към мен и си мисля, к'во шъ правя сега бе, човек? Изскочих зад теб и те халосах с тоягата, прас! — Той размаха ръце, за да ми покаже как е станало, а после се разсмя и видях прогнилите му зъби. — Въобщо не ме усети, нали, момче? Рекох си, видях му сметката. Тупна кат' отсечено дърво и си викам, утрепах го тоя. Край с онез от Деррам! Гледам обаче, хлапе някакво. Сампа, Сампа, да взема да претрепя хлапе! Не, не бил мъртъв. Даже не му бях строшил глупавата глава. Лежи обаче и не помръдва. Хлапе значи. Вдигнах те с една ръка, щот' си кат перце. Е, то и аз съм якичък. Всички го знаят. Зат'ва не припарват тъдява. Откъде се взе бе, момче? Кой те доведе? Защо си гладувал толкоз? Да се въргаляш с кесия с десет хиляди гроша вътре! Бронзови, сребърни, все с лица на богове! Богат си кат' цар Къмбело! И защо тогаз си гладувал? Отде се взе с всичките тез' парици? Да не си тръгнал да купуваш елена на господарката Йене? Да не си побъркан бе, момче? — Закима. — Туй ще е, да знайш. — Изкиска се и продължи: — Аз също, момче. Лудият Куга. — Отново се изкикоти, после ми пъхна в устата късче месо, което миришеше на дим и въглени. Сдъвках го бавно, с преливаща от слюнка уста.

Така продължи още известно време — измъчващият ме глад, вкусът на пушено месо, гласът на непознатия, надвисналият над мен таван, вонята, кучето, което се притискаше към крака ми. После вече можех да сядам. След това да пълзя до входа. Установих, че това всъщност е най-вътрешната и най-долната галерия в пещерата, която Куга бе превърнал в свой дом. Заех се да изучавам и другите коридори. В някои можех да се изправа, поне в средата, а най-голямото помещение бе просторно и с цепнатини, през които проникваше мъждива светлина. Когато за пръв път излязох навън, лъчите на слънцето ме заслепиха и известно време виждах само златисти и червени кръгове. Въздухът ми се стори сладък като мед.

Входът на пещерата бе почти незабележим отвън, дори само от няколко крачки, прикрит от тежка скална плоча, като вкаменен водопад, обрасла е увивни растения и папрат.

Имуществото на Куга се състоеше от грубо ощавени сърнешки и заешки кожи, няколко купи от кора, лъжици и други инструменти, които бе изработил сам, кълбо изсушени жили и най-голямата му

ценност — метална кутия, пълна с мръсни солни кристали, огниво и два ловджийски ножа с рогови дръжки, точеше ги на един речен камък. Пазеше си ги ревниво и непрестанно ме подозираше, че искам да му ги открадна. Така и не разбрах къде я крие тая кутия. Първия път, когато извади един от ножовете, го размаха пред мен и обяви с пресипналия си глас:

— Да не си го пипнал! Не смей да го докосваш, инак, кълна се в Разрушителя, ще ти изтръгна сърчицето с него.

— Няма да го пипам — обещах.

— Гръцмуля ще ти прережа, да знайш.

— Обещавам да не го пипам.

— Лъжец си ти — озъби се той. — Лъжец! Всички са лъжци. — Понякога повтаряше такива неща от сутрин до вечер: „Всички са лъжци, лъжци и туй е... пази се, стой настрана! Пази се, стой настрана!...“ Друг път обаче говореше съвсем смислено.

Не знаех какво да му отвърна и това, изглежда, го задоволяваше. Говореше ми, както говореше на кучето, описваше ми ежедневните си разходки из гората до примките за зайци, до местата за ловене на риба и за бране на горски плодове. Разказваше ми всичко: какво е уловил, чул или подушил. Слушах го също като кучето, напрегнато и без да го прекъсвам.

— Ти си беглец — рече ми една вечер, докато седяхме, загледани през листата към ярките августовски звезди. — Роб от някоя Къща ще да си, личи си. А после си хванал широкия свят. Сигур си мислиш, че и аз съм роб, нали? Ама не. Не съм. Бегълци ли ти трябват? Върви на север, иди в гората, там са те. Не ща да имам нищо общо с тях. Лъжци и крадци. Аз съм свободен човек. Тъй съм се родил. Нямам нищо общо с онез. Нито с фермерите, нито с градската паплач, дано Сампа ги изтреби вейте, лъжци, мошеници и крадци. Такива са всичките, запомни го от мен, момче.

— Откъде знаеш, че съм роб? — попитах.

— Че какъв друг ще си? — попита той и ме погледна ухилено.

Не можеше да му се отрече, че има право.

— Дойдох тук, за да се отърва от тях — продължи Куга. — Викат ми дивак и отшелник и ги е страх от мен. Е, сега поне не ме закачат. Куга отшелникът! Ама нали стоят настрана, това е важното.

— Ти си господарят на Кугаманд — рекох.

Той помълча известно време, после избухна в смях и се плесна с мазолеста длан по бедрото. Беше едър мъж, доста як, сигурно приближаваше петдесетте.

— Я пак го кажи — подкани ме.

— Ти си господарят на Кугаманд.

— Ха, прав си! Туй съм аз! Това е моето царство и тук аз съм господар! В името на Разрушителя, туй е самата истина! Най-сетне срещнах човек, който да казва истината! Разрушителят ми е свидетел! Човек, който казва истината. Дошъл ми е на крака, а как го посрещнах? Прас по главата с тоягата! Че това посрещане ли е? Добре дошъл в Кугаманд! — И пак се разсмя и се смя дълго. Млъкваше, сетне отново избухваше в смях. Накрая втренчи поглед в мен и произнесе бавно: — Тук си напълно свободен. Имай ми вяра.

— Вярвам ти — отвърнах.

Куга живееше в мръсотия и изобщо не се къпеше, струпаните в пещерата кожи воняха ужасно, но пък бе изключително грижлив, що се отнасяше до съхранението на храната. Нарязваше и опушваше месото, на по-едрите животни, които улавяше — зайци и сърни, — и го окачваше над огнището в пещерата. Слагаше и примки за дребни животинчета — съсели и полски мишки, тях пърлеше на огъня и ги ядеше, докато са пресни. Примките му се отличаваха с невероятна изобретателност, а търпението му беше неизчерпаемо, но не го биваше с въдицата и рядко улавяше риба, достатъчно голяма, за да става за опушване. Това бе, за което можех да му бъда полезен. Сухожилията, с които ловеше, омекваха във водата, така че измъкнах няколко конаца от одеялото, усуках ги на корда и завързах неговите кукички, издялани от кост. Улових няколко големи костура, също и кленове и пъстърви в близкия вир. Той пък ме научи как да чистя и опушвам рибата. Но освен това не можех да съм му полезен с нищо друго. Не искаше да ме взема със себе си, когато излизаше на лов. Често ме пренебрегваше по цял ден, погълнат от безкрайното си монотонно говорене, но когато сядаше да яде, винаги споделяше храната си с мен и Страж.

Нито веднъж не го попитах защо ме е прибрал, нито защо се грижи за мен. Всъщност не му зададох почти никакви въпроси, освен един. Попитах го откъде се е взел Страж.

— От една овчарска кучка — отвърна ми той. — От източните хълмове. Гледам кученца някакви си играят, а ги дебнеха вълци в

горичката. Измъкнах ножа и беж нататък. Тъкмо ги стигам и от дупката изскача озъбена кучка, а аз ѝ викам: ей, майко, чакай, вълк убивам, но на куче не съм посягал досега. А тя все ми се зъби... — Той ми показва кафеникавите си зъби. — И си се свря в леговището. После пак отидох, няколко пъти, и тъй се сближихме, та вече ми даваше да гледам как си играят. А туй ме хареса и тръгна с мен. Порасна и стана Страж. Понякога пак ходя там. Наскоро се окучи.

Той самият никога не ме питаше нищо.

И по-добре, защото не знаех какво да отвърна. Всеки път, когато в съзнанието ми изникваше някой спомен, се отвърщах от него и гледах да живея с това, което ми е пред очите. Вече не ме спохождаха видения, нито случки, които още не бях преживял. Може и да съм сънувал, но когато се събуждах, не помнех нищо.

Светлината сутрин вече беше златиста, дните се скъсяваха, а нощите ставаха студени. Един ден, докато седеше с кръстосани крака пред огнището и нагъваше сушено месо, господарят на Кугаманд обърса мазните си пръсти в голите си космати гърди и подметна замислено:

— Студено е туканка през зимата, да знайш. Ще пукнеш.

Не отговорих. Тези неща той повече ги разбираше от мен.

— Трябва да си вървиш.

Помислих малко, после казах:

— Няма къде да ида, Куга.

— О, има, има. В горите, в горите ще идеш. — Врътна брадичка на север. — В горите. В Данеран. Голямата гора. Нямала край, разправят. Ловците на роби не припарват там. Само горските хора. Там иди.

— Без покрив над главата?

— Ам'че що? Добре си живеят там. Има и покрив, и стени, и всичко. Легла и завивки даже. Те ме познават и аз ги зная. Не си правим бели. — Намръщи се и пак подхвана монотонно: — Стой настрана, стой настрана...

На другата сутрин ме събуди рано. Беше подредил на плоския камък до входа кафявото ми одеяло, копринената кесия, все така издута от пари, една мръсна кожена шапка, която ми бе подарил преди време, и вързопче сушено месо.

— Хайде — каза ми.

Не смеех да мръдна. Лицето му беше мрачно и решително. Взех кесията и му я подадох.

— Нека ти бъде за спомен.

Той прехапа устни.

— Не искаш да те претрепят за нея, а? — рече накрая и кимна. — Може пък да си прав. Крадци и мошеници... но на мен защо ми е? Как да се опазя от крадците? Къде да я скрия?

— В кутията за сол — подметнах.

Той се облещи.

— Тя къде е? — попита подозрително и се навъси.

Повдигнах рамене.

— Не зная. Така и не можах да я намеря. Никой няма да може.

Това го накара да се разсмее.

— Знаех си — рече. — Знаех си! Точно така!

Тежката вече избеляла кесия потъна в голямата му ръка. Той я отнесе в пещерата и се забави там известно време. Когато излезе, ми кимна и каза:

— Да вървим.

Поведе ме с нехайна крачка, която изглеждаше бавна, но направо гълташе разстоянието.

Отново се чувствах здрав и силен и можах да издържа на темпото му целия ден, макар че вечерта бях капнал и краката ме боляха.

Когато стигнахме последния поток, той ме посъветва да пия колкото мога повече. Прецапахме потока, изкатерихме един дълъг склон и спряхме на билото на последния от веригата хълмове. Под него се простираше безкрайната гора, дърветата се губеха в синкавия хоризонт. Слънцето вече залязваше.

Куга събра съчки и запали огън, при това доста голям, хвърли в него и зелени клонки. Димът се заиздига към ясното небе.

— Хубаво — рече. — Ша додат. — Обърна се и пое обратно в посоката, от която бяхме дошли.

— Чакай — извиках след него.

Той спря, но пристъпваше нетърпеливо от крак на крак.

— Тука ша стоиш — рече ми. — Те ша додат.

— Връщам се с теб, Куга.

Той поклати ядосано глава и отново закрачи през високата трева, леко привел тяло напред. След минута бях сам.

Прекарах нощта свит край огъня, увит в одеялото и с кожената шапка на главата. Миризмата ѝ сега ми се струваше дори приятна, сякаш ми напомняше за дома.

Събуждах се на няколко пъти. Подклаждах огъня, не само за да ме стопли, но и защото знаех, че е сигнал. Призори заспах дълбоко и сънувах, че съм в Сентас. Моите приятели също бяха там. Чувах тихите им гласове в мрака. Едно от момичетата се разсмя... събудих се и този път си спомних съня. Вкопчих се в него, дори се опитах да заживея в онзи свят. Но бях жаден и жаждата ме разсъни. Казах си, че веднага щом се развидели, ще сляза в долчинката да потърся вода.

Така и не спяхме в Сентас, помислих си. Винаги се връщяхме да спим във фермата, макар и под открито небе. Да гледаме звездите между клоните на дърветата. Наговаряхме се да преспим там, но така и не го направихме.

Бяха ме заобиколили четирима, но виждах само един от тях. Премигнах сънено. Съвсем сам, на хълма, край загасналия огън. Те не помръдваха, бяха само сенки в тревата и сумрака. Огледах ги бавно, като се стараех да седя съвсем неподвижно.

Бяха въоръжени, не като войници, а с малки лъкове и дълги ножове. Двама носеха и тояги. Изглеждаха опасни.

Най-сетне един от тях заговори с нисък дрезгав глас, почти като шепот:

— Огънят изгасна ли?

Кимнах.

Той се изправи, доближи овъглените съчки и ги стъпка внимателно. Станах и му помогнах да зарови изстиналата пепел.

— Да вървим тогава — рече той. Сгънах одеялото, прибрах грижливо последните късчета сушено месо и си нагласих шапката.

— Смърди — рече един от мъжете.

— И то гадно — каза друг. — Като на стария Куга.

— Той ме доведе тук — казах.

— Куга ли?

— Ти с него ли беше? — попита четвъртият.

— Цялото лято.

Втренчени погледи, презрително плюене, повдигане на рамене. Онзи, който бе заговорил пръв, махна нетърпеливо с ръка и ни поведе по полегатия склон към гората.

Когато слязохме при поточето в дерето, се наведох да пия, но мъжът с дрезгавия глас ме сръчка с тоягата да побързам.

— Стига толкова, че ще пикаеш цял ден.

Изправих се и ги последвах по брега на потока под надвисналите клони на дърветата.

Крачехме бързо, често дори подтичвахме и така продължи до късна заран, когато излязохме на неголяма площадка. Миришеше на кръв. Два лешояда размахаха криле и неохотно литнаха от накълваните остатъци от черва. Три сръндака висяха окачени на едно дърво, целите

облепени от мухи. Мъжете ги свалиха и ги раз сякоха така, че всеки от нас да носи поравно. Отново тръгнахме, но вече с по-умерена крачка. Измъчваше ме жажда, също и мухите, които продължаваха да кръжат над нас на рояци. Краката ме боляха и сигурно вече имах плюски. Пътеката едва се различаваше сред тревата и често бе запречена от изпъкнали като вени корени. Когато най-сетне стигнахме поредния поток, паднах на колене и залочих жадно.

Водачът спря на другия бряг, обърна се и ми подвигна:

— Хайде! Ще се напиеш на воля, когато стигнем!

Но един от мъжете също се наведе да си наплиска лицето и му рече:

— Остави го да пие, Бригин.

Водачът не отговори, но ни изчака.

Почувствах приятната хладина на водата, докато минавахме през потока, но след това плюските ме заболяха по-силно, навярно защото ги търкаше кожата на старите ми обувки, и почнах да куцам. Болките ми бяха почти непоносими, но най-сетне стигнахме горския лагер. Захвърлихме вързопите с месо под един навес и едва тогава можах да се изправя и да се огледам.

Ако бях дошъл тук направо от града, лагерът нямаше да ми направи никакво впечатление — няколко ниски колиби, неколцина мъже на поляната и под надвисналите клони на боровете и всичко това заобиколено от гъста, непроходима гора. Но аз пристигах право от самотата на горската пустош. Колибите ми се струваха като къщи, а присъствието на хора пробуждаше у мен странни усещания, примесени с неясен страх.

Никой не ми обръщаше внимание. Отидох при потока. Първо утолих жаждата си, после си изхлузих обувките и потопих разранените си крака във водата. На поляната беше топло, между клоните проникваха ярките лъчи на есенното слънце. Съблякох се и приклеках във водата. Измих се, после изпрах и дрехите си, доколкото можах. Спомних си, че някога бяха бели. Като белите одежди на момиче, което отива на брачната си церемония, и на онези, които погребват мъртъвци. Трудно беше да се определи какъв цвят са дрехите ми сега. Смесица от кафяво и сиво, раздрипани по края. Проснах ги на тревата да изсъхнат и отново влязох в потока, за да си измия главата. Косата ми бе порасла и ми влизаше в очите. Беше

мръсна и я затърках настървено. По някое време забелязах, че на брега клечи мъж и ме гледа.

— Така е по-добре — отбеляза той.

Беше онзи, който бе казал на водача да ме остави да пия. Нисък и мургав мъжага, с румени бузи и малки черни очи. Косата му бе подрязана ниско над челото. Говорът му бе странен.

Излязох на брега, подсуших се, доколкото можах, със старото одеяло и навлякох още мократа си туника, защото наоколо имаше и други хора и се срамувах от голотата си. Слънцето се беше скрило, но небето все още бе светло. Потреперих, но не ми се щеше да слагам мръсната шапка върху измитата си коса.

— Ей, я почакай — подвикна ми мъжът, отиде някъде и ми донесе туника и още някаква дреха, не знаех как се казва. — Поне са сухи — рече и ми ги подаде.

Смъкнах мократа туника и облякох другата. Беше от кафеникав ленен плат, доста захабена, мека, с дълги ръкави. Но беше суха и топла и допирът ѝ до настъръхналата ми кожа беше приятен. Повдигнах втората дреха, която бе донесъл. Тя пък беше черна и съшита от някакъв плътен материал. Реших, че е шал, и се загърнах с нея, но не пасваше на раменете ми.

Мъжът ме погледа известно време, после започна да се смее. Смя се, докато очите му не се насълзиха, а лицето му стана тъмночервено. После се преви, продължаваше да се кикоти, макар че сигурно вече го болеше коремът. Смехът му не беше гръмогласен, но и други го чуха, дойдоха да видят какво става и също избухнаха в смях.

— Ох — въздъхна той, триеше сълзите от очите си. — Това ми хареса. Млади момко, това, дето ги го дадох, е фустанела. Носи се... — Той отново започна да се смее.

— Носи се от кръста надолу — рече накрая.

Огледах внимателно дрехата и едва сега забелязах, че има пояс, като панталони.

— Ще мина и без нея — заявих. — Ако не възразяваш.

— Ами не — изхъхри той през смях. — Не възразявам. Дай си ми я.

— Чамри, защо пробутваш на момчето тая поличка? — попита един от зяпачите. — Ей, хлапе, чакай малко. — И след малко ми донесе бричове. — Подарявам ти ги, на мен ми отесняха на шкембето

— обясни, докато ми ги подаваше. — Бригин ли те доведе? Искаш да се присъединиш, нали? Как те викат?

— Гавир Арка — отвърнах.

Мъжът, който ми бе дал полата, попита:

— Това е истинското ти име, нали?

Погледнах го, без да го разбирам.

— Искаш ли да го използваш?

Бях отвикнал да мисля през дните, прекарани в самота, и ми трябваше време, за да разбера какво има предвид.

— Гав — казах накрая.

— Нека бъде Гав — отвърна мъжът. — Аз съм Чамри Берн от Бернмант и използвам собственото си име, защото съм толкова далече оттам, че няма никаква опасност да ме проследят по име или слава.

— Той е оттам, където мъжете носят фусти, а жените пикаят прави — подхвърли някой и всички отново се разсмяха.

— Равнинци — изсумтя презрително Чамри Берн. — Толкова им разбират главите. Ела с мен, Гав. Време е да се закълнеш, ако за това си дошъл, и после да получиш своя дял от вечерята. Видях, че си помогнал да я донесат.

Добрят бог Късмет е глух с едното ухо, разправят, ухото, на което се молим, и не може да чуе молитвите ни. Никой не знае какво чува и в какво се вслушва. Прочутият поет Дениос казва, че богът чувал как колелата на великите звездни колесници трополят по небесните пътища. Аз пък зная, че когато съм изгубил всякаква надежда и когато дори не ми хрумва да се моля, нито имам вяра в каквото и да било, Късмет винаги е с мен. Носех пълна кесия с пари и не ме ограбиха. Живеех сред непознати, а не бях изложен на опасност. Оцелях, макар да не полагах усилия да живея. Когато бях сам и на ръба на оцеляването, старият отшелник ме спаси и ме върна към живота. А сега Късмет ме бе довел при тези мъже и един от тях беше Чамри Берн.

Чамри удари с пръчка металната тръба, която висеше от един прът пред най-голямата колиба. Сигналът накара всички да се съберат.

— Имаме си гост — почна той. — Името му е Гав. Казва, че е живял при великана Куга, което обяснява миризмата, дето се носи от него. След като се изкъпа в нашия поток, той, изглежда, си търси компания. Прав ли съм, Гав?

Кимнах. Бях малко изплашен от това, че съм в центъра на вниманието, заобиколен от двайсетина мъже. Повечето бяха млади, но ако се съдеше по лицата им, бяха привикнали с трудностите на живота в гората. Имаше обаче и неколцина с плешиви глави и шкембета.

— Знаеш ли кои сме ние? — попита един от по-възрастните.

Поех си въздух.

— Не сте ли барнавитите?

Едни се, намръщиха при тези думи, други се разсмяха.

— Някои от нас са били барнавити — каза мъжът. — А ти какво знаеш за хората на Барна, момче?

Макар да бях по-млад от тях, не ми хареса, че ми викат момче. Изпъчих гърди.

— Чувал съм разни истории. Че живеели в гората като свободни хора, нито господари, нито роби, и делели всичко, което притежавали.

— Добре казано — обади се Чамри. — Кратко и ясно. Неколцина от мъжете закимаха доволно.

— Добре наистина — потвърди и плешивият. Още един от мъжете се доближи до мен, приличаше много на Бригин: както разбрах по-късно, бяха братя. Лицето му беше сурово и красиво, очите — ясни и студени. Огледа ме от главата до петите.

— Като поживееш с нас, ще научиш какво е да делиш всичко. Това означава да правиш това, което правим и ние. Един за всички — това означава. Ако смяташ, че можеш да правиш, каквото ти скимне, няма да изкараш дълго тук. Не споделяш ли, няма да ядеш. Ако не внимаваш и ни навлечеш някоя беля, смятай, че си мъртъв. Имаме си правила. Ще се закълнеш да живееш с нас и да ги спазваш. И ако нарушиш правилата, ще те преследваме по-упорито и от ловците на роби.

Всички пак закимаха.

— Смяташ ли, че ще можеш да сдържиш клетвата си?

— Ще се опитам — отвърнах.

— Това не е достатъчно.

— Ще я спазя — отвърнах с твърд глас.

— Е, ще видим. — Той се обърна. — Модла, давай нещата.

Плешивият и Бригин донесоха нож, глинена купа, рог от елен и малко храна. Няма да ви описвам церемонията, защото тези, които биват подлагани на нея, дават клетва да я запазят в тайна, нито ще ви

кажа думите на самата клетва. Присъстващите я повториха заедно с мен. Ритуалът и произнасянето на думите ги накараха да се скупчат един до друг. Когато приключихме, неколцина ме потупаха по гърба и ми казаха, че съм се справил отлично, че съм куражлия и добре дошъл при тях.

Чамри Берн заяви, че ще ми бъде настойник, а един млад мъж, на име Венне, каза, че ще ми е другар в лова. По време на церемонията двамата седяха от двете ми страни. Месото вече цвърчеше върху въглените, но те добавиха още за пиршеството. Когато дойде време да ядем, вече беше нощ. Насядахме по земята и на грубо сковани столчета около червените танцуващи пламъци. Нямах нож, но Венне ме отведе при един сандък с оръжия и ми каза да избирам. Взех лека кама в кожен калъф, с тънко острие, отрязях си парче от цвърчащия бут, седнах на земята и ядох като изгладняло животно. Някой ми подаде метална купа и ми наля нещо — бира или медовина, не знам, но беше възкисело и пенливо. След като мъжете пийнаха, гласовете им поукрепнаха и смеховете им заехтяха надалече в гората. Усещах, че сърцето ми се изпълва с топлина. Имах нови приятели — Горското братство. Защото това бе името, с което се подвизаваха и което дадоха и на мен, тъй като вече бях един от тях.

Около озарения от огъня кръг се издигаше смълчаната гора: непрогледен мрак под дърветата и сивкави корони отгоре, а през тях мъждукаха звезди.

Ако Чамри Берн не ме беше харесал и ако Венне не ме бе взел за свой другар в лова, щях да прекарам най-тежката зима в живота си. Но дори така често бях на ръба на издръжливостта си. Бях живял при Куга, но той се грижеше за мен, закриляше ме и ме хранеше, а и тогава беше лято, когато е лесно да се живее в пущинака. Тук градските ми навици, липсата на физическа сила и издръжливост, невежеството ми по отношение уменията да оцелявам — всичко това непрестанно заплашваше да ме убие. Бригин, брат му Етер и неколцина от другите мъже навремето били роби във ферма и бяха свикнали със суровия живот; бяха корави, безстрашни и находчиви и за тях аз бях само допълнително бреме. Останалите мъже в отряда, повечето от които идваха като мен от градовете, се отнасяха с разбиране към мъките ми и проявяваха търпение към непохватността ми. И също ми помагаша да

се уча. Както и при Куга, рибарските ми умения помогнаха да докажа, че има поне едно нещо, за което да съм полезен. Нямах обаче никакъв напредък в ловуването, въпреки че Венне ме влачеше навсякъде със себе си и непрестанно ме караше да се упражнявам с лъка.

Венне беше на около двайсет. На петнайсет беше избягал от своя зъл господар в едно градче в околностите на Касикар. Каза, че чул разкази за Горското братство и нямал търпение да ги намери и да стане един от тях. Харесваше живота в гората, чувстваше се тук като у дома си и беше един от най-добрите ловци в отряда, но бързо разбрах, че е нервак. Не се разбираше с Бригин и Етер.

— Правят се на господари — оплака ми се и добави: — Освен това не дават да вземаме жени при нас... Добре де, нали при хората на Барна има жени? Защо да няма и тук? Мисля да се прехвърля при барнавитите.

— Хубавичко си помисли — посъветва го Чамри, докато пришиваше нова подметка на обувката си. Той беше нашият обуцар и кожар и много го биваше да прави обувки и сандали от еленова кожа. — Съвсем скоро ще дотичаш тук и ще ни молиш да те вземем обратно. Оплакваш се, че Бригин те командва? Не знаеш какво е обаче да се разпорежда с теб някоя женска. Мъжете по природа са роби на жените, а жените са създадени да бъдат техни господари. Здравсти, жено, сбогом, свобода!

— Може и тъй да е — сви рамене Венне. — Но с жените вървят и някои други нещица.

Много от мъжете в отряда почти не говореха и общуваха предимно чрез сумтене и ръмжене, или седяха неподвижно, неми като добичета. Бяха свикнали с мълчанието още от робския си живот и сега не намираха сили да преодолеят този навик. Чамри, от друга страна, обичаше както да говори, така и да слуша истории, римуваше ги и ги припяваше в някаква своеобразна поезия; беше в състояние да обсъжда всичко и с всеки.

Скоро научих историята му, или поне тази част, която бе готов да сподели чистосърдечно и правдиво. Произхождаше от Предпланинието, район далече на север и на изток от градовете-държави. Никога не бях чувал за него и го попитах дали е по-далече от Урдайл, а той отвърна: да, по-далече е от Урдайл, дори от Бендраман. Последното име ми беше познато от една древна легенда — „Чамхан“.

— Предпланинието е отвъд всичко на този свят — обясни ми той. — На север от луната и на изток от зората. Безлюдни хълмове и горички, зад които се издига огромна планина, казва се Карантаг и винаги е забулена в облаци. Никой не заслужава да живее там освен овцете. Страна на глада, на скована от лед земя, на вечна зима, в която слънцето пробива облаци само броени дни в годината. Разделена е на малки стопанства, или ферми, както ги наричат тук, но те нямат нищо общо с богатите чифлици отвъд гората. В Предпланинието няма господари, а брантори, и всеки брантор владее някаква зла сила. Те са магьосници, всички до един. Какво ще кажеш, ако имаш такъв господар? Човек, който помръдва с ръка, промърморва нещо и те обръща със стомаха навън, а червата ти се разпиляват по земята, но ти не ги виждаш, защото очите ти са се облещили към мозъка? Или някой, който те поглежда само веднъж и оттогава в главата ти не се ражда нито една собствена мисъл, а само онова, което той намества там?

Обичаше да ми разказва надълго и нашироко за зловещите умения — наричаше ги дарби — на магьосниците от Предпланинието. Веднъж го попитах дали е имал господар, който да владее такава сила. Това го накара да млькне и да ме погледна втренчено с кафявите си очи.

— Май не смяташ, че тези техни сили са нещо сериозно, а? — попита. — Вярно, не е нещо, дето да го видиш или пипнеш. Но я си представи, че костите ти започнат да омекват. Е, ще отнеме известно време. Но хвърли ли заклинание по теб, след месец ще си превит до тревата, а след година ще те заровят в земята. Не ти трябва да се захващаш с такъв господар, казвам ти. Вие равнинците си мислите, че знаете какво е да си имаш господар! А в Предпланинието дори не е необходимо да си роб. Всички сме хора на брантора. Може дори да сме му рода, но това няма значение. Защото сме му повече от роби, а той е по-страшен и от най-страшния господар!

— Знам ли — обади се Венне. — Ако питаш мен, камшикът и няколко кучета могат да свършат повече работа, за да прекършат човек. — Бях забелязал, че Венне има ужасни белези по краката и под едното ухо, сякаш някога е било почти откъснато.

— Не, не, важен е страхът — поклати глава Чамри. — Ужасният страх. Не се страхуваш от хората, които те бият, нито от зъбите на

кучетата, след като се измъкнеш от тях, нали? Но чуй какво ще ти кажа: бях на стотици мили от Предпланинието и моя господар и пак треперех, че мисълта му може да ме открие. И я чувствах! Ръцете и краката ми се обезсилваха. Не можех да държа гърба си изправен. Силата му ме владееше! Единственото, което ми оставаше, бе да вървя и да вървя, да крача през горите, да пресичам реките, с надеждата да натрупам достатъчно мили зад гърба си, та да се отърва от тази зловеща невидима примка. Набрах сила едва като прекосих голямата река Тронд. А когато преминах брода и на втората река, Салли, най-сетне се почувствах в безопасност. Силата може да преминава над широка река, но само веднъж, не два пъти. Така ми каза една мъдра жена. Но аз прекосих още няколко, за да съм сигурен! Никога няма да се върна на север, никога! Вие равнинците не знаете какво е да имаш такъв господар!

Но въпреки това Чамри се унасяше често в разкази за Предпланинието, за фермата, където бил роден, и когато ни разказваше за онези бедни времена, усещах, че изпитва носталгия по дома. Разказите му създаваха живописна картина в съзнанието ми, просторни голи хълмове, мочурливи долчинки и забулени в облаци върхове. Горичките, в които призори се събуждат едновременно всякакви диви животинчета, къщите с каменни стени и покриви от слюдести плочи, сгущени в подножието на някой невисок кафеникав хълм. Докато ми говореше, имах чувството, че съм виждал всичко това и че мога да си го припомня съвсем ясно.

Което ми припомни за моята „дарба“, или каквото беше в действителност, за умението да виждам неща, които още не са се случили. Да, някога притежавах подобна сила. Но когато се замислих за това, в съзнанието ми отново нахлуха картини и спомени, които не исках да виждам. Спомени, от които сърцето ми замираще, а през тялото ми преминаваше болезнена вълна. Изтласквах ги обратно, опитвах се да ги прогоня от мислите си. Спомените можеха да ме убият. Забравата ми помагаше да живея.

Горските братя бяха все мъже, избягали от нещо непоносимо. Те бяха като мен. Нямаха минало. Учеха се как да оцеляват в този труден живот, как да си осигурят прехраната и да се задоволяват с малкото, което имат. С времето и аз започнах да ставам като тях.

Имаше дни, когато зимните бури ни караха да останем в опушените колиби и Чамри, Венне и някои от другите мъже се събираха на приказки около димящото огнище. Тогава чух разказите им за това откъде са дошли, как са живели, кои са господарите, от които са избягали, спомени за преживените страдания и радости.

Понякога се случваше в съзнанието ми да изникне доста ясна картина за някое място: голяма стая, пълна с жени и деца, фонтан на градски площад, слънчев двор, заобиколен с арки, под които седят жени с вретена... Когато виждах някое подобно място, не му давах име, а бързах да го прокудя, да се извърна настрани от него. Нито веднъж не се присъединих към тези разговори за света извън гората, не ми беше и приятно да чувам какво говорят другите.

Късно един следобед на шестимата-седмина мръсни изгладнели мъже около огнището в нашата колиба им беше писнало от приказки на най-различни теми. Седяхме, потънали в мрачни мисли и неувереност. Вече четири дни и нощи валеше неспирно, беше студено и влажно. Всъщност под гъстите облаци, които притискаха короните на дърветата, изглеждаше сякаш нощта никога не свършва. Мъгла и сумрак обгръщаха мократа гора. Да излезеш навън, до навеса, където бяха струпани съчките и нарязаните трупи, означаваше да се измокриш до кости и повечето от нас предпочитаха да ходят дотам почти голи, за да запазят поне дрехите си сухи. Булек, един от нашите, се измъчваше от суха кашлица, която го караше да подскача в мъчителни конвулсии. Изглеждаше като куче, налапало плъх. Студът и проникващата до костите влага ме накараха да се унеса в мечти за лятото, за огрени от слънцето хълмове. В главата ми изникнаха откъслечни слова, напев, ритъм и без да се усетя, казах на глас:

*— Тъй, както в мрачина на зимна нощ
очите ни зората дирят
и както в зъбите на хапещ студ
сърцето топлина бленува,
тъй заслепена и бленуваща душата
провиква се към теб:
бъди ти наша светлина, наш огън, наш живот,
о, Свобода!*

— О! — въздъхна Чамри в тишината, която последва думите ми.
— Чувал съм го и това. Но тогава го пееха. Има си мелодия.

Потърсих тази мелодия и малко по малко тя изникна в съзнанието ми заедно с един красив глас, който я пееше. Аз не бях надарен с хубав глас, но запях.

— Наистина е хубаво — потвърди трогнато Венне.

Булек се изкашля и подхвърли:

— Кажи нещо друго като това.

— Да, наистина — каза Чамри.

Потърсих в ума си и други подредени слова, които да им кажа. В началото не намирах нищо. После си спомних някакво изречение, дори го виждах изписано пред себе си. Поех дъх и го прочетох:

— „С бели траурни одежди изкатери девицата стълбите...“ — В мига, в който го произнесох на глас, изречението извика след себе си още едно и сетне още едно. И тъй, аз им разказах онази част от поемата на Гарро, в която пророчицата Юрно се изправя срещу вражеския герой Рурек. Застанала на стената на Сентас, облечена в траурни дрехи, Юрно призовава мъжа, убил баща ѝ. И описва на Рурек как ще умре: „Пази се от хълмовете на Требс — казва му. — Защото там ще те причака засада. Ще побегнеш и ще се скриеш в шубраците, но те ще те убият, докато се опитваш да се измъкнеш пълзешком, сигурен, че не са те видели. Ще извлекат голото ти тяло в града, за да го покажат, и ще те проснат по очи, та всички да видят, че си пронизан в гърба, като страхливец. Трупът ти няма да бъде изгорен на кладата на Предците, както се полага на герой, а ще бъде заровен там, където погребват робите и псетата“. Разгневен от предсказанието ѝ, Рурек се провиква: „А ето как ще умреш ти, лъжепророчице!“ — и хвърля тежкото си копие по нея. Всички виждат как копието пронизва тялото ѝ точно под едната гърд и излиза от другата страна, сподирено от пръски кръв, ала тя продължава да стои върху бойницата, в неизцапани бели одежди, невредима. Брат ѝ, воинът Алира, вдига копието и ѝ го подава, а тя го хвърля обратно на Рурек, но без да се цели, с презрителен жест, и отвърща: „Запази го, че ще ти потрябва, когато побегнеш да се скриеш, прочути воине пагадийски“.

Нижех едно след друго словата на легендата — в опушената студена колиба, в сумрака на дъждовния ден, под тропота на несекващия дъжд — и ги виждах пред очите си, изписани в тетрадката,

в класната стая на Аркаманд. „Прочети ми този пасаж, Гавир“ — казваше моят учител и аз прочитях написаното на глас.

Млъкнах и се възцари тишина.

— Ама че глупак! — обади се Бакок. — Да хвърли копие по вещица. Не знае ли, че тях само огън ги лови!

Бакок беше към пет десетгодишен, макар че е трудно да се определи възрастта на човек, прекарал голяма част от живота си в глад и лишения, така че не беше изключено да е и на трийсет.

— Много интересна история — рече Чамри. — Има ли още? Всъщност как се казва?

— „Обсадата и падането на Сентас“ — отвърнах. — И има още.

— Да го чуем — подкани ме Чамри и останалите се присъединиха.

Отначало ми беше трудно да си припомня встъпителната част на поемата, после, сякаш тетрадката отново се бе озовала в ръцете ми, ги произнесох:

— *„И пратеници в броня
пред Съвета и Сената
се изправиха, нахлуха
с голи мечове в ръце,
където в Сентас се
раздава правосъдие...“*

Когато привърших първата книга от поемата, беше дълбока нощ. Огънят бе загаснал, но никой от насядалите в кръг мъже не се бе размърдал, за да го разпали отново. Всъщност никой не бе помръднал от часове.

— Те ще изгубят своя град — въздъхна Булек в мрака, под тихото ромолене на дъжда.

— Напротив, ще го задържат — възрази Таффа. — Понеже враговете са се разпрострели твърде далеч. Както стана с Касикар, когато се опита миналата година да превземе Етра.

Таффа беше от мълчаливците и това бе най-дългата тирада, която бях чувал от устата му. Венне ми бе казал, че Таффа не бил роб, а свободен гражданин от един малък град-държава. Взели го насила в

армията и той избягал, за да дойде в гората. Имаше тъжно лице и почти не говореше, но сега продължи почти оживено:

— Пагадийците са твърде далеч от дома. Не успеят ли бързо да превземат града, ще измрат от глад през зимата.

Другите също се включиха в спора. Всички говореха така, сякаш са живи свидетели на обсадата и тя се случва сега, пред тях. Сякаш живеехме в Сентас.

Чамри, изглежда, бе единственият, който осъзнаваше, че това, което им разказвам, е литературна измислица, дело на поет, произведение на изкуството, свободен преразказ на много древна история. За останалите тя бе като събитие от днешния ден — все едно се случваше в момента, в който я чувах. Искаха да продължава. Ако имах сили, щяха да ме накарат да говоря денем и нощем. Но вече бях прегракнал и си легнах. Преди да заспя, се замислих за силата, която притежавам — силата на словото. Реших, че трябва да я използвам внимателно — да им давам това, което искат, но и да се пазя от изтощение. По-късно всяка вечер им рецитирах по час-два, обикновено след вечеря, и така запълвахме студените зимни нощи.

Мълвата бързо се разпростря и само след няколко дни повечето от мъжете в отряда идваха вечер в претъпканата колиба, за да слушат „разказа за войната“, а после избухваха развълнувани и оживени дискусии за тактика, мотиви и морал.

Имаше моменти, в които не успях да си припомня точните думи, но историята беше жива в мислите ми и попълвах празнините със свои думи, докато не стигнех до някой пасаж, който „виждах“ ясно, и тогава отново подхващах стиховете. Слушателите ми, изглежда, не забелязваха разликата между измислената от мен проза и поезията на Гарро. Слушаха ме внимателно и напрегнато и преживяваха всичко заедно с героите.

Когато в хода на повествованието отново стигнахме до вече познатия им откъс за пророчеството на Юрно на бойното поле, Бакок затаи дъх и щом Рурек „в ярост запокити копието тежко“, се провикна:

— Не го хвърляй, човече! Безполезно е!

Останалите го сгълчаха да не пречи, но той не можеше да се усмири.

— Не знае ли, че няма смисъл? Нали веднъж вече го метна!

Отначало бях изненадан от силата на въздействие то, която имаше поезията върху него и останалите. Те рядко разговаряха с мен за това, но забелязвах известна разлика в отношението им и в моето положение сред тях. Аз притежавах нещо, което те искаха, и виждах, че ме уважават за това. Нещо повече, стараеха се да ми угодят. „Ей, няма ли някое по-тлъсто парче за момчето, довечера го чака работа! Пак ще ни разказва за войната...“

Но медалът винаги има и обратна страна, както обичаше да казва Чамри. Бригин, брат му и мъжете от техния кръг, с които обитаваха една колиба, се отбиваха рядко, слушаха от прага и си тръгваха преди края. Не ми казаха нищо, но чух от другите, че според тях само глупаци можело да слушат глупашки разкази и само глупак би ги разказвал. Бригин пък бил подметнал, че мъж, готов да слуша момчешки книжни брътвежи, не е достоен за Горското братство.

Книжни брътвежи! Откъде това пренебрежение у Бригин? В гората няма книги. Не бе имало и в живота му. Защо тогава се отнасяше с презрение към тях?

Всеки от тези мъже би могъл да изпитва ревност към познанието, което им е било отказвано така ревниво. Роб от ферма, който се опитва да научи четмо и писмо, е заплашен с избождане на очите и пребиване до смърт. Книгите са опасни и робите имат всички основания да се страхуват от тях.

Отдадох презрението им на зъл нрав, защото не виждах нищо лошо в поемите, нито в моите рецитали. Как е възможно историята за война и героизъм да отслабва духа на онези, които я слушат задъхано всяка вечер? Не ни ли сплотяваше повече, щом след края на всяка част в колибата избухваха оживени дискусии и спорове за грешките на пълководците и действията на обикновените воители? Да седиш и да затъпяваш в мълчание под постоянния ромон на дъжда вечер след вечер — това ли е мъжката работа?

Една сутрин Етер подхвърли на висок глас — така че и аз да го чуя — нещо за глупаците, които слушали момчешки лъжи, и аз кипнах. Отворих уста да поискам обяснение за думите му, но нечия ръка ме стисна с желязна хватка за китката и един крак ме настъпи.

Дръпнах се и извиках:

— Какво правиш?

Беше Чамри. Извини се сконфузено за несръчността си, но пак ме стисна за ръката.

— Дръж си устата, Гав! — прошепна ми отчаяно и ме изтегли настрана от групичката, в която беше и Етер. — Не виждаш ли, че те подмамва?

— Той обижда всички ни!

— И кой ще му попречи? Ти ли?

Изведе ме зад навеса с дърва, далече от другите, и като видя, че съм се успокоил, най-сетне ме пусна.

— Но защо... защо...

— Защо не те обичат, че притежаваш сила, която те нямат ли?

Не знаех какво да отговоря.

— Да, те имат твърда ръка, а ти — мек глас. Не се опитвай да си по-умен от господарите си. Цената е твърде висока.

Лицето му беше тъжно — израз, който често виждах по лицата на повечето мъже от Горското братство. Те всички бяха започнали с малко и бяха изгубили дори него.

— Те не са ми господари отвърнах ядосано. — Тук всички сме свободни хора!

— Така е — призна Чамри. — Но само донякъде.

Етер и Бригин може и да не одобряваха внезапната ми популярност, но вероятно осъзнаваха, че всеки опит да се нарушат вечерните събирания може да предизвика всеобщо възмущение. Ето защо се задоволяваха с презрителни подмятания към мен, към Чамри и Вен-не, като мои ловни другари, но не закачаха останалите мъже. И така аз и ентузиазираната ми публика преминахме през „Обсадата и падането на Сентас“, докато мрачната зима се изтърколи и дойде пролетта. Стигнахме финала малко преди пролетното равноденствие.

За някои от мъжете беше доста трудно да осъзнаят, че поемата е свършила. Сентас бе паднал, стените и портите бяха разрушени, цитаделата бе изгорена до основи, мъжете в града избити, жените и децата — отведени в робство, а героят Рурек бе повел триумфиращата си, натоварена с плячка армия обратно към Пагади. Но какво бе станало след това?

— Сега ще мине ли покрай хълмовете на Требс? — поиска да узнае Бакок. — Както каза пророчицата?

— Със сигурност ще мине оттам, ако не този ден, то някой от следващите — отвърна Чамри. — Не можеш да избегнеш онуй, що ти е било предсказано.

— Добре де, защо Гав не ни разкаже за това?

— Бакок, историята свършва с превземането на града — обясних.

— Какво... сякаш всички са измрели? Но те не са — нали?

Чамри се опита да му обясни какво е това поема, но Бакок само се натъжи повече, а също и останалите.

— Пак скучни вечери! — оплака се Таффа. — Ще ми липсват двубоите с мечове. Ужасно е да участваш в тях, но е толкова величествено да слушаш как е станало.

Чамри се ухили.

— Това важи за доста неща в живота.

— Гав, има ли и други подобни истории? — попита някой.

— О, има много и най-различни — отвърнах предпазливо. Не горях от желание да започвам нов епос. Имах чувството, че съм се

превърнал в пленник на аудиторията си.

— Защо не ни разкажеш още някоя?

— Идната зима — обещах. — Когато нощите отново станат дълги.

Те преглътнаха решението ми безропотно, сякаш беше някакво неясно жреческо правило за изпълняване на ритуал.

Само Булек подхвърли мечтателно:

— Ех, защо няма и кратки истории за късите нощи...

Той бе изслушал епоса с почти болезнено внимание, потискаше доколкото можеше кашлицата и проявяваше определени предпочитания към баталните сцени, вместо към описанията на разкошните стаи в дворците, домашните сцени и романтичната любов на Алира и Руоко. Харесвах го и се натъжавах, като гледах как този млад човек от ден на ден се разболява все повече, въпреки че времето се разведряваше и ставаше по-топло. Не можах да издържа на молбата му.

— О, има и кратки истории — отвърнах. — Ще ви разкажа една. — Първо смятах да се спра на „Моста на Нисас“, но се отказах. Макар и съвсем ясни в съзнанието ми, тези думи пламтяха със сила, която не можех да понасям.

И тъй, опитах се отново да се пренеса в класната стая, която съществуваше в ума ми, и отворих тетрадката, където записвахме басните на Ходис Бадери. „Човекът, който изяде луната“. Казах им я, дума по дума.

Те ме слушаха също тъй внимателно, както винаги. Баснята бе посрещната противоречиво. Някои се смееха и викаха: „О, това е най-доброто от всичко досега!“, но други само клатеха глави и мърмореха: „Глупости“. Таффа бе един от тях.

— Не разбирате ли, че тук се крие поука? — каза им Чамри, който бе изслушал баснята с нескрито удоволствие. Те продължиха да спорят дали човекът, изял луната, е лъжец, или не. Нито веднъж не ме помолиха да се намеся в споровете им или да им бъда арбитър. За тях аз бях само нещо като жива книга. Аз осигурявах текста. Преценката оставаше изцяло тяхна. Слушах пререканията им и се учудвах на дълбока им житейска мъдрост.

След този случай почти всяка вечер ме караха да разкажа някоя басня, но вече не бяха така настойчиви, тъй като не бяхме принудени

да търсим топлината на колибите. Можехме да стоим до късно навън. Отново беше дошло време за лов, поставяне на примки и ходене за риба: зимата бързо отстъпваше територията си на пролетта. Трупахме не само месо, но и див лук и различни билки, които се намираха в гората. Липсваше ми овесената каша, която често ни даваха в града, но тук нямаше нищо, от която да я правим.

— Чувал съм, че Горските братя крадели зърно от богатите фермери — подметнах веднъж на Чамри, докато беряхме див хрян.

— Така е, но само тези, които могат — отвърна той.

— И кои са те?

— Хората на Барна, дето живеят на север.

Името предизвика странен отзвук в душата ми, пробуди някакви неясни изображения, но аз ги игнорирах. Предпочитах да си спомням думи вместо картини.

— Значи там има някой, който се казва Барна?

— О, да. По-добре обаче да не го споменаващ пред Бригин.

Продължих да разпитвам и Чамри, който също обичаше да разказва разни истории, ме запозна с подробностите. Оказа се, както подозирах, че нашият отряд е бил част от по-голяма група, с която не сме в много добри отношения. Барна бе главатарят на тази група. Етер и Бригин се разбунтували срещу неговото управление и довели част от хората тук, в южните покрайнини на гората — сравнително най-отдалеченото място от селищата наоколо и следователно безопасно, що се отнася до набезите на ловците на роби. Но освен това и най-бедното за набавяне на храна от гората и стадата.

— Там, при тях, всичко е в изобилие — каза Чамри — Охранени волове. Овце! Ах! Какво ли не бих дал да опитам овнешко! Мразя овцете, тези вонящи, покрити с дебела козина тъпи животни, но когато зацвърчат на шиш, си е друго. Мога да изям цяла овца наведнъж.

— Хората на Барна отглеждат ли крави и овце?

— О, не. Оставят на другите да го правят. А после си избират най-доброто. Някой би го нарекъл кражба, но ние му викаме десятък. Защо да прибъгваме до такива крайни изрази? Вземаме десятък от стадата на фермерите.

— И ти ли си живял там, в отряда на Барна?

— За известно време. Доста добре си живуркахме. — Чамри се поизправи, разкърши рамене и ме погледна.

— Там ти е мястото, момко, да знаеш. Не тук сред тези тъпащи. — Отърси буцата пръст от един корен, отри го в ризата си и отхапа. — Ти и Венне. Трябва да се махнете оттук. Ще ви посрещнат с отворени обятия — него, защото го бива в лова, а ти имаш златни уста... — Той примижа и задъвка сочния корен. — А тук с този твой приказлив език само ще си навлечеш белята.

— Ти ще дойдеш ли с нас?

Той изплю остатъка и си избърса устата.

— Ама че е люто, в името на Камъка! Не зная. Тръгнах с Бригин и другите, защото ми бяха другари. А и там не ме свърташе на едно място. Наистина не зная.

Чамри беше човек, който трудно се задържа на едно място. Въпреки това се оказа доста лесно с Венне да го примамам да се присъедини към нас, когато най-сетне решихме да избягаме. Беше скоро след този разговор.

Бригин и Етер усещаха раздвоението в отряда и се опитаха да го потиснат със заповеди и още по-сурови правила. Етер заяви на Булек, който вече беше наистина тежко, болен, че ако не излезе с другите на лов, няма да получи храна. Може би само го плашеше, а може пък и наистина да го мислеше — тези хора бяха свикнали с лишенията и трудностите и ако някой лежеше по цял ден, го смятаха за ленивец. Във всеки случай Булек се изплаши до смърт и помоли да го вземат в една ловна дружинка. Измина само няколко крачки извън лагера, падна и повърна кръв. Венне се нахвърли върху Етер и го обвини, че убива Булек като безчувствен робовладелец. После отидохме при потока и той ми каза:

— Смятах да намерим местенце на Булек, където да ни почака, щом напуснем лагера, но сега дори не може да върви. Той умира, Гав. Не мога да остана повече тук. Не мога да понасям глупавите им заповеди! Те смятат, че са господари и че ние сме им роби. Искам да убия тоя проклетник Етер! Трябва да се махна оттук.

— По-добре да го обсъдим с Чамри.

И така и направихме. Отначало той ни посъветва да изчакаме, но като видя колко е разгневен Венне, се съгласи да тръгнем още същата нощ.

Ядохме заедно с другите. Никой не пророни думичка. Булек лежеше и се бореше за всеки дъх в една от колибите. Чух мъчителното

му дишане в мрака преди зазоряване, когато с Венне и Чамри напуснахме лагера, натоварени с нещата, които смятахме за свои — дрехите, които носехме, по едно одеяло и по един нож, лъка и стрелите на Венне, моите рибарски кукички, няколко примки за зайци, шивашките такъми на Чамри и малко сушено месо.

Беше два месеца след равноденствие, краят на май, нощта бе мека и приятна, утрото мъгливо, огласяно от песните на птичките. Ужасно приятно бе да си отново свободен, да оставиш зад гърба си дрязгите и враждите. През целия този ден вървах изпълнен с надежди и не спирах да се чудя как сме могли да търпим толкова дълго тиранията на Етер и Бригин. Но привечер, когато спряхме да отдъхнем, но не запалихме огън, от страх да не ни открият, настроението ми помръкна. Не спирах да мисля за Булек и останалите: за Таффа, който веднъж вече беше дезертирал и бе изоставил жена си и децата, без капчица надежда някога да се върне при тях; за добросърдечния и простодушен Бакок, който дори не знаеше името на селцето, в което се е родил... Те всички бяха тъй добри с мен. И се бяхме заклели да сме верни един към друг.

— Какво те мъчи, Гав? — попита Чамри.

— Имам чувството, че съм ги измамил — отвърнах.

— Ами те също могат да си тръгнат, стига да пожелаят — посочи Венне незабавно, което ме наведе на мисълта, че го измъчват сходни угризения.

— Булек не може — рекох.

— Не мисли за него. Всеки трябва да измине своя път — успокои ме Чамри. — Това ти е лошото, Гав, че си прекалено лоялен. Не поглеждай назад. Не се обвързвай, така е най-добре.

Странни думи, над които се замислих. Какво искаше да каже? Аз и без това никога не поглеждах назад. Пък и нямах нищо, на което да съм верен, нищо, за което да се държа. Отивах там, където ме отведе късметът. Бях като листо, носено от вятъра над реката.

Гората бе непроходим лабиринт от паднали дървета и храсталаци. Чамри непрестанно обясняваше, че скоро ще излезем на открито, и наистина, на втория ден стигнахме един хълм и плитка рекичка. Докато се излежавахме уморено във високата трева, само на двайсетина крачки от нас мина цяло стадо елени — изгледаха ни безгрижно и си продължиха по пътя. Вървяха един зад друг и

единственият звук, който издаваха, бе шляпането на големите им уши. Венне безшумно извади лъка, опъна тетивата и стрелата излетя, бръмчеше като пчела. Последният елен в редицата падна на колене, после полегна на една страна, в пълна тишина. Другите дори не се обърнаха, а продължиха към гората.

Изкормихме елена, одрахме го и от много време се наядохме до насита. Докато седяхме около загасващия огън, Чамри рече:

— Ако бяхме в Предпланинието, щях да кажа, че си призовал този елен.

— Призовал?

— Това е дарба — призоваване на диви животни. Когато бранторът излиза на лов, взема със себе си някой, който я притежава. Надареният с тази сила може да повика всякакви животни — глигани, елени, дори мечка.

— Аз не мога — отвърна умислено Венне. — Но си представям какво е да я имаш тая дарба. Дивите животни се плашат от хората. Ако можех да ги призова, щяха да идват при мен всеки път, когато излизам на лов. Щяха да пристъпват, сякаш ми казват: „Ето ме, нали ме повика?“ Обаче човек, който ги убива по този начин, не е истински ловец, а касапин.

Вървахме още два дни и стигнахме един доста широк поток.

— Оттатък е страната на Барна — каза Чамри. — По-добре ще е да вървим по пътеката и да вдигаме шум, за да не ни вземат за вражески съгледвачи.

И тъй, ние поехме из „страната на Барна“, тропяхме с крака като диви свине, както ни нарече Венне. Скоро някой ни викна да спрем и да не мърдаме. Подчинихме се. По пътеката към нас се приближиха двама мъже. Единият беше висок и слаб, другият — нисък и шкембест.

— Знаете ли къде се намирате? — попита ниският с привидно доброжелателен тон. Високият бе сложил стрела на тетивата, макар да не я бе насочил към нас.

— В Сърцето на гората — отвърна Чамри. — Няма ли да ни посрещнеш с добре дошли, Тома? Нима си ме забравил?

— В името на Разрушителя, кого виждат очите ми! Черен гологан се не губи! — Тома се приближи, стисна Чамри за рамото и го раздруска. — Ах, ти, планински плъх. Паразит такъв! Да ни избягаш

посред нощ с Бригин и останалите. Защо ти трябваше да се захващаш с тях?

— Сбърках, Тома — отвърна Чамри. — Да го наречем грешка и да забравим, а?

— Защо не? Няма да е последното нещо, което ти прощавам, Чамри Берн. — Пусна го и попита: — Какви са тия, дето ги водиш? Малки плъхчета?

— Когато си тръгнах, взех с мен онази свинска глава Бригин и брат му — отвърна Чамри, — а ти водя два бисера, специален подарък за Барна. Този момък е Венне и може да повали елен от хиляда стъпки, а Гав, до него, разказва истории, които ще те накарат да се давиш в сълзи в един момент и да ревеш от смях в следващия. Отведи ни в Сърцето на гората, Тома!

Повървахме около миля през гората — предимно дъб и елша — и излязохме на странно място.

Сърцето на гората беше цял град, с малки градини пред къщите, сеновали и обори за животните, заградени с високи стени, с улици и площади — и всичко това от дърво. Градовете и селата се строят от камък и тухла; доколкото знаех, само оборите за добитъка и колибите на робите се сковават от трупи. Но това тук бе цял дървен град. И гъмжеше от хора: мъже, жени и деца, навсякъде — в градините, по улиците. Гледах с почуда жените и децата. Дивях се на високите къщи от гладки трупи. Спрях смаян на просторния централен площад, който бе пълен с хора. Венне, който стоеше до мен, ме улови за ръката.

— Гав, никога не съм виждал нещо подобно — прошепна пресипнало.

Поехме отново след Чамри, като козлета зад опашката на майка си.

Чамри също се оглеждаше изненадано.

— Не беше и наполовина толкова голям, когато си тръгнах — възкликна той. — Леле що нещо сте построили!

— Имаш късмет — обади се Тома, нашият дебел водач. — Ето го и него самия.

През площада, право към нас, вървеше едър брадат мъж. Много висок, плещест, широк в кръста, с тъмночервена къдрава коса, брада, която покриваше чак скулите му, и големи ясни очи. Крачеше съвсем леко, сякаш се носеше на няколко пръста над земята, и веднага щом го

видях, си дадох сметка, че това трябва да е „той самият“, както го бе нарекъл Тома. Мъжът ни огледа с добронамерено и проникателно любопитство.

— Барна! — Провикна се Чамри. — Ще ме приемеш ли обратно, още повече че ти вода чудесни нови попълнения? — Не се поклони, но в позата му се долавяше уважение, въпреки наперения тон. — Аз съм Чамри Берн от Бернмант. Допуснах грешката да си тръгна преди няколко години.

— А, планинецът — изръмжа Барна и се засмя. Имаше широка усмивка, която блесна наред гъстата му брада, и дълбок басов глас. — Какво пък, добре дошъл отново. При нас всеки е свободен да идва и да си отива. — Стисна ръката на Чамри. — Кой са тези момци?

Чамри ни представи и описа с по няколко думи способностите ни. Барна потупа Венне по рамото и го увери, че един ловец винаги е добре дошъл в Сърцето на гората, а мен погледна внимателно и рече:

— Гав, ако искаш, намини към мен малко по-късно. Тома, ще ги настаниш, нали? Хубаво. Добре дошли при свободата, момчета! — И се отдалечи; стърчеше с цяла глава над околните.

Чамри сияеше.

— В името на Камъка! Нито една лоша дума! Простил ми е! Велик човек, с голямо сърце!

Настаниха ни в една хижа, в сравнение с която колибата ни бе опушена дупка, и се нахранихме в столовата, която работеше през целия ден за всички. Там най-сетне се изпълни съкровено желание на Чамри — бяха изпекли няколко овци и той яде печено, докато очите му не засияха от задоволство над лъщящите от мазнина бузи. След това ме отведе в къщата на Барна, която се извисяваше на централния площад. Не посмя обаче да влезе с мен.

— Не ми се ще да си насилвам късмета — обясни. — Покани теб, а не мен. Изпей му онази твоя песен, „Свобода“, ясно? Това ще го спечели.

И тъй, аз влязох — вътре имаше доста хора — и съобщих на всеослушание, че идвам по покана на Барна. В първата стая имаше само мъже, но от другите чувах и женски гласове и този звук — звукът на много гласове в различни стаи, внезапно пробуди въображението ми. Искаше ми се да спра и да се заслушам. И да чуя един определен глас.

Но вместо това последвах мъжете в една просторна стая с камина — не беше запалена. Барна седеше в голямо кресло, сякаш изработено специално за него, и разговаряше с десетина мъже и жени. Жените носеха красиви дрехи в цветове, каквито не бях виждал от месеци, освен в небето призори и по цветята. Може да ми се смеете, но тъкмо цветовете, а не жените, привлякоха вниманието ми. Някои от мъжете също носеха хубави дрехи и беше приятно да гледаш чистите им умити лица. Картината ми се стори позната.

— Ела тук, момко — покани ме Барна с дълбокия си властен глас. — Гав, нали? От Касикар ли си, Гав, или от Асион?

В лагера на Бригин никой не питаше откъде идваш. На този въпрос не се гледаше с добро око сред роби бегълци, крадци и дезертъори. Чамри бе единственият, който разказваше свободно за мястото, откъдето беше избягал, и това без съмнение се дължеше на факта, че се намираше достатъчно далече от дома си, за да се притеснява, че мълвата ще стигне дотам. Съвсем наскоро бяхме чули, че през гората минал отряд ловци на избягали роби. За всички нас беше по-добре да се отървем от миналото си. Затова въпросът на Барна ме свари неподготвен и отвърнах колебливо и изплашено, сякаш лъжех:

— Ами... аз съм от Етра.

— От Етра значи? Ами да, градският човек си личи. Аз самият съм роден в Асион, роб и син на роби. И както виждаш, създадох свой град в гората. Какъв смисъл от свободата, когато си беден, гладен, мръсен и премръзнал? Не ни трябва такава свобода! Някои нямат нищо против да превиват гръб, други предпочитат да се радват на труда на своите ръце, но тук, в нашето царство, никой не е длъжен да се подчинява на другите. Това е началото и краят на Закона на Барна. Нали така? — обърна се той към хората около него и те се разсмяха и извикаха в един глас:

— Точно така!

Магнетизмът и доброжелателството на този човек, искрената му радост от живота — всичко това бе завладяващо. Той излъчваше сила и топлина. И същевременно очите му издаваха жив и дълбок ум. Погледна ме и рече:

— Бил си домашен роб и са се отнасяли доста добре с теб, нали? Какво те учиха да правиш във вашата Къща?

— Готвеха ме за учител — отвърнах. Говорех бавно, сякаш четях разтворена книга в главата си. Или сякаш говорех за някой друг.

Барна се наведе напред, внезапно заинтересуван.

— Значи си образован? Можеш да пишеш и четеш, така ли?

— Да.

— Чамри ми каза, че си певец.

— Разказвач — отвърнах.

— Разказвач. И какво по-точно разказваш?

— Всичко, което съм прочел — отвърнах, защото знаех, че това не е хвалба.

— И какво си чел?

— Историци, философи, поети.

— Наистина си образован. В името на Глухия бог! Най-сетне един образован човек при нас! Книжник! Бог Късмет ми прати това, от което имах нужда! — Барна ме гледаше с радостна почуда, после скочи от креслото и ме прегърна. Лицето ми потъна в къдравата му брада. Стисна ме толкова силно, че ми изкара въздуха, после изпъна ръце, за да ме огледа още веднъж.

— Ще живееш тук — заяви. — Разбрано? Диеро, намери му стая! И довечера ще ни разкажеш нещо, нали? Искаме да чуем какво знаеш, Гав-книжничко.

Казах, че съм съгласен.

— За съжаление тук нямаме никакви книги — продължи той, сякаш се извиняваше. — Разполагаме с всичко друго, което може да потрябва на човек, но не и с книги. Моите хора са невежи, не можеш да очакваш от тях да носят книги със себе си, когато идват в гората. Та те дори не познават буквите. — Разсмя се и отметна глава назад. — Е, май идва краят на тази мъка. Ние с теб ще се погрижим за това. Довечера значи!

И ме пусна. Една жена с виолетова туника ме улови за ръката и ме отведе. Отначало я помислих за доста възрастна, някъде над четирийсетте, но гласът и маниерите ѝ, както и красивата рокля, промениха първото ми впечатление. Тя ме заведе в една таванска стая, като пътьом се извини, че е на горния етаж и е доста тясна. Смотолевих, че последните месеци съм прекарал с цял куп мъжаги в една колиба, и тя добави:

— Можеш да живееш в бараката, ако искаш, разбира се, но Барна се надява да почетеш неговата къща.

Нямах нито сили, нито желание да разочаровам тази елегантна и чувствителна дама. Изглежда, всички приемаха с абсолютно доверие думите ми, че съм образован.

Жената ме остави в стаята. Имаше малък квадратен прозорец, легло с матраци и завивки, маса, стол и газена лампа. Беше като дар от боговете.

Върнах се в общото помещение, но Чамри и Венне бяха излезли. Помолих мъжа, който се изтягаше на съседното легло, да им предаде, че ще живея в къщата на Барна. Той ме погледна малко изненадано, после ми намигна и подметна:

— Това си е жив късмет.

Оставих багажа си при нещата на Чамри, тъй като нямаше да ми трябват нито въдицата и куките, нито парцаливото одеяло. Взех ножа и го затъкнах в колана си, защото бях видял, че така правят повечето мъже тук. Върнах се в къщата на Барна. Вече имах възможност да я огледам по-добре. Обърнатата ѝ към централния площад фасада беше широка и висока, подпряна на дебели трупи, и макар цялата къща да бе построена от дърво, а малките прозорчета да нямаха стъкла, видът ѝ бе доста внушителен.

Седнах на леглото в моята стая — моята собствена стая! — и се отдадох на смутеното вълнение, което постепенно ме завладяваше. Изпитвах известно притеснение, че ми предстои да декламирам пред този чистосърдечен, открит и непредсказуем гигант и неговата свита. Щеше ми се да потвърдя още от първия път своята начетеност и образованост. Нямаше да е лесно за човек, дошъл тук от мрака и тишината на гората, от мълчаливата забрава... Но все пак бях изрецитирал цялата „Сентас“ на моите другари, нали? Достатъчно бе да си припомня началото, а после всичко дойде от само себе си. Наученото беше в мен. Часовете, прекарани в класната стая, не се бяха оказали напразни.

Но днес имах чувството, че в ума ми е вдигната стена. Не откривах нищо освен пустота.

Лежах като замаян. Светлината започна да помръква и малкият прозорец се обagri в червеникаво сияние. Изправих се, сресах се с пръсти, доколкото можах, и вързах косата си назад с рибарска корда,

защото не я бях подстригвал повече от година. Това бе всичко, което можех да направя за външния си вид. Слязох по стълбите и влязох в просторната всекидневна, където вече се бяха събрали трийсет-четирийсет души и разговаряха оживено.

Посрещнаха ме с добре дошъл и Диеро, жената е виолетовата туника, ми поднесе вино. Изпих го на един дъх, защото бях жаден. От виното ми се зави свят. Не посмях да ѝ кажа, че не искам да ми пълни чашата, но поне бях достатъчно благоразумен да не я изпия пак. Едва сега я погледнах — беше много красива, с рисунки на маслинови листа. Зачудих се дали в Сърцето на гората има майстори златари. После до мен застана Барна и гласът му надви глъчката. Той сложи ръка на раменете ми, отведе ме в средата на стаята, призова присъстващите да запазят тишина и ми кимна усмихнато.

Съжалявах, че нямам лира, каквато носят странстващите разказвачи, за да създам подходяща атмосфера и да я използвам като фон. Наложих се да започна сред пълно мълчание, което не беше никак лесно. Оказа се обаче, че имам солидна подготовка. „Изправи се, Гавир, не мърдай с ръце, нека гласът тръгва от диафрагмата, изпъчи гърди...“

За начало избрах една древна поема, „Асионските мореплаватели“. Бях се сетил за нея, защото Барна бе споменал, че е от Асион. Надявах се да бъде посрещната с интерес. Това е разказ за кораб, който пренася съкровище нагоре по брега от Ансул до Асион. Корабът е превзет от пирати, те убиват моряците и нареждат на робите да гребат към остров Сова, който е пиратското убежище. Гребците се подчиняват, но през нощта се освобождават от веригите си, вдигат бунт и избиват пиратите. След това откарват кораба с цялото съкровище в пристанището на Асион, където Господарите на града ги посрещат като герои и ги награждават с дял от съкровището и свобода. Поемата има променлив ритъм, подобно на морски прибой, и аз виждах как всички тези облечени в красиви дрехи хора слушат с ококорени очи и отворени уста, също като моите парцаливи събратя в задимената колиба. Ние всички бяхме на борда на кораба сред безбрежното сиво море.

Когато свърших, се възцари мълчание. Барна се надигна пръв и гласът му прокълтя:

— Освободили ги! В името на Сампа Създателя и Разрушителя, освободили ги! Ето това е история, която ми е по сърце! — Прегърна ме и продължи въодушевено: — Макар че се съмнявам тази история да е истинска. Благодарност към някакви си роби гребци на галера? Как ли пък не! Нека ти кажа как е по-възможно да е приключило всичко това: въобще не са отплавали за Асион, а са се отправили на юг, обратно в Ансул, откъдето са дошли парите, и като стигнали там, заживели богато, щастливо и свободно! Какво ще кажеш? Но все пак това е чудесна поезия, величествена и отлично изпълнена! — Тупна ме по рамото, после ме поведе да ме представя на мъжете и жените, които също ме хвалеха и ми благодаряха. Изпих и втората чаша вино и главата ми се завъртя съвсем. Зарадвах се, когато най-сетне се качих горе и се изтегнах в леглото. Денят бе дълъг, уморителен и интересен. Заспах веднага.

Така започна животът ми в Сърцето на гората и моето запознанство и приятелство с основателя на този град. Можех само да се радвам, че Късмет все още е с мен. Тъй като не бях знаел за какво да го помоля, той сам ме бе дарил с това, от което имам нужда.

Радушното посрещане, което ми бе устроил Барна, имаше и друга, много по-прагматична страна. Ставаше дума за онова, което бе споменал — за необходимостта хората от неговия град да бъдат не само свободни, но и образовани.

Не след дълго той спечели напълно доверието ми. Също като мен и той бе израсъл роб в богаташка къща, където господарите и част от робите били образовани и имало книги. Нещо повече, книжниците, които посещавали Асион, идвали в тяхната къща, за да разговарят с господарите. Там често гостували поети, дори прочутият философ Денетер прекарал цяла година в този дом. Всичко това пленило ума и разпалило въображението на малкия Барна, а той на свой ред впечатлил господарите си с бързината, с която учел, и с живия си ум. Денетер възлагал големи надежди на младия роб, дори искал да го направи свой ученик, да го вземе със себе си в пътешествията си по света.

Но когато Барна станал на петнайсет, робите в големите градски казарми на Асион се разбунтували, разбили арсенала на градската стража, укрепили се вътре и изклали стражниците и войниците. Обявили се за свободни граждани, настояли градът да ги признае за

такива и призовали всички други роби да се присъединят към тях. Много от домашните роби го направили и няколко дни в Асион царяла бъркотия и паника. После пристигнал военен отряд, обсадил арсенала и го превзел. Бунтовниците били изтребени, почти всички останали роби били заподозрени в съучастничество. Започнали да ги дамгосват, за да не могат никога да бъдат освободени. Барна, който тогава бил на петнайсет, избегнал дамгосването, но вече не можело да става и дума за философия и пътувания. Преместили го в градските казарми и го пращали на тежка работа.

— Така приключи моето образование — разказваше ми той. — От онзи ден не съм държал в ръцете си книга. Но все пак имам няколко години учение, чувал съм да говорят много мъдри мъже и осъзнавам, че отвъд това, което познаваме, съществува един друг свят на ума и човешкия дух, който стои много по-високо от всичко останало. Поне имам представа какво ми липсва тук. Мога да дам свобода на хората си, но каква полза да си свободен, когато си невеж? Какво е свободата сама по себе си, ако не способността на ума да научава това, от което има нужда или което харесва? Ах, дори тялото ти да е оковано в тежки вериги, ако познаваш прозренията на философите и помниш думите на поетите, можеш да се освободиш от оковите си и да крачиш между най-великите!

Тази възхвала на познанието ме трогна искрено. Бях живял сред хора толкова бедни, че нищо отвъд собствената им мизерия нямаше значение за тях и затова те смятаха познанието за безполезно. Бях приел преценката им като неразривна част от тяхната сиромашия. От доста време не се бях сецал за произведенията на великите поети и когато започнаха да се пробуждат в съзнанието ми, в лагера на Бригин, ги приех за дар свише, дар, който няма нищо общо с моите намерения и желания. След като аз самият бях стигнал дъното, не ми даваше сърце да кажа, че невежеството не е в състояние да оценява познанието.

Но ето, че пред мен стоеше човек, който бе доказал своята интелигентност, енергичност и смелост, като се бе издигнал от бедността и робството до положение, сравнимо с това на царете, и бе повел още много хора към един свят на пълна независимост — и той поставяше учението, познанието и поезията дори над собствените си постижения. Бях засрамен от своята слабост и вдъхновен от силата му.

Колкото повече го опознавах и му се възхищавах, толкова по-голямо бе желанието ми да му бъда от полза. Но засега, изглежда, всичко, което той искаше от мен, бе да съм негов ученик, да обикалям с него града и да слушам думите му — което правех с удоволствие, — а после, вечер, да рецитирам по свой избор поеми и балади на неговите гости. Предложих да науча някои от неговите съратници да четат и пишат, но той отвърна, че няма книги, а и не би искал да си губя времето в писане, след като имам по-важни дела. Обеща при първа възможност да организира доставката на книги, а също и да потърси други образовани мъже, които да ми помагат за създаването на училище, където ще могат да се учат всички, които пожелаят.

Междувременно няколко млади скучаещи жени, които живееха в къщата на Барна, поискаха да се заема с обучението им и с негово разрешение организирах малък курс по писане и четене за тях. Барна дойде да ни посети и ме потупа ухилено по рамото.

— Не им позволявай да те измамат, момче. Хич не ги интересува четмото. Просто копнеят да се отъркат в нещо младо. — Той и приятелите му известно време се подиграваха на момичетата, че искат да станат книжни червеи, с което скоро ги отказаха. Диеро бе единствената, която идваше по-упорито.

Диеро беше красива жена, грациозна и с добро сърце. От малка я подготвяли за „момиче-пеперуда“. „Пеперудите“ на Асион — древен град, прочут с ритуалите, лукса и красивите си жени — били обучавани в изкуството да доставят удоволствие, като достигали висини, непознати в нито един от останалите градове-държави.

Но както ми каза самата Диеро, четенето не влизало в това обучение. Тя слушаше с жадно внимание моите поетични изпълнения и изпитваше огромно любопитство към литературата. Започнахме с азбуката и изписването на отделни думи. Възможностите ѝ бяха скромни, но тя беше неуморна и полагаше огромни усилия, а и ентузиазмът ѝ ми подежда завладяващо. Барна много се забавляваше от идеята Диеро да учи при мен.

Повечето от приятелите му, с които живееше от дълги години, се стараеха да приличат на него. От годините на робство бяха привикнали да изпълняват безпрекословно заповеди и нареждания, така че не изпитваха ревност към водачеството му. Отнасяха се с мен като с момче, което не им е съперник в нищо, отговаряха на всички мои

въпроси и се стараеха да ме предупреждават, ако назряваха неприятности. Барна би свалил и ризата от гърба си заради теб, казваха ми те, но мисли му, ако разбере, че закачаш някое от неговите момичета. Обясниха ми, че Диеро дошла с Барна от Асион, когато той избягал, и в началото била негова любовница. Сега вече се били разделили, но тя станала домакиня на къщата и всеки, който не се отнасял с подобаващо уважение към нея, щял бързо-бързо да прекрачи прага в обратна посока.

Един ден, когато се изкатерихме на наблюдателницата в центъра на града, Барна ми обясни, че мъжете и жените трябва да са свободни да се обичат без лицемерните окови на обещаната вяност. Тази идея ми се стори примамлива. Всичко, което знаех за брака, бе, че това е занимание за господари, не за роби като мен, и по тази причина не бях размишлявал по въпроса. Но Барна се интересуваше от всичко на този свят и споделяше с околните разсъжденията и заключенията си. Имаше идеи и за децата: смяташе, че те трябва да са напълно свободни, никога да не бъдат наказвани и да бъдат оставяни да играят на воля и до насита. Още една възхитителна мисъл. Както повечето негови идеи.

Бях добър слушател, понякога задавах въпроси, но в повечето случаи го оставях да говори и се любувах на хоризонтите, които ми разкриваше с думите си. Барна обичаше да казва, че предпочита да размишлява на глас. Дори обяви на всеослушание, че съм му жизнено необходим.

— Къде е Гав-ди? — питаше, когато не бях наблизо. — Къде е нашият книжник? Трябва ми, за да размишлявам!

Живеех в къщата на Барна, но често посещавах Чамри. Той се бе присъединил към обуцарската гилдия, което му осигуряваше сносен живот и интересни занимания, но въпреки това непрестанно се оплакваше от недостига на жени и печено овнешко.

— Време е най-сетне да пратят някой да докара ново стадо овце! — повтаряше непрестанно.

Венне скоро откри, че като ловец ще трябва да прекарва по-голямата част от времето си в леса, както бе правил и при Бригин, тъй като дивечът в околностите на Сърцето на гората отдавна бе изтребен. Всъщност градът вече не се изхранваше от лов. Малко по-късно го поканиха да се присъедини към една от групите, които събираха

десятъка, и той се съгласи охотно. Излезе с тях да патрулира по пътя месец след като пристигнахме в града.

„Десетниците“, както ги наричаха, обикаляха по друмищата, които минаваха покрай гората, и спираха керваните. Задачата им беше да набавят добитък, коне, каруци и кочияши — на последните предлагаха да се присъединят към Братството. Ако откажели, обясни ми Барна, ги оставяли на пътя със завързани очи, докато не мине следващият керван и не ги прибере. Някои от тези нещастници били обирани толкова много пъти, че сами подавали ръце да ги вържат, когато ги спирали.

Имаше и „доставчици“, които отиваха сами, или по двойки, чак до Асион, за да купят от пазара неща, от които се нуждаехме, а също и да крадат от къщите на богатите и от светилищата. В дървения град не се използваша пари, но Братството се нуждаеше от свежи постъпления, за да купува неща, които „десетниците“ не можеха да набавят — както и от благоразположението на градчетата в близост до гората и мълчанието на търговците от големите пазари. Барна обичаше да се хвали, че имал съкровищница, на която биха завидели и най-заможните асионски търговци. Никой не знаеше къде държи златото и среброто си. На „доставчиците“ даваха само бронзови и медни пари.

Барна и помощниците му бяха отлично информирани за това кой напуска Сърцето на гората. Не бяха много, само доверени хора. Както казваше Барна, достатъчен е един глупак, който да се разприказва на чаша ейл, за да пристигне цялата асионска армия. Тесните лъкатушещи пътеки, които водеха към градската порта, се охраняваха зорко и често се сменяха и заличаваха, за да не могат коловозите да доведат нежелани гости. Спомних си часовете, на които се бяхме натъкнали, когато пристигнахме. Всички знаехме, че ако пазачите забележат през портата да излиза някой, който няма разрешение, ще го прострелят незабавно.

Предложиха и на Венне да бъде часовой, но той отказа — не можел да застреля някого в гърба. Предпочиташе да си остане „десетник“, тъй като това бе професия, която се ползваше с голямо уважение сред Братството. Самият Барна повтаряше, че „десетниците“ са сред най-ценните членове на обществото. И че всеки жител на Сърцето на гората трябва да си избере професията, към която го влече. И така, Венне кръстосваше околните пътища и непрестанно

обещаваше на Чамри, че скоро ще му доведе цяло стадо овце, а ако не успее, поне харем.

Истината бе, че в Сърцето на гората нямаше много жени и всяка се охраняваше ревниво от един или неколцина мъже. Тези, които виждах по улиците, бяха или бременни, или водеха след себе си цял рояк дечица. Бяха облечени в красиви разноцветни дрехи, донесени от „десетниците“. В къщата на Барна имаше най-много млади жени и те бяха най-красивите. Не им се налагаше да работят, ако пък можеха да свирят на лира или да танцуват, още по-добре. Те бяха такива, каквито според Барна трябваше да са всички жени: „свободни, красиви и мили“.

Той обичаше да се заобикаля с млади момичета, флиртуваше с тях и се ласкаеше от вниманието им. Шегуваше се и ги увеличаше в игри, но сериозните разговори оставаха за мъжете.

С времето започнах да усещам нарастващото бреме на доверието, което ми оказваше. Стараех се да го заслужа напълно. Продължавах да декламирам всяка вечер в голямата, всекидневна за всички, които идваха да ме слушат, и хората се отнасяха към мен с подобаващо уважение, въпреки че бях още момче. За някои от тях не бях нищо повече от средство за забавление, като джудже от пътуващ цирк, сигурно защото усещаха, че въпреки привидната ми начетеност не зная почти нищо за света, в който живея.

Не им обръщах внимание и се уповавах за всичко на Барна, той бе човекът, който неизменно запълваше пустотата.

Не бях единственият, който смяташе така. Барна беше сърцето на Сърцето на гората. Неговите възгледи за света и решенията, които вземаше, бяха пътеводна светлина за всички, волята му беше тяхната отправна точка. Властта му не се градеше върху страха, а на превъзходството на неговата кипяща енергия и интелигентност и на невероятното му великодушие — той винаги беше на крачка пред другите, бе видял онова, което предстоеше да видят и те, и знаеше какво трябва да се направи. Обичаше своите другари и предпочиташе да е сред тях, да е един от тях, вярваше искрено и от цялото си сърце и душа в идеите на Братството.

Вече знаех какви са му мечтите, защото ги бе споделил с мен, докато ме развеждаше като своя сянка навсякъде из града.

Не можех винаги да споделям обичта му към всички членове на Горското братство и се чудех как се справя с някои от тях. Макар храната и постелята да се деляха поравно между всички, винаги имаше някоя къща, която да е по-хубава от друга, и някоя вечеря, която да е по-вкусна. Винаги имаше хора, които обвиняваха другите, че са им отнели нещо, че имат повече от тях, хора, готови да дадат израз на завистта и ревността си с юмруци и ножове. Повечето жители на града бяха бивши фермери или роби, подлагани на мъчения от съвсем малки, и бяха свикнали с насието. Барна също бе водил такъв живот и ги разбираше добре. Налагаше обаче правилата си с непоколебима воля, неизменно подкрепян от най-близките си съратници. И все пак от време на време се случваше по някое убийство, а почти всяка вечер имаше кавги. Лечителите постоянно имаха работа. По заповед на Барна бирата, която варяха в пивоварната, се разреждаше, но хората пак можеха да се напият, ако са изморени или пък пийнат повечко. А и да не бяха пияни, мнозина непрестанно се оплакваха от работата си, искаха да им намерят друга или недоволстваха от другарите си. Всички тези оплаквания стигаха до Барна.

— Хората трябва да се научат да бъдат свободни — обясни ми той. — Лесно е да си роб. Но да си свободен човек означава да използваш главата си, да даваш тук и да вземаш там, да си бъдеш сам господар. Те ще се научат, Гав, ще видиш, че ще се научат! — Но дори той понякога губеше търпение, изтощен от постоянните претенции, които му предявяваха, от дребнавите заяждания, ядосан от съперничеството между хората, дори най-близките му приятели, неговите съратници, обитателите на къщата — от нашето правителство, ако мога така да се изразя, макар че никой от тях нямаше титла.

Също както нямаше и Барна.

Той сам бе избрал сподвижниците си и те се бяха съгласили да му помагат, но решенията им трябваше да бъдат одобрени от него. Изборите чрез всеобщо гласуване бяха идея, за която не знаеше почти нищо. Разказах му как някои градове-държави в различни времена са имали републиканско управление и дори демокрация, макар че само свободните граждани са можели да гласуват. Спомних си онова, което бях чел за държавата и града Ансул, разположен далеч на юг: как бил управляван от служители, избрани от целия народ, и как нямало роби,

докато самите ансулци не били поробени от една войнстваща раса от източните пустини. И за великата държава Урдайл, на север от Бендайл, където били забранени всякакви форми на потисничество — също като в Ансул, там признавали мъжете и жените за равнопоставени граждани и всеки гражданин имал право да участва в избора на консули за две години и на сенатори за шест. Барна слушаше с жив интерес всички тези разкази, обсъждаше ги с мен и споделяше вижданията си за това кое от наученото може да се приложи за управлението на свободната държава в гората.

Тези планове бяха любимата му тема, когато бе в добро настроение. Когато бе ядосан от поредната разправа, от затрудненията в снабдяването и от всякакви други проблеми, говореше за революция — за Въстанието.

— В Асион на всеки свободен гражданин се падаха по трима, дори четирима роби. В Бендайл всички фермери са роби. Ех, да можеха да осъзнаят кои са — и че без тях не може да се постигне нищо! Да можеха да разберат колко са много! Да можеха да проумеят каква сила представляват, стига да се обединят! Бунтът преди двайсет и пет години беше само моментен изблик. Имаше оръжия, но нямаше решения. Не знаеха къде да отидат. Нямаха обединяваща цел. Това, което подготвям тук, е съвсем различно. Съществуват два жизненоважни фактора. Първо, оръжията — вече разполагаме със солидни запаси. Ще ни посрещнат със сила и трябва да сме готови да отвърнем със сила. А след това — обединението. Трябва да действаме като един. Въстанието трябва да започне едновременно и навсякъде. В града, в провинцията, в селата и фермите. Нужна ни е мрежа от сподвижници, които поддържат връзка помежду си, които са готови, въоръжени и добре информирани, които знаят къде и кога да ударят, така че още първата факла да подпали цялата страна. Огънят на свободата! Каква беше онази твоя песен? „Бъди наш огън, Свобода!“

Приказките му за Въстанието ме запленаваха и безпокояха. Обичах да слушам плановете му, но не си давах сметка какво ще бъде заложено на карта. Случваше се да подхване разпалено:

— Гав, ти ми върна вярата! Досадните ежедневни проблеми не ми даваха мира. Все се занимавах с дреболии и взех да забравям за какво е всъщност всичко това. Дойдох тук, за да построя крепост, където да се събират мъже и жени, център, от който някой ден да

тръгнат, мрежа, която да обхваща целия север на градовете-държави и Бендайл, която да обедини всички роби от Асион и Касикар. Да ги подготви за Въстанието, така че когато удари часът, да няма местенце, където да се скрият омразните тирани. Те ще призват армиите си, знам, но кого ще нападнат тези армии? Господарите им ще са заложници в собствените си къщи и ферми, а градовете ще са в ръцете на робите. Ще ги затворим в бараките, така, както те затваряха нас по време на война. А животът в градовете ще продължава и пазарищата ще са отворени. Всичко ще си бъде постарому, само дето господарите ще са под ключ, а робите ще вършат онова, което са вършели винаги, и единствената разлика е, че никой няма да им заповядва... А когато армията нападне, ако се реши да нападне, първите, които ще загинат, ще са самите господари, заложниците, които ще вресят от стените: „Не им позволявайте да ни убият! Отменете атаката! Спрете!“ Пълководците ще си помислят, че отсреща има само роби, въоръжени с вили, и че лесно ще ги прегазят. Но вместо това ще ги посрещнат истински войници с брони и мечове, с лъкове и стрели, ще ги нападнат от засада, на добре познат терен. Никакви пленници. Или ще изкарат господарите на стените, където войниците да ги виждат, и ще кажат: „Нападнете ли, отсичаме им главите!“ Така ще бъде из цялата страна — във всяка ферма, селце или град, дори в самия Асион. Великото въстание! И няма да свърши, докато господарите не откупят свободата си с всяка жълтица, която притежават, с всичко, което е тяхно. А след това ще ги прокудим зад стените, за да се научат да живеят като обикновените хора.

Отметна глава назад и избухна в смях. Не го бях виждал толкова развеселен от дни.

— О, Гав, добре, че се появи!

Картината, която обрисуваше, бе невероятна и същевременно живописна и мамеща.

— Но как ще стигнеш до робите във фермите и до тези в къщите по градовете? — попитах. Опитвах се да съм прагматичен.

— Точно в това се състои нашата стратегия. Да намерим път към къщите и бараките, към робите в селата, да пратим хора, които да разговарят с тях — да ги уловим в нашата мрежа! Да им покажем какво могат и как да го направят. Да ги накараме да задават въпроси. Да им вдъхнем вярата, че те сами могат да участват в подготовката — стига

да проявят търпение и да изчакат нашия сигнал. Ще е нужно доста време, докато се създаде цялата тази мрежа, докато подготвим планове за всеки град, за всяка крепост. И същевременно не бива да протакаме, защото колкото по-дълга е подготовката, толкова по-голяма е опасността от изтичане на информация; винаги има глупаци, които да се разприказват, и господари, които да се вслушат в думите им — „Какви са тези приказки в бараките? За какво шепнете в кухнята? Какво прави ковачът?“ И тогава ще изгубим огромното преимущество на изненадата. Много е важно да се подбере подходящият момент.

За мен всичко това, тази подготовка и изобщо Въстанието бяха само приказки. Барна мечтаеше на глас и наистина вярваше, че това ще се случи в недалечното бъдеще. Но моят ум бе обърнат към миналото.

Не ми бе останало нищо друго освен думи — поемите, които звучаха в главата ми, разказите и историите, които можех да разтварям в мислите си като книга, от която да чета. Извърнех ли поглед от тях, се озовавах в сивото настояще. Думите идваха винаги, когато имах нужда от тях. Извираха вътре в мен, сякаш се раждаха от нищото. Моето име беше дума. Етра беше дума. И това бе всичко — без смисъл и история. Свободата беше дума в поема. Красива дума — и красотата бе единственото значение, което имаше.

Пленен от мечтите си за бъдещето, Барна никога не ме разпитваше за моето минало. Вместо това един ден сам ми разказа за него. Отново говореше за Въстанието и навярно съм му отговорил без особен ентузиазъм, погълнат от обърканите си мисли. Той обаче не пропусна да забележи настроението ми и каза:

— Знаеш ли, Гав, ти си постъпил правилно. — Гледаше ме с ясните си очи. — Зная за какво си мислиш. Спомняш си за града, нали? И си казваш: „Какъв глупак съм бил! Да избягам от всичко това и да гладувам, да живея в гората сред невежи и необразовани хора, да им робувам дори повече, отколкото в къщата на моите господари! Това ли е свободата? Не бях ли по-свободен там, където можех да разговарям с учени хора, да чета книги, да спя на меко и да се събуждам на топло? Не бях ли по-щастлив там?“ Но не си бил. Не си бил щастлив, Гав. Знаеш го в сърцето си и затова си избягал. Ръката на господаря винаги е била над теб.

Той въздъхна и се загледа в огнището — беше есен и във въздуха се усещаше хлад. Слушах го, както когато ми разказваше любимите си

истории, без да споря, без да подлагам думите му на съмнение.

— Зная как се чувстваш, Гав — продължи той. — Бил си роб в голяма къща, в богата къща в града, с добри господари, които са ти позволили да получиш образование. Всичко това ми е до болка познато! Смятал си, че си щастлив, защото си имал възможността да се учиш, да четеш, дори да обучаваш другите — да станеш учен човек. С тяхно разрешение. О, да! Но макар да са ти позволили да правиш някои неща, не си имал свободата да избираш нищо. Защото изборът винаги остава за тях. Те са господарите, силата е в тях. Ти си просто тяхна вещ. Не зная дали си го осъзнавал, или не, но те са властвали над всяка фибра от тялото ти, над всяка твоя мисъл и намерение. Потискали са те непрестанно. И малкото свобода, която си мислиш, че си притежавал, е била безполезна. Отпусkali са ти синджира, подавали са ти тази свобода късче по късче, само и само да се радваш на измамното щастие. Така е, нали? Но после си възмъжал. А за един истински мъж, Гав, няма друго щастие освен собствената му свобода. Свободата да прави това, което пожелае. И тогава волята ти е потърсила тази свобода. Също както направих аз, много отдавна. — Потупа ме по коляното. — Не тъгувай — рече с усмивка. — Знаеш, че си постъпил правилно! Радвай се за това, както се радвам и аз!

Опитах се да му кажа, че всъщност се радвам.

Но той имаше и други задължения и ме остави при огъня. Това, което ми каза, бе самата истина.

Но не моята истина.

След като изслушах думите му, които бяха като изповед, се върнах за първи път — от колко ли време — в своите спомени. Надзърнах отвъд стената, която бях вдигнал в съзнанието си. Погледнах и видях истината: бил съм роб в една голяма къща, богата къща, покорен във всичко на своите господари, и единствената свобода, която съм притежавал, е била дарената от тях. И въпреки това съм бил щастлив.

В къщата на моето робство бях познал любов, по-скъпа от всичко на света, защото когато я изгубих, изгубих и всичко останало.

Целия си живот бях градил върху вярата и тази вяра бе предадена от Семейството на Аркаманд.

Аркаманд: с това име, с тази дума, всичко, което бях забравил, което бях отказал да си припомня, се върна и стана отново мое и

заедно с това се възобнови неизказаната болка, която бях отхвърлил.

Седях край огъня, без да осъзнавам, че съм в стаята, превит, стиснал с ръце коленете си. Някой се приближи и застана до мен: беше Диеро, загърната в мек шал.

— Гав — промълви тихо, — какво има?

Опитах се да ѝ отговоря, но от устата ми излезе само хлипане. Скрих лицето си в ръце и заридях.

— Кажи ми, хайде, кажи — подкани ме тя.

— Сестра ми. Милата ми сестра... — проплаках.

И тази дума засили плача ми, така че вече дори ми беше трудно да си поемам въздух.

Тя ме прегърна и ме залюля. Най-после спрях да плача и избърсах очите и носа си. Тя пак ме подкани:

— Кажи ми.

— Тя беше всичко за мен.

След което, нали вече бях започнал, продължих, през плач, с накъсани изречения, да ѝ разказвам за Салло, за нашия живот и за нейната смърт.

Стената на забравата бе рухнала окончателно. Вече можех да мисля, да говоря и да си припомням. Бях свободен. И тази свобода бе неизразима мъка.

През този първи ужасен час се връщах отново и отново към смъртта на Салло, към това как е умряла, защо е умряла — все въпроси, които се бях страхувал да задавам.

— Нашата Майка знаеше... няма начин да не е знаела. Торм можеше да изведе Салло и Рис от копринените стаи, без да иска разрешение, без да пита дори, и изглежда, точно това е направил. Но другите жени не може да не са знаели и сигурно са отишли при нашата Майка и са ѝ казали: „Торм-ди взе Рис и Салло, Майко... те не искаха да тръгнат и плачеха... вие ли му казахте, че може да ги отведе? Ще наредите ли да ги върнат?“ Но тя не направи нищо! Нищичко! Може би нашият Баща ѝ е забранил да се меси. Той открай време покровителстваше Торм. Салло го каза, смяташе, че той мрази Явин и предпочита Торм. Но нашата Майка... тя е знаела... знаела е къде ги отвеждат Торм и Хоби, на онова място, с онези мъже, мъже, които използват момичетата, сякаш са животни, които... тя го е знаела. Рис беше още девица. А нашата Майка сама подари Салло на Явин. И

въпреки това позволи на другия си син да я отведе и да я натика в ръцете на... Как са я убили? Дали се е съпротивлявала? Едва ли. Сред всички тези мъже. Те са я изнасилили, измъчвали са я, затова им трябва момичета, за да ги чуват как пищят, да ги мъчат и убиват. Да ги удавят, както са направили със Салло. Видях я... вече беше мъртва. Нашата Майка прати да ме повикат. Нарече я „нашата сладка Салло“. И ми даде... даде ми пари... за сестра ми...

От гърлото ми се изтръгна звук, който наподобяваше по-скоро хриплив вой. Диеро отново ме прегърна. И този път не каза нищо.

Известно време мълчахме.

— Те предадоха вярата ми — рекох накрая.

Диеро кимна. Седеше до мен, сложила ръка върху моята.

— Така е — каза едва чуто. — Най-важното е доверието. Барна смята, че е силата, но греша. Доверието е по-важно.

— Те имаха силата да го предадат — казах горчиво.

— И робите имат тази сила — отвърна тя с кротък глас.

През следващите няколко дни не излизах от стаята си. Диеро каза на Барна, че съм болен. Наистина не се чувствах добре, но това беше от мъка и гняв — чувства, които бях потискал в себе си през месеците, откакто бях напуснал гробището на брега на Нисас. Бях избягал тогава, с тяло и душа. Сега най-сетне бях спрял да бягам. Но ме чакаше много дълго завръщане.

Не можех да се върна в Аркаманд, макар че нерядко и тази мисъл ми минаваше през главата. Но бях избягал от Салло, дори от спомена за нея, и трябваше да се върна поне при моята мила сестра. Вече няха сили да се опитвам да я забравя.

Отначало дори изпитвах облекчение, че вече мога да скърбя свободно за нея. Но не задълго. Защото мъката ми често прерастваше в гняв, в горчивото чувство за вина, в непростима омраза. Заедно със Салло в съзнанието ми изплуваха и всички останали — лица и гласове, които бях държал зад невидимата стена. Често се улавях, че вместо за нея мисля за Торм, че си го представям как пристъпва, приведен на една страна, виждах нашата Майка и нашия Баща и дори Хоби. Хоби, който бе натикал Салло в каретата, въпреки че бе крещяла за помощ. Хоби, непризнатия син на нашия Баща, изпълнен с кипяща завист, Хоби, който мразеше Салло и мен повече от всичко. Хоби, който веднъж едва не ме бе удавил. Защото бях сигурен, че тъкмо той ми беше държал краката над кладенеца...

Коленичих на пода и се загърнах в наметалото си, за да не може никой да чуе гневните ми викове.

Диеро идваше в стаята ми веднъж или два пъти дневно и макар да ми беше трудно да общувам с когото и да било, нейното присъствие ме успокояваше и възвръщаше разклатеното ми достойнство. Обичах я за това и ѝ бях безмерно благодарен.

Тя ме хранеше почти насила и се грижеше за мен. Понякога дори успяваше да ме накара да мисля, да търся отново път в живота.

Когато най-сетне слязох долу, пак тя бе тази, която ме подтикна да го направя.

Барна — бяха му казали, че имам треска — ме посрещна мило и ми каза, че не е необходимо да декламирам, докато не се възстановя. И тъй, въпреки че отново прекарвах дните си с него, често в зимните вечери отивах в притихналата стая на Диеро и двамата разговаряхме дълго. Тези часове за мен бяха истинско откровение и невероятен отдиш: деликатните ѝ движения и тихият ѝ глас, макар и последица от професионалното обучение, което бе получила, имаха върху мен вълшебен ефект. Усещах, че тя също се радва на посещенията ми и на възможността да си поговорим. Между нас пламна истинска любов, макар че тя нито веднъж не ме прегърна след онзи първи път, край огъня, когато ме бе оставила да се наплача.

Хората ни одумваха и дори се присмиваха зад гърба ни, но предпазливо, за да не предизвикат гнева на Барна. А той изглеждаше по-скоро зарадван от нашата близост. Не се шегуваше, нито подмяташе каквото и да било, което бе необичайно деликатна проява от негова страна, но пък друга страна, той се отнасяше към Диеро с огромно уважение. Колкото до нея, тя не се интересуваше от мнението на околните. Поне вече не можех да се безпокоя, че Барна ще ме заподозре, че флиртувам с неговите момичета. Вярно, че те бяха не само привлекателни, но и фриволни създания, но достъпността им беше измамна, клопка, за която хората от дома на Барна ме бяха предупредили отрано. Ако той ти даде някое от момичетата, обясняваха ми, вземай го, но само за една нощ, и не се опитвай да му отмъкнеш някоя от неговите любимки. Тъй като ме познаваха достатъчно добре и знаеха, че съм дискретен, ми разказваха ужасяващи истории за ревността на Барна. Как заварил един мъж с момиче от своите, строшил му китките, сякаш са сухи съчки, и го изгонил да гладува в гората.

Не бях сигурен дали да вярвам на подобни истории. Не беше изключено мъжете, които ги разправят, да ме ревнуваха за вниманието, което ми отделяха момичетата. Вярно, че бях млад, но те бяха още по-млади и някои ме наричаха закачливо „учителю-ди“ и ме молеха да им издекламирам някоя любовна поема, да ги накарам да поплачат и да разбия сърцата им. Защото след като се посъвзех, отново започнах да ги развличам. Думите се бяха върнали в мен.

През първите часове на моето мъчително пробуждане, когато си припомних всичко онова, което бях изтръгнал от спомените си, можех

да мисля само за Салло, за смъртта ѝ и за моя живот в Аркаманд и Етра. Много дни след това бях уверен, че няма да си спомня нищо друго. Не исках да си припомням дори наученото там, в онази къща на убийци. Съкровищницата от познания по история и литература бе оцапана с кръвта на тяхното престъпление. Не желяех да се възползвам от това, на което ме бяха учили. Отричах всичко, което ми бяха дали, всичко, което принадлежеше на моите господари. Мъчех се да го забравя, както бях забравил тях.

Но това беше глупаво и го разбирах със сърцето си. Постепенно раната в душата ми започна да заздравява. Малко по малко позволих на знанията да изплуват в ума ми и вече не ги смятах за омърсени. Защото те не принадлежаха на моите господари, не бяха техни, а мои. Те бяха всичко, което исках да запазя. Щом се отказах да ги забравям насила, книгите се върнаха в мен, сякаш току-що бях затворил всяка една от тях. Това е дарба, зная, но не е толкова рядка. Отново можех мислено да се върна в класната стая на Аркаманд, да отворя която книга пожелаея и да я прочета. Когато се изправех пред моите верни слушатели във всекидневната, бе достатъчно само да произнеса встъпителните слова и цялата поема или история се изливаше след тях, тъй както реката тече в коритото си.

Повечето от хората, които ме слушаха, смятаха, че импровизирам, че съм творец, даровит поет, способен да заплита истории до безкрайност. Нямах смисъл да ги убеждавам в противното. Хората обикновено обичат да дават съвети дори на майсторите, а те, ако са мъдри, само кимат и продължават, както са ги учили.

В Сърцето на гората нямаше почти никакви други забавления. Някои от момичетата и неколцина мъже можеха да танцуват и да пеят. И те като мен винаги се радваха на радушна аудитория. Барна седяше в голямото си кресло, поглаждаше къдравата си брада и ги слушаше внимателно, с изписано на лицето задоволство. Сред слушателите имаше и такива, които не хранеха никакъв интерес към поезията и разказите, но присъстваха само за да спечелят и запазят благоразположението на Барна, а може би и защото искаха да споделят удоволствието му.

Той все така ме водеше навсякъде със себе си и споделяше с мен плановете си. Така прекарах остатъка от зимата — в декламации и

разговори с Барна, при които бях предимно слушател, и с много свободно време, през което размишлявах за най-различни неща — защото, както установих, размишленията са занимание за човек със сит стомах и топли, сухи нозе. Понякога си спомнях за Салло и мислех за това какъв можеше да бъде животът ни, ако не я бях загубил, ако все още бяхме заедно.

Все още ми беше трудно да си спомням за нашата Майка и нашия Баща. По този въпрос срещах известни колебания. Но често се сещах за Явин. Мислех си, че той никога не би предал нашата вяра. Зачудих се дали се е върнал у дома, дали е поискал да си отмъсти, колкото и безполезно да е това. Със сигурност не би простил на Торм и Хоби, дори ако се наложи да чака, докато дойде време да си получат заслуженото. Явин беше човек на честта и обичаше Салло.

Но Явин можеше да е мъртъв, загинал при обсадата на Касикар. Войната беше нещастие не само за Касикар, но и за Етра. Може би сега Торм бе единственият наследник на Арка. Една мисъл, която умът ми избягваше.

Споменът за Сотар предизвикваше само болка и мъка. Тя бе запазила верността си към нас, доколкото бе могла. Но бе останала там сама и какво ли бе станало с нея? Вероятно се бе омъжила в някоя от големите Къщи — някъде, където си нямат свой Еверра, нито книги, приятелство и възможност да избягаш.

Отново и отново се сещах за онази нощ в библиотеката, когато бяхме разговаряли със Салло и когато Сотар бе дошла и двете се бяха опитали да ми кажат от какво ги е страх. Прегърнати, изплашени, безпомощни.

А аз не бях разбрал. Не само Семейството ги беше предало. Аз също. Не с действията си — какво бих могъл да направя? С това, че не бях пожелал да ги разбера. Бях си затворил очите, заслепен от своята вяра. Бях повярвал, че властта на господаря и подчинението на роба са взаимен и свещен договор. Бях повярвал, че е възможно да съществува справедливост в общество, основано върху несправедливостта.

„Вярата в лъжата е нейната живителна сила“. Цитат от книгата на Каспро, който режеше като нож.

Честта може да съществува навсякъде, любовта също, но справедливост има само сред хора, чиито взаимоотношения се основават на нея.

Едва сега започнах да прозирам идеите, които стояха зад плановете на Барна за Въстание, да виждам смисъла в тях. Цялото това древно зло, заченато от Предците, тази затворническа кула на господство и робство, трябваше да бъде изтръгната с корените и съборена, заменена от справедливост и свобода. Мечтата му трябваше да бъде претворена в реалност. И бог Късмет ме бе довел тук, на мястото, където щеше да започне великата промяна, в дома, където щеше да се зароди свободата.

Исках да съм един от тези, които ще й вдъхнат живот. Мечтаех да отида в Асион. Много горски братя идваха от този голям град с многолюдно население от свободни и освободени, търговци и занаятчии, с които един избягал роб можеше да се смеси, без да предизвика подозрения. Хората на Барна непрестанно ходеха до града, представяха се за търговци, купувачи на добитък, роби, пратени с поръчка от фермери, и така нататък. Исках да се присъединя към тях. В Асион имаше учени хора, както благородници, така и свободни граждани, хора, пред които можех да се представя за свободен, да потърся работа като преписвач на книги или учител. И същевременно щях да продължавам да работя, да подготвям Въстанието сред робите, с които щях да се срещам там.

Барна беше абсолютно против.

— Искам да си тук — заяви той. — Имам нужда от теб, учителю!

— Там ще съм по-полезен — възразих.

Той поклати глава.

— Твърде е опасно. Някой ден ще те попитат — къде си се учил? Какво ще кажеш?

Вече бях помислил за това.

— Че съм ходил в университета в Месун и съм пристигнал в Асион, защото в Урдайл има твърде много книжници и в Бердайл плащат по-добре.

— Ще има и други ученици от Университета и те могат да кажат, че не те познават.

— В училищата и университетите ходят стотици. Не може да познават всички.

Продължих да упорствам, но той само поклати голямата си къдрава глава и се навъси.

— Слушай, Гав, едно ще ти кажа: образованият човек винаги си личи. А ти си вече прочут. Момчетата разправят за теб навсякъде, където ходят — в селцата и градчетата. Хвалят се с теб. При нас има един, казват, дете може да ви издекламира всички поеми на света! Още е момче, а вече е истинско чудо! Не можеш да идеш в Асион, след като името ти вече се носи от уста на уста.

— Моето име? — Ококорих се. — Те моето име ли са казали?

— Казали са името, което ти ни даде — отвърна той с безгрижен вид.

Разбира се, навярно всички бяха сметнали, че „Гав“ е измислено име. Никой тук, освен Барна, не използваше истинското си име от робските години.

В мига, когато видя изражението ми, Барна настръхна и възкликна:

— В името на Разрушителя! Запазил си името, което са ти дали в Етра?

Кимнах.

— Какво пък — рече той, след като помисли малко, — ако някога ни напуснеш, ще си измислиш друго! Но това е още една причина да останеш при нас. Твоите стари господари може да са разпратили вестта, че един от робите им, в чието образование са вложили усилия и средства, е избягал. Ужасно се дразнят, когато някой им се измъкне. Гонят го докрай. Но не бери грижа, тук си на сигурно място.

Нито за миг досега не си бях помислял, че е възможно да ме преследват. Когато напуснах гробището и тръгнах по брега на Нисас, търсех смъртта. Не се страхувах тогава, нито имах каквито и да било други желания. Дори тук, в Сърцето на гората, не изпитвах страх. И през ум не ми минаваше, че моят някогашен живот може да ме последва.

— Те ме смятат за мъртъв — промълвих накрая. — Мислят, че съм се удавил в реката.

— И защо ще мислят така?

Замълчах.

Не бях казвал на Барна нищо за моя живот. Не бях разговарял с никого за това, освен с Диеро.

— Оставил си дрехи на брега, нали? — попита той. — Какво пък, може и да са се вързали на този стар номер. Но ти си ценна вещ.

Ако някогашните ти собственици подозират, че си още жив, може да се озъртат за теб. Изминала е само година или малко повече, нали? Никога няма да си в безопасност — и никъде освен тук! Хубаво ще е да предупредиш нашите момчета да не споменават, че си от Етра, ясно?

— Ами добре — смотолевих.

Нямаше ли край моята глупост? Нямаше ли да се изчерпи търпението на Късмет към мен?

Въпреки това повторих молбата си да ида в Асион и Барна отвърна:

— Гав, ти си свободен човек. Не мога да ти заповядам! Но ще ти кажа, че още не ти е време да ходиш там. Няма да си в безопасност. Нещо повече, пребиваването ти там може да изложи на риск други верни хора и целия ни план за Въстанието. Когато дойде време да отидеш в Асион, аз пръв ще ти кажа. Идеш ли преди това, ще е против волята ми.

Не можех да споря повече с него.

Рано през пролетта пристигнаха нови попълнения — бегълци от една къща в Асион, бяха се скрили в каруца със закупени от доставчиците стоки. Донесоха чувалче пари, отмъкнато от къщата на техния господар, и един продълговат сандък.

— Какво е това? — попита един от хората на Барна, след като отвори сандъка и извади отвътре свитък, който тупна в краката му и се разгъна. — Плат?

— Нещо, което поисках да донесат, човече — отвърна Барна. — Това е книга. А сега бъди така добър да я прибереш! — Оказа се, че от доста време е наредил на доставчиците си да потърсят книги, но досега никой не се бе справил. Нищо чудно, като хора невежи, те не знаеха нито къде, нито какво да търсят.

Двама От бегълците се оказаха грамотни: единият имаше опит във воденето на сметки, другият в рецитирането. Книгите бяха пъстра смесица, имаше свитъци и подвързани томове, но всички можеха да се използват за обучение, а една особено ме зарадва — чудесно малко издание на Каспровата „Космология“, приятна замяна на ръкописа на Мимен, който бях изгубил при напускането на Аркаманд.

Новите попълнения бяха „чудесен улов“, както се изрази Барна — счетоводителят му помагаше със сметките, а рецитаторът можеше

да декламира часове наред поеми и балади, та най-сетне получих така мечтания отдих.

Зарадвах се много на появата им, но после нещата не потръгнаха така, както очаквах. Счетоводителят разбираше само от числа и сметки, докато рецитаторът, Палтър, ми даде от самото начало да разбере, че е по-възрастен и по-образован от мен и че претенциите ми за познания в тази област не ми позволяват да разговарям с него, още повече като с равен. Дразнеше го фактът, че мнозина ме хвалят и смятат рециталите ми за по-добри от неговите, макар че не след дълго той също се обзаведе със собствена аудитория. Бях обучаван да използвам думите за работа, докато той умееше да рецитира, като използваше цялата гама на своя глас, от виковете до шепота, с дълги артистични паузи, драматични интонации и трептящи от емоции тремола.

Копието на „Космология“ беше негово, но той не се интересуваше от поети като Каспро и ги смяташе за твърде мъгляви и вироглави. Подари ми книгата и дори само този факт бе достатъчен да му простя презрителното отношение и подмятанията. Поемата ми се стори трудна, но въпреки това упорствах с нея. Четях откъси на Диеро в тихите следобеди в нейната стая.

Приятелството ми с Диеро бе като нищо друго в моя живот. Само с нея се отпусках и можех да разговарям за живота ми в Аркаманд. Когато бях с нея, не пламтах от желание за разплата, нито исках да преобърна установения социален ред, не се гневях на отдавна мъртвите Предци. Знаех какво съм изгубил и можех да си го припомня до най-малката подробност. Въпреки че Диеро никога не бе посещавала Етра, тъкмо тя беше връзката ми с нея. Не познаваше и Салло, но ми я върна, с което внесе известен покой в изтерзаното ми сърце.

Подобно на повечето бивши роби, Диеро не бе имала своя майка, нито братя или сестри, които да познава — двете деца, заедно с които се бе родила, били продадени още докато била съвсем малка. Копнежът по собствено семейство бе заложен дълбоко в нея, както и във всички нас. Барна го знаеше и го използваше, за да подсили връзките в Братството.

Оказа се, че съм от малкото късметлии, израсли със собствената си сестра. Салло беше по-голяма от мен и вероятно затова изпитвах

сходни чувства към Диеро, а за нея аз бях нещо като по-малко братче, а също и единственият мъж, който не проявяваше желание да бъде неин господар.

Тя обичаше да ѝ разказвам за Салло и останалите обитатели на Аркаманд, за щастливите дни във фермата, любопитни ѝ бяха обичаите в Етра, а също и моят произход. Големите блатата, където се зараждаше Расси, се намираха недалеч на юг от Асион и тя бе познала по външния ми вид, че произхождам оттам — по тъмната кожа, късата къдрава черна коса и гърбавия ми нос. Каза ми, че в този край наричали хората от блатата рассиу. Те често идвали в Асион, за да търгуват на пазара, носели треви и билки, които се радвали на голямо търсене, и плетени кошове от тръстика и ги разменяли за грънчарски и метални изделия. Имало древна религиозна традиция, която ги защитавала от роботърговците. Уважавали ги като свободни хора и някои от тях дори се заселвали в покрайнините на града. Изненада се, когато ѝ казах, че Етра праща ловци на роби в блатата.

— Рассиу са свещен народ — обясни ми тя. — Имат споразумение с Господаря на водите. Твоят град ще страда, заедно ги поробва.

Някои от младите обитатели в къщата на Барна се отнасяха към Диеро сервилно, сякаш тя притежаваше власт да ги държи в робство. Други хранеха искрено уважение, трети не ѝ обръщаха внимание. Тя бе еднаква с всички — мила, добра, всеотдайна, без да губи и частица от собственото си достойнство. Мисля, че беше много самотна. Веднъж я видях да разговаря с едно от момичетата, сетне го прегърна и го остави да си поплаче на воля за дома, както бе направила с мен.

В къщата на Барна нямаше деца. Когато някое момиче забременееше, го преместваха в някоя друга къща и то раждаше там. Можеше да задържи детето си, ако пожелае. Но ако поискаше да се върне в къщата на Барна, трябваше да се раздели с него.

— Тук само ги правим, не ги задържаме — обясни Барна през смях и под одобрителните възгласи на сподвижниците си.

Малко след пристигането на Палтър и счетоводителя доведоха в къщата нова девойка, заедно с малката ѝ сестричка, с която тя отказваше да се раздели. Ирад бе много красива, петнайсетинагодишна, от едно селце в гората на запад. Барна веднага си я хареса и заяви на всички, че е само негова. Не зная дали тя имаше

опит с мъжете, или се подчиняваше на желанията им, но бе готова да приеме всичко, което искаха от нея, освен едно — да се раздели със сестра си. В този момент се превръщаше в лъвица. Не присъствах на сцената, но другите мъже ми я описаха с възхищение и почуда. „Ако я докоснеш, ще те убия“ — заявила на Барна и извадила скрит във везаните ѝ панталони нож.

Барна се опитал да я усмири и да ѝ обясни правилата в къщата; уверил я, че ще се погрижат за детето добре. Ирад мълчала, с вдигнат за удар нож.

И в този момент се намеси Диеро. Излязла отпред и застанала между сестрите и останалите. После попитала високо Барна дали двете момичета са робини. Сякаш чувам мекия ѝ, на пръв поглед безразличен глас, когато е задала въпроса.

Барна естествено заявил, че те са свободни жени в Града на свободата.

— Щом е така, ако пожелаят, и двете могат да останат при мен — рекла Диеро.

Мъжете, които ми разказваха тази история, отначало решили, че Диеро ревнува, защото Ирад е млада и красива. Дори се разсмели.

— Старата вещица още може да хапе с разклатените си зъби! — подиграл се един от тях.

Съмнявам се да е била движена от ревност. Диеро не познаваше това чувство. Какво я бе накарало да се намеси?

В края на краищата станало така, както тя пожелала, и тя отвела сестрите в стаята си. Барна, разбира се, наредил на Ирад да слезе при него за през нощта. Но оттук нататък, когато не я викаше, Ирад оставаше при малката Мелле в стаята на Диеро.

Напористата женственост на обитателките на къщата на Барна често ме дразнеше. Опитвах се да го прикрия, като се държах затворено и високомерно с тях. Но не можех да се сърдя на тези млади, безгрижни, непознаващи недоимък създания, които се забавляваха единствено от поредната доставка на крадени дрехи или клюките. Дори някоя от тях да забременееше, на нейно място скоро се появяваше друга, дори две, докарани с последния керван.

Едва сега започнах да се чудя откъде идва този несекващ поток от млади момичета. Дали всичките бяха бегълки? Всички ли търсеха свобода?

Да, разбира се, че беше така. Бяха избягали от своите господари, които ги бяха принуждавали насила да удовлетворяват плътските им желания.

В този смисъл къщата на Барна беше ли по-добро място от тези, от които бяха избягали?

Да, разбира се, че беше. Тук не ги изнасилваха, нито ги биеха. Бяха нахранени, облечени и нямаха никаква работа.

Точно като жените в копринените стаи на Аркаманд.

Тази мисъл накара сърцето ми да се свие. И пробуди отново срама ми.

Бях забравил Салло, отново я бях прокудил навътре в съзнанието си. Бях си затворил очите пред онова, което ми бе показала нейната смърт. Отново бях избягал.

Напоследък дори изпитвах известно нежелание да се срещам с Диеро. Прекарах няколко ноци в града заедно с Венне, Чамри и техни приятели. Когато най-сетне се качих в стаята ѝ, не знаех какво да кажа. Пък и заварих там малкото момиче.

— Ирад обикновено прекарва нощите с Барна — обясни ми Диеро. — Но призори се връща да спи при Мелле. А ние си разказваме разни истории, нали, Мелле?

Детето кимна енергично. Беше шестгодишно, мургаво, истинско дребосъче. Седеше до Диеро и ме гледаше. Когато я погледнах, премигна, но не извърна глава.

— Ти Клай ли си?

— Не. Аз съм Гав.

— Клай дойде в нашето село — обясни тя. — Той също прилича на сврака.

— Сестра ми ми викаше Ключо — казах.

Тя най-сетне сведе поглед и прошепна:

— Ключи-муни.

— Селцето ѝ е близо до Блатата — обясни Диеро. — Може би Клай е оттам. Виж, Мелле прилича малко на расиу. Чакай да ти покажа какво направи тази сутрин.

И извади парче тънка кора, каквато използвахме за уроците по писане, тъй като нямахме хартия. Върху нея с неуверена ръка бяха изрисувани няколко букви.

— Т, М, О, Д — прочетох на глас. — Ти ли ги написа, Мелле?

— Диеро-ди ме научи — отвърна детето. — Прерисувах големите.

— Много добре си се справила — казах.

— Тази е крива — посочи Мелле, разглеждаше критично буквата Д.

— От теб ще научи много повече — намеси се Диеро, Тя рядко изразяваше каквито и да било желаня и беше много внимателна, ако решише да го стори. Този път улових намека.

— Може да е малко крива, но нали се чете — казах на Мелле. — Тук пише Д. Буквата, с която започва името на Диеро. Искаш ли да ти покажа как се изписват и останалите букви?

Момичето не отговори, но стана и донесе мастилница и четчица. Благодарих ѝ и я отведох при масата. Намерих чисто парче плат и написах ДИЕРО с големи букви, дръпнах един стол, та Мелле да се, покатери на него, и ѝ подадох четчицата.

Тя се справи чудесно с прерисуването и веднага получи похвала.

— Мога и по-добре — увери ме и отново се наведе над масата, сбърчила съсредоточено вежди и стиснала четчицата в мъничките си пръстчета. Розовото ѝ езиче се подаваше между зъбките.

Диеро пак бе успяла да ми върне нещо, което бях изгубил, когато бях напуснал Аркаманд. Очите ѝ блестяха ярко, докато ни наблюдаваше.

След това вече се качвах в покоите на Диеро всеки ден, четях на Мелле и я учех да пише. Често там беше и Ирад. Отначало по-голямата сестра се държеше с мен свенливо, аз също, защото тя беше красива, а и Барна официално бе заявил претенциите си към нея. Но Диеро винаги беше с нас и ни помагаше в общуването. Мелле я обожаваше и взе да се привързва и към мен. Посрещаше ме с радостни възгласи: „Клюнчо, Клюнчо дойде!“ и се вкопчваше в мен със задушаваща прегръдка, щом се навеждах да я вдигна. Скоро Ирад също се отпусна и започна да проявява доверие към мен. Мелле беше сериозна, забавна и много интелигентна. В обичта на Ирад към нея се долавяше и нещо като възхищение, почти благоговение. Понякога казваше:

— Енну ме е пратила да се грижа за Мелле.

И двете носеха на шията си малки фигурки на Енну-Ме, глинени котешки глави на каишки.

Срещнах известни трудности да склоня Ирад да се учи заедно с Мелле, но накрая успях и тя се присъедини към нашите занимания. Подобно на Диеро, тя изпитваше неувереност в способностите си и напредваше бавно. Мелле бързо я задмина и дори почна да ѝ помага.

Уроците с другите момичета в къщата така и не бяха подминали средата на азбуката, защото те лесно губеха интерес и напускаха заниманията. Удоволствието да уча Мелле ме накара да се замисля дали не е време да събера и останалите деца в къщата. Опитах, но отначало не се получаваше. Жените не смееха да оставят децата си на чужд мъж, обикновено ги водеха навсякъде със себе си, било в гората или на нивите. Необходима ми беше подкрепата и авторитетът на Барна.

Отидох при него с предложението да направим училище, където да провеждам редовни занимания. Предложих да уча децата на четмо и писмо. За да полаская превъзходството на Палтър, смятах да му предложа да им декламира. Барна ме изслуша и се съгласи въодушевено, но когато споделих кое място съм избрал, изведнъж взе да се дърпа. Накрая ме тупна по рамото.

— Отложи го за идната година, книжничко. Сега имаме по-важни дела, хората нямат свободно време.

— Малките деца имат свободно време колкото щеш — възразих.

— Децата на тази възраст не желаят да ги затварят в класните стаи! Те имат нужда да тичат и да са свободни като птици!

— Но те не са свободни като птици — отвърнах. — Ходят на нивите да работят с майките си или гледат по къщите по-малките си братчета и сестричета. Кога ще се научат на нещо друго?

— Ще се погрижим и това да стане. Пак ще си поговорим! — И излезе да провери как върви прибирането на зърното в хамбарите. Наистина беше страшно зает и не можех да му се сърдя, но бях разочарован.

Реших да се заема сам с този въпрос и да преподавам уроци в стаята, която бях избрал за целта. Казах на хората, че ако идват вечер, ще им разказвам истории за градовете-държави, за Бендайл и за други земи от Западния бряг. Събрах десетина възрастни, но все мъже — жените не излизаха на улицата сред мръкване. Слушателите ми идваха главно заради историите, но неколцина показаха жив интерес към различните обичаи и поверия, смееха се чистосърдечно на някои

чуждоземни представи за живота и света и задаваха най-разнообразни въпроси. Но пък те работеха по цял ден и често заспиваха, когато се увличах в обстойни обяснения. Ако наистина държах да огромя Горското братство, трябваше да започна от по-младите.

Неуспехът да създам училище ми осигури повече време с Диеро и Мелле. Бях щастлив да съм с тях. Все още излизах с Барна, но неговият интерес бе насочен към непосредствените дела, новите сгради и подготвяното разширяване на кухнята и столовата. Сърцето на гората очевидно просперираше: все повече стада и стоки се стичаха в него. Когато разговарях с доставчиците, които ходеха в Асион, на чаша бира в пивницата, където се срещаме с Чамри, те говореха само за реквизиране и търговия. Струваше ми се, че ги пращат предимно да носят луксозни изделия.

Венне тъкмо се бе върнал от едно дълго пътешествие и заедно с приятелите си често се присъединяваше към нас в пивницата. Харесваше работата си. Каза ми, че била вълнуваща и че не се налагало да стреля по хора. Попитах го дали селяните, живеещи в покрайнините на гората, знаят кои са. Той отвърна, че край Пирам, откъдето се връщали, местните ги наричали „момчетата на Барна“. Гледали ги малко накриво, макар че нямали нищо против да търгуват с тях, и все ги карали да продължат към следващото градче, където „да скубят търгащите“.

Попитах го дали се е случвало да разговарят с хората за Въстанието. Оказа се, че той не е чувал нищо за това.

— Въстание ли? На роби? Че как ще се бият робите? Трябва да сме като армия, за да го направим, а не сме. — Невежеството му по въпроса ме накара да си помисля, че вероятно има съвсем ограничен кръг от посветени, с цел да се избегне разпространението на плановете за Въстанието, но не знаех кои са те.

Попитах дали селяните във фермите и робите често настояват да тръгнат с тях. Казаха ми, че се случвало от време на време, но им отказвали, за да не бъдат преследвани. Въпреки това някои от робите бягали и тръгвали по дирите им. Гледали да са с тях накрая, защото знаели, че няма друг начин да проникнат в града, освен ако не са „момчетата на Барна“.

— Така ли пристигат и момчетата?

Това ги накара да се разсмеят и в разговора настъпи известно оживление. Някои от момичетата били бегълки, но дори тях приемали невинаги, защото можело да ги преследват, а те не знаели как да прикриват дирите си.

— Пък и най-често желаещите са грозници и бременни. Тези, дето ни трябват, ги държат под ключ.

— Е как тогава ги карате да тръгнат с вас? Отново смях.

— По същия начин като овцете и кравите — обясни водачът на Венне, нисък дундест мъж, който според Венне бил отличен ловец и съгледвач. — Събираме ги на стадо и ги подкарваме!

— Но не ги пипаме, не ги пипаме — обясни друг. — Или поне не докосваме хубавиците, защото Барна ги обича свежи.

Продължиха да разказват един през друг всякакви истории. Двама от тях бяха довели Ирад и Мелле и единият се похвали, тъй като всички знаеха, че сега Ирад е любимка на Барна.

— Двечките бяха в края на селцето, тъкмо се прибираха от полето, когато двамата с Атер ги доближихме на коне. Хвърлих — им едно око, смигнах на Атер и сграбчих хубавицата, но тя дращеше като котка. Сега вече знаая, че се е опитвала да измъкне скрития нож, и имах късмет, че не успя, инак щеше да ми разпори търбуха. Малкото пък фрасна няколко пъти Атер с мотиката. Щяхме да го хвърлим, но двете тъй се бяха вкопчили, че нямаше начин да ги разделим. И пицяха, но бяхме доста далеч от къщите, така че никой не ни чу. Извадихме късмет с тези двете. Сигурно са тръгнали да ги търсят чак по тъмно, а тогава бяхме на половината път до гората.

— Не ми трябва жена, дето вади ножа за щяло и нещяло — обади се Атер. — Предпочитам да е покорна.

Разговорът пое в друга посока, както се случваше често в пивницата. Само един от осемте мъже край масата имаше жена и непрестанно му се подиграваха за това какво ли прави, докато той обикаля околните села. Сърцето на гората беше град за мъже. Военен лагер, както го наричаше понякога Барна. Сравнението бе вярно в доста отношения.

Но ако наистина бяхме войници, каква война водехме?

— Пак се отнесе — подхвърли Венне и се разсмя. Другите също пригнаха и едва сега осъзнах, че говорят за мен. Присмиваха ми се, съвсем добросърдечно, защото аз бях книжникът, момчето с поемите и

баладите, и смятаха за нормално, че от време на време се вглъбявам в мислите си.

Върнах се в къщата на Барна. Тази вечер ми предстоеше поредният рецитал. Барна вече беше там, настанен в голямото си кресло, Ирад седеше в скута му. Докато слушаше поредния разказ от „Чамхан“ той плъзгаше замислено ръка по тялото ѝ.

Макар че и друг път се случваше да гали момичетата си пред присъстващите, обикновено го правеше на шега, например ги викаше по няколко да го стоплят, че кокалите му премръзнали в зимната нощ. Понякога канеше и другарите си да „споделят щастието му“. Знаехме, че е силно увлечен по Ирад и я вика в спалнята си всяка нощ, като пренебрегва досегашните си любимки. Но тази близост пред всички бе нещо ново.

Ирад стоеше съвсем неподвижно, понасяше милувките му с безизразно лице.

Млъкнах, преди да стигна края на главата. Бях изгубил нишката на историята, и слушателите ми също. Помълчах малко, после се поклоних.

— Това не е краят, нали? — попита високо Барна.

— Не е — отвърнах. — Но стига за тази вечер. Може би Дорремер ще ни посвири?

— Довърши историята! — заповяда Барна.

Но другите вече се бяха размърдали, разговаряха и неколцина извикаха, че искат да послушат музика. Дорремер пристъпи напред с лирата си, както правеше след рециталите на Палтър и моите. Така ми се размина и успях да се измъкна. Качих се горе, но отидох в стаята на Диеро. Бях обезпокоен и исках да разговарям с нея.

Мелле беше заспала на леглото. Диеро седеше във всекидневната, на тъмно, ако се изключеше сиянието на луната. Беше хубава и ясна лятна нощ. Горските птички, които тук наричат нощни камбанки, чуруликаха между клоните на дърветата, търсеха се и отговаряха на зова си. От време на време чувах приглушено бухане на бухал. Вратата на Диеро бе отворена. Влязох и я поздравих, сетне се възцари мълчание. Щеше ми се да ѝ разкажа за поведението на Барна, но същевременно не исках да развалям покоя ѝ. Най-сетне тя първа проговори:

— Гав, май си тъжен тази вечер.

Чух, че някой се качва по стълбите. Беше Ирад. Косата ѝ беше разпусната и тя дишаше задъхано.

— Не казвайте, че съм тук — прошепна и се скри в коридора.

Диеро стана. Беше като върба, черна и сребриста на лунната светлина. Взе кремък и огниво и запали лампата. Тя засия с жълтеникава светлина и сенките в стаята се размърдаха. Сега вече луната бе само хладен ореол в небето. Не ми се искаше да нарушавам нашия покой, но същевременно няхах търпение да попитам защо Ирад играе на криеница. Но откъм стълбището отново се дочу тропот, този път от по-тежки обуца, и малко след това на прага застана Барна, Лицето му беше почти черно, подпухнало.

— Къде тая кучка? — извика той. — Тук ли е? Диеро сведе поглед. Привикнала да се подчинява през целия си живот, тя не смееше да му отговори. Аз също неволно се присвих пред този огромен разгневен мъж.

Той ни изблъска, отвори вратата на спалнята, огледа я, после втренчи поглед в мен.

— Ти! Зная, че се усукваш около нея! Затова Диеро те държи тук! — И се хвърли напред като огромна разярена мечка, вдигнал ръка, за да ме удари. Диеро застана между нас и извика. Той я блъсна настрана, после ме сграбчи за раменете, вдигна ме и ме разтърси, както правеше Хоби, зашлеви ме два пъти и ме захвърли на пода.

Не зная какво се е случило през следващите няколко минути. Когато най-сетне намерих сили да се надигна, главата ми пулсираше от болка, а Диеро лежеше превита на пода. Барна бе излязъл.

Някак си успях да се изправя, първо на колене, сетне и на крака. Погледнах към спалнята, но там нямаше никого — само една малка сянка зад завесата.

— Не се плаши, Мелле, аз съм — казах. Беше ми трудно да говоря. Устата ми бе пълна с кръв, няколко зъба ми се клатеха. — Ей сега ще повикам Диеро.

Надвесих се над нея. Тя тъкмо се изправяше. Лампата все още светеше. В бледата ѝ светлина видях, че бузата на Диеро е подпухнала. Сърцето ме сви от мъка. Коленичих до нея.

— Намерил я е — прошепна тя. — Криеше се в твоята стая. Отиде право там. О, Гав, какво ще правиш сега? — Тя ме стисна за ръката. Пръстите ѝ бяха студени.

Поклатих глава, но от това само ми се зави повече свят. Преглътнах кръв.

— Той какво ще й направи? — попитах.

Тя повдигна рамене.

— Ядосан е... може да я убие...

— Не, Гав, той не убива жени. Но със сигурност ще я накара да страда. А ти... не бива да оставаш повече тук.

Помислих си, че говори за стаята.

— Трябва да си вървиш! Да заминеш! Тя е била в твоята стая. Не е знаела къде да се скрие. О, бедното дете! О, Гав! Толкова те обичам!

— Тя скри лицето си в шепи и зарίδα. После отново вдигна глава. — Не бери грижа за нас. Ние не сме мъже, ще се справим някак си. Но ти трябва да си вървиш.

— Ще те взема с мен — заявих. — И тях също — Ирад и Мелле...

— Не, не, не — зашепна тя. — Гав, той ще те убие. Тръгвай още сега. Веднага! Ние с момичетата не сме в опасност. — Тя се изправи, подпря се неуверено на масата, после отиде в спалнята. Чух да говори тихо на детето. После го донесе. Мелле се гушеше в нея и криеше лицето си в рамото ѝ.

— Сладка Мелле, кажи сбогом на Гав.

Мелле се обърна, протегна ръчички и аз я прегърнах силно.

— Всичко ще е наред, Мелле — казах. — Да си учиш уроците с Диеро. Обещаващ, нали? И помагай на Ирад да учи. — Не знаех какво повече да кажа. Очите ми се напълниха със сълзи. Взех ръката на Диеро и я притиснах за миг към устните си.

Отидох в моята стая, препасах колана с ножа, навлякох палтото и пъхнах в джоба „Космология“. После огледах малката стая с високия прозорец, единствената стая, която бях имал някога.

Напуснах къщата на Барна през задния вход и тръгнах по криволичещата улица към бараката на обуцарите. Градът от дърво бе окъпан от призрачна лунна светлина и забулен в сенки. И беше необичайно красив и смълчан.

ТРЕТА ЧАСТ

Чамри се надигна веднага щом приседнах на леглото му. Казах му, че искам да остана при тях, тъй като съм имал разправия с Барна.

— Каква по-точно? — попита той и малко по малко измъкна от мен цялата история, макар че не ми се щеше да казвам нищо повече. — Онова момиче е било в стаята ти? О, в името на Камъка! Трябва да изчезваш, да заминеш още тази нощ!

Опитах се да възразя. Твърдях, че става въпрос за най-обикновено недоразумение. Но Чамри вече беше станал и тършуваше под леглото.

— Къде са ти нещата, тук някъде ги оставих. Въдицата и другите такъми... ето ги. Всичко е тук. Чудесно. Вземай ги и бягай към портала. Кажи на часовоя, че бързаш да идеш при езерото с пъстървите преди изгрев-слънце, тогава е най-доброто време за риболов...

— Най-доброто време е след изгрев-слънце — поправих го.

Той ме погледна със смръщени вежди. После присви очи и докосна бузата ми с пръсти.

— Бил те е, нали? Имаш късмет, че не те е убил на място. Такъв става, когато някой му мине път. Заради жена. Или се опита да му вземе властта. Виждам съм го. Веднъж претрепа един нещастник пред очите ми. Удуши го, после му строши врата с голи ръце. Ето ти старото одеяло, вземи и него. Бягай при портата.

Изправих се, пребледнял като платно.

— Ох, май ще е по-добре да дойда с теб — рече той сърдито. После ме улови за ръката, изведе ме навън и ме поведе по задните улички право към градската порта. През цялото време не спираше да ме засипва с наставления:

— Запомни ли какво да кажеш на пазача? И няма да вървиш по пътеките! Те всичките се пазят. Жалко, че няма как... я ела, ела оттук. — Смени рязко посоката и ме затегли по една странична уличка към къщата, където живееше Венне. Остави ме в сянката пред нея и влезе

вътре. След малко се върна с Венне. — Отиваш на лов, а не на риба. Побързайте!

Венне носеше няколко стрели и бе праметнал през гърба си лък.

— Съжалявам, че си загазил, Гав — рече ми.

Опитах се да му обясня, че не съм загазил, че Барна е бил пиян и че няма никакъв смисъл от цялата тази паника.

— Не го слушай — прекъсна ме Чамри. — Не е на себе си. Заведи го някъде, откъдето да хваща пътя.

— Лесна работа — отвърна Венне. — Стига да ни пуснат през портата.

— Остави това на мен — заяви Чамри. И наистина, той с лекота уреди да ни пуснат навън. Освен това подпита ловко пазача дали Барна не е пращал някого да ме търси.

— Аз няма да се бавя — рече му накрая. — Не обичам да ходя на лов. Само ще изведа тези двама глупаци и се връщам!

Вървя с нас, докато не подминахме градините в покрайнините на гората.

— Какво да им кажа, когато се върна? — попита Венне.

— Че си го изгубил. При реката. И си го търсил цял ден. Може да е паднал, може да е избягал. Мислиш ли, че ще свърши работа?

Венне кимна.

— Аз пък ще кажа, че съм чул Гав да говори, че смятал да избяга в Асион. Ще излезе, че те е излъгал да го заведеш на лов, а после ти е избягал. Така ще ти се размине.

Венне кимна отново.

Чамри се обърна към мен.

— Гав — заговори, — откакто те видях, само ядове ми носиш на главата. Първо нахлузи на обратно старата ми фустанела, сетне ме доведе тук, сега трябва да бягаш. Какво пък, може да е за добро. Върви на запад.

После погледна въпросително Венне и той пак кимна.

— И стой далече от Предпланинието — продължи Чамри. После ме прегърна, притисна ме силно, обърна се и потъна в мрака сред дърветата.

Последвах неохотно Венне, който закрочи без колебание по една почти невидима пътека. Непрестанно се препъвах.

— Халосал те е, гледам — подметна Венне. — Върти ли ти се главата?

Бях леко замаян, но казах, че ще ми мине, и продължихме. Все още живеех с увереността, че цялата тази суматоха е напълно излишна и че недоразумението може да се изясни още на сутринта. И преди бях виждал Барна разгневен. Гневът му беше безумен, страшен, но не продължаваше дълго, отминаваше като лятна буря. Реших на заранта да предложа на Венне да се върнем.

Но докато крачехме в прохладния нощен въздух и тишината, главата ми започна да се прояснява. Постепенно си припомних всичко, което се бе случило вечерта. Видях Барна да гали застиналото неподвижно момиче, докато мъжете и жените ги гледаха. Видях ужаса на лицето на Ирад, когато тя изтича покрай нас, за да се скрие от него, и безумието в неговите очи. Видях синината върху бузата на Диеро.

Спряхме до един поток и си измих лицето. Дясното ми ухо и двете бузи бяха подпухнали. Обади се чухалче. Луната току-що бе залязла.

— Да почакаме тук, докато просветлее — предложи тихо Венне и седнахме на брега. Замълчахме. Той задряма. Намокрих ръката си и я допрях до отеклата си буза. Погледът ми се рееше в мрака. Не знаех какво точно стана в ума ми, докато местех очи от една сянка към друга, но в съзнанието ми постепенно се проясняваше твърдата увереност, че не мога да се върна в къщата на Барна.

Единственото чувство, което изпитвах, беше съжаление. За него, за мен. Отново се бях доверил и отново бях предаден.

Венне се надигна и разтърка очи.

— Аз ще продължа нататък — рекох му. — Ти няма смисъл да идваш.

— Ами... — Той се подвоуми. — И без това трябва да обясня, че след като съм те изгубил, съм тръгнал да те търся. Освен това ми се ще да те заведа колкото се може по-надалече, за да не могат да те хванат.

— Никой няма да ме търси.

— Не можеш да си сигурен.

— Барна не иска да се връщам.

— Или няма търпение да ти счупи главата. — Венне се изправи и се протегна. Погледнах го с меланхолична привързаност — стройният, покрит с белези ловец с тих глас, който се оказа чудесен приятел.

Съжалих, че съм го въвлякъл в тази история, но се надявах, че Барна няма да го обвини заради бягството ми.

— Ще тръгна на запад — казах. — А ти опиши кръг и се прибери от север, та ако пратят съгледвачи, да поемат в погрешна посока. Тръгвай още сега, че нямаш много време.

Той настоя да продължи с мен, докато ме изведе на пътя за Данерската гора, който водеше на запад.

— Виждаш ли те да обикаляш в кръг из гората, когато се изгубиш! — рече. Освен това ме отрупа със съвети: да не паля огън, докато не напусна гората, да не забравям, че по това време на годината слънцето залязва на югозапад и прочее. Ядосваше се, че не сме взели храна за мен. Вървахме през не особено гъста гора и той взе да спира край изгнилите дънери и да рови под тях. Най-сетне напипа една хралупа, бръкна вътре и извади шепа лешници и един кестен.

— Ядките им са дребни, но по-добре от нищо. Покрай западния път има доста кестени. Сигурно ще има и по дърветата. Отваряй си очите. Напуснеш ли гората, ще трябва да просиш и да крадеш. Но това си го правил и преди, нали?

Стигнахме пътя, който търсехме — извиваше плавно на запад. Отново настоях той да тръгне обратно. И без това приближаваше обед. На раздяла му подадох ръка, но той ме прегърна силно, както бе направил Чамри, и прошепна:

— Нека бог Късмет е с теб, Гав. Никога няма да те забравя. И твоите истории. Късмет да е с теб!

Обърна се рязко и след миг потъна в сенките между дърветата.

Наистина много тъжен момент.

Сетих се, че вчера по същото време бях в къщата на Барна, заобиколен от развеселена тълпа мъже и жени. И очаквах да дойде вечерта и поредният рецитал... Книжникът на Барна... Любимецът на Барна...

Седнах до пътя и направих оглед на всичко, с което разполагах. Обувки, панталони, риза и палто, старото парцаливо и вмирисано кафяво одеяло, въдицата, шепа лешници, отмъкнати от хралупата на някоя катерица, нож и „Космологията“ на Каспро.

Плюс целия ми живот в Аркаманд и гората. Всяка книга, която бях прочел, всеки човек, с когото бях общувал, грешките, които бях

направил — този път ги носех със себе си. Вече няма да избягам от тях, рекох си. Никога повече. Те идват с мен.

И къде щях да ги отнеса?

Единственият отговор бе пътят, на който стоях. Той щеше да ме отведе право в Блатата. Там, където се бяхме родили със Салло. При моя народ. Щях да върна обратно откраднатите деца, или поне едно от тях. Изправих се и тръгнах на запад.

Когато тръгнах от Етра, бях момче, облечено в бели траурни дрехи, вървах сам и навярно съм представлявал доста странна гледка, та хората са си мислели, че може да не съм с всичкия си. И това ме пазеше. Лудият е светец. Сега бях с две години по-голям и изглеждах — и бях облечен — като този, който бях: беглец. Единствената защита срещу хората, които ми предстоеше да срещна, и срещу роботърговците, щеше да е моята изобретателност и находчивост. И благосклонното отношение на бог Късмет.

Пътят щеше да ме изведе в западните покрайнини на Данеранската гора на югозапад, а оттам се простираха Блатата. Не знаех какви селища има в този край, но бях сигурен, че няма големи градове. Бях виждал страната, в която се намирах сега, но отдалече, в златиста вечерна светлина, от върха на Вентинските възвишения. Тогава ми се струваше безлюдна. Спомних си широката размита сянка на горите на изток и равнините, които се простираха в северна посока. Двамата със Салло ги съзерцавахме дълго. Веднъж Сотар ни бе попитала дали си спомняме Блатата и аз ѝ разказах за видението си — тръстиката във водата и синкавият хълм в далечината, но Салло заяви, че не помни нищо. Предположих, че моят спомен ще е от някой момент, който още не се е случил.

От доста време не бях получавал видения. Когато напуснах Етра, оставих миналото зад себе си — и с него и бъдещето. Известно време живеех само за момента — до тази последна зима, с Диеро, когато най-сетне намерих сили да погледна назад и да си възвърна дарбата и бремето, от които се бях освободил. Но другото — виденията и проблясъците от моменти, които предстоеше да изживея, бяха изчезнали завинаги.

Може би защото живеех в гората, помислих си, докато вървах по горския път. Може би зелената стена на дърветата и сплетените клони

ми пречат да виждам надалече във времето и пространството. На открито, в равнините, между синята вода и синьото небе, може би отново щях да си възвърна способността да гледам напред, да виждам в бъдещето. Не беше ли ми казала Салло, много отдавна, докато седяхме на училищната скамейка, че това е дарба, наследена от моите сънародници?

„Само не говори за това — чух тихия ѝ глас, топъл шепот в ухото. — Гавир, чуй ме, наистина, не бива да говориш за това с никого“.

Бях я послушал. Не бях споменал нито думичка, както на моите събратя по участ, така и на господарите на Аркаманд, които не притежаваха подобни дарби и се бояха от тях, защото не ги разбираха. Нито сред избягалите роби в гората, защото там няха видения за бъдещето, а само мечтите на Барна за въстание и всеобща свобода. Но ако можех да се върна при моя народ, при свободните обитатели на Блатата, където няма господари и роби, може би щях да намеря и други, притежаващи подобни дарби, и те щяха да ме научат как да си върна виденията и да се науча да ги използвам.

От подобни мисли настроението ми се приповдигна. За първи път се радвах, че съм сам. Имах чувството, че през цялата тази година с Барна неговият силен и весел глас бе нахлувал в главата ми, бе контролирал мислите ми и бе повлиявал на преценките ми. Стаената в душата му сила бе като могъщо заклинание, което потискаше свободната ми воля и сякаш хвърляше сянка върху мислите ми. Сега, докато се отдалечавах от него, премислих отново преживяното през последната година — Сърцето на гората, преди това отрядът на Бригин и Куга, старият отшелник, който бе спасил едно побъркано хлапе от гладна смърт... Последната мисъл ме накара да се върна в настоящето. Не бях ял от предната нощ. Стомахът ми вече напомняше, че е празен, а един джоб лешници едва ли щеше да ми помогне да стигна далече. Реших да не ги ям, докато не изляза от гората. Там щях да спра и да помисля какво да правя по-нататък.

Някъде в ранния следобед стигнах друг, по-широк път, който водеше от север на юг. По него имаше коловози, останали след последния дъжд, и следи от копита, макар че беше пуст, докдето ми стигаше погледът. От другата му страна се ширеше равнина, покрита на места с шубраци и с островчета рехави горички.

Приседнах в сянката на един храсталак и изядох десетина лешника. Останаха ми още два пъти по толкова, плюс няколко кестена, които пазех за краен случай. Станах, обърнах се наляво и закрачих с бодра стъпка.

Умът ми беше зает с това, което смятах да кажа на кочияша или каруцаря, който ме застигне пръв. Реших, че единственото, което може да ме отличи от избягал роб, е малката книга, която носех. Щях да съм роб-книжник, пратен от Асион да я отнесе на друг учен в Етра, който е болен и е пожелал да се запознае с нея, преди да умре. Затова неговият добър приятел му праща един свой ученик, за да му я прочете, тъй като зрението му е съвсем отслабнало... Известно време обмислях тази история във всички подробности. Толкова бях погълнат от нея, че въобще не забелязах каруцата, която се появи от един страничен път зад мен, докато не ме стресна тропотът на копитата и подрънкването на сбруята. Огромната глава на коня почти надзърна през рамото ми с меките си кафяви очи.

— Тпррру — викна каруцарят, тантурест мъжага с широко лице, гледаше ме безизразно.

Смотолевих някакъв поздрав.

— Качвай се — подметна някак едно той. — Има бая път още до кръстовището.

Покатерих се на капрата до него. Той ме оглежда известно време. Имаше мънички очи, като семки на тиква.

— Сигур отиваш в Шеча — каза, сякаш това бе неоспорим факт.

Съгласих се с него. Вероятно това бе най-доброто решение.

— Твоите хора напоследък нещо рядко се мяркат тядява — продължи каруцарят. Почти веднага се сетих за какъв ме е взел — за човек от Блатата. Не се налагаше да прибягвам до моята сложна история. Не бях беглец, а местен.

Толкова по-добре. Пък и каруцарят едва ли знаеше каква е книгата в ръцете ми.

Докато се подрусвахме през целия следобед и под златистия залез до първото от кръстопътищата, той ми разказа подробно историята на някакъв фермер, негов чичо, и стадо диви прасета в един район край Плъхова река и несправедливостта, която ги постигнала. Не разбрах почти нищо, но кимах и сумтях в нужните моменти, което всъщност се очакваше от мен.

— Обичам да разговарям с таквиз кат' теб — рече ми той, когато се разделяхме на кръстопътя. — И винаги се вслушвам в съветите ви. Ей го пътя за Шеча.

Благодарих му и закрачих в здрача. Пътят извиваше на югозапад. Ако Шеча бе село на хората от Блатата, няхах нищо против да отида там.

След известно време спрях, натроших всички лешници, после ги изядох един по един, докато вървах, тъй като гладът ми бе станал болезнен.

По здрач зърнах светлинка напред. С приближаването открих, че е отражение на угасващото сияние в небето върху водна повърхност. Минах през някакво пасище и стигнах малко селце на брега на езеро. Къщите бяха повдигнати върху колове и някои бяха над водата; имаше и завързани лодки, не можех да ги видя добре в тъмнината. Бях много уморен и страшно изгладнял и жълтеникавата светлина в един прозорец ми се струваше невероятно примамлива. Приблжих първата къща, качих се по дървените стълби и надзърнах през отворената врата. Изглежда, беше пивница или хан, с нисък тезгях и почти никакви мебели. Четирима-петима мъже седяха на килим на пода, държаха глинени купи. Всички ме погледнаха, после отместиха очи, сякаш се срамуваха от нещо.

— Влизай, момче — покани ме един. Бяха тъмнокожи и ниски. Жената зад тезгяха се извърна и все едно видях старата Гамми — същите проникателни черни очи и същият орлов нос.

— Откъде идеш? — попита тя.

— От гората. — Гласът ми бе дрезгав шепот. Никой не каза нищо. — Търся моите хора.

— Че кои ще да са те? — попита жената. — Хайде влез де. — Прекрачих прага, озъртах се смутено и изплашено. Тя метна нещо в една чиния и я побутна към мен.

— Нямам пари — признах смутено.

— Яж — рече тя троснато. Взех чинията и приседнах с нея край незапаленото огнище. Беше някакъв студен резен риба, доста голяма порция, но я ометох преди още да осъзная какво правя.

— Та кои са тез твоите хора?

— Не знам.

— Ще ти е трудно да ги намериш значи — подметна един от мъжете. Те всичките ме оглеждаха с втренчени, може би дори враждебни погледи, или пък като хора, които виждат ново и непознато нещо. Светкавичното изяждане на рибата явно бе предизвикало мълчаливото им изумление.

— Тъдявашни ли са? — попита друг мъж и се почеса по плешивата глава.

— Не знам. Отвлякоха ни — мен и сестра ми. Ловци на роби от Етра. Може да са някъде на юг.

— Кога беше това? — попита настръхнало ханджийката.

— Преди четиринайсет-петнайсет години.

— Значи си избягал роб, а? — промърмори най-възрастният с видимо безпокойство.

— Ще да си бил бая мъничък по онуй време — отбеляза жената, напълни една глинена купа с нещо и ми я подаде. — Как ти е името?

— Гавир. Сестра ми беше Салло.

— И само толкова?

Поклатих глава.

— Как се озова в гората? — попита плешивият.

Поколебах се.

— Ами... изгубих се.

За моя изненада те приеха отговора, поне за момента. Изпих млякото, което ми бе наляла жената. Беше сладко като мед.

— Какви други имена помниш? — попита тя.

Отново поклатих глава.

— Бил съм на една или две години.

— А сестра ти?

— Тя беше с две години по-голяма от мен.

— И сега е робиня в Етра? — Произнесе го „Еттера“.

— Тя умря. — Огледах ги бавно един по един. Лицата им бяха мрачни, напрегнати. — Те я убиха — добавих. — Затова избягах.

— Ах, ах... — Плешивият поклати глава. — Ами, таквoз де... кога се случи това?

— Преди две години.

Той кимна и се спогледа с останалите.

— Бия, я дай на момчето нещо друго вместо тая кравешка пикня — предложи най-възрастният. — Ще го черпя една бира.

— Има нужда от мляко — възрази ханджийката и ми наля още една купа. — Ако му бях сипала бира, досега да се е проснал на пода.

— Благодаря, ма-йо — отвърнах и отпих от купата с мляко.

Вежливото обръщение я накара да се засмее.

— Градски език, а си рассиу — рече.

— Значи не те гонят, доколкото знаеш — попита ме плешивият.
— Говоря за онез, градските господари.

— Предполагам, смятат, че съм се удавил.

Той кимна.

Заради умората, току-що заситения глад, сърдечното им отношение и вероятно споменаването на сестра ми, усетих, че очите ми се изпълват със сълзи. Погледнах пепелта в огнището, сякаш там бумтяха пламъци, и се опитах да прикрия слабостта си.

— Мяза на южняче — каза тихо един от мъжете.

— Познавах една Салло Ево Данаха долу в Жеравна равнина.

Гавир и Салдо са сидойски имена — подметна плешивият. — Ще вървя да си лягам. Утре ще ставам преди изгрев. Ще ми приготвиш ли нещо за хапване, а? А ти, Гавир, ако искаш, ела с мен на юг.

Жената ме отведе на горния етаж, където имаше спални. Постлах старото си одеяло на леглото, изтегнах се и заспах като камък, пуснат в черна вода.

Плешивият ме събуди още по тъмно.

— Идваш ли? — попита. Надигнах се, събрах си трескаво багажа и го последвах. Нямах представа къде отива, нито с каква цел, знаех само, че се отправя на юг и ме е поканил да тръгна с него.

На долния етаж гореше малка газена лампа. Ханджийката, която стърчеше зад тезгяха, сякаш въобще не беше мръдвала оттам цяла нощ, му подаде голям пакет, загърнат в нещо като импрегнирана коприна, получи от него една бронзова четвъртина и му рече:

— Нека Ме бъде с теб, Аммеда.

— Нека бъде — повтори той.

Излязох след него в мрака и се спуснахме към водата. Той отиде до една завързана за кея лодка, която ми се стори огромна, развърза въжетото и го метна в лодката, после стъпи в нея небрежно, все едно се спускаше по стълба. Последвах го предпазливо, но се наложи да побързам, защото вече се отделяхме от кея. Коленичих в задния край на лодката, а той ме заобиколи и взе да прави нещо, което не виждах в

тъмнината. Златистото сияние, което излизаше през отворената врата на хана, вече се отдалечаваше зад нас и видях отраженията на звездите в черната вода. Мъжът вдигна платно на късата мачта в средата на лодката и вятърът веднага го изопна. Усетих, че лодката започва да набира скорост. Отначало седях и не смеех да мръдна, но постепенно се отпуснах.

Лодката беше тясна и доста дълга, средната ѝ част приличаше на малка ниска къща.

— На лодката ли живееш? — попитах Аммеда, който седеше на кърмата, стиснал руля, и рееше поглед към светлината на изток.

Той кимна и произнесе нещо като „Ао“. След известно време добави:

— Можеш ли да ловиш риба?

— Да, имам въдица.

— Ами давай. Опитай.

Зарадвах се, че мога да съм полезен с нещо. Извадих кукичките и кордата. Аммеда не ми предложи стръв, а аз нямах нищо освен два-три жълъда. Обелих един, нанизах го на куката и се настаних на борда, провесил крака надолу. За моя изненада започна да кълве след около минута и почти веднага извадих една хубава червеникава риба.

Аммеда я изкорми и изчисти с един тънък, но доста зловещ на вид нож и след като я разреза на две, ми предложи половината. Никога не бях опитвал сурова риба, но отхапах без колебание. Беше крехка и вкусна, леко лютивя — беше я натъркал с хрян. Лютивият мирис ме върна в гората, преди година, когато с Чамри Берн събирахме хрян.

Аммеда ми даде парче от червата за стръв. Улових още две червенушки и ги изядохме по същия начин.

— Те се ядат една друга — обясни той. — Като хората.

— Изглежда, биха изяли всичко — отвърнах. — Дори мен.

Макар че както винаги, когато бях гладен, тъгувах по любимата си овесена каша от Аркаманд, с няколко риби в стомаха се почувствах по-добре. Слънцето вече се бе показало и приятно топлеше гърба ми. Малки вълни се плискаха в борда на лодката. Водата беше бистра, наблизко имаше няколко обрасли с тръстика островчета. Излегнах се на палубата и заспах.

Плавахме през целия ден. На следващия, когато бреговете почнаха да се събират, навлязохме в лабиринт от канали между високи

тръстики и шубраци. Имах чувството, че следваме до безкрай един и същ проток. Попитах Аммеда как успява да се ориентира, а той отвърна:

— Птиците ми показват пътя.

Стотици малки птички пърхаха над ракиката, мяркаха се гъски и патици, няколко сребристи жерава кръжаха високо в небето. Аммеда говореше за тях с уважение, наричаше ги „хасса“.

Не попита нищо за мен, не ми разказа нищо за себе си. Не се държеше дръпнато или неприязнено, просто беше мълчалив по природа.

Денят бе ясен и слънчев, нощта пък бе озарена от луната. Любувах се на летните звезди, същите, които бях наблюдавал във Венте, само че тук се поклащаха в ритъм с лодката. Ловях риба или се излежавах на припек, зяпах бреговете на различните, но толкова еднакви канали, синята вода и синьото небе. Влязох и в къщичката. Беше натъпкана с товар, най-вече овързани листове, които наподобяваха хартия, едни по-тънки, други по-дебели и плътни, но всичките много здрави. Аммеда каза, че това бил тръстиков пергамент, изработен от пресована тръстика и използван за какво ли не: от посуда до дрехи и облицовка на стени. Карал го от южните и западни блата, където се произвеждал, до други части, в които хората плащали за него или предлагали размяна. Тъкмо от размяната къщичката бе натъпкана с какви ли не странни неща — тигани и делви, сандали, красиви плетени колани и наметала, стомни с олио и солиден запас хрян. Предположих, че събира и разменя и тези неща, според изгодата. Имаше и малко пари — бронзови четвъртинки и половинки и няколко сребърни монети — държеше ги в една медна купа в ъгъла, без никакъв опит да ги скрие. Това и поведението на посетителите в хана на Шеча ме наведе на мисълта, че хората от Блатата не изпитват страх, нито подозрителност помежду си или към непознати.

Давах си сметка, че съм склонен да гласувам твърде голямо доверие на тези хора. Питам се дали този недостатък ми е вроден, характерен като тъмната ми кожа и гърбавия ми нос. Бях прекалено доверчив, позволявах твърде лесно на хората да ме предават и по този начин бях предавал други. Може би най-сетне бях дошъл на подходящото място, сред такива като мен, които отвръщаха на доверието с доверие. Имах предостатъчно време да разсъждавам върху

тези и други подобни неща, докато се изтягах на слънце и гледах трептящите отражения във водата. Всеки път, когато си спомнях годината, прекарана в Сърцето на гората, в главата ми отекваше дълбокият звучен глас на Варна, който говореше и говореше... и тишината на блатата и мълчанието на моя спътник бяха истинска благодат, отмора.

Последната вечер на пътуването ни си направихме истинско пиршество, понеже бях наловил много риба. Аммеда запали огън в едно голямо глинено гърне със скара отгоре и пламъците озариха вътрешността на къщичката с мъждукащо сияние. Видя, че го гледам, и подхвърли:

— Нали знаеш, че си нямам мое село.

Нямах представа за какво говори, нито защо го казва и само кимнах, очаквах да продължи, но той не каза нищо повече. Поръси рибата с олио и малко сол и я сложи да се пече. След като се нахранихме, донесе една делва и две малки купи и ми наля оризово вино, доста силно и с тръпчив вкус. Седнахме на кърмата. Лодката бавно се плъзгаше по широкия канал. Аммеда не правеше нищо, за да улавя вятъра, само от време на време побутваше руля. Над водата и тръстиките се спускаше синьо-зелена омара. Вечерна звезда затрептя ниско над водата на запад.

— Та за Сидоеви — заговори Аммеда. — Живеят близо до границата. Там често се мяркат ловци на роби. Възможно е да си от онзи край. Поостани, ако искаш. Огледай се. Аз ще се върна след няколко месеца. — След кратка пауза добави: — Отдавна си търся рибар.

Осъзнах, че по своя лаконичен начин ми предлага да живея и работя при него.

На другата сутрин по изгрев-слънце се озовахме в открити води. След около час приближихме висок бряг, обрасъл с дървета, под които се виждаха малки къщички. Чух детски викове. Цяла сюррия деца изтича на кея да посрещне лодката.

— Женско село — каза Аммеда. Едва сега забелязах, че след децата вървят само жени, тъмнокожи, с къси къдрави коси като на Салло, мършави и облечени в синкави туники. Във всяко лице сякаш виждах очите на Салло. Беше странно и обезпокоително да съм сред тези непознати, сред толкова двойнички на сестра ми.

Жените наобиколиха лодката, любопитни и нетърпеливи да видят какво им носи Аммеда. Едни опипваха тръстиковия пергамент, за да проверят здравината му, други отпушваха делвите и душеха какво има вътре. Никоя от тях не ми обърна внимание, но едно десетгодишно момче се изправи пред мен разкрячено и попита с важен надут глас:

— Ти кой си?

— Казвам се Гавир — отвърнах, завладян от безумната надежда, че ще ме познаят веднага.

Момчето почака малко и после попита, все тъй наперено и дори сякаш малко обидено:

— Гавир чий?

Изглежда, се очакваше да имам повече имена.

— От кой клан? — настоя да узнае момчето.

Една от жените го дръпна безцеремонно настрана, а Аммеда каза високо:

— Бил е отвлечен в робство. Може да е от Сидоеви.

— О! — възкликна една възрастна жена и ме заговори, без да ме поглежда. — Кога са те взели?

— Преди петнайсет години — отвърнах, отново завладян от глупава надежда.

Тя помисли, повдигна рамене и рече:

— Не е отгук. Не знаеш ли от кой клан си?

— Не. Били сме двама. Сестра ми Салло и аз.

— И аз се казвам Салло — заяви една жена равнодушно. — Салло Исиду Асса.

— Търся семейството си, ма-йо — рекох.

Тя ме погледна за миг, сякаш се срамуваше да го прави открито.

— Опитай във Феруси — каза. — Навремето войниците често ходеха там.

— И как да стигна до Феруси?

— По суша — обясни Аммеда. — Ще тръгнеш на юг. Каналите могат да се преплуват.

Докато си събирах багажа в лодката, той разговаряше със Салло Исиду Асса. По някое време тя отиде в селото, а той ми каза да я почакам. Тя дойде с вързоп, увит в омаслен пергамент.

— Това е храна — каза ми със същия равнодушен тон, извърнала лице настрана.

Благодарих ѝ и загърнах вързопа в старото одеяло: бях го изпрал и изсушил по време на плаването из блатата и сега го използвах като раница. После благодарих още веднъж на Аммеда, а той ми каза:

— Върви с Ме.

— С Ме — повторих и кимнах.

Понечих да сляза от кея на сушата, но няколко жени се развикаха, а надутото момче изтича и ми препречи пътя:

— Женска територия, женска територия! — заповтаря.

Огледах се. Не знаех накъде да тръгна. Аммеда ми посочи надясно, покрай водата, накъдето водеше тясна пътека, белязана с камъни и мидени черупки.

— Мъжете минават оттам — поясни и аз закрачих по пътеката.

Пътеката ме изведе до друго селце. Приближих го с известна тревога, но никой не ми извика да спра и аз тръгнах между малките къщички. Един старец се приличаше пред къщата си, която изглеждаше направена от изпънат върху дървена рамка плат.

— Ме да е с теб, младежо — подхвърли той.

Отвърнах на поздрава и попитах:

— Има ли път на юг оттук, ба-ди?

— Бади, бади, какво е това бади? Аз съм Рива Исси-ду Мени. Откъде идваш с твоето бади-бади? Не съм ти баща. Кой ти е бащата?

По-скоро ми се подиграваше, отколкото да ми се кара. Имах чувството, че познава отлично това обръщение, но не иска да го признае. Косата му беше снежнобяла, а по лицето имаше хиляди бръчици.

— Търся баща си. И майка ми. И името си.

— Ха! Брей! — Той ме огледа. — И защо си тръгнал на юг?

— Да намеря Феруси.

— Тъй ли? По-добре недей. Те са лоши хора. Аз не бих отишъл там. Но ти щом щещ, върви. Пътеката минава през пасището. — И се облегна назад и изпружи черните си мършави крака.

Не видях никой друг в селото, но мярнах няколко рибарски лодки навътре в езерото. Открих пътеката и тръгнах на юг, където се надявах да открия семейството си.

До Феруси беше два дни път. Вървах все на юг, доколкото можех да преценя по положението на слънцето. Доста често пътят се препречваше от канали и реки, но не бяха дълбоки, така че можех да ги премина, вдигнал вързопа с дрехите и останалите си вещи над водата. Запасите сушена риба и сирене се оказаха солидни. От време на време зървах дим от някоя колиба или селце в далечината, но продължавах по пътеката. И тъй, късно на втория ден пътеката зави наляво покрай песъчлив бряг и ме отведе право в селото — имаше пасище с няколко крави, надвесени над брега върби, малки къщички на колове и вързани за кея лодки. Всичко в Блатата се повтаряше с минимално разнообразие и всичко беше опростено до крайност.

Не видях деца около селото, а само един мъж — кърпеше рибарска мрежа — и му извиках:

— Това ли е Феруси?

Той остави мрежата и бавно тръгна към мен.

— Това е Феруси, селото на Източното езеро — отвърна.

Изслуша ме навъсено, докато обяснявах какво търся. Беше към трийсетгодишен, най-високият расиу, който бях виждал, и очите му бяха сиви — по-късно узнах, че бил син на една местна жена, изнасилена от етрански войник. Казах му името си, а той се представи като Рава Аттиу Сидой и любезно ме покани да споделя неговия дом и трапезата му.

— Рибарите скоро ще се приберат — каза. — И тогава ще идем на рибното платнище. Там ще попиташ жените — те сигурно ще знаят.

Към пристана вече се приближаваха лодки с вдигнати платна — приличаха на птици. Селото постепенно оживя от гласове на мъже и лай на кучета. Стройни черни кучета, които дотичаха на брега и дори влязоха във водата, посрещаха лодките с весел лай. Други пък слизаха от лодките. Наблюдавах ги с интерес — те се приближаваха едно към друго, излайваха като за поздрав, душеха се по задните части и после се разделяха, като всяко тръгваше след господаря си. Едно носеше в зъбите си голяма мъртва птица — то също мина през всички

церемонии, после затича важно на запад покрай брега. Малко след това всички мъже също тръгнаха нататък, понесли улова си в мрежи и кошници. Рава ме поведе с тях. Заобиколихме един хълм и се спуснахме в долчинката, където беше женското село на Източното езеро.

На поляната вече чакаха десетина жени, опънали на тревата голямо платно. Отстрани търчаха весели дечурлига, но забелязах, че внимават да не настъпят платното. Наоколо имаше подредени кошници и гърнета с различни ястия, досущ като на пазар. Мъжете подредиха улова си, дори кучето пусна мъртвата птица и размаха опашка. През цялото това време всички си разменяха шеги и закачки, но без никакво съмнение присъствах на някаква официална церемония и когато някой от мъжете се приближаваше, за да вземе делва с храна, или жена отиваше за кошница риба, се поздравяваха явно ритуално. Една старица грабна птицата и викна: „Стрелата на Кора!“ и това предизвика всеобщ смях и нови весели подмятания. Жените, изглежда, знаеха съвсем точно кой улов при коя от тях ще отиде, мъжете обсъждаха малко повече кой какво да вземе, но ако възникнеше спор, обикновено се решаваше от жената, както стана с двама млади съперници за парче ябълков сладкиш. Онзи, който не получи нищо, си тръгна мрачен и навъсен. Когато размяната приключи, Рава ме изведе напред и се обърна към всички жени:

— Този човек дойде днес в селото, за да търси семейството си. Бил е отведен от еттерски войници като съвсем малък. Знае само, че се казва Гавир. Хората на север смятат, че може да е от Сидоевите.

Всички жени се извърнаха и се втренчиха в мен. Една, с остър нос и мургава кожа, пристъпи напред и попита:

— Преди колко години?

— Около петнайсет, ма-йо — отвърнах. — Отвели са ме със сестра ми Салло.

— Децата на Тано! — извика една от жените.

— Салло и Гавир! — каза една жена с дете на ръце, а старицата с голямата птица се приближи, погледна ме отблизо и рече:

— Точно така. Нейно дете е, на Тано. Енну-Амба, Енну-Ме!

— Тано отиде да бере черна папрат надолу към Дългия канал — обясни ми една от жените. — С децата беше. Така и не се върнаха. Никой не намери лодката.

— Разправяха, че се удавила — заобясняваха една през друга жените.

— Казвах ви, че са ги взели ловците на роби.

Още една възрастна жена се приближи и примижа късогледо към лицето ми. Забелязах, че младите жени ме гледат по друг начин.

Тъмнокожата жена, която бе заговорила първа, мълчеше. Старицата с голямата птица ѝ прошепна нещо и тя се приближи към мен и обясни:

— Тано Айтано Сидой ми беше по-малка сестра. Аз съм Гегемер Айтано Сидой. — Лицето ѝ бе навъсено и говореше със суров глас.

Бях доста потиснат от подобно посрещане, но намерих сили и я попитах:

— Ще ми кажеш ли как се казвам, лельо?

— Гавир Айтана Сидой — отвърна тя почти раздражено. — Майка ти — или сестра ти — не са ли с теб?

— Никога не съм виждал майка ми. Бяхме роби в Етра. Убиха сестра ми преди две години. Тогава избягах в Данеранската гора. — Опитвах се да разказвам всичко това със спокоен глас, като мъж, а не момче, на тази жена с лице и очи на гарван.

Тя ме огледа за миг, като се стараеше да избягва погледа ми. После каза само:

— Мъжете от рода Айтану ще те поемат. — И си тръгна.

Другите жени очевидно нямаха нищо против да се погрижат за мен, но замълчаха и направиха като нея. Мъжете тръгнаха към селото и аз ги последвах.

Рава и неколцина от по-възрастните обсъждаха нещо. Не разбирах какво казват — все още срещях затруднения с тукашния диалект, пълен с непознати за мен думи. Изглежда, спореха за това къде ми е мястото и накрая един се обърна и ми подхвърли:

— Ела.

Последвах го до неговата колиба, с дъсчен под, дървени подпори и стени от тръстиков пергамент. Нямаше врати и прозорци, но пък стените можеха да се повдигат. След като остави глинената делва с храна, която бе взел от жените, мъжът нави стената, която бе обърната към езерото, завърза я за прътите, които стърчаха от покрива, и скри в сянка огряната от следобедното слънце тераса. После се настани върху

— проснатия на пода килим и почна да изрязва кука от мидена черупка. Без да ме поглежда, кимна към къщата и рече:

— Вземай каквото ти трябва.

Чувствах се като натрапник и не исках да вземам нищо. Не разбирах тези хора. Ако наистина бях изгубено дете от селото, това ли беше цялото радостно посрещане? Завладя ме горчиво разочарование, но не исках с нищо да го издавам, не исках да проявявам слабост пред тези безсърдечни непознати. На всяка цена щях да съхраня достойнството си. Аз бях човек от града, образован и начетен, а те бяха варвари, изгубени в своите блата. Рекох си, че след като съм изминал толкова дълъг път, за да стигна дотук, може да остана поне една нощ. Достатъчно дълго, за да реша накъде ще продължа, след като очевидно мястото ми не беше тук.

Открих една черга и я проснах на края на терасата. Краката ми се поклащаха на сантиметри над калния бряг. След известно време попитах:

— Ще мога ли да узная името на моя домакин?

— Меттер Айтана Сидой — рече той с мек глас.

— И дали вие не сте ми баща?

— Аз съм по-младият брат на леля ти — отвърна той.

Начинът, по който говореше, свел глава, ме наведе на мисълта, че не изпитва враждебност или неприязън, а по-скоро се срамува. Тъй като не смееше да вдигне очи, реших и аз да постъпя като него и го заоглеждах крадешком. Видях, че има същите гарванови черти като на леля ми — и като моите.

— И на майка ми?

Той кимна. Веднъж, много бавно. Не се сдържах и го огледах по-внимателно. Меттер беше доста по-млад от Гегемер и не толкова тъмнокож, нито с такива остри черти. По-скоро, приличаше на Салло със закръглените си бузи и светлокафявата си кожа. Може би така бе изглеждала майка ми Тано.

Вероятно е бил на моята възраст, когато сестра му е изчезнала с двете си деца.

Събрах сили и казах:

— Вуйчо.

— Ао — рече той.

— Тук ли ще живея?

— Ао.

— С теб?

— Ао.

— Ще трябва да се науча да живея тук.

— Анх.

Започвах да свиквам с тези кратки звуци — *ао* означаваше да, *енг* — не, *анх* — нещо по средата между „да“ и „не“ с общия смисъл „чух какво ми каза“.

После един друг глас произнесе „мяу“ и откъм тъмния ъгъл на колибата се доближи малка черна котка, мина по терасата и седна до мен, като грациозно обви опашка около предните си лапички. Изглежда, ми предлагаше гърба си за чесане. Отърка се в ръката ми и аз почнах да я галя. Загледах се към езерото. Няколко черни кучета пак бяха дотичали на брега, но котката не им обръщаше внимание. Забелязах, че вуйчо ми Меттер наблюдава котката, вместо да дялка кукичката. Изглеждаше поуспокоен.

— Не пуска мишка вкъщи — каза. — Казва се Пърт.

Почесах животинчето зад ушите и то замърка от удоволствие.

— Тази година мишките са истинска напаст — продължи след известно време Меттер.

Докато плъзгах ръка по козината на Пърт, се зачудих дали да му разкажа, как цяла година храната ми се е състояла предимно от мишки и плъхове. Не ми се стори разумно. Никой досега не ме бе попитал откъде идвам.

Всъщност това бе съвсем типично за селце като Феруси. Аз идвах от „Еттера“ — откъдето пристигаха и ловците на роби, грабителите, насилниците, крадците на деца. Това беше достатъчно. Идвах от друго място. Не ги интересувахе къде е то.

Не беше лесно да ги разпитвам и за Феруси. Не защото не знаеха нищо или не искаха да говорят, а тъй като селцето бе цялата им вселена и те го приемаха за даденост. Не разбираха въпросите, които им задавах. Как може някой да не знае името на езерото? Или да пита защо мъжете и жените живеят отделно — че кой би си помислил, че могат да живеят в безчестие и позор, в едно и също село? Как може да си толкова невеж, че да не знаеш думите или молитвите, които се казват, когато даваш или получаваш храна? Как може един мъж да не знае как се реже тръстика или жена как се прави от нея пергамент?

Скоро осъзнах, че тук съм много по-несведущ по всички въпроси, отколкото през първата си зима в гората. Градските хора биха сметнали Сидоеви за диваци, но според мен само един самотен, беден и груб живот като този на Куга може да се нарече прост и дори тогава думата няма да е най-точна, Сидоеви имаха пълноценно, разнообразно и богато на всякакви емоции съществуване, изпълнено с красиви ритуали, задължения и правила. Да живееш като тях беше също толкова сложно, както да си етранец, може би дори по-трудно.

Вуйчо ми Меттер ме бе довел в къщата си, без да проявява гостоприемство, но и без каквато и да било неохота — изглеждаше готов да се привърже към отдавна изгубения си племенник. Беше кротък, скромен и добър човек, вплетен в сложната мрежа от задължения, навици и ритуали на селото, тъй както пчелата е ангажирана с живота на кошера. Нямахше кой знае какъв авторитет сред останалите мъже, но тъй като бе по природа уравновесен, това не го терзаеше. Беше се женил няколко пъти, заради което останалите хранеха към него известно уважение, макар че връзките с жените бяха нещо, което е встрани от живота на един мъж. Всъщност, ако трябва да ви разкажа всичко, което узнах за живота при Сидоеви, при това с пълни подробности, моята история ще продължи до безкрай. Затова ще ви обяснявам само необходимите неща, докато ви разказвам какво се случи.

А това, което се случи, бе, че изядох вечерята си от студена риба и оризово вино в компанията на моя вуйчо, котката Пърт и кучето му Минки — всъщност добродушна стара кучка, която се появи тъкмо навреме за хапване и любезно пъхна посивялата си муцуна в ръката ми. Наблюдавах вуйчо ми, докато се покланяше и благодареше на Господаря на водите. Вече се здрачаваше. Останалите мъже изпълняваха същия ритуал пред своите къщи. След това вуйчо ми разви сламеника, на който спеше, а на мен даде чергата. Котката се шмугна да лови мишки под колибата, а Минки се сви върху сламеника на господаря си веднага щом той го разгъна. Легнахме, казахме си лека нощ и заспахме. Сиянието на деня гаснеше върху водата.

Мъжете излязоха с лодките преди изгрев-слънце, едни сами, други по двойки, повечето с кучета на борда. Меттер каза, че сега бил сезонът за големите пасажи на рибата тута, която навлизала в езерото по каналите откъм морето, та се надявали тази сутрин да ги

пресрещнат. Предположих, че това сигурно е началото на доста изнурителен сезон, както за мъжете в лодките, така и за жените на брега, от които се очакваше да изсушат улова. Попитах го дали мога да изляза с него и да започна да се уча на риболов. Беше от онзи тип хора, които просто не умеят да отказват. Смотолеви нещо объркано. Всичко, което разбрах, бе, че някой щял да дойде, за да разговаряме.

— Да не е баща ми? — попитах.

— Баща ти? За Меттер Содия ли говориш? О, той се запиля на север малко след като Тано се изгуби. — Тъкмо щях да попитам за подробности, когато той допълни: — Оттогава никой не го е виждал.

Излезе с лодката и ме остави съвсем сам в селцето — само с котките. Всяка къща си имаше своя черна котка, дори по няколко. Когато мъжете и кучетата излизаха, в къщите се разпореждаха котките: изтягаха се на терасите, шареха по покривите и изнасяха малките си да играят на слънце. Седях и ги наблюдавах и макар че малките котенца ме караха да се смея, почувствах в сърцето си тъга. Вече бях сигурен, че Меттер не е искал да е груб и нелюбезен с мен. Но аз се бях върнал у дома, при моите хора, а те ми бяха чужди, също както аз за тях.

Виждах платната навътре в езерото, разперени над лазурните гладки води.

Към селото се приближи лодка, голямо кану с неколцина гребци. Плъзна се на калния бряг, мъжете изскочиха от него, изтеглиха го нагоре и тръгнаха право към мен. Лицата им бяха изрисувани — или поне така сметнах в началото. Отблизо се оказаха татуирани — всичките имаха по няколко линии, спускащи се от слепоочията към брадичката, а лицето на най-възрастния бе гъста мрежа от черти. Крачеха бавно и тържествено. Един носеше пръчка с бели пера в единия край.

Спряха пред дома на Меттер и най-старият произнесе:

— Гавир Айтана Сидой?

Изправих се и им се поклоних.

Той подхвана дълга и пространна реч, от която не разбрах нито думичка. Мъжете почакаха малко, после мъжът с пръчката каза:

— Не е преминал обучението.

Последва кратко и оживено обсъждане, след което мъжът с пръчката — кръстих го Бялото перо — се обърна към мен:

— Трябва да дойдеш с нас за посвещаването си. Ние сме старейшините на твоя клан, Айтану Сидой. Само ние можем да направим от тебе мъж, за да вършиш мъжката работа. Не си преминал обучение, но дай всичко от себе си и с наша помощ старанието ти ще бъде възнаградено.

— Не можеш да останеш такъв, какъвто си сега — допълни възрастният. — Не и сред нас. Непосветеният човек е опасност за своето село и позор за клана. Ноктите на Енну-Амба са насочени към него и стадата на Суа бягат надалеч. Ела. — И се обърна.

Слязох при тях. Мъжът с пръчката докосна главата ми с едно от перата. Не се усмихваше, но чувствах, че се отнася към мен добронамерено. Останалите се държаха хладно и официално. Скупчиха се около мен и тръгнахме към кануто. Качихме се и потеглихме.

— Лягай на пода — нареди ми Бялото перо. Проснах се между краката на гребците. Не виждах нищо освен дъното на кануто. То също бе изработено от тръстиков пергамент.

Стигнахме средата на езерото и гребците вдигнаха веслата. Кануто замря в тихите води. И в тази тишина един от мъжете запя. Думите на песента отново бяха напълно неразбираеми. Предположих, че са аритански, древния език на нашия народ, съхранен през вековете в ритуалите на обитателите на Блатата, но нямаше как да съм сигурен. Песента продължи доста дълго, понякога на един глас, после на няколко. Аз лежах неподвижно като труп. Бях в нещо като транс. Накрая Бялото перо се наведе над мен и ме попита:

— Можеш ли да плуваш?

Кимнах.

— Изплувай от другата страна — прошепна той. И после неколцина мъже ме вдигнаха и ме хвърлиха с главата надолу във водата.

Беше толкова неочаквано, че отначало не разбрах какво става. Изскочих на повърхността, разтърсих глава и видях борда на кануто да се издига над мен. „Изплувай от другата страна“ — бе казал той и аз се гмурнах под огромния сив корпус и излязох оттатък, където той хвърляше сянка във водата. Изплюх нагълтаната вода и погледнах мъжете в кануто. Бялото перо размахваше пръчката и крещеше:

— Хиюи! Хиюи!

Завъртя пръчката и ми подаде долния ѝ край. Сграбчих го и той ме изтегли в кануто. В мига, когато седнах, ми нахлузиха нещо на главата — усещах го като дървена кутия. Не можех да помръдна глава вътре, краищата ѝ стигаха до раменете ми. Не виждах нищо, само един светъл процеп откъм брадичката. Бялото перо продължаваше да крещи: „Хиюи!“, а останалите се смееха и ме поздравяваха. Каквото и да се бе случило, очевидно бе станало по правилния начин. Седях на напречната дъска с нахлузената на главата кутия и се опитвах да намеря някакъв смисъл във всичко това.

Разказах ви подробно за моето посвещаване, защото ритуалът не е таен, всички наоколо можеха да ни видят, а имаше доста рибарски лодки. Но веднага щом ми нахлузиха кутията на главата, се отправихме към селото, където щеше да се състои тайната церемония.

Феруси се състоеше от пет селца: това, в което съм се родил, Източно езеро, и още четири, разхвърляни на няколко мили по брега на езерото Феру. За посвещението ме отведоха в Южен бряг, най-голямото село, където се съхраняваха свещените реликви. Големите канута се наричаха бойни — не защото хората от Блатата някога са воювали с други народи или помежду си, а тъй като мъжете обичат да се смятат за воители. Кутията на главата ми се оказа маска. Докато я носех, ме наричаха Дете на Енну. За расиу богинята-котка Енну-Ме е също и Енну-Амба, Черният лъв на блатата. Не мога да ви разкрия нищо повече от ритуала на посвещаването, но след като то приключи, открих, че на лицето ми е татуирана тънка черна линия, която се спуска от двете страни от косата до брадата. Тъй като кожата ми е доста мургава, тази черта почти не се забелязваше. Едва сега обаче забелязах, че всички други мъже имат същата линия, някои по две или три.

След ритуала отидохме в Източно езеро и там аз вече бях един от тях.

Сигурно съм им се струвал странен, най-вече заради невежеството си. Но мъжете от моето село ми намекнаха, че не ме смятат за кръгъл идиот и че хранят някаква надежда от мен да стане рибар.

Отношението към мен почти не се отличаваше от това към другите момчета. Повечето идваха от женските села и след ритуала оставаха да живеят с някой свой роднина — баща, брат, вуйчо или

чичо. Както разбрах, бащинството не беше толкова важно, колкото роднинските връзки по майчина линия.

Тук, в селото на мъжете, момчетата се учеха на мъжки дела: риболов и лодкостроене, лов на птици, садене и прибиране на ориз, рязане на тръстика. Жените отглеждаха домашни птици и крави, наглеждаха градините, изработваха тръстиков пергамент и готвеха. Момчетата над седемгодишна възраст продължаваха да живеят в женските села, но не им се позволяваше да вършат каквато и да било работа, така че когато идваше време да се преместят при мъжете, бяха мързеливи, невежи и непригодни и мъжете им го натякваха непрестанно. Не ги биеха — никога не видях някой расиу да посегне на друг човек, куче или котка — но ги хокаха, товареха ги със задължения и непрестанно ги критикуваха, докато не започнат да показват някакъв напредък. После идваше време за второто посвещаване и тогава можеха да се преместят в колиба по свой избор, сами или с приятели. Второто посвещаване не се разрешаваше, докато настойникът на момчето не обяви, че то е овладяло напълно един занаят. Понякога, както ми обясниха, някои от момчетата отказвали сами второто посвещаване и предпочитали да се върнат при ясените и да останат там до края на дните си.

Вуйчо ми имаше няколко жени. Някои от жените пък разполагаха с по неколцина съпрузи. Брачната церемония беше безкрайно опростена. Двата обявяваха „Ние сме женени“ по време на ежедневната размяна на храна. Между двете половини на селото бяха разпръснати малки колиби, в които имаше място, колкото да се побере един сламеник, и те се използваха от мъжете и жените, за да спят заедно. Уговорките за срещи ставаха по време на размяната на храна или ако се застигнат някъде из полето. Ако една двойка решише да се ожени, мъжът вдигаше брачна колиба, а жена му, или жените, идваха, когато те преценят. Веднъж попитах вуйчо ми, който излизаше за вечерна среща с една от жените си, коя е избрал. Той се засмя срамежливо и отвърна:

— Ами... те решават коя да дойде.

Докато наблюдавах младежите да флиртуват и да ухажват своите избраници, открих, че бракът има много общо с уменията в риболова и готвенето — тъй като мъжът даваше рибата на жена си и тя я сготвяше за него. Ежедневната обмяна на сурова срещу готвена храна се

наричаше „рибен пазар“. Всъщност жените, с техните птици, крави и лехи, произвеждаха много повече храна, отколкото мъжете доставяха от езерото.

Едва сега разбрах защо Аммеда изглеждаше засрамен, когато готвеше уловената от мен риба. Мъжете от селото никога не готвеха. Момчетата и неомъжените мъже трябваше да се пазарят за храната си или да вземат каквото остане на рибния пазар. Вкусът на вуйчо ми към жени и ястия беше отличен. Докато живеех с него, се хранех чудесно.

Прекарах годината след моето посвещаване като истински Айтан Сидой сред расиу, учех се на това, което мъжете около мен знаеха и можеха: да ловя риба, да сея и прибирам ориз, да режа и обработвам тръстика. Не бях особено сръчен с лъка и стрелите, затова не ми предлагаша да излизам с лодка в езерото, за да стрелям по птици, както правеха останалите момчета. Затова пък станах мрежохвърляч. А докато влачехме мрежата, си опитвах късмета с въдицата. Уменията ми с нея скоро бяха признати и одобрени. Често вземахме и някое момче, за да стреля по птиците, и това бе истинска радост за Минки, която се хвърляше във водата към мястото, където бе паднала патицата или гъската, и после я изнасяше гордо на брега, като размахваше доволно опашка. Винаги поднасяше птицата на Пумо, най-старата жена на вуйчо ми, и Пумо я обсипваше с благодарности.

Що се отнася до отглеждането на ориз, това е най-лесната работа на земята. Излизах есенно време с лодка върху копrienосинята вода в северния край на езерото, където са оризищата, гребеш лениво по тесните канали и разпръскваш по шепа ориз на равни разстояния. После, късно през пролетта, идваш пак, навеждаш натежалите стръкове в лодката и ги отърсваш от семената с помощта на малък дървен търмък, докато лодката не се напълни. Много жени се подиграваха, когато мъжете започнеха да се оплакват колко тежка работа е прибирането на ориза, но пък винаги приемаха с одобрение и задоволство пълните чували, предлагани на рибния пазар. „Ще ти задуша гъска с ориз!“ — обещаваха винаги. Вкусна е почти колкото любимата ми етранска овесена каша.

Виж, рязането на тръстика е изнурителна работа. Обикновено се върши късно през есента или в ранна зима, когато е хладно и често вали. Но щом свикнах да прекарвам по цял ден нагазил до глезени и дори до колене в студената вода, с наклона на извития сърп, както и с

тройния ритъм на отсичане, събиране и подаване — защото тръстиките стебла трябва да се съберат, преди да ги отнесе течението, и да бъдат прехвърлени на вързоп в лодката — започна дори да ми харесва. Младежите, с които отивах на тръстикобер, бяха чудесна компания; надпреварваха се да докажат кой е по-чевръст и сръчен със сърпа, но бяха мили към мен новака, знаеха страшно много шегички, разправяха клюки или пееха песни, отнасяни от дъждовния вятър. Малцина от по-възрастните ходеха на тръстикобер — ревматизмът ги спохождаше отрано по тези краища.

Скучен живот, но предполагам точно от това имах нужда, за да се възстановя. Разполагах с много време да мисля за най-различни неща и да възмъжея.

Краят на зимата се оказа ленив и приятен период. Тръстиката беше орязана и дадена на жените, за да направят от нея пергамент, и повечето мъже нямаше какво да правят — освен майсторите на лодки. Нищо не ме измъчваше, само влажният мъглив студ — единствената топлина в колибата идваше от жаравата в глинено гърне. Когато слънцето пробиваше през облаците, отивах на брега да гледам как се правят лодките. Тукашните майстори бяха прочути. Бойното кану е истинско произведение на изкуството, в него няма нито един излишен или ненужен детайл, то е самото съвършенство. Така че, когато не клечах надвесен над жарта в гърнето, гледах как се правят лодки. Освен това си бях изработил цял набор пръчки за риболов, а също нова корда и куки, и щом спираше да вали, излизахме с неколцина приятели на брега да си изпробваме късмет.

Въпреки че жените не стъпваха в мъжките села, нито мъжете в женските, расиу разполагаха с целия останал свят за срещи. Мъжете и жените разговаряха на рибния пазар, а също и от лодките в езерото — тъй като жените също излизаха да ловят риба и най-вече змиорки, — както и на поляните около селото. Рибарските ми умения ми помогнаха да си намеря приятелки сред момчетата, които с охота разменяха свои ястия срещу уловените от мен риби. Те ме закачаха, дори флиртуваха с мен и нямаха нищо против да излизаме на разходки край брега в компанията на други наши приятели. Разделянето по двойки обаче бе забранено преди второто посвещаване. Момчетата, които нарушаваха този закон, биваха прогонвани от селото завинаги. Ето защо младите хора предпочитаха да се срещат на групи. Любимката ми сред

девойките беше Тиссо Бету, наричана Щурчето заради дребното ѝ тясно личице и мършаво телце; тя беше умна и мила, обичаше да се смее и се опитваше да отговаря на въпросите ми, вместо да ме поглежда, сякаш казваше: „Гавир, това всеки го знае!“

Един от въпросите, които ѝ зададох, естествено бе дали някой тук разказва истории. Дъждовните дни и зимните вечери бяха дълги и скучни и аз непрестанно се слушвах за песни или балади, но темите, които вълнуваха момчетата и момичетата, бяха едни и същи — събитията от днес, плановите за идния ден, храната, жените, рядко новина, донесена от пристигнал в селото мъж. Нямах нищо против да ги поразвлека с някоя история, както бях правил с отряда на Бригин и хората на Барна. Но тук никой не се интересуваше от такива неща, може би дори не знаеше, че съществуват. Не смеех да попитам или да предложа от страх да не наруша по някакъв начин обичаите им. Но когато бях с Тиссо, се чувствах много по-свободен и един път се поинтересувах дали някой не знае песни, или не разказва истории. Тя се засмя и каза:

— Ние го правим.

— Жените?

— Ао.

— А мъжете не?

— Енг. — Тя се изкиска.

— И защо не?

Оказа се, че не знае. Когато обаче я помолих да ми разкаже някоя история, тя завъртя глава уплашено.

— О, Гавир, не мога.

— Искаш ли тогава аз да ти кажа някоя?

— Енг, енг, енг! — Тя завъртя глава. Не, не, не.

Исках да разговарям с леля ми Гегемер, която единствена можеше да ми разкаже нещо повече за майка ми. Но тя продължаваше да страни от мен. Не знаех защо. Поразпитах момичетата за нея. Те обаче отказваха да отговарят на въпросите ми. Доколкото успях да разбера, Гегемер Айтано беше уважавана, но не особено популярна личност в селото. Един зимен ден, докато се разхождах с Тиссо Бету и още няколко младежи и девойки, я попитах защо леля ми не желае да има нищо общо с мен.

— Ами сигурно защото е амбамер — отвърна Тиссо. Думата означаваше „дъщеря на блатен лъв“, но не разбирах смисъла и попитах какво означава.

Тиссо се замисли над въпроса ми.

— Това значи, че може да вижда през света. И да чува гласове отдалече.

И ме погледна, за да се увери, че разбирам за какво говори. Кимнах малко неуверено.

— Понякога Гегемер чува и думите на мъртвите. Или на хората, които все още не са родени. В къщата на старите жени, когато Енну-Амба се пробужда в нея, тя може да пътува навсякъде по широкия свят и да вижда неща, които се случват или ще се случат. Знаеш ли, някои от нас също имат гадателски способности, докато са малки, но не ги разбираме. Но ако Амба избере някое момиче за своя дъщеря, тя „вижда“ и „чува“ през целия си живот. Ала другите я смятат за чудачка. — Тиссо помисли малко, после продължи: — Не е лесно да разкаже на хората какво е видяла. Мъжете не желаят да я слушат. Казват, че само те притежават дарбата да виждат и че амбамер е просто побъркана старица. Но мама ми каза, че Гегемер Айтано е видял отровната вълна, когато хората, дете ядоха от мидите в Западните блата, се разболяха и умряха, много преди това да се случи, още когато е била малка... и освен това знае кога някой в селото ще умре. Затова хората се боят от нея. А може би тя се страхува от тях... Но понякога тя знае, когато някое момиче ще има бебче. Искам да кажа, преди всички, дори преди момичето.

Веднъж каза: „Видях детето ти да се смее, Йенни“ — и Йенни се разплака от щастие, защото отдавна искаше да си има детенце. И на следващата година го роди.

Всичко това ме снабди с нов материал за размишления. Но все още не отговаряше на най-важния въпрос.

— Не разбирам защо леля ми не ме харесва — рекох.

— Ще ти кажа какво сподели с мен мама, ако обещаеш да не казваш на другите мъже — отвърна разпалено Тиссо. Обещах да мълча и тя продължи: — Гегемер се опитвала непрестанно да види какво се е случило със сестра й Тано и нейните дечица. Години наред упорствала. Жените се събирали вечер да й пеят, за да изпадне в транс. Дори започнала да пие билки, а една амбамер не бива да приема никакви

лекарства. Но Амба не ѝ позволил да види сестра си и децата ѝ. И после... после ти дойде, а тя дори не го бе предсказала. Не знаеше кой си, докато не ни съобщи името си. Тя смята, че Амба я наказва, защото е позволила на Тано да иде сама далеч на юг. Обвинява себе си, че войниците са изнасилили Тано и са продали теб и сестра ти. И мисли, че ти го знаеш.

Понечих да възразя, но Тиссо ме изпревари:

— Умът ти може да не го мисли, но душата го знае. А второто има по-голямо значение. Ти си живият упрек за Гегемер. Ти затъмняваш сърцето ѝ.

— Думите ти затъмняват моето сърце — отвърнах.

— Зная — тъжно каза Тиссо.

Странно как Тиссо ме караше да мисля за Сотар. Тя бе различна във всичко освен в бързината, с която се изпълваше със състрадание, и умението да усеща мъката на другия, без да говори за това.

Реших, че няма смисъл да се опитвам да пробия стената, с която се бе оградил леля ми. Изпитвах огромно желание да науча повече за дарбата ѝ, пък и

Тиссо бе казала: „Някои от нас също имат гадателски способности, докато са малки“, което ме заинтригува. Но границите, наложени около познанията и представите на мъжете и жените, бяха почти толкова стриктни, колкото тези около техните селища. Тиссо и без това вече беше притеснена, че ми е разкрила твърде много, и не смеех да настоявам за още. Нито едно от момичетата не желаше да разговаря за тези „тайни неща“ — или ми отвърщаха с нервен кикот, или пищяха като настъпени котки, но мълчаха.

Не смеех да разпитвам момчетата на моята възраст какво знаят за прорицателската дарба. И без това ме мислеха за странен, а да говоря за тези неща означаваше да се отчуждя още повече. Вуйчо ми по принцип не се интересуваше от подобни въпроси, мислите му бяха ориентирани към по-практични неща от живота. Не познавах достатъчно добре останалите големи мъже. Най-добър към мен беше Рава, но пък той беше старейшина, посветител на своя клан, и прекарваше по-голямата част от времето си в Южен бряг. Имаше само един мъж, който би могъл да ме осведоми по въпроса. Казваше се Перок и беше най-старият човек в селото, с гъста бяла коса и покрито с бръчки изпито лице, почти неподвижен заради страшните болки от

ревматизма. Отеклите му от артритата ръце не бяха годни за работа, но той продължаваше упорито да плете и поправя рибарски мрежи и въпреки че беше бавен, изпилваше всичко до съвършенство. Живееше сам в една малка къща заедно с няколко котки. Беше мълчалив, но добродушен. Често страданията му бяха толкова силни, че не можеше да стане от постелята. Майката на Тиссо обикновено му пращаше храна и аз предложих да му я нося. Скоро това се превърна в ежедневен ритуал. Поставях подноса на терасата до него и казвах „От Лали Бету, чичо Перок“. Ние, младите хора в селото, наричахме по-възрастните „чичо“.

Обикновено той се припичаше на слънце — ако имаше слънце, разбира се — или рееше поглед в далечината и си тананикаше. Благодареше ми и веднага щом се обръщах, чувах, че отново си тананика. Не схващах добре думите на песента, но доколкото разбирах, ставаше въпрос за блатни лъвове, за господари на рибата и за царя на чаплите... Това бяха единствените сериозни песни, които бях чул във Феруси, единствените, които наемкваха, че зад тях се крие някаква история. Един ден сложих подноса и както винаги рекох:

— Чичо Перок, това е от Лали Бету.

Той ми благодари, но аз не си тръгнах, а попитах:

— Чичо, мога ли да те попитам за песните, които пееш?

Той вдигна глава от мрежата, която кърпеше, погледна ме втренчено и отсече:

— След второто посвещаване.

Точно от това се страхувах. Не можех да се боря със свещените ритуали.

— Анх — въздъгнах. Но той видя, че имам още един въпрос, и продължи да ме гледа изчакващо.

— Всички истории ли са свещени? — попитах.

Той ме погледна внимателно, помисли, кимна и каза:

— Ао.

— Мога ли поне да те слушам, докато пееш?

— Енг. — Той поклати глава. — По-късно. Когато се върнеш от царския палат. — В погледа му се четеше съчувствие. — Там ще научиш тези песни — както ги научих и аз.

— На цар Жерав?

Той кимна, промърмори „енг, енг“ и ми махна с ръка да не разпитвам повече.

— По-късно — добави. — Скоро.

— Има ли истории, които да не са свещени?

— Само тези, дето ги разправят жените и децата. Но те не са подходящи за мъже.

— Но има разкази за герои — като Хамнеда, прочутия юнак, който е прекосил целия Западен бряг...

Перок отново ме изгледа и поклати глава.

— Не е идвал в Блатата.

И се върна към прекъснатата си работа.

И така всички мои разкази и поеми останаха затворени в главата ми, както моето копие от поемата на Каспро лежеше увито в коприна в къщата на вуйчо ми — единствената книга в цял Феруси.

Един пролетен ден излязох сам на риболов. Вуйчо ми бе отишъл да хвърля мрежата с един друг мъж. Минки се качи в лодката, сякаш тя се разпореждаше в нея, и се просна на носа, приличаше на дървена статуетка с щръкнали уши. Не носех мрежа, само въдицата, защото смятах да хвърлям за ритта, дребна придънна риба, сочна и вкусна. Риттата не кълевеше, аз също бях завладян от леност. По някое време се отказах и се изтегнах в лодката, която се носеше по течението. Докъдето ми стигаше погледът, виждах само гладка водна шир, а в далечината, отвъд няколко тръстикови островчета, се издигаше нисък зелен бряг и зад него, още по-надалече — синкав хълм...

Ето че най-сетне бях стигнал до моето първо и най-старо видение.

И веднага щом си го спомних, започнах да си припомням и други неща.

Спомних си улиците на градовете, светлините на надвисналите над канала къщи, тъмния паваж на стръмните проходи и бръснещия зимен вятър — спомних си фонтана пред Аркаманд и кулата над гъмжащото от кораби пристанище, а също и червеникавите каменни стени — и всичко това нахлуваше в съзнанието ми на пориви, десетки видения, насложени едно върху друго, мярваха се пред вътрешния ми взор, преди да изчезнат, да бъдат изतिकани от други, и оставяха само този неизменен фон от синьо небе и вода, ниския зелен бряг и синия

хълм в далечината, който вече бях виждал, връщаха ме в момента, който познавах от далечното си детство.

Постепенно виденията започнаха да отслабват, да избледняват. Лодката бавно се носеше към селото. На рибния пазар вече се беше скупчила неголяма тълпа. Можех да предложа само няколко малки риби, но Тиссо и майка ѝ вече ми бяха стотвили ядене. Взех една порция за Перок и отидох в селото на стареца. Заварих го да кърпи поредната мрежа. Сложих подноса до него и казах.

— От Лали Бету. Чичо, може ли да те попитам нещо?

— Анх.

— Откакто се помня, мога да виждам надалече из света. Да разглеждам места, които не съм посещавал, и да си спомням неща, които не са ми се случвали. — Той бе вдигнал глава и ме гледаше навъсено. Продължих. — Кажете ми, дали това е дарба на нашия народ — на расиу? Сила ли е това, или проклятие? Има ли някой тук, който да ми обясни какви са тези видения?

— Да — отвърна той. — В Южен бряг. Мисля, че трябва да идеш там.

Надигна се с усилие и ме придружи до колибата на Меттер. Вуйчо ми тъкмо вечеряше. Минки клечеше от едната му страна и потропваше с опашка, Пърт беше от другата. Вуйчо ми поздрави Перок и му предложи да сподели вечерята си с него.

— Гавир Айтана бе така добър да ми донесе храна от пазара — каза старецът, после заговори официално: — Меттер Айтана, добре известно е, че във вашия клан е имало прочути гадатели. Нали не греша?

— Ао — каза вуйчо ми и го погледна малко учудено.

— Възможно е Гавир Айтана да притежава тази сила. Няма да е зле, ако за същото бъдат осведомени пазителите на реликвите.

— Анх — отвърна вуйчо ми, втренчил вече поглед в мен.

— Мрежата ти ще е готова утре — — добави старецът с нормален тон и закуцука обратно към колибата си.

Седнах до вуйчо ми и се заех с моя дял от вечерята. Майката на Тиссо бе направила чудесна баница с риба: бе загърнала парчетата в маруля, поръсена с лютив сос.

— Май ще е най-добре да ида в Южен бряг — заяви вуйчо ми. — Или... хм, дали първо да не поговоря с Гегемер? Не, тя... по-добре да

отида. Ох, знам ли.

— Може ли да дойда с теб? Минки тропна с опашка.

— Така ще е най-добре — каза с облекчение вуйчо ми.

На следващия ден отплавахме за село Южен бряг, където се бе състояло моето посвещаване. Меттер, изглежда, нямаше представа какво да правим там, след като стигнахме, така че го поведох към Голямата къща, където се съхраняваха реликвите. Това бе най-високата къща, която бях виждал в Блатата, със стени от твърда лакирана тръстика, от каквата строяха бойните канута, и покрив, покрит с тръстикови снопове. Дворът зад оградата беше гол, отъпкан, с малък вир в единия край и плачуща върба, надвесена над него. В къщата цареше сумрак. И двамата не посмяхме да влезем, нито да заговорим. Зачакахме край вирчето и накрая излезе един мъж. Исках да предложа да потърсим някой от членовете на нашия клан, Айтану, за да поискаме съвет или помощ, но вуйчо ми отиде при непознатия и веднага взе да му разправя как аз, неговият племенник, съм имал странна дарба и ме спохождали видения. Мъжът беше едноок и носеше метла с дълга дръжка; очевидно бе излязъл да почисти двора. Опитах се да обясня на Меттер, че не е редно да занимава с това човек, който прилича на чистач, но той завъртя глава. Мъжът кимаше и придобиваше все по-важен вид. Накрая каза:

— Ще предам на братовчед ми Дород Айтана, оракула от Тръстиковите острови, и той вероятно ще се погрижи твоят племенник да получи нужното обучение. Енну-Амба те е довела на това място. Върви с Ме!

— С Ме! — повтори с благодарност Меттер. — Ела, Гавир. Всичко е уредено. — Очевидно нямаше търпение да се махне от двора пред голямата мрачна къща. Слязохме право на пристанището и се качихме в лодката — Минки бе останала на пост, — и отплавахме за дома.

Не възлагах големи надежди на хвалбите на едноокия. Бях решил, че ако искам да науча нещо повече за моите видения, трябва да се справя сам.

Ето защо събрах кураж и същата вечер на рибния пазар се приближих до леля ми Гегемер. Бях разменил доста ритта за една гъска, която Кора бе ударил, чудесна тлъста птица, която внимателно

почистих и оскубах. Бях видял, че така правят мъжете, когато ухажват някоя жена, и затова я поднесох почтително на Гегемер.

— Лельо, нуждая се от твоя съвет и напътствие — казах, малко по-безцеремонно, отколкото възнамерявах. Тя беше жена, която внушаваше респект, и не беше никак лесно да я заговориш.

Тя не ми отговори, не взе и птицата. Усещах нежеланието ѝ да общува с мен, да ми откаже. Но накрая тя протегна ръка, прие подаръка и кимна към градините, зад които мъжете и жените се срещаха, за да разговарят. Тръгнахме натам мълчаливо. Повтарях си думите, с които смятах да започна, и когато тя спря при една редица стари сгърчени череши, изтърсих на един дъх:

— Лельо, зная, че си жена, която притежава дарба. Зная, че навремето си виждала далечни места по света и си вървяла ръка за ръка с Енну-Амба.

За голяма моя изненада тя се разсмя — учуден и презрителен смях.

— Ха! Не очаквах да го чуя от мъж!

Това ме завари неподготвен и се поколебах, но все пак успях да продължа.

— Знам, че съм неук, но ми се струва, че притежавам две дарби. Едната е, че помня съвсем ясно всичко, което съм чувал или виждал. А понякога помня и неща, които все още не съм чувал и виждал. — Спрях и зачаках да ми отговори.

Тя се извърна към мен и сложи длан на едно от дърветата.

— И какво мога да направя за един мъж с дарба? — попита със същата презрителна враждебност.

— Да ми кажеш какви са тези видения. Как да ги използвам, как да ги разбирам. Когато бях в града, а после и в гората, никой не притежаваше подобна дарба. Смятах, че когато се върна при моите сънародници, може би някой от тях ще ме просветли. Но изглежда, само ти би могла да го сториш.

Тя ми обърна гръб и този път мълча доста дълго. Накрая отново ме погледна.

— Бих могла да ти обясня, Гавир, ако беше израсъл от малък в нашето село — каза и видях, че е стиснала устни, за да не затреперят. — Но вече е твърде късно. Прекалено късно. Една жена не може да

научи мъж на нищо. Би трябвало да си го разбрал там, откъдето идваш!

Не казах нищо, но тя, изглежда, позна по изражението ми, че ме е наранила.

— Какво да ти кажа, сине на сестра ми? Сигурно си прав, че притежаваш дарба. Тано можеше да повтори всяка история, която бе чула дори само веднъж, дори след много години — дума по дума. А аз съм вървяла с лъва — както се изрази. Не че това ми донесе нещо добро. Да умееш да се връщаш в спомените е голяма сила. Но още по-голяма е да си спомняш онуй, което още не е станало. Питаш ме каква полза от това? Не зная. Никога не съм го знаела. Може би мъжете знаят, но те се отнасят с презрение към женските видения. Тях трябва да питаш! Аз не мога да ти отговоря. Едно обаче ще ти кажа — осланяй се на дарбата си, същата, дето я имаше и Тано, защото тя ще те спаси от безумието.

Не ме гледаше в очите. Лицето ѝ бе навъсено.

— Но каква полза да помня всички тези истории, след като не ми е позволено да ги разказвам, нито на другите — да ме слушат? — попитах малко ядосано.

— Никаква — рече тя. — Трябвало е да се родиш жена, Гавир Айтана. Тогава някоя от дарбите ти щеше да ти е от полза.

— Но аз не съм жена, Гегемер Айтано — възразих огорчено.

Тя ме погледна отново и изражението ѝ се промени.

— Така е. Но и още не си мъж. Макар че си стъпил на пътя... Ще ти дам един съвет, макар че едва ли ще ме послушаш. Докато помниш кой си, ще си в безопасност. Колкото по-напред и назад във времето стигаш, толкова повече от себе си ще губиш. И накрая може да се изгубиш съвсем. Не позволявай да ти се случи това, сине на Тано Айтано. Помни кой си. Никога не го забравяй. Никой не ми го е казал. И никой няма да го каже на теб — освен мен. Това е едничката опасност, която те дебне. Подготви се за нея. И ако някога те видя, докато крача редом с лъва, ще ти кажа какво съм видяла. Това е единственият подарък, който мога да ти направя. В замяна на това. — Тя кимна към птицата в краката си, изгледа ме намръщено, вдигна я и си тръгна.

По-късно през пролетта, когато времето взе да се стопля, един следобед се върнахме от риболов с вуйчо ми и Минки и видяхме, че ни чакат двама непознати. Единият беше висок и прекалено широкоплещест за расиу. Беше облечен с дълга тясна роба от фин тръстиков пергамент, почти безцветна, така че си помислих, че сигурно е някакъв жрец или свещенослужител. Другият беше смълчан и срамежлив. Мъжът с робата се представи като Дород Айтана. Меттер се прибра с улова, понеже Дород заяви, че е дошъл да говори с мен. Щом останахме сами, каза с усмивка, но и властно:

— Идвал си да ме търсиш в Южен бряг.

— Не знаех кого търся — отвърнах. Беше си самата истина.

— Не си ли ме виждал във виденията си?

— Струва ми се, че не — отвърнах.

— Нашите пътища се сближават от доста време — продължи Дород. Имаше дълбок мек глас и наистина властно държание. — Зная, че си израсъл сред чужденци и си във Феруси едва от година. Нашият роднина в Голямата къща прати да ми съобщят, че най-сетне си дошъл. Ти търсиш учител и вече го намери. Аз търся гадател и го открих. Ела с мен в моето село, Тръстикови острови, и ще започнем обучението ти. Защото и без това е късно, много късно. От години трябваше да си се захванал с това. Но нищо, ще наваксаме изгубеното време — защото времето никога не се губи, нали? До една или две години ще възстановим напълно дарбата ти, стига, разбира се, да положиш нужните усилия. И тогава второто ти посвещаване няма да е като за прост рибар или тръстикоберач, а на гадател на твоя клан. Защото в момента Айтану си нямат пророк. И е така от доста години. Очакваме те от много, много отдавна, Гавир Айтана!

От всичко, което каза, само последните думи влязоха право в сърцето ми. Кой ме бе очаквал? Откраднатото дете, роб, беглец, призрак за собствените си сънародници, странник навсякъде — кой би ме искал, камо ли да ме чака?

— Ще дойда с теб — отвърнах.

Тръстикови острови беше най-западното, най-малкото и най-бедното от петте селца на Феруси. Къщите му бяха разпръснати по островчетата и протоците на един залив в югозападния край на езерото. Дород живееше със своя кротък и мълчалив братовчед Темек в една хижа на кален, заобиколен от тръстика полуостров. Жените в селото бяха по-малко от мъжете и се държаха дръпнато, дори враждебно. Общо бяха към четирийсет души, но имаше само четири брачни колиби.

Не познавах никой друг освен Дород. Той се грижеше непрестанно да имам занимания и ме държеше настрана от другите. Липсваше ми безгрижното лениво общуване с вуйчо ми и другите рибари, както и с младите мъже и момичета, най-вече Тиссо, липсваше ми работата, оризищата, бавният ежедневен ритъм, майсторите на лодки, всичко, което доскоро ми навяваше скука, но пък не ме караше да се чувствам нещастен.

Излизахме да ловим риба всеки ден и обикновено запазвахме половината от улова за себе си, тъй като жените предлагаха съвсем малко зеленчуци и почти никакво месо и плодове. Нямах нищо против сам да приготвя рибата, но беше недопустимо за мъж да готви и навярно другите мъже щяха да ме презират и дори да ме прогонят. При това положение ядяхме предимно сурова риба, също като с Аммеда, само дето нямахме хрян, за да я подправим. Никой тук не стреляше по птици, в това село ловът им бе забранен, тъй като ги смятаха за свещени същества — дивите гъски, патиците, лебедите и жеравите носеха общото название „хасса“. Единственото разнообразие в менюто внасяха дребните рачета, но те ставаха отровни на редки и непредсказуеми интервали и Дород ми забрани дори да ги опитвам.

Темек ми каза, че предишният ученик на Дород умрял преди три години от натравяне с миди. Бил още съвсем мъничък.

С Дород не се погаждахме особено. По природа не съм бунтар, но се бях опарил и вече трудно се доверявах на околните. Дород пък изискваше от мен абсолютна вяра. Издаваше строги заповеди и

очакваше безусловно подчинение. Аз, от своя страна, непрестанно търсех логика и разумно обяснение в изискванията му и често отказвах да се подчиня.

Така продължи почти половин месец. Една сутрин той ми нареди да прекарам целия ден на колене в хижата и да повтарям думата „ерру“. Преди два дни бях правил същото. Казах му, че не мога да стоя толкова дълго, защото коленете ме болят от предния път.

— Ще правиш каквото ти се нарежда — тросна се той и излезе.

Това вече преля чашата. Реших да се върна пеша около езерото до Източното село.

Когато се прибра, той ме завари да си събирам багажа.

— Гавир, не можеш да си тръгнеш — каза ми, а аз отвърнах:

— Как мога да се уча, след като ме държиш в неведение?

— Тълкувателят е водач. Негово е бремето и отговорността да разкрие тайнствата пред гадателя.

Говореше, както винаги, надуто, но чувствах, че вярва в думите си.

— Не и този гадател — рекох. — Трябва да зная какво, как и защо го правя. Ти искаш сляпо подчинение. Защо гадателят трябва да е сляп?

— Гадателят трябва да бъде насочван — обясни Дород. — Как би могъл да се води сам? Нали ще се изгуби сред всичките тези видения. Няма да знае дали живее сега, преди много години или в бъдещето! Ти самият, макар едва да си започнал пътешествието във времето, вече си го усетил. Никой не може да върви по този път, без да бъде воден.

— Но леля ми Гегемер...

— Тя е амбамер! — прекъсна ме Дород. — Амбамер са жени, които бръщолевят глупости, вият и крещят, и виждат безполезни откъслечни картини, които не разбират. Пфу! Когато гадателят е обучен и воден, той служи на своя клан и на народа си и тогава може да бъде полезен на всички. Аз мога да те направя полезен. Зная тайните, похватите и свещените ритуали. Без тълкувател гадателят не е по-добър от жена!

— Е, може да не съм по-добър от жена — отвърнах. — Но не съм и дете. А ти се отнасяш с мен, сякаш съм момченце.

Дород трудно възприемаше новите идеи, както вероятно и повечето жители на селата, но все пак се вслушваше в думите ми,

умееше да мисли и беше изключително, почти свръхестествено чувствителен към настроения и намеци. Това, което казах, го засегна дълбоко.

Известно време мълча и накрая ме попита:

— Гавир, на колко си години?

— Наближавам седемнайсет.

— Гадателите се обучават от малки. Убек, предишният ми ученик, бе едва дванадесетгодишен, когато умря. Взех го на седем. — Говореше бавно, обмисляше всяка дума. — Ти вече си посветен. А детето може да бъде научено да се подчинява на всичко.

— Аз също съм учен да се подчинявам и да търпя — рекох, без да крия огорчението си. — От съвсем малък. Сега обаче искам да знам на кого и защо се доверявам и каква е силата, на която се подчинявам.

Той отново ме изслуша внимателно и помисли, преди да отговори.

— Твоята дарба е да виждаш силата — рече накрая. — Това е, което трябва да следват както гадателят, така и тълкувателят.

— И след като вече не съм малък, защо да не се науча да го правя сам?

— Но кой ще разчита виденията ти? — попита той изумено.

— Да ги разчита? — повторих също тъй учудено.

— Трябва да се науча да разчитам истината в това, което виждаш, за да мога да я тълкувам пред другите. Това е моята задача като тълкувател! Как е възможно един гадател да го прави? — Видя, че съм объркан, и добави: — Гавир, знаеш ли какво е това, което виждаш? Познаваш ли хората, местата, времето, смисъла на видението?

— Само след като отминат — признах. — Но как бих могъл да знам?

— Това е моята сила! Ти си очите на нашия народ, но аз съм гласът! Гадателят няма дарбата да разчита онова, което вижда. Това е работа на човек, обучаван да разпознава пътя сред безбройните канали, човек, който знае и корените на тръстиките, знае къде върви Амба и къде минава Суа, къде лети Хасса. Ти ще се научиш да виждаш и да ми предаваш видяното. За теб виденията са загадка — нали? Но можеш да ми ги описваш. А пък аз, като гледам с очите на Амба, като прониквам в дълбините на нещата, аз ще разкривам загадките 'и ще се уча да тълкувам значението на видяното и по такъв начин да соча пътя на

нашия народ. Имаш нужда от мен, също както и аз от теб. А нашите роднини и всички кланове на Феруси се нуждаят и от двама ни.

— Но откъде знаеш как се... разчитат видения?

Дород се разсмя.

— А ти откъде знаеш как да виждаш? — Вече ме гледаше не високомерно, а почти приятелски. — Защо един човек притежава една дарба, а друг — друга? Не можеш да ме научиш да виждам. Аз мога да ти помогна за това, но не и да тълкуваш виденията си, защото това е моята дарба, не твоята. Казвам ти, че имаме нужда един от друг.

— Можеш ли да ме научиш да получавам видения?

— А ти на какво си мислиш, че те уча?

— Не знам! Ти не ми каза. Всеки трети ден съм на глад и пости, никога да не ходя бос, да не спя с главата на, юг, да стоя на колене, докато краката ми отекаат — стотици правила и забрани... но за какво е всичко това?

— Постиш, за да запазиш духа си чист и лек и да можеш да пътуваш по-лесно.

— Но и между постите не получавам достатъчно храна. Духът ми е толкова чист и лек, че не мисля за нищо друго освен за ядене. Каква полза от това?

— Той се намръщи и наистина изглеждаше малко засрамен. Реших да се възползвам от набраната преднина. — Нямам нищо против постенето, но не искам да гладувам постоянно. И защо трябва да нося обувки?

— За да запазиш краката си от пряк досег със земята, която изсмуква духа надолу.

— Суеверия — изсумтях. Той пребледня и побързах да добавя: — Имал съм видения бос и обут. И не е нужно да ме учиш на подчинение. Този урок вече съм го минал. Искам да разбера дарбата си, да се науча да я използвам.

Дород сведе глава и замълча. След известно време заговори, бавно, навъсено, но без досегашната надменност и снизхождание:

— Гавир, ако се съгласиш да правиш каквото ти казвам и както го казвам, ще се опитам да ти обясня защо гадателите вършат тези неща. Може би е вярно, че за човек на твоята възраст подхожда различен начин на действие.

Бях горд от себе си, задето бях отстоял позицията си и дори бях спечелил известно уважение. Върнах вещите си на лавицата до леглото и останах при него в самотната и наистина доста мръсна хижа.

Не се съмнявах, че Дород наистина има нужда от мен, тъй като след смъртта на предишния му ученик не можеше да изпълнява ролята си на наставник и тълкувател. Пък и вече се бяхме договорили да ми обяснява всичко, на което ме учи.

Беше му трудно да се откаже от позицията си на господар, да отговаря на въпросите ми и да ми обяснява защо трябва да правя това или онова. Не беше лош човек и мисля, че понякога се радваше, че вместо послушен ученик има ученолюбив последовател и другар, но въпреки това не ми казваше нищо, докато не го попитам.

Най-бързо от всичко учех песните и ритуалните сказания. Най-сетне имах възможност да се запозная с житието на боговете и духовете, с песните и легендите на расиу, да се приближа до сърцето на Блатата.

Дарбата да запаметявам не ме бе изоставила, въпреки че не я бях използвал от доста време. И така напредвах поне в това отношение. Веднъж Дород се разсмя, понеже повторих сказанието дума по дума веднага след като ми го бе предал.

— Изгубих месеци да набия това в главата на бедния Убек, а той така и не го научи дори до половината! А ти се справи от първия път!

— Това е другата ми дарба и нещо, на което са ме учили, когато бях роб — обясних.

Но дарбата ми да виждам, изглежда, се съпротивляваше на усилията му да се пробуди и да бъде овладяна. Месеците се нижеха един след друг, а все още не ме спохождаше ново видение. Започвах да губя търпение. Той обаче изглеждаше напълно спокоен.

Наричаше същината на своето обучение „очакването на лъва“. От мен се искаше да седя и да дишам бавно, докато постепенно отдалечавам мислите си от всичко, което ме обкръжава, и потъвам в тишината вътре в мен. Ужасно трудно занимание. Коленете ми започнаха да привикват със странната поза, но не и умът ми — поне засега.

Искаше да му разкажа всички видения, които съм имал. Отначало ми беше много трудно. Имах чувството, че Салло отново седи до мен и шепне: „Гав, не говори с никого за това!“ През целия си

живот ѝ се бях подчинявал, а ето, че сега трябваше да прекрача заветите ѝ и да се вслушвам в желанията на този странен човек. Не ми се искаше обаче да споря с Дород, защото той бе единственият, който можеше да ме научи. Насилвах се да говоря, описвах объркано нещата, които бях виждал. Търпението му беше неизчерпаемо и малко по малко той измъкна от мен всичко, което можех да му кажа за моите „спомени“ за снеговалежа в Етра, за нападението на карсиканския отряд, за градовете, които бях посещавал, за човека в стаята с книгите, за пещерата, за страховитата танцуваща фигура (която бях видял отново в деня на моето посвещаване) и дори за първото и най-простичкото от тях — синята вода и тръстиките. Непрестанно ме караше да повтарям разказите си.

— Разкажи ми пак — настояваше. — Та значи, ти си в лодка...

— Какво повече да ти кажа? Виждам блатата. Точно както изглеждат сега. Както съм ги видял, когато съм бил съвсем малък, преди да ме откраднат. Синя вода, зелени тръстики, синкав хълм в далечината...

— На запад ли?

— Не, на юг.

Откъде съм знаел, че хълмът е на юг?

Той ме слушаше все тъй напрегнато всеки път и често задаваше въпроси, но никога не правеше никакви коментари. Много от думите, които използвах, очевидно му бяха непознати, особено когато описвах градовете, разказвах за книгите или за човека в стаята. Дород никога не бе виждал град. Използваше думата „чета“, но не можеше да чете и никога не бе държал в ръцете си книга. Извадих „Космология“, за да му покажа какво означава тази дума. Той я погледна, но не прояви интерес. Така и не можах да разбера какви изводи си вади от разказите ми, защото никога не ги споделяше с мен.

Питах се как ли се справят с това другите гадатели и тълкуватели. Попитах го кои са останалите гадатели във Феруси. Той ми каза две имена, единият бе от Южен бряг, другият живееше в Средно село. Попитах дали мога да разговарям с тях. Той ме изгледа учудено.

— Защо?

— Ами просто да поговорим. Да разбера какво виждат...

Той поклати глава.

— Те няма да разговарят с теб. За виденията си говорят само със своите тълкуватели.

Продължих да настоявам и той каза:

— Гавир, това са святи хора. Те живеят в самота, сами със своите видения. Само техните тълкуватели могат да общуват с тях. Никой от тях не излиза сред хората. Дори да станеш всепризнат гадател, няма да ти позволят да ги навестиш.

— И аз ли ще живея като тях — в изолация, сам, насаме с виденията си?

Това ми се стори ужасно и Дород го почувства.

Поколеба се и отвърна:

— Ти си различен. Започна обучението си по друг начин. Не мога да ти кажа как ще живееш.

— Може би никога вече няма да имам видения. Може би съм се върнал при началото на езерото и то е било краят.

— Ти се страхуваш — заяви Дород и долових в гласа му неочаквана нежност. — Трудно е, когато знаеш, че лъвът върви срещу теб. Не се бой. И аз ще съм там.

— Не и там — възразих.

— Напротив — там също. А сега — иди да чакаш лъвицата.

Подчиних се, без да възразя, коленичих на терасата пред хижата над калния бряг на полуострова и се загледах към езерото под тихото сиво небе. Дишах, както ме учеше той, и се опитах да овладя мислите си, преди да са се разпилели. Скоро осъзнах, че крача през поле и зад мен пристъпва черна лъвица, но не се обърнах. Страховете ми се бяха изпарили. Около мен имаше цветя. Вървах по павирана улица в дъжда и видях как вятърът хвърли едри капки в осветения прозорец на една къща. После се озовах на озарен от слънце двор, в къща, която познавах, моята къща, и едно малко усмихнато момиче излезе да ме посрещне. Личицето му пробуди у мен огромна радост. Газех през река, течението беше буйно, а на раменете ми лежеше страшно бреме — толкова тежко, че ме притискаше в податливата почва и водата заплашваше да ме отнесе. Отстъпих назад и отново се озовах на колене на площадката пред къщата в Тръстикови острови. Свечеряваше се. Слънцето вече се беше скрило. На изток, над тръстиките, прелиташе ято диви патици.

Ръката на Дород легна на рамото ми.

— Ела — рече ми той тихо. — Връщаш се от дълъг път.

Тази вечер беше особено внимателен с мен. Не ме попита какво съм видял. Постара се да се нахраня добре и ме отпрати да спя.

През следващите дни му разказах за виденията си, малко по малко, с безброй повторения. Той знаеше как да измъкне от мен неща, над които не се бях замислял, неща, които дори не знаех, че съм видял, докато не ме караше да си припомня отново видението, да се вгледам в подробностите, сякаш изучавам картина. Имах чувството, че в мен се събират два различни вида спомени.

Още няколко пъти през тези дни се „отправях на път“, както се изразяваше той. Беше сякаш до мен има отворена врата и аз мога да минавам през нея, но не по своя воля, а по волята на лъва.

— Не разбирам с какво виденията ми могат да са полезни за нашия клан — подхвърлих една вечер. — Винаги са свързани с други места и други времена — няма почти нищо за Блатата. За какво са им тези неща?

Бяхме излезли за риба. Напоследък приносят ни за рибния пазар бе доста оскъден, което даваше отражение и върху храната, получавана в замяна от жените. Тъкмо бях хвърлил мрежата и се носехме бавно по течението.

— Все още пътуваш като дете — каза Дород.

— Какво искаш да кажеш?

— Детето вижда само с очите си. Вижда това, което е пред него — местата, на които предстои да отиде. Когато се научи да пътува като мъж, кръгзорът му се разширява. Тогава вече може да вижда и с очите на другите, да вижда местата, където отиват те. Да пътува там, където никога няма да отиде телом. Целият свят, всички места са открити за великия гадател. Той крачи редом с Амба и лети с Хасса. Разхожда се с Господаря на водите. — Гласът му отново бе станал властен. Той ме погледна за миг, сякаш преценяваше дали схващам. — Тъй като не си преминал обучение и започна доста късно, ти виждаш като дете. Аз мога да те науча да предприемаш велики пътешествия. Но само ако ми имаш доверие.

— Че нямам ли ти?

— Нямаш — рече той спокойно.

Леля ми ми бе казала нещо за това никога да не забравям кой съм, където и да отида. Бих могъл да откроя думите ѝ в спомените си,

ако ги потърся, но не го направих. Дород беше прав — ако исках да се уча от него, трябваше да го правя по неговия начин.

Изтеглихме мрежата. Имахме късмет. Занесохме два тлъсти шарана на рибния пазар. Лично аз не обичам шаран, твърде е костелив, но жените в Тръстикови острови го обожаваха и тази вечер получихме обилна вечеря.

След като я изядохме, попитах Дород:

— Как ще ме научиш да виждам отвъд детските видения?

Той помълча, после каза:

— Трябва да станеш готов.

— И как ще стана готов?

— С подчинение и вяра.

— Нима не ти се подчинявам?

— Не и в сърцето си.

— Откъде знаеш?

Той ме погледна и зърнах в очите му презрение, а може би съжаление, но не и отговори.

— Какво трябва да направя? Как да докажа, че ти имам доверие?

— С подчинение.

— Каж ми какво трябва да направя и ще го направя. Никак не ми се нравеше тази битка на характери, но очевидно той искаше точно това. И след като получи каквото искаше, веднага смени тона. Говореше много сериозно.

— Гавир, не си длъжен да продължаваш. Пътят на гадателя е труден. Тежък и страшен. Аз винаги ще съм до теб, но ти си този, който трябва да се отправи на пътешествието. Мога да те отведа до началото на пътя, но след това само ще те следвам. Твоята воля ще те кара да продължаваш, твоите очи ще виждат. Ако не желаеш да се отправяш на великото пътешествие, нека бъде така. Няма да те принуждавам — а и не мога да го сторя. Ако искаш, тръгни си още утре, върни се в Източно езеро. Твоите детски видения ще те спождат от време на време, но скоро ще започнат да избледняват и когато ги изгубиш напълно, ще изгубиш и дарбата си. След това ще можеш да живееш като обикновен човек. Ако това е, което искаш.

— Не — побързах да отвърна, бях смутен и объркан. — Нали ти казах. Искам да опозная дарбата си и да я овладея.

— Ще стане — отвърна той тихо, но решително.

От този ден той бе едновременно и по-внимателен, и по-настойчив с мен. Бях твърдо решен да му се подчинявам, без да подлагам заповедите му на съмнение, и да открия дали наистина мога да контролирам силата си. Отново трябваше да постя всеки трети ден. Дород контролираше стриктно диетата ми, не ми позволяваше никакво мляко и зърно, но добавяше някои храни, за които твърдеше, че били свещени — яйца от патица и яребица, един корен, казваше се шардиссу, и еда, малка гъба, която се срещаше във върбовите горички — и всичко това трябваше да го ям сурово. Губеше страшно много време, за да ги набави. От горчивия вкус на шардиссото и едата ми ставаше лошо и ми се виеше свят, но се насилвах да хапна и от двете.

След няколко дни на тази диета и дълги часове коленичил на площадката пред къщата, започнах да изпитвам странно олекване на тялото и духа, усещах, че се рея над земята. Всеки път, когато произнасях думата „хасса“, имах чувството, че разпервам криле и се издигам като дива патица или лебед.

И тогава видях блатата под мен и сенките на облаците, които се плъзгаха върху тях. Видях селцата по бреговете на езерата и рибарските лодки във водата. Видях лицата на децата, жените и мъжете. Прекосих една голяма река с товар на раменете, превит под тежестта му, сетне отхвърлих товара и отново се сдобих с крила, този път жеравови. Летях и летях... и кацнах премръзнал и вкочанен, с пламнали от болка колене и кънтяща глава, на площадката пред къщата на Дород.

Той ми помогна да се изправа. Отведе ме при разпаления мангал в ъгъла, зави ме, успокои ме и ме похвали. Даде ми да ям сурова риба и зеленчуци, разбити яйца, малко от гадния шардиссу и после ми наля вода, за да отмия неприятния вкус в устата си.

— Тя ми даде мляко — измърморих, спомнях си жената в хана. Изведнъж страшно ми се допи млекце. Бях преизпълнен със спомени. Лежах в хижата на Дород и същевременно седях в класната стая, на пейката до сестра ми, а страховита буря разрушаваше едно село, казваше се Херру, отнасяше покривите и късаше стените от тръстиков пергамент, а непрогледният мрак бе изпълнен с човешки викове и диво свистене...

Гадеше ми се неудържимо и започнах да повръщам. Дород коленичи до мен, потупа ме по гърба и каза, че няма нищо и че скоро

ще мога да поспя. Наистина заспах, но дори сънищата ми бяха видения. Събудих се и си припомних неща, които не бях виждал никога. Той ме накара да му разкажа всичките си видения и аз се опитах, но докато говорех, непрестанно ме спохождаха нови и нови картини и скоро хижата изчезна, лицето му се стопи, аз също изчезнах, изгубен сред хората и местата, които никога нямаше да позная, нито да мога да си припомня. По някое време осъзнах, че лежа в тъмната хижа, замаян и обезсилен, неспособен дори да се надигна. Той дойде, даде ми вода и ме нахрани, а после каза:

— Ти си храбър мъж, Гавир, и ще станеш велик гадател.

Вкопчих се в него, в единствения, който не беше сън, видение или спомен, в единствения истински образ, в единствената ръка, която можех да държа, ръката на моя наставник и тълкувател, на моя спасител и предател.

И тогава сред виденията изплува едно друго лице. Познавах я. Познавах гласа ѝ. Но нали познавах всички лица и всички гласове? Спомнях си всичко, съвсем всичко. Куга се надвеси над мен. Хоби крачеше по коридора към мен. Но тя продължаваше да е пред очите ми и аз произнесох името ѝ:

— Гегемер.

Гарвановото ѝ лице беше свъсено, очите ѝ ме гледаха пронизително и строго.

— Племеннико — рече тя. — Нали ти казах, че ако те срещна в някое видение, ще ти го съобщя. Помниш, нали?

Помнех всичко. Беше ми го казала. Всичко това вече се беше случило. Помнех го тъкмо защото го бях преживявал стотици пъти, като всичко останало. Лежах, тъй като бях твърде уморен от пътешествието, за да мога да се изправя. В хижата беше тъмно и студено. Леля ми не беше тук, защото това бе мъжка хижа, а тя беше жена — видях, че е коленичила на прага. Гледаше право към мен и ми говореше със строгия си глас:

— Видях те да прекосяваш река, с дете на ръце. Разбираш ли ме, Гавир Айтана? Видях пътя, по който трябва да прекосиш. Ако се вгледаш, ти също ще го видиш. Това е втората река, която трябва да прекосиш. Ако успееш, ще си в безопасност. Зад първата река те дебне опасност. Зад втората ще бъдеш спасен. През първата ще те последва

смъртта. През втората ти ще последваш живота. Разбра ли ме? Чуваши ли ме, сине на сестра ми?

— Вземи ме с теб — зашепнах. — Вземи ме с теб!

Почувствах, че Дород се надига, за да застане между нас.

— Дал си му еда — рече леля ми. — С какво още си го тровил?

Успях да седна, после да се изправа. Олюлях се и Дород се опита да ме спре.

— Вземи ме с теб — проплаках на леля ми. Тя улови ръката ми, аз посегнах към нея и тя ме изведе навън. Едва пристъпвах. Гегемер ме прегърна.

— Не ти ли стига, че вече умори едно момче? — попита тя Дород, освирепяла като гарван, който пази гнездото с малките си от ястреб. — Изнеси вещите му от хижата и го пусни с мен, инак ще те опозоря пред старейшините на Айтану и жените от твоето село и позорът ти никога няма да бъде забравен!

— Той ще стане велик гадател — възрази Дород, разтреперан от гняв. Но не смееше да излезе от хижата. — Човек с дарба. Остави го при мен. Повече няма да му давам еда. Гавир — рече, — избирай.

Не разбирах за какво си говорят, но казах на Гегемер:

— Вземи ме с теб.

— Дай ми, каквото му принадлежи — нареди тя на Дород.

Дород донесе ножа ми, книгата, увита в пергамент, и парцаливото одеяло. Сложи ги пред входа. Плачеше и по лицето му се стичаха сълзи.

— Дано злото те сполети, лоша жено — викна. — Мръсница! Нищо не разбираш ти. Нямах работа при свещените дела. Ти скверниш всичко, що докосваш. Мръсница! Мръсница! Ти омърси и къщата ми.

Тя не отговори, но ми помогна да си събера нещата и да слеза до малкия пристан, където бе завързала лодката си, женска лодка, лека като перце. Качих се в нея, целият разтреперан, и седнах на дъното. През цялото време чувах гласа на Дород да кълне Гегемер с обидните думи, с каквито мъжете навикват жените. Накрая изрева, обзет от мъка и гняв:

— Гавир! Гавир!

Присвих се, скрих лицето си в шепи, за да не го виждам. Малко след това се възцари тишина. Бяхме се отдалечили в езерото. Ръмеше.

Бях болен, отпаднал и премръзнал и дори не можех да вдигна глава. Отново ме споходиха видения, безброй лица, гласове, места, градове, хълмове, пътища, небеса — и поех на безконечно пътешествие.

Да дойде в къщата на Дород и да застане на прага му за Гегемер бе греховен акт, оправдан донякъде единствено от спешното послание, което ми носеше. Тя не можеше да ме отведе в женското селце на Източно езеро, нито да влезе в мъжката част. Отведе ме в една празна брачна колиба, оправи ми леглото и ме остави там; идваше да ме навестява по няколко пъти на ден — нищо необичайно, така постъпваха жените и сестрите със своите мъже и братя, когато те боледуваха.

И така аз лежах в тясната колиба, вятърът вееше разкъсаните пергаментови стени, дъждът шибаше през тях, от тръстиките пръчки на покрива капеше вода. Треперех, бълнувах или лежах вцепенен. Не знаех колко време съм бил при Дород, нито колко ще отнеме възстановяването ми, но беше лято, когато отидох при него, а когато започнах да идвам на себе си, вече бе следващата пролет. Бях ужасно слаб и измършавял и ръцете ми бяха тънки като клечки. Когато се опитах да се изправа и да се поразходя, се задъхах и ми се зави свят.

Научих от Гегемер някои неща за лекарствата, с които ме беше тъпкал Дород. Тя говореше за тях с омраза и презрение.

— Аз също съм вземала еда — каза ми. — Бях готова на всичко, за да разбера какво е станало с майка ти. Един тълкувател ме посъветва, дано се задави с думите си, мъдрец от Голямата къща. Дано яде кал и да пукне в някое тресавище. Вземай еда, рече ми, и умът ти ще се освободи, ще полетиш накъдето пожелаеш! Умът ми полетя, вярно, но стомахът ми плати цената, а после и умът. Глупачка бях, така и не видях майка ти, но се поболях за месеци само от една хапка. Колко ти даде той и колко често ти даваше? А горчивият корен, шардиссу — от него главата ти се върти, сърцето лумка като пощуряло и се задъхваш — него не съм вземала, но зная. И тези мъже наричат подобни гадости свещени лекарства! — Тя изсъска като котка. — Глупаци. Мъже. Жени. Всички.

Седях на прага на колибата, а тя се поклащаше в люлеещия стол до мен, бе го дотърпила чак тук — правят ги жените и ги държат пред

колибите си. Земята все още бе влажна от последния дъжд, небето беше светлосиньо, но слънцето почти не топлеше.

От известно време с леля ми се погаждахме добре. Не се съмнявах, че ми е спасила живота, тя също го знаеше. Мисля, тъкмо това бе поуспокоило болката ѝ, че е допуснала майка ми да умре. Гегемер беше сурова и силна жена е лош нрав, но се грижеше за мен търпеливо, почти нежно. Често се случваше да сме на различни мнения, но това нямаше значение, тъй като има един вид разбирателство отвъд думите, сходство на умовете, което изглажда различията. Едно нещо знаехме и двамата, без никога да му даваме гласност — че щом възстановя силите си, ще напусна Блатата.

Не бързах, но тя бързаше. Беше ме видяла да вървя на север, гонен от смъртта. Повтаряше, че трябва да си вървя. Трябвало да пресека втората река и едва там ще съм в безопасност. Да поема на път веднага щом мога. Втълпяваше ми го непрекъснато.

— Няма значение кога ще тръгна — възразявах. — Смъртта винаги ще ме последва.

— Енг, енг, енг! — Тя намръщено клатеше глава. — Ако отлагаш твърде дълго, смъртта ще те причака по пътя!

— Тогава да остана тук — предложих полу на шега. — Защо да напускам роднините си и клана и да се впускам в надпревара със смъртта? Харесва ми тук. Обичам да ходя на риба...

Дразнех я, разбира се, и тя го знаеше и не се сърдеше, но беше видяла някои неща, а аз — не. И не знаеше как да ги разтълкува.

Между безсмислените безкрайни потоци от видения, сред които живеях, докато бях при Дород, и после, когато се върнах в Източно езеро, имаше едно, което помнех особено ясно и отчетливо. Че съм в река, затънал до кръста във водата, и водата ме влачи; опитвам се да надвия течението, но нося на гръб нещо тежко, което непрестанно нарушава равновесието ми. Пристъпвам напред, уж право към брега, но посоката е погрешна и го осъзнавам веднага — пясъкът е нестабилен, няма на какво да стъпя. Не виждам накъде вървя през кипящата вода, но премествам крак надясно, после другия, като че следвам някаква пътека на дъното, стъпка по стъпка, срещу огромната сила на течението — и това е всичко. Видението свършва.

Този спомен, това видение ме спохождаше отново и отново, докато се възстановявах. Струваше ми се, че това е последното

видение от болестта ми. Един ден го описах на Гегемер. Тя потрепери и прошепна:

— Същата река.

Аз също потреперих.

— Точно там те видях — обясни леля ми. — Това, което носиш на гръб, е дете. — И след доста дълга пауза добави: — Всичко ще се оправи, племеннико. Всичко ще е наред. — Гласът ѝ беше нисък и дрезгав; говореше по-скоро с надежда, отколкото с вдъхновена от ясновидство увереност.

Наистина бях глупак да тръгна с Дород, нещастния Дород, който ме бе чакал и ме бе взел заради самия себе си, за да издигне авторитета си сред околните, да бъде признат за тълкувател, познавач на съдбините, човек с дарба. Бях обърнал гръб на Гегемер, която, макар че едва ли го осъзнаваше, наистина ме бе очаквала, но не за да се прослави покрай мен, а заради роднинската обич.

През април се възстанових достатъчно, за да се върна в къщата на вуйчо ми, макар че все още няхах достатъчно сили, за да тръгна на далечен път. Последния ден, който прекарах в колибата за брачни двойки, леля ми дойде без особена причина, а само да се сбогуваме. Седнахме на припек отпред и аз я попитах:

— Лельо, искаш ли да ти разкажа за сестра ми?

— Салло — прошепна тя. Името на тригодишно момиченце, отдавна изгубено.

— Тя беше моя водачка и защитничка. Беше много храбра. Не помнеше нищо от Блатата, но знаеше, че притежаваме сили, каквито другите нямат. Заръча ми никога да не говоря за тях пред никого — да не споменавам за виденията си. Беше много умна. И много красива — в цялото село няма момиче, тъй хубаво като Салло. Нито толкова добро, всеотдайно и чистосърдечно. — Като видях колко внимателно ме слуша, продължих да разказвам, да описвам всяка подробност от спомените си, за да ѝ обясня какво е била за мен Салло. Не ми отне много време. Трудно е да опишеш човек. А и животът на Салло бе прекалено кратък, за да се превърне в история.

Когато най-сетне млъкнах, донякъде защото се бях задавил от собствените си сълзи, Гегемер каза:

— Сестра ти е била като моята сестра. — И сложи за миг мургавата си ръка върху моята.

И тъй, за пореден път си събрах багажа и се прибрах в селото на мъжете, в къщата на вуйчо ми. Меттер ме посрещна с кротка радост. Пърт дойде да увие опашка около краката ми и се метна върху старото ми одеяло веднага щом го разстлах на пода, мъркаше като вятърна мелница. Липсваше само радостният лай на старата Минки. Беше умряла през зимата, както ме осведоми опечалено Меттер. И старият Перок също бе издъхнал, сам в къщата си. Меттер отишъл една сутрин да го навести и го заварил надвесен над изгасналия мангал, с вкочанени ръце.

— Кучката на Рава обаче се окучи — рече Меттер след малко. — Ако искаш, да идем утре да ги огледаме.

Отидохме и избрахме едно чудесно наперено женско кутре с умни очички и черна козина. Меттер го нарече Бау и го взе на риба още същия ден. Докато отплавахме, кутретото скочи от борда във водата и зашляпа с мъничките си лапи. Меттер го измъкна за мократа козина и му се скара, а кутретото само махаше весело с опашка. Исках да ида с тях, но още бях твърде слаб, за да излизам на риба, бях се задъхал и разтреперил дори само от разходката до къщата на Рава. Седнах на огряната от слънцето площадка и загледах отдалечаващото се платно на лодката на Меттер на фона на коприненото небе. Беше ми хубаво да съм тук. Помислих си, че тази малка къщичка е вероятно единственият истински дом, който съм има.

Но не беше мой дом. Не исках да прекарам живота си тук. Бях го осъзнал вече. Бях се родил с две дарби, с две сили. Мястото на едната от тях бе тук, това бе дарба, позната на хората от Блатата, и те знаеха как да я овладяват и използват. Но обучението ми за това се бе провалило, независимо дали поради невежеството на учителя, или нетърпението на ученика, или пък защото дарбата ми не бе чак толкова изявена, а бе като на всички останали от този край, простичко умение да се поглежда малко напред в бъдещето. Детска дарба, необузdana дарба, която не може да бъде овладяна и използвана и която постепенно ще отслабне.

А другата ми дарба, макар и надеждна и сигурна, бе напълно безполезна тук. Каква полза от глава, пълна с истории, легенди и разкази? Колкото по-малко говориш при расиу, толкова си по-уважаван. Разказите са за жените и децата. Песните са тайни, изпълнявани само при свещената церемония на посвещаването. Расиу

не бяха хора на словото. Те бяха хора на виденията и на момента. Всичко, което бях научил от книгите, тук бе съвсем безполезно. Дали в такъв случай трябваше да го забравя, да предам паметта си и да оставя на духа си да се рее на воля, докато не отслабне, а аз не остареея?

Хората, които ме бяха откраднали от моите сънародници, бяха откраднали и тях от мен. Вече не можех да съм един от тях.

И щом го осъзнах, разбрах, че трябва да си вървя.

Но къде да ида?

Не север, бе казала Гегемер. Беше ме видяла да вървя нататък. През две големи реки. Трябваше да са Сомулане и Сенсали. Асион беше на север и на запад от Сомулане, в Бендайл, град Месун пък беше на северния бряг на Сенсали, в Урдайл. В Месун имаше университет. Там живееха учени и поети. Поетът Оррек Каспро също живееше там.

Станах и влязох в колибата. Пърт продължаваше упоритата си работа по разплитането на старото ми одеяло. Взех от лавицата малкия пакет, после пак излязох навън и седнах. Спомних си часовете, дните и месеците, прекарани на колене в дома на Дород, и се заклех в сърцето си никога вече да не коленича. Искаше ми се да имам люлеещ се стол, каквито имаха повечето жени, но мъжете не използваха женски вещи. Също както не готвеха, не разказваха истории и отричаха много други умения или отказваха удоволствия, само за да докажат, че са мъже. Нямаше ли да е по-добре, ако го доказват, като го правят, вместо като не го правят?

По-добре за мен, не и за тях. Не им беше в кръвта.

Та значи седнах със скръстени крака и развих пергамента, с който бе загъната книгата. За първи път от година, дори повече, я разтворих. Оставих я да се отвори сама, сама да си избере страницата, и зачетох.

*На Господаря на водите в царството,
заплетено в тръстиките зелени.*

Хасса! Хасса!

*Зоват над езеро летящи лебеди,
над царството с тръстиките зелени.*

Хасса! Хасса!

И сиви жерави се реят над блатата,

*а под крилете им се плъзгат сенки.
Под облаците сенки преминават,
над острови мочурища пълзят,
над ракитака и ориза.
Благословени
са птичите криле,
благословено е на Господаря на водите царството,
на Господаря на реките и на изворите.*

Затворих книгата и стиснах очи, облегнах се на стената. Слънчевите лъчи прозираха през клепачите ми и топлеха приятно. Откъде знаеше? Как бе успял да опише така точно живота тук? Да знае свещеното име на лебеда и жерава? Дали Оррек Каспро не бе расиу, човек от Блатата? Дали не беше гадател?

Задрямах с тези строфи в главата. Събудих се, когато Бау скочи в скута ми и ме близна по лицето.

— Какво е това? — попита вуйчо ми, втренчил любопитен поглед в книгата.

— Кутия с думи — казах. Вдигнах я и му я показах. Той поклати глава и рече:

— Анх, анх.

— Кълвеше ли днес риттата?

— Не. Само дребни костури. Ще дойдеш ли на рибния пазар?

Отидох с него и вечерта говорих с Тиссо. Зарадвах се, че я виждам. По-късно, когато се прибрахме и гледах красивия залез, с внезапно притеснение и безпокойство осъзнах, че тя май се влюбва в мен, макар все още да не бях преминал второто си посвещаване, макар че изглеждах като направен от черни пръчки и бях неуспял гадател, младеж, провалил се в начинанието си.

Меттер тъкмо се бръснеше. Мъжете от Блатата нямат гъсти и буйни бради, така че бръсненето на вуйчо ми беше по-скоро стържене на рехави косъмчета с една мидена черупка над пълна с вода черна купа, заменяща огледалото. Заниманието обаче очевидно му доставяше удоволствие. Когато приключи, той ми подаде черупката. Изненадах се, но после прокарах пръсти по брадичката си и установих, че е обрасла с къдрави косъмчета. Остъргах ги. Наистина трябваше да си

тръгвам. Но беше ясно, че не мога да замина, преди да съм възстановил силите си. Така че до края на пролетта се придържах към стриктен режим. Не напусках по никакъв повод селото на мъжете, ходех рядко на рибния пазар и не излизах на разходки с младежите и девойките. Всеки ден обаче вървах дълго покрай брега, за да заздравя мускулите си. През останалото време замествах Перок в кърпенето на мрежи — не че бях кой знае колко добър в това, но исках да съм полезен на селото поне с нещо.

След няколко седмици вече бях достатъчно укрепнал, за да излизам за риба с Меттер и да му помагам в обучението на Бау, макар че кученцето почти не се нуждаеше от напътствия. Донасянето на плячката му беше в кръвта — първия път, когато това стана, бях уловил едър костур, който успя да се откачи от куката във въздуха. Бау се метна във водата след него, гмурна се и след секунди се появи отгоре, стискаше го със зъби.

Често седях на площадката и четях. Котката, която вече остаряваше, се сгушваше в скута ми. Вечер с вуйчо ми изпълнявахме кратък ритуал — танц и молитва — да умилостивим Господаря на водите, после си лягахме.

Така минаваха дните. Дойде лятото, отмина празникът на слънцестоенето. Съвсем бях забравил, че трябва да напусна селото. Нямах никакви нужди. Чувствах се спокоен.

Един ден леля ми заобиколи платнището на пазара и спря пред мен. Кипеше от гняв. Децата се разбягаха изплашено.

— Гавир! — рече тя. — Гавир, видях един мъж. Мъж, който те преследва. Мъж, който вещае смъртта ти.

Облещих се.

— Трябва да се махнеш отгук, племеннико! — каза тя.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

Леля ми каза на всички, че се подчинявам на предсказанието ѝ и че ще замина след два дни. Когато на следващия ден отидох за последен път на рибния пазар, майката на Тиссо ми даде одеяло, изплетено от тръстика. Беше леко, меко и топло.

— Дъщеря ми го изплете — каза Лали Бету, а аз отвърнах:

— Благодаря ѝ за това и ще мисля за нея, когато нощите са студени.

Тиссо стоеше встрани и не се опита да ме заговори. Сбогувах се с жените и отделих малко повече време на леля ми. Тя обаче не пожела да говорим, настояваше да тръгна час по-скоро и да прекося втората река, след което ще съм в безопасност.

Поех на път рано на следващата сутрин, още преди вуйчо ми да се е събудил. Кутрето сумтеше в краката му. Котката се бе свила на старото ми одеяло. Прошепнах им: „Ме да е с вас“ и се измъкнах от малката къща и от селцето. Сърцето ми се бе свило болезнено.

Тръгнах на изток, навътре в сушата. Леля ми не би го одобрила, тъй като очакваше да се отправя на север. Не исках обаче тя да ръководи постъпките ми.

Нямах лодка, а да тръгна пешком на север означаваше да се лутам сред лабиринта от пътеки из блатата ѝ да изгубя много дни. Нямах нито пари, нито представа как ще си изкарвам прехраната по пътя.

Всъщност, помислих си, не беше вярно, че нямам пари. Имах. Кървави пари, пари, с които да се откупи вина, разплатата за смъртта на сестра ми. Бях ги оставил на Куга, скрити в неговата пещера. Можех да си ги взема, а после да се добера до Месун, стига да издържа на недоимъка, но пък бях привикнал да постя. Помнех пътя, по който бях минал с Чамри и Венне; щях да се придържам източно от Сърцето на гората, за да не се натъкна на часовете на Барна. Най-трудната част щеше да е откриването на пещерата на Куга, която бе южно от Данеранската гора. Но бях сигурен, че паметта няма да ми изневери и че когато стигна там, ще се ориентирам.

Торбата ми бе натъпкана с храна — пушена риба, сирене, сухари, сушени плодове: жените на рибния пазар ми бяха донесли повече риба, отколкото бих могъл да изям за цяла седмица, мъжете от селото се бяха изредили пред къщата на Меттер, за да ми донесат от своите запаси. Не се страхувах от глад, поне за през следващите дни. Освен храната и новото одеяло носех както винаги рибарските си такъми, ножа и книгата, увита в омаслен пергамент, за да не пострада, ако се наложи да плувам. Чувствах се здрав и силен и можех да вървя дни наред, без да изпитвам друго освен удоволствие от движението.

След два дни излязох от блатата и се озовах в гориста страна. Вървах на изток и доколкото можех да се ориентирам, бях някъде в околностите на град Касикар. Зърнах в далечината няколко селски къщи, изглеждаха изоставени. Тук-там виждах крави и овце. Минах покрай опожарена овощна градина и разрушена ферма. Оттук бяха минавали войски, бяха грабили и палили — неуморните бойни отряди на градовете-държави... Нямахше пътища, само пътеки, и не виждах почти никакви хора освен самотни пастири. Махахме си отдалеко и си продължавах по пътя.

Теренът стана хълмист и навлязох в безлюдна страна, тъкмо каквато ми трябваше. Проблемът бе как да откроя мястото, което търсех. Нямах представа къде може да е пещерата на Куга. Горите бяха гъсти и не можех да се огледам надалече от върховете на хълмовете. Единственото, което ми оставаше, бе да вървя напред и да следвам интуицията си. Една вечер по залез-слънце усетих, че съм се изгубил. Разбрах, че се движа напосоки. Планът ми се бе провалил. Можеше да се скитам из тези хълмове и долчинки, докато не изгубя сили и разсъдък, както бе станало и предния път. Седнах да похапна и да си почина и въздъхнах.

— Енну, покажи ми пътя.

Извадих парче хляб, сложих върху него късче пушена риба и почнах да ям бавно, наслаждавах се на вкуса и мириса, които ми напомняха за моето село. Някакво движение привлече вниманието ми и когато вдигнах очи, видях един черен лъв да излиза на поляната, само на двајсетина стъпки от мен. Беше лъвица всъщност: крачеше, навела глава и отпуснала опашка. Спря и обърна глава към мен. „Енну-Амба“ — казах шепнешком. Лъвицата ме изгледа втрещено, сетне си продължи по пътя.

Приключих със скромната си вечеря, облизах мазните си пръсти и ги избърсах в листата на мечата папрат, до която седях. Устата ми беше пресъхнала и сръбнах малко вода от шишето от лакиран тръстиков пергамент, което бях напълнил на последния ручей. Изправих се бавно. Вече знаех, че има само една посока, която мога да следвам — по стъпките на черната лъвица. Едва ли щеше да е разумно, но се намирах на място, където разумните постъпки вероятно не водеха до резултат. Така че последвах лъвицата.

Щом влязох в гъсталака, видях почти незабележима пътечка, която се виеше нагоре по склона. От лъвицата нямаше и следа. Тръгнах и вървах доста дълго. Слънцето почти се бе скрило, когато познах мястото. Куга ме бе превел през тази поляна — покрай огромния стар дъб, — когато ме поведе на среща с Горските братя. „Вече сме в Кугаманд“, рекох си и се зачудих защо говоря в множествено число. За да стигна до пещерата, бе достатъчно да свърна от пътеката на лъвицата и да тръгна надолу, по пътя, който вече си бях спомнил.

Спрях и благодарих на Енну, после се обърнах надясно и се спуснах през гората. Чувствах се на позната територия. Стигнах поточето, прецапах го и спрях пред скалната плоча, която закриваше входа на пещерата.

Отворих уста да извикам Куга, но осъзнах, със странна и неоспорима увереност, че вече го няма. Наведох се и се вмъкнах през тесния процеп. Миришеше на дим и на щавени кожи, миризмата на Куга. Беше студено и нямаше никаква светлина. Тръгнах навътре.

Стигнах до поточето, клекнах на брега и загледах вълничките в трепкащата светлина. После го видях на отсрещния бряг.

Животните, водата и капризите на времето през изминалите две години не бяха оставили много от него — череп с хлътноло чело, кости и няколко късчета парцалива кожа, както и коженият му колан.

Докоснах черепа и се помолих за Куга. Не исках да прекарам нощта в пещерата, така че излязох навън, легнах до входа и се увих в тръстиковото одеяло.

На сутринта влязох в пещерата. Мислех да погребя Куга вътре, но после реших, че пещерата е твърде потискащо място. Изкопах гроб на склона и зарових костите му там, сложих при тях и коженият колан, ножовете и металната кутия със сол, най-голямата му ценност. Така и не бях успял да я намеря, докато живеех при него, а сега я видях да се

търкаля на пода в галерията с огнището. Вътре дори имаше още малко сол — освен ножовете и кесията, която му бях оставил да пази.

Изпитах облекчение, че не са го убили заради парите. От начина, по който бе захвърлена кутията, предположих, че е бил ранен и е извадил съкровището си, за да провери дали всичко с него е наред. Но беше знаел, че умира — оставил беше кутията и се бе довял до брега на потока.

Заринах гроба, заравних пръстта с ръце и се помолих на Енну да бди над Куга. Сетне се сбогувах с него и се отправих на път, отново на североизток, покрай хълма, където бяхме срещнали Горските братя.

Откакто бях напуснал Източно езеро, самотата ме измъчваше непрестанно. И преди бях живял сам, но винаги бях близо до други хора. Сега обаче беше различно, защото за пръв път напусках хора, които бяха мои роднини, мои сънародници, и се връщах в света на чуждите и непознатите. Опитвах се да се радвам на свободата си, но по-скоро бях завладян от усещането, че съм изоставен. Най-трудно ми беше в деня, когато напуснах Кугаманд. Вървах из гората, без да мисля за пътя. Когато стигнах върха на хълма, на който ме бе оставил Куга, спрях. Този път не запалих огън, тъй като нямах намерение да викам Горските братя. Бях вървял сам дотук и възнамерявах да продължа така. Но прекарах нощта на хълма. Тъгувах за Куга. За него, а също и за моите сънародници и роднини в Източно езеро, за Тиссо и Гегемер и за моя ленив, но добродушен вуйчо. А също и за Чамри и Берн, за Венне и Диеро и дори за Барна, защото го бях обикнал. За Аркаманд, за Сотар, Тиб, Рис и Око, Астано, Явин, за моя учител Еверра и за Салло — милата ми изгубена Салло. Те всички бяха изгубени за мен. Очите ми бяха пълни със сълзи, а не можех да плача и главата ме болеше. По небето бавно пълзяха безброй звезди.

Събудих се на зазоряване, небето беше розов купол над тъмния хълм. Бях гладен и жаден. Станах, събрах си нещата и слязох при потока, където Бригин не ме бе оставил да утоля жаждата си, и пих до насита. Бях преодолял самотата и се чувствах готов да продължа пътя си. Бях сам и никой не ми пречеше да пия откъдето искам и колкото си искам. Щях да ида в Месун, където всички мъже и жени са свободни, където в университета те учат на мъдрост и където живееше поетът Каспро.

Докато крачех из гората, се опитах да запея Химна на свободата, но никога ме е бивало в пеенето и гласът ми звучеше като грак на врана. Отказах се и започнах да си повтарям наум поемите на Каспро и да си измислям мелодии, които да вървят с тях.

Промените в гората настъпват бързо — старите дървета падат, израстват млади, корени прорастват през пътеките, но аз виждах пътя съвсем ясно, както наяве, така и в спомените си. Стигнах до поляната, където бяха овесени сръндаците, и спрях за обяд. Щеше ми се и сега да има малко месо. Чудех се дали не е време да се отклоня на изток, да напусна Данеранската гора и да си опитам късмета да купя храна в някое селце или градче. Но все още не исках да го правя. По-добре бе да остана в гората и да опиша широк кръг около лагера на Бригин, да мина по маршрута, по който бяхме минали с Чамри, и на безопасно разстояние от града на Барна. А после да се насоча на север и да потърся някое село извън гората, на брега на Сомулане, първата от двете големи реки, които трябваше да премина.

Всичко вървеше според плановете ми, докато не се озовах на изток от града на Барна; вървах покрай Сомулане отвъд завоя ѝ на север, през гористите хълмове. Бях страшно изгладнял, а във вировете виждах да подскачат едри пъстърви. Изкушението беше прекалено силно. Спрях край един хубав вир, закачих една мушичка на куката и за нула време улових първата риба. Втората се закачи почти веднага след нея. Тъкмо хвърлях въдицата отново, когато някой произнесе:

— Гав?

Подскочих уплашено, изпуснах въдицата и посегнах към ножа. В първия миг не можах да позная мъжа, който стоеше зад мен. После се сетих кой е: беше Атер, единият от мъжете, които бяха отвлекли Ирад и Мелле — същият, дето се хвалеше, че обичал покорните жени... Беше едър и мускулест мъжага тогава, а сега, макар и все така едър, ми се стори измършавял. Изгледах го подозрително, но не видях заплаха в очите му. Беше по-скоро изненадан.

— Как се озова тук, Гав? — попита той. — Мислех, че си се удавил или че си заминал надалече.

— Заминах надалече — казах.

— И сега се връщаш, така ли?

Кимнах.

— Няма при кого да се върнеш обаче — рече той.

И погледна двете риби. Личи си, когато някой е гладен.

— Какво искаш да кажеш? — попитах, след като думите му достигнаха до съзнанието ми.

Той разпери безпомощно ръце.

— Ами... Ти не знаеш ли? — Той втренчи очи в мен. — Всичко изгоря.

— Градът? Сърцето на гората? Изгорял е?

Беше му трудно да осъзнае, че не съм чул за събитие, оказало огромно влияние върху неговия живот. Отне ми известно време, докато го накарам да ми разкаже всичко.

Първото, което попитах, бе дали с него има и други, дали не е от някой отряд, който да ме плени и да ме отведе при Барна. Но той все повтаряше:

— Не, момче. Няма никой. Всички са мъртви. Никой няма да дойде. — Сетне обясни: — Дойдох тук, в старото село, да видя дали няма някой, да намеря храна, но те са изгорили и него.

— Кой?

— Войниците.

— Касикарци?

— Предполагам.

Да се измъкне информация от него се оказа трудна работа.

— Може ли да си запалим огън? — попитах.

Той кимна.

— Запали тогава и сложи рибата да се изпече. Имам и малко хляб. — И докато той запали огъня, успях да уловя още една пъстърва. Атер едва дочака рибите да се изпекат и почна да лапа.

— Ах! — въздъхна. — Ах, Гав, колко е хубаво! Благодаря ти.

След като се нахранихме, отново взех въдицата — когато пъстървата скача и на празна кукичка, е грехота да я оставиш. Докато ловях, той седна на брега до мен и ми разказа какво се е случило в Сърцето на гората. Наложил се да сглобя по-голямата част от историята от откъслечните му описания.

Оказа се, че в момента Етра и Касикар били съюзници срещу Вотус, Морва и по-малките градове на юг от Морр. Доста роби от фермите били избити във войните между Етра и Касикар или били избягали и трябвало да бъдат заменени с нови пленници. В градовете около Данеранската гора отдавна се говорело за грамаден лагер, дори

цял град от роби бегълци, и новите съюзници, така наречената Северна лига, решили да навлязат в гората, за да проверят какво става там. Пратили многобройна армия, по един легион от всеки град, в бърз марш между Данеран и Блатата. Хората на Барна не знаели нищо за подготвяното нападение, докато часовете не дотичали в града с тревожни съобщения.

Барна събрал всички мъже, които можели да носят оръжие, за да защитават Сърцето на гората. Наредил на жените и децата да се пръснат из пущинака. Много от мъжете избягали с тях. А тези, които останали, скоро попаднали в обкръжение — войниците заобиколили града и подпалили стената, после подпалили и града, хвърлили факли върху дървените покриви на къщите. Хората на Барна опитали да дадат отпор, но противникът ги превъзхождал многочислено и били избити до крак. Войниците пленили всички, после пратили отряди в гората да изловят жените и децата. Намерили съкровището на Барна и си го поделили. Разделили и пленниците, половината за Етра, другата половина за Касикар, и подкарали окованите във вериги роби заедно с добитъка.

Сълзи се стичаха по бузите на Атер, докато ми разказваше всичко това, но гласът му остана монотонен. Бил извън града с един отряд и видели пушеците от много мили. Промъкнали се сред пепелищата няколко дни, след като войниците си тръгнали.

— А Барна? — попитах.

— Войниците му отрязали главата и я ритали като топка.

Беше ми много трудно да попитам за другите. Той пък не знаеше нищо — често дори не знаеше за кого говоря. Чамри? Той сви рамене. Венне? Нямам представа. Диеро? Кой знае? Но очевидно някои бяха успели да се измъкнат и много от тях по-късно се бяха събрали в опожарения град, тъй като не знаели къде да идат. Част от зърнените запаси били останали неоткрити и те се прехранвали с тях, както и с малкото, което намерили в изпотъпканите градини. Но колко дълго можеха да преживеят така? Атер отново не знаеше отговора. Доколкото успях да преценя, нападението и опожаряването на града бе станало преди половин година, вероятно в началото на зимата.

— Сега там ли се връщаш?

Той кимна.

— Там е по-безопасно. Войниците продължават да обикалят из гората. Ловят роби. Бях в Еббера, от другата страна. И там е също толкова зле. Няма достатъчно роби да работят в полето.

— Ще дойда с теб — заявих. Трябваше да разбера какво е станало с другарите ми.

Улових още пет пъстърви, загърнах ги в листа и тръгнахме на път. Рано следобед стигнахме Сърцето на гората.

Градът, който за последен път бях видял в сребристосиньото сияние на лунната светлина, сега бе пуцинак от овъглени греди и пепелища. В единия край, близо до градините, оцелелите бяха вдигнали колиби и навеси от отломките. Възрастна жена работеше наведена в градината. Двама мъже седяха пред своите колиби, отпуснали ръце. Едно куче ни залая, но се сепна, заскимтя и побягна. Мърляво дете седеше на купчина пръст и ни разглеждаше равнодушно. Когато се приближихме, се скри.

Бях дошъл, за да разпитам за съдбата на своите приятели, но нямах сили да го сторя. Непрестанно си представях Диеро, заклещена в горящата къща на Барна, трупа на Чамри, захвърлен в общ гроб, Венне, подкаран като добиче с вериги на ръцете и краката. Казах на Атер:

— Не мога да остана тук. — Подадох му рибите. — Дай им ги.

— Накъде ще тръгнеш? — попита той все тъй равнодушно.

— На север.

— Внимавай да не се натъкнеш на ловци на роби.

Тъкмо се обърнах да поема обратно по пътя, по който бяхме дошли, когато някой ме сграбчи за краката толкова неочаквано и силно, че едва не паднах. Беше детето — същото, което одеде бе побягнало от нас.

— Ключо, Ключо, Ключо — повтаряше то. — О, Ключо, Ключо!

— Мелле?

Тя не ме пускаше. Прегърнах я. Беше лека като перце, все едно вдигах призрак. Продължаваше да се притиска към мен, също както правеше, когато отивах в стаята на Диеро да я уча да пише. Беше заровила лице в рамото ми.

— Къде живее? — попитах Атер, който ни гледаше равнодушно, и той посочи близката колиба. Понесох я нататък.

— Не — зашепна тя. — Не ме носи там.

— Къде живееш, Мелле?

— Никъде.

Един мъж надзърна от вратата на колибата. Познавах го, макар да не си спомнях името му — беше дърводелец. И той гледаше равнодушно като Атер.

— Къде е сестрата, на това момиче? — попитах.

Той повдигна рамене.

— Диеро не успя да се измъкне, нали?

Мъжът отново сви рамене и се подсмихна ехидно, след това втренчи поглед в мен.

— Искаш ли я тази?

Не разбирах какво има предвид.

— Бронзова половинка за една нощ — продължи той. — Или храна, ако имаш. — И направи крачка напред.

Нямаше много време за мислене.

— Каквото имам, мое си е — заявих решително, обърнах се и закрачих по пътя, по който бях дошъл. Мелле се притискаше към мен, обвила ръце около шията ми, със скрито в рамото ми личице.

Мъжът се развика зад мен, залаяха кучета. Извадих ножа и се заозъртах през рамо. Но никой не ни последва.

След около половин миля осъзнах, че моят малък призрак е потежичък, отколкото предполагах. Освен това беше време да помисля какво всъщност правя. Свих по една едва забележима пътека, после промених посоката още веднъж, седнах в един малинак, който ни скриваше, пуснах Мелле да стъпи на земята и си поех дъх. Тя клекна до мен.

— Благодаря ти, че ме взе — промълви с едва чут тъничък гласец.

Беше някъде на седем или осем. Не беше пораснала много и ръчичките ѝ изглеждаха тънки като вейки.

Извадих малко сушени плодове и ѝ предложих. Тя ги изгълта, полагаше отчаяни и неуспешни усилия да не изглежда прекалено лакома. Подаде едно плодче и на мен, но аз поклатих глава.

— Ядох преди малко — рекох и тя бързо го лапна.

Отроних няколко парченца от твърдия като камък хляб и ѝ казах да ги размекне в устата си, преди да ги глътне. Тя ме послуша. Лицето

й постепенно се успокои.

— Мелле — казах. — Отивам на север. Надалече.

— Моля те, нека дойда с теб — прошепна тя и челцето ѝ отново се набърчи. Не смееше да ме погледне в очите.

— Няма ли някой, при когото...

— О, не, моля те, не! — Същият отчаян шепот. — Моля те, не!

— Някой, при когото да те оставя...

Тя продължаваше да клати глава.

— Не, не, не — повтаряше шепнешком.

Не знаех какво да направя. Всъщност можех да направя само едно, но не бях сигурен дали ще се справя.

— Издържаш ли на ходене?

— Мога да ходя, мога да ходя — заповтаря тя, после лапна поредното късче хляб и го засмука, точно както ѝ бях казал.

— Защото ще ти се наложи.

— Мога. Не е нужно да ме носиш. Обещавам.

— Добре тогава. Ще разговаряме по пътя, защото искам да стигнем до реката, преди да се мръкне. А утре излизаме от гората. Разбрано?

— Да! — отвърна тя и очичките ѝ блеснаха.

Закрачи до мен решително, но краченцата ѝ бяха къси, а и в измъченото ѝ тяло нямаше много сила. За щастие стигнахме Сомулане по-рано, отколкото очаквах, и излязохме на широка поляна при един голям завой на реката. Тук рибата не кълвеше така, както в горския вир, но все пак успях да уловя една пъстърва и няколко по-дребни риби, което бе достатъчно за вечеря. Тревата беше мека, а светлината падаше под такъв ъгъл, че водата излъчваше златисто сияние.

— Колко е красиво тук — въздъхна Мелле.

Малко след това заспа. Сърцето ми се сви, като я гледах колко е крехка. Защо бях взел това дете с мен? Но и как бих могъл да го оставя?

Бог Късмет се вслушва в молитвите само с глухото си ухо, но аз го заговорих, обръцах се към ухото, което чува колелата на звездната колесница. Казах му: „От доста време си с мен, господарю, макар не винаги да съм го осъзнавал. Надявам се да бдиш и над това нещастно създание“. След това се обърнах беззвучно и към Енну, благодарих ѝ и

я помолих да ни посочва пътя. Накрая завих Мелле с одеялото и заспах до нея.

Събудихме се на зазоряване. Мелле слезе до брега на реката и когато се върна, видях, че се е умила, макар че потреперваше от студа и влагата. Загърнах я в одеялото, докато закусвахме. Още беше сънена.

— Мелле — почнах, — сестра ти...

Тя заговори със странен, отнесен глас.

— Опитахме се да се скрием. Избягахме на пасището. Войниците ни намериха и отведоха Ирад. После не помня.

Спомних си разказа на Атер за това как бяха хванали двете момичета край селото и как не могли да ги разделят... Този път войниците ги бяха разделили.

Брадичката на Мелле трепереше. Тя се опита да преглътне сухия залък, но не можа. Никой от нас не отвори повече дума за Ирад. След доста дълго време казах:

— Твоето селце е в западните покрайнини на гората, нали? Искаш ли да се върнеш там?

— На село? — Тя кимна и се замисли. — Не помня кой знае колко.

— Но семейството ти е там. Майка ти...

Тя поклати глава.

— Нямаме майка. Ние принадлежахме на Гав Були. Той ни биеше много. Сестра ми... — Тя не довърши.

Може би Късмет най-сетне бе извърнал взор към Мелле.

Но не и към Ирад.

— Е, добре, ще дойдеш с мен — склоних, опитвах се да говоря наставнически. — Но чуй внимателно. Ще вървим по пътища, ще влизаме в много села. Ще сме сред хора. Мисля, че ще е най-добре да се представяш за малкото ми братче. Можеш ли да се преструваш на момче?

— Разбира се — рече тя. После се замисли. — Трябва ми име обаче. Мога да съм Мив.

Едва не извиках „Не!“, но се сдържах. — Най-добре беше сама да си избере име. А Мив бе точно толкова често срещано, както и Мелле.

— Добре, нека бъде Мив — склоних. — А аз съм Авви.

— Авви — повтори тя, после прошепна: — Авви Ключо. — И се засмя.

— Запомни какви сме — не сме роби, защото в Урдайл, където живеем, няма роби. Аз съм студент в Месунския университет. Уча при един прочут книжник, който ни очаква. Идваме от източните краища на Блатата.

Тя кимаше. Струваше й се страшно убедително. Но пък в края на краищата тя бе едва осемгодишна.

— Ще се старая да избягваме големите пътища и да вървим покрай тях. Имам малко пари. Можем да си купуваме храна от селата и фермерите. Но трябва да внимаваме за ловците на роби. Навсякъде. Най-добре ще е въобще да не ги срещаме.

— Как се казва този прочут учен? — попита тя. Добър въпрос. Не бях подготвен за това. Спрях се на единственото име, което знаех:

— Оррек Каспро.

Тя кимна. Но имаше още нещо, което явно не й даваше мира. Накрая изплю камъчето:

— Не мога да пишкам като момче.

— Няма нищо. Не се тревожи. Аз ще те пазя.

Тя кимна. Бяхме готови за път. Спуснахме се при завоя на реката, където тя се разливаше и ставаше плитка.

— Ще пресечем тук — рекох. — Можеш ли да плуваш... Мив?

— Не.

— Ако стане много дълбоко, ще те нося.

Свалихме си обувките и ги прибрахме в моята раница. Завързах единия край на въжето около кръста на Мелле, другия за мен и оставих няколко стъпки дължина. Влязохме в ръката уловени за ръце. Спомних си видението за пресичането на реката и се зачудих дали няма да се наложи да я вдигна на раменете си (те още ме боляха от носенето вчера). Но тази река не приличаше на реката от спомените ми. С криволичене из плитките места не затъвах повече от до кръста и можех да държа Мелле над водата, с изключение на едно място, където течението беше бързо и водата дълбока. Там й казах да стисне здраво въжето, преплувах теснината, улових се за един камък отсреща и я изтеглих. Мелле потъна само за миг, когато помисли, че може да се опре на дъното. Изскочи на повърхността и се закашля задавено. Нататък ставаше все по-плитко и скоро излязохме на брега.

Докато седяхме задъхани и се обувахме, казах:

— Прекосихме първата от двете реки, които трябваше да минем. Сега сме в Бендайл.

— Героят Хамнеда е преплувал една река, когато е бил ранен, нали?

Бях трогнат от неочакваните ѝ думи. Съмнявах се, че е научила историята за Хамнеда от мен. Беше ѝ дошло отвътре да го каже, също както често се случваше с мен. Имахме общ език с това дете, език, на който не бях говорил с никого, откакто се разделих с детството си в Етра. Прегърнах крехките ѝ рамене и тя се сгуши в мен.

— Да потърсим някое селце, където да купим храна — предложих. — Първо обаче ще извадя няколко монети от кесията, за да не я размахвам пред хората. — Бръкнах в раницата и извадих малката, но добре натъпкана кесия. Все още миришеше на Куга, а може би бе лежала близо до пушената риба от Феруси. Развързах шнурчето, отворих кесията и надзърнах вътре. Помнех добре какво има там — шепа бронзови монети и четири сребърника. Но сега при бронзовите имаше девет сребърника, четири жълтици от Пагади, които хората наричаха диктатори, и една голяма златна пара от Ансул.

Освен беглец моят Куга се бе оказал и богаташ.

— Не мога да нося това! — Гледах парите ужасено. Виждах само опасностите, които вещаеха, ако някой заподозреше, че имаме подобно състояние. Бях толкова изплашен, че насмалко да хвърля жълтиците в тревата и да ги зарежа.

— Откъде си ги взел?

Завъртях глава, неспособен да говоря.

— Можеш да зашиеш парите в дрехите си — предложи тя, докато разглеждаше с възхитено любопитство диктаторите. — Красиви са, но голямата е най-красива. Имаш ли игла и конец?

— Само рибарски кукички и корда.

— Можем да купим от селото. Или от някой търговец по пътя. Мога да шия.

— Аз също — повторих глупаво. — Е, засега ще ги прибера вътре. Ще ми се обаче да не ги бях намирал.

— Много пари ли са това?

Кимнах.

Тя продължаваше да оглежда монетите.

— Г...Р...А... град П...А...К...

— Пагади — поправих я.

— Ох, думата обикаля от всички страни. Град и държава Пагади, година осма и още цифри. — Тя извиваше главица, както го правеше, когато четеше на светлината на лампата в стаята на Диеро. Погледна ме засмяно и ми я подаде. Очите ѝ сияеха.

Задържах в мен няколко четвъртинки и две половинки, останалото прибрах в кесията и я скрих. Продължихме покрай реката, защото тук пътеката бе добре отъпкана. След около час Мелле каза:

— Ако открием сестра ми в града, в който отиваме, можем да я откупим с това злато, нали?

— Може би — отвърнах и сърцето ми се сви. — Но по-добре да не говорим за това — побързах да добавя.

— Няма — обеща тя и наистина не заговори пак на тази тема.

Следобед Стигнахме някакво градче. Мелле изглеждаше спокойна, вероятно разчиташе на моя опит и мъдрост. Отидохме на пазара и купихме храна. Взех на Мелле и едно одеяло, което можеше да се носи като пончо, и спазарихме малка кутийка с метална игла и макара със здрав конец. Хората ни питаха откъде идваме и накъде сме се запътили. Разказах им моята история и понятието „студент в Университета“ им се стори достатъчно загадъчно, за да спрат да ни разпитват. Пълната щърбава продавачка, която искаше цяла бронзова четвъртина за иглата и конца, погледна Мелле със съжаление и рече:

— Виждам, че ученето не се е отразило никак добре на туй нещастно момченце!

— Боледува цяла зима — рекох.

— Тъй ли? Как се казваш, малкият?

— Мив — отвърна Мелле спокойно.

— Сигурна съм, че брат ти се грижи добре за теб и не те пуска да хайманосваш — продължи жената. И може би защото беше разбрала, че не ми се ще да плащам толкова висока цена, или по някаква друга причина, добави: — Това е за теб, да те пази по време на пътуването ви — вземи го, вземи, подарък е, няма да ви искам пари и нека Енну ви благослови! — И подаде на Мелле една малка фигурка на котка, изрязана от тъмно дърво, с медна жица около шията, за да се носи като медальон — на сергията имаше още няколко скулптурки на Енну-Ме. Мелле ме погледна с ококорени очички. Спомних си, че двете с Ирад

носеха такива, макар че техните бяха много по-фини и по-добре изработени. Подадох на продавачката парите за кутийката и кимнах на Мелле да приеме подаръка.

Тя го сграбчи радостно и го притисна към гърдите си.

Чувствах се необичайно спокоен и безгрижен на пазара. Тук бяхме непознати сред непознати, изгубени в тълпата, самотни пътници из големия свят. На друга сергия продаваха печени сладкиши, миришеха много вкусно.

— Искаш ли да ги пробваме? — предложих на Мелле и след малко вече седяхме до пазарния фонтан със сладкиши в ръце. Бяха прекалено сладки и тежки и Мелле успя да се справи едва с половината от своя. Разглеждах я незабележимо и видях това, което бе видяла и щърбавата продавачка: измършавяло и безкрайно изтощено хлапе.

— Уморен ли си, Мив? — попитах.

След кратка борба със себе си тя повдигна раменца и кимна.

— Ще отседнем в странноприемница. Едва ли ще имаме друга възможност нататък. Градчето е много приятно. А и ти поизмързна при пресичането на реката, Днес повървя доста. Заслужаваш довечера да спиш в истинско топло легло.

Тя отново помръдна рамене и захапа сладкиша.

— Защо не ядеш твоя, Ключо? — попита след малко.

— Ще го изям, Пискливко — засмях се в отговор. — Мога да ям всичко. Тръгвай. Видях странноприемница от другата страна на площада.

Жената на съдържателя прояви неочакван интерес към Мелле — изглежда, моята малка спътничка бе пропуск към сърцата на хората. Дадоха ни чудесна малка стая в задната част на къщата, с широко късо легло. Мелле незабавно се покатери на него и се сви на кълбо. Все още стискаше своята малка Енну-Ме. Беше се загърнала в пончото и отказваше да го свали.

— Топли ме — обясни тя, но видях, че трепери. Завих я и тя заспа веднага. Настаних се на стола до прозореца. От доста време не бях седял на стол, нито бях влизал в такава голяма и солидна къща, съвсем различна от рибарските хижи в блатата с техните стени от тръстика. Извадих книгата и почетох малко. Знаех „Космологията“ почти наизуст, но само като държах книгата и плъзгах очи по редовете,

усещах приятна увереност. А имах нужда от увереност. Нямах точна представа какво правя, нито накъде съм тръгнал, а и на всичко отгоре бях взел със себе си дете, което само щеше да ме забави и да ми донесе допълнителни грижи. Може би можех да я оставя в града при някого, помислих си, и някой ден да се върна да я взема? Да я оставя — при кого? Да се върна — откъде? Погледнах я. Спеше дълбоко. Излязох тихо да проверя как стои въпросът с вечерята.

Донесох ѝ купичка пилешки бульон и тя се надигна да го изпие, но нямаше сили. Гореше от треска. Посъветвах се с жената на съдържателя, Амено; тя се държеше малко дръпнато, но си личеше, че има добро сърце. Дойде да погледне Мелле и каза, че може да е от преумора или от настинка.

— Иди да вечеряш — рече ми. — Аз ще разпаля огъня и ще я наглеждам.

Мелле се беше събудила. Все така стискаше малката фигурка на котката. Видях, че клепачите ѝ натежават. Слязох в гостната и изядох огромна порция прекрасно приготвено овнешко, което ме накара да си спомня с благодарност и болка за Чамри Берн.

Останахме в странноприемницата в Рами четири нощи. На Амено не ѝ отне много време да разбере, че Мелле не е момче, но не задаваше никакви въпроси — беше съвсем ясно защо едно момиче ще иска да пътува като момче — нито позволи на някой да се усъмни. Мелле не беше болна, а просто изтощена, макар че беше на ръба да се разболе. Три дни отдих и добро хранене направиха чудеса за здравето ѝ. Тя седна в леглото и внимателно заши жълтиците в дрехите, после заспа отново. Бях решил да останем още няколко дни, за да я подготвя за дългия път, ако не беше това, което чух четвъртата вечер в гостната.

Всяка вечер тук се събираха мъже от града на по чаша бира или плодово вино, за да побъбрят помежду си или с гостите, които проявяваха охота за разговори. Отначало бяха хладни и резервирани към мен, заради репутацията ми на книжник и градски човек, но като видяха, че съм най-обикновено момче, което говори малко и се държи скромно, престанаха да ми обръщат внимание. Обсъждаха главно местни дела, разбира се, но покрай пътниците разговаряха и за нещата, които се случват по големия свят, което беше интересно за мен след времето, прекарано в гората и блатата, където не бях чувал нищо за градовете-държави и Бендайл.

След вкусната вечеря Мелле заспа дълбоко и аз излязох от стаята и се настаних до разпаления огън. Разговорът се въртеше около „барнавитите“. Всеки знаеше по някоя история за хората на Барна, които често бяха нападали местните кервани и пазарищата. Някои от тях бяха старите романтични истории, които бях чувал в Етра, и един от тукашните мъже ги потвърди. Каза, че преди три години нападатели прибрали половината от стадото му, но разделили справедливо добитъка, като го броели „един на теб, един на нас“, макар че можели да вземат всички животни. Имах чувството, че и слушателите му се делят наполовина на вярващи и невярващи.

После всеки от тях разказа своята версия за града на Барна, за това как робите държали в къщите си хубави жени, как имали толкова много злато, че го използвали да укрепват покривите, и как когато войниците подпалили града, по улиците потекли златни реки. Всички бяха чували за Барна, гигант с пламтяща червена коса, който подготвял атака срещу Асион, възнамерявал да се провъзгласи за цар на Бендайл и да сложи робите да управляват своите свалени господари. Всичко това неусетно доведе до разгорещен спор дали може да се има доверие на робите и веднага бяха изтъкнати няколко примера за предателства, извършени от роби.

— Чакайте да ви разкажа една история — намеси се един от гостите на странноприемницата, прекупвач на вълна от източната част на Бендайл. — За един нелоялен роб и за друг, верен на господарите си. Съвсем наскоро я научих. Имало един малък роб от Блатата, който бил гордост за своите господари в град Етра. Можел да разкаже всяка история и да изпее всяка песен, която бил прочел дори само веднъж. Струвал поне сто жълтици на господарите си. Ала опозорил една от дъщерите на Къщата и избягал, като откраднал торба със злато. Пратили по дирите му ловци на роби, но те не могли да го открият, някои дори твърдели, че се е удавил. Но един от синовете на къщата имал верен роб, който се заклел, че ще открие хлапето и ще го върне в Етра, за да го накажат, задето опозорил господарите си. И така, той се отправил на път и след известно време до него достигнал слухът за роб беглец в град Барна, който се прочул с разказите и песните си. Самият Барна ценял високо това момче. Но преди да дойдат войниците, момчето избягало и на Барна и сетне дирите му се изгубили. Ала верният роб продължавал да го търси. Разговарях с човек, който го

познава, и той го наричаше Трите вежди. Ходил е в Блатата, в Касикар, в Пирам и се заклел, че ще го търси до края на живота си. Та ето ви пример за лоялен роб.

Останалите изразиха известно одобрение. Опитах се да подражавам на многозначителните им кимания, ала сърцето ми бе като буца лед. Преструвах се на книжник и смятах, че това ще ме отърве от ненужно любопитство, а ето, че сега се намирах в затруднено положение. Ако само мъжът не бе казал, че избягалият роб е от Блатата! Външният ми вид открай време предизвикваше любопитство и знаех, че лесно ме запомнят. И наистина, един от местните ме изгледа над ръба на чашата си и подвикна:

— Ей, момче, ти май си тукашен. Не си ли чувал за този избягал роб?

Не можех да говоря. Поклатих глава с цялото безразличие, което успях да изиграя. Последваха нови истории за роби и техни ловци. Изслушах ги с престорено внимание, докато посръбвах от виното и си внушавах, че не бива да се поддавам на паниката и че още никой не е поставил под въпрос историята ми, най-вече защото не пътувам сам, а с дете. Още утре щяхме да поемем на път. Беше грешка да оставаме тук толкова дълго. Но от друга страна, без почивка Мелле нямаше да стигне далеч. Все още нищо не се бе случило. След няколко дни щяхме да прекосим втората река и да сме в безопасност.

Разговарях с Амено и я попитах дали познава каруцари, които пътуват на север и биха ни взели. Тя ми каза къде да отида. Рано сутринта взех на ръце още спящата Мелле. Амено ни изпроводи с пакет храна и взе сребърника, който ѝ предложих.

— Нека Късмет е с вас и вървете с Енну — рече и на прощаване прегърна нежно Мелле. Тръгнахме в мъгливата утрин към един малък площад в долната част на града, където се товареха каруците и понякога качваха и пътници. Уговорих се с един каруцар да ни откара до селцето Тертуди, което било на половината път до реката. Нямах добра представа за Бендайл и трябваше да разчитам на думите и описанията на тези хора. Знаех само, че реката е на север от нас, а Месун е от другата ѝ страна, в източна посока.

Отне ни цял ден да стигнем до Тертуди, малко тъжно селце без странноприемница. Не исках да се задържахме там и да привличаме внимание. Надявах се да прекъсна всякакви връзки със

странноприемницата в Рами и да не оставям следи зад нас. Не разговаряхме с никого в селото, извървахме още няколко мили през полето отвъд него и спряхме за нощувка край едно поточе. Беше топла вечер и щурците пееха гласовито. Мелле похапна със завиден апетит и заяви, че не е уморена. Поиска да ѝ разкаже някоя история. Разказах ѝ началото на „Чамхан“ и тя ме слушаше напрегнато, без да помръдва, докато не започна да премигва и да се прозява. Заспа сгушена в пончото си, притиснала малката фигурка към гърдите си.

Излегнах се, заслушан в щурците, и вдигнах поглед към звездното небе. Неусетно съм заспал. Когато се събудих, беше тъмно. Имаше някакъв човек в полето, гледаше към нас. Познавах го, познах го по лицето, по белега, който разцепваше челото му. Опитах се да стана, но бях като парализиран, както ме парализираха билките на Дород, и не можех да помръдна, а сърцето ми биеше, сякаш щеше да се пръсне... Беше посред нощ и звездите сияеха ярко. Щурците бяха млъкнали, само един продължаваше да свири. Премигнах и се озърнах. Нямаше никого. Но повече не можах да заспя.

Натъжаваше ме мисълта, че единствената ми връзка с Аркаманд е сляпата омраза и ненавист. Щеше ми се да изпитвам благодарност заради това, което ми бяха дали там — знания, съчувствие, обич. Не можех да си представя, че Сотар или Явин биха предали моята обич. Донякъде дори можех да си обясня защо нашата Майка и нашият Баща бяха постъпили така с мен. Господарят живее в същата клопка, в която и робът, и може би му е дори по-трудно да надзърта извън нея. Но Торм и неговият двойник Хоби въобще не желяеха да поглеждат навън — те ценяха единствено силата, най-жестоката власт над другите хора. Моето бягство несъмнено бе разгневilo Торм. Що се отнася до Хоби, който открай време ме мразеше, мисълта, че се разхождам някъде на воля, вероятно го влудяваше, изпълваше го с непреодолимо желание за мъст. Не се и съмнявах, че е тръгнал по следите ми. Освен това ужасно се страхувах от Хоби. Не можех по никакъв начин да се меря с него, а сега водех със себе си и едно малко беззащитно дете. Мелле само щеше да пробуди жестокостта му. Знаех много добре на какво е способен.

Събудих Мелле преди изгрев-слънце и малко след това се отправихме на път. Всичко, което исках, бе да вървим, да трупаме мили зад гърба си.

През целия ден вървахме през равна, открита местност, подминахме няколко селца в далечината и избегнахме няколко ферми и лаещите им кучета. Пътят се виеше из пасища и често виждахме животни. Срещнахме и едно краварче на кон — тръгна с нас, за да си поговорим. Мелле се изплаши от него и застана от другата ми страна, аз също не горях от желание за компания. Но момчето не проявяваше никакво любопитство откъде идваме и накъде отиваме. Слезе от коня и тръгна редом с нас, като през цялото време ни разправяше за своето конче, за добитъка и за господарите — за всичко, което му хрумне. Мелле постепенно се успокои. Когато ѝ предложи да се повози на коня, тя отпърво се дръпна, но беше привлечена от спокойното дребно животно и накрая се съгласи да я качим на седлото.

Нашият нов приятел ни каза, че излязъл да търси няколко изгубени крави, били се отделили от стадото, но изглежда, не бързаше да ги открие и продължаваше да върви с нас миля след миля. Мелле се поклащаше на седлото и се оглеждаше доволно. Когато по някое време го попитах за реката, той каза, че била на изток, а не на север, и след като продължих да упорствам, възкликна:

— Ох, ама ти питаш за река Салли! Чувал съм я само по име. Тя е много, много далече, чак на края на света! Нашата Амбаре се влива в нея, поне така казват, но нямам представа колко път е дотам. Бая време ще трябва да повървите. По-добре вземете коне!

— Ако тръгнем на изток, ще излезем ли на вашата река?

— Да, но и дотам е много път. — Даде ни объркани напътствия за някакъв път за кервани и каруци, но накрая махна с ръка и рече: — Разбира се, ако прехвърлите ей онзи хълм, малко след това ще слезете право при реката.

— Значи най-добре да минем оттам — отвърнах, а той каза:

— Може и аз да дойда с вас. Току-виж кравите са там. Думите му отново пробудиха подозренията ми.

Страхът заразява ума. Докато крачехме рамо до рамо, взех да се чудя дали не ни следи и не ни е повел към клопка и как да се отървем от него; същевременно бях сигурен, че е просто самотен младеж, който се радва на нашата компания. Тъй като се умълчах, той подхвана разговор с Мелле: тя му задаваше най-различни въпроси за коня и поводите. Скоро той започна да я учи да язди, позволи ѝ сама да държи юздите и ѝ обясни как да накара неговият Призрак да препусне в тръс.

Говореше с мек и приятен глас и се държеше мило и с кончето, и е нея. Трудно бе да му нямаш доверие. Но аз продължавах да съм изпълнен с подозрителност и тревога. Ако наистина бе толкова далече до Сенсали, колкото твърдеше този младеж, и ако двамата с Мелле не можехме да изминем повече от десет мили на ден, колко време щеше да ни отнеме да стигнем там? Сред откритите поля и голите хълмове се почувствах ужасно беззащитен — лесно щеше да ни забележи всеки, който ни търсеше.

Поне засега напътствията на нашия спътник се оказваха верни — след като изкачихме няколко възвишения видяхме пълноводна река на няколко мили от нас, течеше на североизток. Спряхме на билото и седнахме в една брезова горичка, за да споделим храната си с неканения ни водач. Мелле наричаше нашия спътник „пастир-ди“, което го накара да се усмихне, той пък ѝ казваше Малкия. Тя седна до мен, но разговаряше с него. Разбъбриха се за коне и крави. Забелязах, че тя непрестанно му задава въпроси, както правят всички деца, без никакво съмнение подтиквана от чисто любопитство, но същевременно по този начин не му даваше възможност да ни разпитва. Хитруша.

От време на време по реката минаваше лодка или баржа и спътникът ни заяви:

— Ето, че стигнахте. Слезте в града и се качете на някоя лодка и тя ще ви откара, докдето пожелаете.

— А къде е градът? — попита Мелле.

— Ей там долу. — Той махна с ръка към мястото, където реката се губеше между ниските хълмове. — Аз няма да дойда с вас. Съмнявам се кравите ми да са стигнали чак там. Но вие слезте в града и си намерете лодка и тя ще ви откара, докдето пожелаете. Нали?

Стори ми се странно, че повтаря тази фраза, сякаш я е запааметил, като че ли някой му бе казал как да ни упъти в клопката.

— Да — каза Мелле. — Нали, Авви?

— Ами да — отвърнах уклончиво.

Раздялата ѝ с кончето бе доста емоционална — тя го прегърна, потупа го по шията, погали го по главата и накрая се сбогува със стопанина му. Изпрати го с поглед, докато се отдалечаваше по билото, и после въздъхна:

— Колко са хубави.

Срамувах се от себе си, но не можех да се отърва от подозренията.

— Значи — отиваме в града и се качваме на някоя лодка? — попита тя.

— Не.

— Защо?

Осъзнах, че не мога да споделя с нея подозренията си. Трябваше да продължим, да избягаме от човека, който ни преследва, но нито един начин на пътуване не ми се струваше достатъчно безопасен.

— Или да купим коне, както каза той. Само че конете не са ли скъпи?

— Скъпи са. Пък и трябва да можеш да яздиш.

— Че аз мога. Е, мъничко.

— Но аз не мога — отвърнах.

Така че продължихме да вървим. Спускането беше лесно, Мелле подскачаше край мен. В подножието на хълма излязохме на пътека, която вървеше по брега на реката.

— Най-добре да продължим с лодка — каза Мелле. — Нали?

Отговорността ми за нея тежеше като камък на гърба ми. Ако бях сам, щях да тичам, да се крия, да съм далече отгук... Ядосах ѝ се, че ме забавя, че настоява да ѝ кажа как ще продължим.

— Ще видим — казах.

Продължихме по пътеката, излязохме на коларски път и когато съвсем доближихме реката, видяхме покривите на неголямо градче, после кей и вързани там лодки.

Бях помолил бог Късмет да благослови това дете така, както беше благословил и мен. Можех ли да му се доверя и този път? Само глупак постъпва така, сякаш знае повече от Късмет. Винаги съм бил глупав, но не чак толкова.

— Ще решим, когато стигнем — казах след около половин миля мълчание.

— Можем да платим, за да ни вземат. Нали?

Кимнах.

Минахме покрай една ябълкова градина, влязохме в града и се спуснахме към кея. Там нямаше големи лодки, нямаше всъщност и хора. Видях една схлупена гостилница със зейнала врата и надзърнах

вътре. Едно джудже, не по-високо от Мелле, обаче с голяма красива глава и намръщено лице, ни погледна иззад тезгяха и каза:

— Ти комай си от Блатата. Какво да бъде?

Едва не се обърнах да побягна.

— Ей, какво е това с теб? Кутре? Не, в името на Сампа, това е хлапе. Две хлапета. Какво ще искате, мляко?

— Да — рече Мелле. — Ако обичате.

Той наля две купи мляко и ние седнахме на една ниска масичка, за да ги изпием. Дребосъкът стоеше зад тезгяха и ни гледаше. Втренченият му поглед ме смути, но Мелле, изглежда, не му обръщаше внимание, защото на свой ред го оглеждаше, забравила обичайната си свенливост.

— Има ли наистина черна котка? — попита го.

— Защо да има черна котка?

— Заради картинката на вратата.

— А, да. Няма котка. Това е гостилница. „Черната котка“. Благословията на Енну. Накъде сте тръгнали? Сами ли сте?

— Надолу по реката — отвърнах.

— С лодка ли дойдохте? — Той погледна през вратата към кея.

— Не. Пеша. Но май ще е по-добре да вземем лодка.

— Днес няма да можете. Но утре минава баржата на Педри.

— Надолу ли?

— Чак до Сал ли — отвърна дребосъкът. Реших, че така наричат Сенсали по тези места.

Той напълни отново купите, после донесе две чаши плодово вино. Сложи едната пред мен, а другата вдигна за тост.

Отпих заедно с него. Мелле вдигна купата, за да ни прави компания.

— Може да останете за тази нощ, ако искате — предложи дребосъкът. Мелле ме погледна с блеснали очички. Свечеряваше се. Помъчих се да прогоня страховете си и да приема това, което ни предлагаше Късмет. Кимнах.

— Имате ли с какво да платите? — попита дребосъкът.

Извадих няколко бронзови монети от джоба си.

— Защото ако нямате, ще изям хлапето — продължи джуджето съвсем сериозно и се наведе към Мелле, разперил ръце. Тя се дръпна

към мен и извика, но после се разсмя — още преди аз да се засмея на шегата му. Джуджето също се хилеше.

— Уплаши ме — оплака се тя и това му достави удоволствие. Усещах как бие сърчицето й.

— Прибери си парите — каза дребосъкът. — Ще си оправим сметките на тръгване.

Прати ни на горния етаж, в малка стаичка с прозорци към фасадата. Беше чисто, но тясно — имаше пет легла, натъпкани едно до друго. Вечерята бе вкусна — ядохме в компанията на неколцина товарачи. Те почти не говореха, стопанинът също не беше многословен. След вечеря двамата с Мелле се разходихме до пристанището, за да се полюбуваме на трепкащите върху гладката водна повърхност светлинки, после си легнахме.

Не можех да заспя, борех се със собствените си стракове. По някое време задряхах, но изведнъж се сепнах, скочих и посегнах към ножа, който бях сложил до леглото. Някой се качваше по стълбите. Спря за малко, после тръгна пак. Вратата изскърца.

Влезе мъж. Едва различавах силуета му на слабата светлина от прозорците. Седях неподвижно, затаил дъх, стиснал ножа.

Мъжът тромаво мина покрай мен и се тръшна на едно легло. Изпъшка, събу си обуцата, легна, повъртя се малко, измърмори някаква ругатня и скоро след това захърка. Помислих, че се преструва, за да помислим, че спи. Но той продължи да хърка и хърка чак до зори.

Когато се събуди и видя непознат мъж в стаята, Мелле се изплаши и поиска веднага да си тръгнем.

Дребосъкът й сипа топло мляко за закуска, а на мен предложи топло вино, даде ни и по филия топъл хляб и праскови. Бях твърде изнервен и неспокоен, за да чакам баржата, и казах, че ще продължим пеша.

— Щом искате да вървите, ваша воля — отвърна той. — Но ако ще плавате, баржата до час-два ще е тук.

Мелле кимна и аз се съгласих.

Баржата спря на пристанището в ранния предобед — дълга и с надстройка като на лодката на Аммеда в Блатата. Палубата беше отрупана със сандъци, бали сено, няколко клетки с пилета и най-различни други стоки. Докато вървеше разтоварването и товаренето, попитах капитана дали ще ни вземе и се уговорихме за един сребърник

до Сенсали, със спане на палубата. Върнах се в „Черната котка“ да уредя сметката.

— Една бронзова половинка — рече джуджето.

— Две легла, храна и напитки — възразих и сложих на тезгяха четири бронзови монети.

Той побутна две от тях към мен.

— Не ми се случва често да приемам гости с моя размер — отвърна, без да се усмихва.

И тъй напуснахме града, качихме се на баржата на Педри и по обед отплавахме надолу по Амбаре. Слънцето грееше ярко, на пристанището цареше радостно оживление и Мелле бе развълнувана от перспективата да плаваме по реката, макар че странеше от всички на борда и не се отделяше от мен. Зарадвах се, че се отделяме от сушата, и казах наум една благодарствена молитва към Господаря на изворите и реките, бях я научил от вуйчо ми във Феруси.

С Мелле стояхме до перилото и гледахме как товарачите развързват и мятат въжетата и как пролуката разпенена вода между баржата и пристана постепенно се разширява. И тъкмо когато поемахме по течението, един мъж бързо се спусна по улицата и спря на ръба на кея. Беше Хоби.

Присвих се мигновено, седнах на палубата и прикрих лицето си с ръце.

— Какво има? — попита Мелле и клекна до мен.

Надзърнах предпазливо над рамото ѝ. Хоби стоеше неподвижно и гледаше след баржата. Нямаше начин да разбере дали ни е видял.

— Ключо, какво стана? — прошепна Мелле.

Събрах сили и отвърнах:

— Лош късмет.

Градът се изниза бавно и изчезна. Носехме се лениво по течението под горещите слънчеви лъчи. Казах на Мелле, че съм видял един мъж, когото познавам.

— От къщата на Барна ли? — попита тя, продължаваше да шепне, сякаш Хоби можеше да ни чуе.

Поклатих глава.

— Отпреди много години. Когато бях роб в града.

— Той лош ли е? — попита тя и аз отвърнах:

— Да.

Съмнявах се, че ме е видял, но това не можеше да ме успокои — достатъчно бе да разпита хората на пристанището или в „Черната котка“ дали са виждали мургав младеж с голям нос, който да прилича на хората от Блатата.

— Не се тревожи — казах. — Ние плуваме, а той е пеша.

Но това също не беше успокоително. Баржата плаваше съвсем бавно, спираше във всяко градче и селце, разтоварваше и товареше стоки и вземаше и оставяше пътници. Капитанът обясни, че на обратния път нагоре по течението щели да я теглят коне и тогава щяла да се придвижва още по-бавно. Трудно беше за вярване. Амбаре описва широки завои из просторна равнина и тече съвсем бавно, има много меандри и безброй разливи и странични канали, така че на места водите й едва се местят. Случваше се да се изравним със стада добитък, подкарвани от прекупвачи от едно градче в друго, и ни трябваше доста време, за да ги изпреварим.

Дните бяха приятни, скучни и спокойни, но всеки път, когато спирахме на някое пристанище, страховете ми се пробуждаха и оглеждах всички лица на кея. Измъчваше ме нерешителност, не знаех кое е по-добре — дали да продължим плаването, или да слезем в някое градче на източния бряг и да тръгнем към Сенсали пеша, като избягваме градовете и селата. Но въпреки че Мелле бе в много по-добра форма, отколкото когато я намерих, все още не можеше да върви бързо и продължително. Изглежда, най-умното бе да продължим с

баржата, поне докато не стигнем на ден път от Сенсали. Последното градче от пътуването, преди да се срещнат реките, се казваше Беметте и реших, че трябва да го избегна на всяка цена. Капитанът каза, че там имало сал през реката и тъкмо това ми трябваше, ала пък се опасявах, че Хоби може да ни причаква. Можех само да се моля да не ни изпревари. На кон, с бърз ход и дори с каруца той със сигурност щеше да стигне преди баржата до което и да било от селата на западния бряг.

Педри, капитанът, не ни обръщаше почти никакво внимание, същото можеше да се каже и за неговия помощник. Ние бяхме товар, също като сандъците, балите и клетките с пилета, козите, изнурените старици и едно младо жребче, което непрестанно се опитваше да скочи във водата. Сами се грижехме за прехраната си — купувахме продукти от селцата и градчетата, в които спирахме. Мелле се сприятели с пилетата, които щяха да пътуват чак до Беметте: били предназначени за разплод, заради красивите си опашки и перестите крачета. Купих торбичка зърно, та Мелле да ги храни. Тя им измисли имена и седеше с часове при тях. Изглежда, нестихващото им писукане я успокояваше. Само когато в небето се появеше самотен ястреб, пилетата се умълчаваха, притискаха се едно в друго и прибираха шарените си опашки.

— Не се бой, Червенушко — успокояваше ги Мелле. — Няма нищо, Малчо. Не бери грижа, Скокльо. Той не може да ви направи нищо. Няма да му позволя.

Не се бой, Ключо.

Четях книгата. Разказах на Мелле няколко стари поеми и тя се научи да декламира „Мостовете на Нисас“. Постепенно навлязохме и в „Чамхан“.

— Гав, съжалявам, че не мога да съм ти малко братче — прошепна ми тя една нощ насред тъмната река, под звездите. Аз отвърнах също шепнешком:

— Ти си ми сестричка.

Слязох от баржата на едно пристанище на източния бряг. Педри и хората му почнаха да разтоварват бали сено. Тук нямаше градче, само складове и неколцина пастири, които ги пазеха.

— Колко път е до Беметте? — попитах един от тях и той отвърна:

— Два-три часа с добър кон.

Върнах се на баржата и казах на Мелле да си събира багажа. Моята раница вече беше готова, натъпкана с толкова храна, колкото можех да нося. Бях платил за превоза още на тръгване. Слязохме на брега и докато минавахме покрай Педри, му казах:

— Тръгваме си, фермата ни е ей нататък. — И посочих на югоизток. Той само изсумтя. Отдалечихме се от Амбаре в посоката, която бях посочил, докато не се скрихме от поглед, после свърнахме на североизток, накъдето трябваше да е Сенсали. Местността беше равнинна, покрита с висока трева, само на места се мяркаха рехави групички дървета. Мелле крачеше бодро до мен. Чух я да шепне:

— Сбогом, Скокльо, сбогом, Червенушке, сбогом, Малчо, сбогом, Златоочко...

Нямаше път. Нямаше по какво да се ориентираме. Далече на север се виждаше синкава линия облаци, а може би хълмове, може би бяха от другата страна на реката. Определях посоката единствено по слънцето. Вечерта спряхме в една горичка. Не бяхме видели жива душа, но бях сигурен, че Хоби е по следите ни или че ни очаква някъде отпред. Бях толкова изплашен, че не можах да заспя. Събудих Мелле още преди изгрев-слънце и тръгнахме пак. Слънцето изплува от изток, огромно и червено.

Почвата взе да става мочурлива, стигнахме до тръстики. По обед видяхме Сенсали.

Беше много голяма и широка. Не беше дълбока — виждаха се плитчини и пясъчни ивици навътре в течението, а също и множество канали, но от брега нямаше начин да се определи къде се усилва течението и кои са най-дълбоките места.

— Ще тръгнем на изток покрай реката — казах на Мелле. — Трябва да намерим брод или сал. Месун е далече нагоре по течението, така че ще се движим в правилната посока и ще прекосим реката при първа възможност.

— Ами добре — отвърна Мелле. — Как се казва тази река?

— Сенсали.

— Хубаво е, че реките имат имена. Като хората. — А после си измисли песничка с името на реката и я тананикаше с тъничкото си гласче, докато вървахме. „Сенсали, сен-салиий...“ Беше трудно да се върви през гъстия върбалак и скоро слязохме на самия бряг, гладък и покрит с кал, камъни и пясък.

Тук можеха да ни видят отдалече, но ако Хоби беше по следите ни, бездруго нямаше начин да се скрием. Намирахме се в открита безлюдна местност. Видяхме само един елен и няколко подивели крави.

Когато спряхме, та Мелле да си почине, реших да си опитам късмета с въдицата, но улових само няколко дребни рибки. Водата бе съвсем бистра и течението не изглеждаше силно. Огледах няколко места, които ми се сториха подходящи за прекосяване, но брегът от другата страна беше стръмен, почти отвесен, така че продължихме.

Вървахме така три дни. Имахме храна за още два, след което можехме да разчитаме единствено на риболова. Вечерта на третия ден Мелле бе направо капнала. Аз също. Усещането, че ни преследват, изтощаваше силите ми, бях спал съвсем малко, защото нощем непрестанно се будех. Оставих Мелле да седи на една пясъчна издатина под надвиснала над водата върба и се изкатерих по брега, за да огледам за брод. Недалеч пред нас видях едва забележими следи — спускаха се към водата. Там май наистина имаше брод, защото реката се разливаше.

Погледнах назад и зърнах самотен конник: приближаваше се покрай брега.

Изтичах при Мелле, викнах ѝ: „Тръгваме!“ и метнах раницата на гърба си. Тя ме погледна изплашено и объркано, но веднага сграбчи вързопа с вещите си. Улових я за ръка и я задърпах с всички сили към брода, който бях видял. Конете и каруци бяха пресичали реката тук. Нагазихме във водата и аз извиках:

— Като стане дълбоко, ще те гушна.

Отначало виждах съвсем ясно брода, тъй като водата беше прозрачна и чиста. Някъде към средата на реката отново погледнах назад. Конникът ни бе видял. Тъкмо влизаше във водата, краката на коня вдигаха пръски. Беше Хоби. Видях лицето му, обло, сурово и мрачно, лицето на Торм, лицето на нашия Баща, лице на робовладелец и на роб. Беше се озъбил, пришпорваше коня и крещеше нещо, но не чувах какво.

Мярнах всичко това с един поглед и продължих навътре, напрако на усилващото се течение, дърпах детето след мен. Когато водата стана твърде дълбока, викнах:

— Мелле, яхни ме на конче. Обаче не ме стискай за гърлото, че ще ме задушиш.

Вече знаех къде съм. Вече бях газил през тази река, с това бреме на плещите. Вече не се оглеждах, защото нямаше смисъл, а навлязох смело в дълбокото, отпърво право към отсрещния бряг, ала после се сетих, че посоката е опасна, и извих надясно; пристъпвах внимателно и опипвах дъното с крака. В един момент течението ме повлече с неочаквана и ужасяваща сила, опитах се да заплувам, но само плясках безпомощно във водата, и тъкмо когато почнах да се давя, отново напипах дъното с крак. Мелле ме бе стиснала отчаяно за гушата. Успях да се преборя с течението и пристъпих бавно напред, но вече си проправях път из плитчините и можех да се хващам за корените и надвисналите клони на върбите. Едва сега погледнах назад.

Бурното течение в средата на реката носеше коня надолу. Без ездач.

Цялата сила на реката се събираше, в този тесен канал, малко по-надолу от мястото, където бяхме успели да я прекосим.

Мелле най-после престана да ме души, трепереше цялата. Изпълзях на брега, пуснах я и се свлякох на пясъка. Нямах сили да помръдна. Гледах реката и бушуващите вълни, с които се бореше конят. Най-сетне той опря копита в дъното, видях как се изправя, как се препъва и подскача... накрая се измъкна на отсрещния бряг. Огледах водата, островчетата, чакълениите прагове нагоре и надолу по реката, отново и отново. Пясък, камъни и шуртяща вода.

— Гав, Гав, Ключо — хлипаше Мелле. — Ставай. Да вървим. Да се махаме оттук. — Задърпа ме да се изправя.

— Ей сега... — опитах се да отговоря, но открих, че не мога.

Последвах я със залитане през върбовата горичка. След малко краката ми поддадоха и паднах на тревата. Опитах се да кажа на Мелле, че всичко е наред, но не можех да говоря. Дори въздух не можех да си поема. Сякаш отново бях във водата — под водата. Само дето продължавах да виждам съвсем ясно. А сетне се спусна мрак.

Когато се свестих, беше нощ, топла и облачна. Реката беше широка черна ивица между светлите пясъчни брегове. Нещо малко и мокро, но топло се притискаше към мен. Осъзнах, че е Мелле. Събудих я и тръгнахме в мрака през шубраците. Стигнахме малка падина, която изглеждаше подходяща за лагер, но бях твърде изморен, за да напая

огън. А бяхме мокри до кости. Въпреки това се увихме с одеялата, Мелле се сгуши в мен и заспахме.

Страховете ми се бяха изпарили. Бях преминал втората река. Спах дълго и дълбоко.

Събудихме се много след изгрев-слънце. Проснахме мокрите си дрехи да изсъхнат и похапнахме мухлясал хляб, спотаени в хрусталака. Мелле не беше пострадала, но се озърташе обезпокоено.

— Не трябва ли да бягаме оттук? — попита.

— Не — отвърнах. Преди да закусим, бях слязъл до брега и бях огледал реката. Логиката ми подсказваше, че трябва да се страхувам, че Хоби би могъл да я преплува и да се спотайва наблизко, но същевременно един друг, неподплатен с никаква логика и напълно уверен глас ми нашепваше: „Ти си в безопасност, няма го вече, връзката е прекъсната“.

Мелле ме гледаше с ококорени, изпълнени с вяра очички.

— Вече сме в Урдайл — обясних й. — Тук няма роби. Нито ловци на роби. Освен това... — Не знаех дали е видяла Хоби да ни преследва в реката и има ли смисъл да й казвам за него. — Освен това мисля, че сме свободни.

Известно време тя обмисля думите ми.

— Мога ли пак да те наричам Гав?

— Пълното ми име е Гавир Айтана Сидой — отвърнах. — Но нямам нищо против Ключо.

— Ключо и Пискливка — прошепна Мелле и се засмя. — Аз ще продължавам ли да съм Мив?

— Може. Стига да искаш.

— Ще видим ли онзи прочут книжник в града?

— Да — отвърнах.

И тъй, след като дрехите и багажът ни изсъхнаха, се отправихме на път.

Пътуването ни до Месун беше лесно, както всъщност и целият път досега, ако забравим страховете, които ме измъчваха, и рискованото пресичане на реката. Нямах представа какво ще правим, когато стигнем Месун, и с какво ще се прехранваме, но да задавам прекалено много въпроси щеше да е проява на неблагодарност към бог Късмет и Енну. Те бяха с нас досега и не вярвах да ни изоставят точно в този момент. Докато вървахме, затананиках химна на Каспро.

— Не те бива много в пеенето — отбеляза моята малка спътничка.

— Знам. Пей ти тогава.

Тя подхвана с тънкото си неуверено гласче една любовна песен, която бе чула в къщата на Барна. Спомних си за красивата ѝ сестра и се зачудих дали Мелле също ще стане хубавица. Улових се, че си мисля: „Дано я пощади съдбата!“ Но това бяха мисли на роб. Време беше да се науча да разсъждавам като свободен човек.

Урдайл беше приятна страна с ябълкови градини и пътища, очертани с тополи, издигаше се постепенно от реката към синкавите хълмове, които бях съгледал в далечината. Вървахме, понякога ни качваха каруцари, купувахме си храна от селските пазари или мляко от някоя селска женица. Често ми се караха, че съм помъкнал малкото си братче по друмищата, но Мелле се притискаше към мен и заявяваше на всеослушание, че съм най-добрият брат на света, с което бързо печелехме благоразположение и храна, както и предложение да преспим на меко и топло в някоя купа сено. И така след пет дни отново се върнахме при реката, която описваше широк завой встрани от пътя и излизаше при град Месун.

Построен на стръмните-хълмове над реката, с покриви от червени керемиди, кули и няколко красиви моста, Месун беше град от камък, но не беше заобиколен от стена. Това ми се стори странно. Нямаше врати, нито стражеви кули, нито дори пазачи. Не видях никакви войници. Влязохме в този голям град, сякаш влизахме в село.

Къщите се издигаха на три и четири етажа, улиците гъмжаха от хора, каруци и коне. Шумът, тълпата и суматохата бяха почти непоносими. Мелле ме стискаше за ръката. Минахме покрай един пазар до реката — в сравнение с него пазарът на Етра би изглеждал като селско площадче. На първо време исках да намеря подходяща странноприемница, където да се настаним, да се изкъпем и да сменим прашните си дрехи, и докато минавахме през пазара, се озъртах за табели. И изведнъж зърнах двама младежи да се спускат по една стръмна уличка — носеха дълги леки сиво-кафеникави наметала и плюшени шапки, нахлупени над ушите. Бяха досущ като от картинката в една книга в библиотеката на Еверра: „Двама книжници от Месунския университет“. Видяха, че ги зяпам, и единият ми намигна шеговито. Пристъпих напред и попитах:

— Простете, бихте ли ни казали как да стигнем до Университета?

— Право нагоре по улицата, приятел — отвърна този, дето ми беше намигнал, и ни огледа с любопитство. Не знаех какво да го попитам. Накрая се сетих.

— Има ли нататък стаи под наем?

Той кимна и каза:

— Най-евтино е в „Пъдпъдъкът“.

Приятелят му възрази:

— Не, в „Лаещото куче“

— Всичко зависи от вкуса ви към хапещи гадинки — каза първият. — Бълхи в „Пъдпъдъкът“, дървеници в „Кучето“.

И продължиха по пътя си, като се смееха.

Тръгнахме натам, откъдето бяха дошли. Скоро калдъръмът отстъпи място на стълби, които извиха покрай висока каменна стена. Някога, много отдавна, Месун бил укрепен град и това беше стената на цитаделата. Отвъд нея се издигаха палати от сребристосив камък, със стръмни заострени покриви и високи прозорци. Стълбицето ни изведе на тясна криволичеща уличка с ниски къщички от двете страни и Мелле прошепна:

— Ето ги.

Бяха една до друга — две странноприемници, едната украсена с изрязан от дърво пъдпъдък, другата — с лаещо куче.

— Бълхи или дървеници? — попитах, а Мелле отвърна:

— Бълхи.

Тръгнахме към „Пъдпъдъкът“.

Изкъпахме се с огромно удоволствие и оставихме дрехите си на една жена с много кисела физиономия, за да ги изпере. Огледахме се за бълхи, но изглежда, бяха доста по-малко, отколкото в купите сено. След оскъдната и не особено вкусна вечеря Мелле заключа. Беше на края на силите си. През последните няколко дни я спохождаха пристъпи на необясним плач и раздразнителност, като всяко уморено дете. Аз също бях доста изнервен, но усещах, че градът ме изпълва с енергия, която нямаше да ме остави да заспя. Попитах Мелле дали ще я е страх, ако я оставя и изляза да се разходя. Тя лежеше, завита с пончото и притиснала любимата си фигурка към гърдите.

— Не — каза ми. — Не се тревожи, Ключо. — Но ми се стори малко натъжена и колеблива.

— Мога и да остана.

— О, я излизай — възкликна тя. — Разходи си се. Аз ще поспя. — И затвори очички, намръщена, стиснала устни.

— Добре. Обещавам да се върна, преди да се стъмни. Тя не отговори, все така зажумяла. Излязох.

И щом стъпих на плочника пред „Пъдпъдъкът“, видях същите двама младежи.

— Избра бълхите, а? — попита ме усмихнато този, дето ми беше намигнал. Имаше приятна усмивка и отново ме погледна с любопитство. Реших да използвам тази възможност: може би беше знак, който трябваше да следвам.

— Вие студенти в Университета ли сте? — попитах.

Той спря и кимна. Спътникът му не изглеждаше тъй благоразположен.

— Да знаете как мога да стана и аз студент?

— Ха, точно това си помислих, че ще попиташ.

— Можете ли да ми кажете... към кого трябва... да се обърна...

— Не те ли праща някой? Учител, книжник, с когото си работил? Сърцето ми се сви.

— Не.

Той поклати глава и каза:

— Знаеш ли, ела да пийнеш с нас в „Голямата бъчва“. Аз съм Сампатар Иле, а това е Гола Медерра. Той учи право, аз — писменост.

Представих се и добавих:

— Бях роб в Етра.

Трябваше да го кажа преди всичко друго, преди да узнаят, че са предложили приятелството си на роб.

— В Етра? Беше ли там по време на обсадата? — попита Сампатар, а Гола го задърпа:

— Хайде, жаден съм!

Пихме бира в „Голямата бъчва“ — шумна, претъпкана със студенти кръчма. Повечето бяха на моя възраст, някои по-големи. Сампатар и Гола, изглежда, си бяха поставили за цел да изпият колкото се може повече бира и да поговорят с всички в кръчмата, което не им попречи да ме представят на присъстващите и всеки от тях ми даде

съвет при кого трябва да отида, за да ме вземат в Университета. Когато се оказа, че не познавам нито един от прочутите учители, които изреждаха, Сампатер попита:

— Добре де, няма ли поне един, при когото искаш да учиш? Някой, за когото си чувал?

— Оррек Каспро.

— Ха! — Той ме погледна, засмя се и вдигна халбата си. — Значи си поет, а?

— Не, не съм. Аз само... — Всъщност не знаех какъв съм и какъв искам да стана. Никога не се бях чувствал толкова невеж.

Сампатер пресуши халбата си и се провикна:

— Още една за мен и ще те отведе в неговата къща.

— Не бива...

— Защо не? Той не е преподавател и е много свестен. Не е нужно да му се кланяш и да угодничиш. Отиваме право при него, не е далече.

Успях да се измъкна с обяснението, че трябва да се върна при братчето си. Платих за бирите, с което им станах още по-симпатичен, и Сампатер ми обясни как да стигна до къщата на Каспро — била само на две преки.

— Още утре иди при него — заръча ми. — Или, чакай, ще мина да те взема.

Уверих го, че ще отида и ще кажа, че той ме е пратил, после се върнах в „Пъдпъдъкът“, замаян от изпитите бири.

Спах малко и неспокойно и на развиделяване се замислих какво да правя. Бях се отказал вече да се записвам за студент в Университета. Нямах достатъчно пари, нито нужната подготовка, и едва ли можех да стана като някой от лекомислените веселяци в „Голямата бъчва“. Макар че бяхме връстници, бяхме стигнали до възрастта си по различни пътища.

Това, от което имах нужда, бе работа, за да мога да издържам Мелле. В толкова голям, при това град без роби, сигурно имаше постоянна нужда от работна ръка. Знаех името на само един човек в Месун и реших да отида при него. Ако не получех работа там, щях да потърся другаде.

Щом Мелле се събуди, ѝ казах, че ще излезем да си купим дрехи. Това ѝ хареса. Киселата съдържателка ни обясни как да стигнем до

пазара в подножието на хълма и там открихме много сергии с нови и употребявани дрехи, някои на съвсем прилични цени.

Видях, че Мелле гледа с възхита една захабена шарена копринена роба, и казах:

— Пискливке, вече не е необходимо да се правиш на Мив.

Тя присви свенливо рамене и промърмори:

— Прекалено е голяма.

И наистина, това бе роба за голяма жена. След като ѝ се полюбува още малко, Мелле добави:

— На Диеро щеше да ѝ стане.

Права беше.

В края на краищата купих панталони, ленени ризи и наметала, каквито носеха момчетата в Месун. На Мелле взех и една елегантна жилетка с копчета от медни грошове. Тя все ги поглеждаше, докато се изкачвахме към цитаделата, и по едно време рече засмяно:

— Е, вече винаги ще си имам парички.

Хапнахме хляб със зехтин и маслини на една сергия и после предложих:

— Сега да отидем да навестим прочутия книжник.

Личицето на Мелле грейна и тя изприпка по каменните стъпала пред мен. Следвах я, изпълнен със сляпа и твърда решимост. Бях взел малкия увит в коприна пакет от странноприемницата.

Сампатер ме бе упътил добре и лесно открих къщата, която бе описал — висока и тясна, опряна в скалистия хълм, последната къща на улицата. Вдигнах ръка и почуках.

Отвори млада жена. Лицето ѝ беше бледо, кожата ѝ бе толкова прозрачна, че сякаш сияеше. С Мелле се втренчихме в косата ѝ — никога не бях виждал такава коса. Беше като кълбо от невероятно фини златни жички, като позлатено и сресано руно, истински сияещ ореол около главата ѝ.

— Ох! — възкликна Мелле и аз едва се сдържах също да не възкликна.

Младата жена се усмихна. Лекичко. Сигурно бяхме много смешни, голямо ѝ малко момче, чистички, с изопнати от напрежение лица, ококорени на прага. Усмивката ѝ беше мила и ме насърчи.

— Дойдох в Месун да видя Оррек Каспро — ако е възможно — казах смутено.

— Мисля, че е възможно — отвърна тя. — За кого да предам?

— Гавир Айтана Сидой. А това е... брат ми... Мив...

— Аз съм Мелле — прекъсна ме Мелле. — И съм момиче. —

Повдигна раменца и сведе засрамено очи. Приличаше на малко ястребче.

— Заповядайте — покани ни младата жена. — Аз съм Мемер Галва. Ще ида да проверя дали Оррек е свободен... — И се отдалечи по коридора, великолепната ѝ коса сияеше около главата ѝ.

Спряхме в тесния коридор. Имаше няколко врати, и от двете страни.

Мелле ме хвана за ръката и прошепна:

— Нали нямаш нищо против, че вече не съм Мив?

— Разбира се. Дори се радвам, че не си Мив.

Тя кимна, след това подскочи и възкликна:

— Олеле!

Проследих погледа ѝ. В коридора бе излязла лъвица.

Не ни обърна никакво внимание, а спря пред една от вратите, размаха опашка и погледна лениво през рамо. Не беше като черните блатни лъвове — имаше пясъчен цвят и бе доста по-едра. Успях да промълвя:

— Енну!

— Идвам — чухме женски глас и една жена излезе в коридора, видя ни и спря. — О, горките — рече. — Не се плашете. Тя е питомна. Защо не влезете в гостната при огнището?

Лъвицата се завъртя и клекна, огледа се нетърпеливо. Жената я потупа по главата и ѝ прошепна нещо. В отговор се чу жалостиво ръмжене.

Погледнах Мелле. Беше се вцепенила и не откъсваше очи от лъвицата, но не можех да определя дали от ужас, или от възхищение. Жената се обърна към нея и каза:

— Казва се Шетар и е с нас от съвсем малка. Искаш ли да я погалиш? Много обича да я галят.

Имаше много приятен глас, нисък и същевременно мек, почти пресипнал, с едва доловими омайни нотки. Говореше с планински акцент като Чамри Берн.

Мелле ме стисна за ръката и кимна.

Приближих внимателно огромното животно. Жената ни се усмихна и каза:

— Аз съм Грай.

— Това е Мелле. А аз съм Гавир.

— Мелле! Какво хубаво име! Шетар, поздравя Мелле.

Лъвицата се изправи рязко, обърна се към нас и направи дълбок поклон — по-точно протегна лапи напред, както правят котките, и опря брадичка на тях. След това се надигна и погледна многозначително Грай, а тя извади нещо от джоба си и го хвърли в зейналата ѝ пасть.

— Добро коте — похвали я.

След малко Мелле вече галеше лъвицата и Грай ѝ отговаряше на всички въпроси за Шетар.

После се обърна към мен:

— Ти нали си дошъл да се видиш с Оррек?

— Да, но... но една красива жена ни каза да почакаме.

В този момент Мемер Галва се появи на прага и каза:

— Оррек каза да се качиш в читалнята. Ела с мен.

— А Мелле може да остане при Шетар — добави Грай.

— О, да, с удоволствие. — Мелле ме погледна въпросително.

— Разбира се — казах. Сърцето ми блъскаше толкова силно, че не можех да мисля. Последвах бледото сияние на косата на Мемер нагоре по тесните стълби.

Още щом вратата се отвори, вече знаех къде се намирам. Познавах тази стая, помнех я. Бях идвал тук много пъти — в тази тъмна стая до отрупаното с книги писалище под високия прозорец, при лампата. Познавах и лицето, което се извърна към мен — будно, печално, честно. Познавах гласа, който произнесе името ми...

Не знаех какво да кажа. Стоях като вкаменен. Той ме погледна настойчиво.

— Какво има? — попита с ниския си глас.

Едва успях да промълвя, че съжалявам, че го безпокоя, а той ме покани да седна, разчисти книгите от едно кресло и се настани срещу мен.

— Е?

Стисках с нервни пръсти пакета. Развих го, опипах слепените листове пергамент и му подадох книгата.

— Когато бях роб, ми забраняваха да чета творбите ви. Но получих тази книга от друг роб. Изгубих я, когато изгубих всичко, но тя отново дойде при мен. Прекосих с нея реката на смъртта и реката на живота. Тя беше пътеводна светлина към мястото, където се крие съкровищницата. Беше мой водач. И ето... ето, че я последвах до нейния създател. Щом ви видях, разбрах, че съм ви познавал през целия си живот. Разбрах, че е трябвало да дойда точно тук.

Той взе книгата и погледна захабената ѝ, пострадала от влагата корица. Разлисти я внимателно. Зачете от страницата, на която отвори:

— „Има три неща, които, докато растат, придават сила на душата — любовта, знанието и свободата“. — Въздъхна. — Трябва да съм бил горе-долу на твоята възраст, когато написах това — рече и се подсмихна. После вдигна глава и ме погледна. Подаде ми книгата и каза: — За мен е чест, Гавир Айтана. Това е дар, който само читателят може да даде на писателя. Има ли нещо, което да направя в замяна?

Говореше също като Чамри Берн.

Бях онемял. Внезапният ми изблик бе секнал, езикът ми отново бе вързан.

— Всъщност може да поговорим за това и по-късно — успокои ме той. — Разкажи ми първо за себе си. Къде си бил в робство? Не е в моята част на света, това е сигурно. Робите в Предпланинието са също толкова невежи, колкото и господарите им.

— В Къщата на Арка, в град Етра — отвърнах. Очите ми се наляха със сълзи.

— Но произхождаш от Блатата, нали?

— Със сестра ми сме били отвлечени от ловци на роби... — И разказах цялата си история, а когато спирах, за да си поема дъх, той ме окуражаваше или задаваше въпроси. Пропуснах единствено да разкажа за смъртта на Салло, защото не исках да прехвърлям бремето на своята мъка в сърцето на един непознат. Когато стигнах до завръщането ми в гората и как сме се срещнали с Мелле, очите му блеснаха.

— Мелле се казваше майка ми — рече. — А също и дъщеря ми. — Гласът му потрепери и той отместа поглед. — И сега водиш това дете с теб, така ли? Мемер ми каза.

— Не можех да я оставя там — отвърнах, сякаш се извинявах.

— Други биха го сторили.

— Тя е много надарена — не съм срещал толкова умно дете. Надявах се, че тук... — Не довърших. Какви надежди можеше да има, и за Мелле, и за мен?

— Тук със сигурност може да получи това, от което има нужда — отвърна Оррек Каспро, без изобщо да се замисли. — Но как успя да изминеш толкова път от Данеранската гора до Месун с малко дете? Едва ли е било лесно.

— Не беше никак трудно, докато не узнах, че моите... врагове в Аркаманд все още ме преследват и че са по дирите ми. — Но тъй като не му бях разказал за Торм и Хоби, се наложи да обясня кои са, а също и как е загинала сестра ми в техните ръце.

Когато стигнах до това как Хоби ме е преследвал и как сме пресекли Сенсали, той се напрегна като мъжете в лагера на Бригин, докато им декламирах „Обсадата и падането на Сентас“.

— Видя ли го да се дави? — попита.

Поклатих глава.

— Видях, че конят е без ездач. Нищо повече. Реката е широка и пълноводна. Може би се е удавил. А може би не. Но аз мисля... — не знаех как да го обясня. — То е... като да се скъса верига.

Каспро се замисли и каза:

— Искам Мемер и Грай да чуят това. И да ми разкажеш по-подробно за тези твои „спомени“ — твоите видения. За това как си ме видял! — Вдигна глава и се разсмя, гледаше ме с нескрита радост и симпатия. — Нямам търпение да се срещна с твоята малка спътница. Да слезем при нея, а?

Зад къщата имаше тясна градина, втъкната между стените на приземния етаж и скалата, която се издигаше нагоре. Беше ясна късна утрин, цветята ухаеха. За един кратък миг си спомних и тях. Имаше и малък шадраван, от който водата по-скоро капеше. Жената и лъвицата се бяха разположили на каменната пейка и плочите до фонтана, с тях беше и Мелле — продължаваше да гали замечтано косматата глава на лъвицата.

— Сигурно вече си се запознал с жена ми, Грай Барре — каза Каспро. — Ние с нея сме планинци. Мемер Галва дойде с нас от своя дом в град Ансул — ще ни гостува тази година. Уча я на съвременна поезия, а тя ми преподава аритански, древния език на моя народ. Представи ми твоята спътница, ако обичаш.

Но щом се приближихме, Мелле изтича при мен и скри лицето си в дрехите ми. Не знаех какво да направя.

— Мелле — казах, — това е нашият домакин — прочутият книжник, когото дойдохме да видим.

Тя продължаваше да се притиска към крака ми и не го погледна.

— Няма нищо — каза Каспро. Лицето му обаче помрачня за миг. После, без да гледа Мелле, нито да се приближава към нея, каза с приятния си глас: — Грай, Мемер, нашите гости ни носят много интересни истории.

— Мелле ни разказа за пилетата на лодката — каза Мемер. Слънцето караше косата ида пламти. Не смеех да я погледна, но не можех и да не я гледам. Каспро седна на пейката до нея, аз се настаних на другата пейка, без да пускам Мелле от прегръдката си.

— Май е време да похапнем — каза Грай. — Мелле, ще дойдеш ли да ми помогнеш?

Мелле тръгна, но продължаваше да извъръща глава от Каспро.

Извиних се за поведението й, но Каспро само махна с ръка.

— Как може да се държи иначе?

И като си припомних цялото ни пътуване, осъзнах, че единствените мъже, с които Мелле бе разговаряла и които бе поглеждала, бяха джуджето в странноприемницата, което вероятно бе сметнала за странна порода дете, и краварчето с коня, което постепенно бе спечелило доверието й. Беше стояла настрана от всички останали — лодкари, носачи, търговци. Досега не го бях забелязал. Сърцето ми се сви.

— Ти си от Блатата, нали? — попита ме Мемер, И тримата имаха красиви гласове — нейният бе като течаща вода.

— Роден съм там — бе всичко, което можах да кажа.

— Отвлечен от ловци на роби като малък, заедно със сестра му — добави Каспро. — Отвели ги в Етра. Там си получил образованието си, нали? Кой ти беше учител?

— Един роб. Еверра.

— Какви книги си чел? Не съм чувал в градовете-държави знанието да се цени особено — с изключение може би на Пагади, където има доста добри книжници, а също и прочути поети. Но предполагам, че войниците преобладават над книжниците.

— Всички книги, които имаше Еверра, бяха много стари — обясних. — Не ни позволяваше да четем съвременните — наричаше ги модерни поети.

— Като мен — засмя се Каспро. — Зная, зная. Нема, епосите и „Нравоучения“ на Трудек... С това започнах и аз в Дерисова вода! И тъй, получил си образование, за да можеш да учиш децата. Какво пък, и това не е малко. Макар че да държат един учител като роб...

— Не беше тежко робство — рекох. — Докато... — Нямах сили да продължа.

— Че може ли робството да не е тежко? — попита Мемер.

— Ако господарите ти не са зли хора — обясних — и ако не познаваш друг живот. Ако всички вярват, че така е устроен светът, тогава няма как да разбереш, че това е... погрешно.

— Наистина ли не го разбираше? — попита тя, без да обвинява, нито да спори; просто проявяваше интерес и същевременно разсъждаваше на глас. Погледна ме втренчено и продължи: — Бях робиня в Ансул. Всичките ми роднини също. Но не по рождение, а защото ни поробиха. Така че нямаше как да вярваме, че така е устроен светът и че такива са законите на природата. Но сигурно е било различно.

Щеше ми се да поговоря с нея за това, но сега не беше моментът.

— Един роб — обърнах се към Каспро — ме научи на вашия химн за свободата.

Мемер се усмихна и за миг лицето ѝ се проясни. Въпреки че кожата ѝ беше бледа, имаше черни очи. Святкаха като опали.

— Пяхме тази песен в Ансул, когато прогонихме алдите — каза тя.

— Всичко е в мелодията — намеси се Каспро. — Хубава мелодия. Завладяваща. — Протегна се, наслаждавайки се на топлината на слънцето, и продължи: — Ще ми се да науча повече за Барна и неговия град. Изглежда, там се е разиграла истинска трагедия. Разкажи ми всичко подробно. Но ти спомена, че си бил негов бард, рецитатор. Значи имаш добра памет?

— Много добра — отвърнах. — Това е моята дарба.

— Аха! — Изглеждаше впечатлен. — Помниш лесно, така ли?

— Без дори да полагам усилия. Тъкмо затова дойдох тук. Какъв смисъл главата ти да е натъпкана с всичко, което си прочел? Хората в

гората обичаха да слушат истории. Но какво да правя с тях в Блатата? Или където и да било другаде? И тогава си помислих, че може би в университета...

— Да, да, разбира се. Или може би... Е, ще видим. Ето, че идва *медеренде ферехо ен рефема* — правилно го казах, нали, Мемер? На аритански това означава „хубава жена, която поднася храна“. Няма да е зле да научиш аритански, Гавир. Помисли си само, съвсем друг език — коренно различен — е, не напълно, като се има предвид, че е предтеча на нашия — и с него огромно поетично творчество! — Докато говореше с неприкрита страст, която — вече бях забелязал — бе типична за него, той се стараеше да не поглежда към Мелле, гледаше само жена си. Стана и ѝ помогна да нареди храната върху една празна пейка: хляб и сирене, маслини, плодове и плодово вино.

— Къде сте отседнали? — попита Грай и аз отвърнах:

— В „Пъдпъдъкът“.

— Как са бълхите? — засмя се тя.

— Търпят се. Нали, Мелле?

Мелле поклати глава и се почеса по рамото.

— И Шетар има бълхи — каза Грай. — Лъвски обаче. Не ги дава на никого. А бълхите в „Пъдпъдъкът“ няма да я нападнат. — Шетар отвори око, когато чу името си, но реши, че храната не си заслужава внимание, и пак се унесе в дрямка.

След като хапна. Мелле седна на плочите до лъвицата и почна да я гали. С Грай си заговориха тихо.

Каспро говореше с мен, Мемер подхвърляше по някоя реплика. Това, което правеше Каспро, както усетих по някое време, бе да проучи по заобиколен и ненатрапчив начин докъде се простират знанията ми, какво съм учил и какво не. От малкото, което каза Мемер, останах с впечатлението, че притежава задълбочени знания за поезията и легендите. Но когато стигнахме до историята, тя призна, че е невежа и че познава само историята на Ансул, защото всички книги били унищожени от завоевателите на този град. Искях да чуя тази ужасна история, но Каспро продължи с въпросите си, докато не научи всичко, което го интересуваше. Дори измъкна от мен признание за отколешната ми мечта да напиша историята на градовете-държави.

— Съмнявам се, че някога ще успея да го направя — въздъхнах и обясних: — Защото би означавало да се върна там.

— Защо не? — попита Каспро и смръщи вежди.

— Аз съм избягал роб.

— Гражданите на Урдайл са свободни хора — все така намръщено каза той. — Никой не може да ги обявява за роби, където и да идат.

— Но аз не съм гражданин на Урдайл.

— Ако дойдеш с мен в Камарата на общините, ще се застъпя за теб и ще станеш гражданин още утре. Тук е пълно с бивши роби, които пътуват свободно до Асион и градовете-държави като граждани на Урдайл. Но като става дума за история, ще намериш по-добри материали в тукашния университет, отколкото в градовете-държави.

— Те не знаят какво да правят с тях — отвърнах натъжено, припомнил си бях архивите и свитъците, които бяхме пренасяли в Светилището на предците.

— Може пък ти да им покажеш какво да правят с тях, като му дойде времето — рече Каспро. — Но първата стъпка е да станеш гражданин. След това — да те запишем в Университета:

— Каспро-ди, аз нямам много пари. Мисля, че първото, което ще направя, е да си намеря работа.

— Е, имам решение и на този въпрос, стига Грай да се съгласи. Предполагам, че пишеш добре, нали?

— О, да — отвърнах и си спомних безмилостните уроци на Евerra.

— Нужен ми е книгописец. Човек с наистина добра памет може да ми е от голяма полза, тъй като напоследък зрението ми взе да отслабва. — Каза го безгрижно и тъмните му очи останаха ясни, но лицето му трепна едва забележимо и видях, че Грай го поглежда разтревожено. — Например... ако ми потрябва цитат от Дениос за някоя лекция, а не мога да си спомня какво идва след „И лебедите нек’ на север да отлитат...“

Подхванах строфата:

— *„и нека гъските на север да летят —
аз ще летя на юг сега.“*

— Ох! — възкликна Мемер. — Обожавам тази поема!

— Естествено — каза Каспро. — Макар че не е от най-известните, ако изключим неколцина носталгично настроени южняци.

Спомних си за един носталгичен северняк, Таддер, който ми бе дал томче на Дениос, където прочетох тази поема. Каспро продължи:

— Мисля, че сигурно ще е ужасно удобно да разполагам с жива антология на литературата. Стига подобна работа да те привлича, Гавир. Но ако нещо не ти е по сърце, кажи ми и аз сам ще си направя справката. Имам доста книги. А и ти ще имаш възможност да се учиш в Университета. Какво смяташ, Грай?

Жена му седеше на плочите до Мелле. Пресегна се, улови го за ръката и няколко секунди двамата се гледаха с безгранична любов.

— Чудесна идея — каза Грай.

— Имаме няколко свободни стаи — каза ми Каспро. — Една сме дали на Мемер, докато иска да остане при нас — поне до края на идната зима. Има и няколко стаи на тавана, там доскоро бяхме настанили две млади студентки от Бендраман. Но те се върнаха в Дерисова вода, за да се похвалят пред жреците с познанията си, така че стаите са свободни. Изцяло на ваше разположение.

— Оррек — рече жена му, — дай на Гавир време да помисли.

— Понякога е опасно, ако оставиш човек да помисли — подметна той. Погледна ме с усмивка, с която едновременно се извиняваше и ме предизвикваше.

— Ами аз... ами ние... за мен ще е... — Нямах сили да довърша изречението.

— А за мен ще е голяма радост да имаме дете в къщата — каза Грай. — Особено Мелле. Стига да е съгласна.

Мелле я погледна, после извърна очи към мен.

— Мелле — казах, — нашите домакини ни канят да останем при тях.

— При Шетар?

— Да.

— И при Грай? И при Мемер?

— Да.

Тя не отговори, само кимна и продължи да гали гъстата козина на лъвицата. Шетар похъркваше.

— Е, значи се разбрахме — заяви Каспро, сега планинският акцент много му личеше. — Вземете си нещата от гостилницата и

елате тук.

Все още се колебаех.

— Нали си ме виждал, неведнъж в живота си, в твоите „спомени“, да произнасям името ти? Не дойде ли тук заради мен? — попита той тихо, но пламенно. — Ако има сила, която да ни води, защо трябва да ѝ се съпротивляваме?

Грай ме гледаше с трогателно съчувствие.

Мемер кимна усмихнато на Каспро и се обърна към мен:

— Да знаеш, много е трудно да се спори с него.

— Ами аз... аз не споря — измънках. — Само че... — И млъкнах.

Мелле стана и се сгуши до мен на пейката.

— Ключо — прошепна. — Не плачи. Всичко е наред.

— Зная — казах и я прегърнах. — Вече всичко е наред.

Издание:

Урсула Ле Гуин. Сили

Редактор: Иван Тотоманов

Художествено оформление на корица: „Megachrom“

ИК „Бард“, 2008

ISBN 978-954-585-867-3

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.